

Klimathandlingsplan 2030 – en rättvis omställning för ett Stockholm utan globalt klimatavtryck

Initiativärende från stadsledningskontoret

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

1. *Klimathandlingsplan 2030 – en rättvis omställning för ett Stockholm utan globalt klimatavtryck* godkänns enligt bilaga 2 till utlåtandet.
2. Samtliga nämnder ska inarbeta *Klimathandlingsplan 2030 – en rättvis omställning för ett Stockholm utan globalt klimatavtryck* i sin verksamhetsplanering enligt bilaga 2 till utlåtandet.
3. Stockholms Stadshus AB uppmanas att för egen del samt att även ge samtliga bolagsstyrelser i uppdrag att anta och inarbeta *Klimathandlingsplan 2030 – en rättvis omställning för ett Stockholm utan globalt klimatavtryck* i sin verksamhetsplanering enligt bilaga 2 till utlåtandet.
4. *Klimathandlingsplan 2020-2023 – för ett fossilfritt och klimatpositivt Stockholm 2040* (dnr KS 2019/1041), upphör därmed att gälla.

Föredragande borgarråden Karin Wanngård och Åsa Lindhagen

Sammanfattning av ärendet

Stockholms stads klimathandlingsplan har reviderats mot bakgrund av det uppdrag som gavs i kommunfullmäktiges budget för 2023. Arbetet med att revidera klimathandlingsplanen har bedrivits parallellt med att stadens miljöprogram reviderats.

Stadens Miljöprogram 2030 anger de klimatmål som ska nås för Stockholms klimatomställning. De övergripande klimatmålen är En rättvis och inkluderande omställning och Ett Stockholm utan globalt klimatavtryck. Under dessa finns även delmål. Klimathandlingsplan 2030 är ett styrdokument för Stockholms stads hela organisation som konkretiserar hur de klimatrelaterade målen i miljöprogrammet ska kunna nås.

Planen redovisar cirka 140 åtgärder uppdelade på fem omställningsområden och konkretiserar hur stadens alla verksamheter i bred samverkan ska arbeta mot målen.

En utsläppsbudget sätter tempot i utsläppsminskningen baserat på ett åtagande om global klimaträttvisa.

De fem utpekade omställningsområdena är:

- Agera för en rättvis och inkluderande omställning.
- Utveckla ett klimatpositivt energisystem.
- Driva på för hållbara och fossilfria transporter.
- Planera, bygga och utveckla staden cirkulärt och hållbart.
- Styra mot en konsumtion med låg klimatpåverkan i stadens egen organisation.

Förslaget till klimathandlingsplan föreslås få en programperiod fram till 2030 vilket är längre än tidigare planer. På detta sätt kan klimathandlingsplanen bättre harmonieras med Parisavtalet, Agenda 2030 och EU:s mission om klimatneutrala och smarta städer 2030. Det går även i linje med flera av stadens målsättningar som sträcker sig till 2030. Det innebär även att stadens verksamheter får bättre planeringsförutsättningar, tid för implementering och en längre genomförandetid vilket främjar arbetet.

Klimathandlingsplan 2030 – en rättvis omställning för ett Stockholm utan globalt klimatavtryck har utformats för att underlätta kommunikationen av planen.

Utformningen är gjord för att vara tillgänglig och skapa engagemang och stötta såväl intern och extern kommunikation.

Varje år gör kommunstyrelsen, med hjälp av utpekade uppföljningsansvariga, en uppföljning av Miljöprogram 2030 som redovisas till kommunfullmäktige. Klimathandlingsplanen följs upp genom de klimatrelaterade målen (Mål 1 och Mål 2) inom den uppföljningen. Under våren 2027 ska en grundlig halvtidsuppföljning av miljöprogrammet genomföras för att säkerställa att staden är på rätt väg för att nå målen 2030.

Beredning

Ärendet har initierats av stadsledningskontoret och remitterats till arbetsmarknadsnämnden, exploateringsnämnden, fastighetsnämnden, förskolenämnden, idrottsnämnden, kulturnämnden, kyrkogårdsnämnden, miljö- och hälsoskyddsnämnden, servicenämnden, socialnämnden, stadsbyggnadsnämnden, trafiknämnden, utbildningsnämnden, äldrenämnden, överförmyndarnämnden, Bromma stadsdelsnämnd, Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd, Farsta stadsdelsnämnd, Hägersten-Älvsjö stadsdelsnämnd, Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd, Järva stadsdelsnämnd, Kungsholmens stadsdelsnämnd, Norra innerstadens stadsdelsnämnd, Skarpnäcks stadsdelsnämnd, Skärholmens stadsdelsnämnd, Södermalms stadsdelsnämnd, Stockholms Stadshus AB, kommunstyrelsens pensionärsråd, kommunstyrelsens råd för funktionshinderfrågor, kommunstyrelsens råd för Agenda 2030, Stockholm Exergi, Akademikerförbundet SSR, Alternativ Stad, Avfall Sverige, Botkyrka kommun, Byggföretagen, Climate Live, Danderyd kommun, Digitaliseringskonsulterna, Ekerö kommun, Ellevio,

Energiföretagen Sverige, Fastighetsägarna Stockholm, Fossilfritt Sverige, Fridays For Future, Fridays For Future Stockholm, Friluftsförbundet region Mälardalen, Fältbiologerna i Stockholm, Förbundet för Ekoparken, Företagarna Stockholm, Gasnätet Stockholm AB, Greenpeace Sverige, Gretas Gamlingar, Göteborgs stad, Haninge kommun, Hela Jorden, HSB Bostad, Huddinge kommun, Håll Sverige Rent, Jordens Vänner, Järfälla kommun, Karolinska institutet, Klimataktion Stockholm, Klimatklubben, Klimatkollen, Klimatkommunerna, Klimatriksdagen, Kommunal Stockholm, Kungliga Tekniska Högskolan (KTH), Ledarna, Lidingö stad, Linköpings universitet, Länsstyrelsen Stockholm, Malmö stad, Medveten i stan, Medveten konsumtion, Mobility Sweden, Momentum/Fryshuset, Nacka kommun, Naturskyddsföreningen, Naturskyddsföreningen Stockholm, Naturvetarna, New Weather Sweden, Norrtälje kommun, Nykvarns kommun, Nynäshamns kommun, Odlar ihop, Region Stockholm, Rena Mälaren (Hands2Ocean), Researchers Desk, Saco - Stockholm, Salems kommun, Scouterna Stockholm, SGBC, Sigtuna kommun, Sollentuna kommun, Solna stad, Sportfiskarna Stockholm, STF Stockholm, Stockholms Byggmästareförening, Stockholms handelskammare, Stockholms koloniträdgårdar, Stockholms universitet, Studieförbundet Stockholm Gotland, Sundbybergs stad, Swedavia, Svensk Dagligvaruhandel, Svensk handel, Svenska Botaniska Föreningen, Svenskt Näringsliv, Svenskt Vatten, Sveriges ingenjörer, Sveriges Kommuner och Regioner, Sveriges Åkeriföretag, Södertälje kommun, Trafikverket, Transportföretagen, Tyresö kommun, Täby kommun, Upplands Väsby kommun, Upplands-Bro kommun, Vallentuna kommun, Vaxholms stad, Vision Stockholm Stad, Visita Stockholm, Våra barns klimat, Vårdförbundet, Världsnaturfonden WWF, Värmdö kommun, Zero Waste Stockholm, Återvinningsindustrierna och Österåker kommun.

Botkyrka kommun, Järfälla kommun, Malmö stad, Sollentuna kommun, Sveriges kommuner och Regioner och Södertälje kommun har meddelat att de avstår från att svara på remissen.

Stockholms byggmästareförening ställer sig bakom Byggföretagens remissvar.

Överförmyndarnämnden, kommunstyrelsens råd för funktionshinderfrågor, kommunstyrelsens pensionärsråd, Alternativ Stad, Avfall Sverige, Climate Live, Danderyd kommun, Digitaliseringskonsulterna, Ekerö kommun, Energiföretagen Sverige, Fossilfritt Sverige, Fridays For Future, Fridays for Future Stockholm, Friluftsförbundet region Mälardalen, Fältbiologerna i Stockholm, Förbundet för Ekoparken, Företagarna Stockholm, Gasnätet Stockholm AB, Greenpeace Sverige, Haninge kommun, Hela Jorden, HSB Bostad, Huddinge kommun, Håll Sverige Rent, Jordens Vänner, Klimatklubben, Klimatkollen, Klimatkommunerna, Klimatriksdagen, Kommunal Stockholm, Ledarna, Medveten i stan, Medveten konsumtion, Mobility Sweden, Momentum/Fryshuset, Nacka kommun, Naturskyddsföreningen, Naturvetarna, New Weather Sweden, Norrtälje kommun, Nynäshamns kommun, Odlar ihop, Rena Mälaren (Hands2Ocean), Researchers Desk, Scouterna Stockholm, SGBC, Sigtuna kommun, Sportfiskarna Stockholm, STF Stockholm, Stockholms handelskammare, Stockholms koloniträdgårdar,

Studiefremjandet Stockholm Gotland, Sundbybergs stad, Swedavia, Svensk Dagligvaruhandel, Svensk handel, Svenska botaniska foreningen, Svenskt Naringsliv, Svenskt Vatten, Sveriges ingenjorer, Sveriges ingenjorer, Transportforetagen, Täby kommun, Upplands Väsby kommun, Upplands-Bro kommun, Vallentuna kommun, Vaxholms stad, Visita Stockholm, Våra barns klimat, Vårdforbundet, Värmdö kommun, Zero Waste Stockholm, Återvinningsindustrierna och Österåker kommun har inte inkommit med svar.

Arbetsmarknadsnämnden är positiv till den föreslagna klimathandlingsplanen och anser att den är ambitiös och relevant. De betonar vikten av aktiva åtgärder och stödjer den föreslagna modellen för uppföljning och ansvarsfördelning. Nämnden ser särskilt positivt på att planen betonar stadens roll i att bidra till kompetensutveckling för klimatomställningen och främja gröna arbetstillfällen.

Exploateringsnämnden är positiv till Stockholms höga klimatambitioner och att klimathandlingsplanen sträcker sig till 2030, men ser behov av långsiktig finansiering och tydligare vägledning för att hantera målkonflikter. Nämnden anför att det är viktigt att ansvarsfördelningen för de fem omställningsområdena klargörs ytterligare och att möjligheter för ändringar i befintliga åtgärder införs. Konkreta exempel på hur kostnadsmodeller kan stödja klimatomställningen efterfrågas. Vidare efterfrågas digitala verktyg för att följa upp miljökrav samt att mål för en fossilfri byggsektor blir mer genomförbara och långsiktiga.

Fastighetsnämnden är positivt till föreslagen plan, som bedöms vara strukturerad och kommunikativ. Åtgärderna anses ambitiösa och i linje med nämndens mål, även om den höjda ambitionsnivån och kraven på minskade konsumtionsbaserade utsläpp innebär utmaningar. De understryker behovet av stöd för kartläggning och klimatanalyser samt för ett stadsövergripande systemstöd.

Förskolenämnden ser positivt på föreslagen plan som de bedömer vara ambitiös och välstrukturerad. De välkomnar den förlängda programperioden och lyfter att ökad samverkan mellan aktörer och invånare är en nyckel till framgång, samtidigt som man lyfter behovet av att balansera klimatnytta med kostnader.

Idrottsnämnden ser positivt på stadens klimathandlingsplan som inkluderar konkreta åtgärder och ansvarsfördelning. Förvaltningen har dock utmaningar med att fasa ut fossilbränsle drivna arbetsfordon till 2025, både tekniskt och ekonomiskt. Nämnden vill se en stärkt samverkan mellan stadens aktörer för att uppnå cirkulära och hållbara lösningar.

Kulturnämnden är positiv till klimathandlingsplanens ambitioner och betonar vikten av att den kopplas till stadens styrsystem. De lyfter behovet av att stadens inköpssystem stöder hållbara val och att kulturmiljöarbete integreras tidigt i omställningsåtgärder.

Kyrkogårdsnämnden är positiv till klimatomställningsarbetet. De åtgärder som åläggs nämnden kan kräva ökad kompetens inom upphandling. Ett hinder är att många av nämndens fastigheter omfattas av kulturminneslagstiftning, vilket kan försvåra installation av solceller då dessa måste godkännas av Länsstyrelsen.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden ställer sig positiv till Klimathandlingsplan 2024-2030 och ser den som ett viktigt verktyg för att nå stadens klimatmål. De uppskattar förslaget att organisera arbetet i fem omställningsområden och framhåller vikten av snabb organisering och samverkan mellan förvaltningar och bolag.

Servicenämnden är positiv till stadens höga miljöambitioner men anser att klimathandlingsplanen bör förkortas och förtydligas för att bli ett bättre styrdokument. De uttrycker en oro över CCS-anläggningen som föreslås vid Värtaverket, då tekniken är oprövad och risken stor om den inte blir färdig i tid.

Socialnämnden ställer sig positiv till föreslagen handlingsplan. De påpekar att de föreslagna målen för konsumtion inom stadens organisation kräver resurser och samarbete mellan nämnder. De efterlyser mer vägledning för upphandlingar inom vård och omsorg för att ställa effektiva miljökrav.

Stadsbyggnadsnämnden ser positivt på stadens höga ambitionsnivå inom klimatarbetet och uppskattar att planen sträcker sig till 2030. De välkomnar att stadsbyggnaderna får ett eget omställningsområde med fokus på hållbar och cirkulär utveckling. Nämnden lyfter behovet av avvägningar i stadsutvecklingen, kunskapsspridning och samverkan för att nå klimatmålen.

Trafiknämnden välkomnar klimathandlingsplanens tydliga ansvarsfördelning och ser positivt på det samlade greppet för att göra Stockholm till en global förebild inom hållbarhet. Nämnden framför att åtgärderna kräver nya resurser, betydande investeringar och en tydlig ledning inom stadens förvaltningar, där stadsledningskontoret kan ta en samordnande roll.

Utbildningsnämnden är positiv till Stockholms klimathandlingsplan och ser behov av stöd för att halvera utsläpp från skolornas konsumtion, där IT och lokalvård står för en stor del. De betonar vikten av tydlig styrning för att hantera målkonflikter och förändra beteenden. Nämnden efterlyser också differentierade klimatmål för skolmåltider med hänsyn till olika verksamheters behov samt att upphandlingar ska underlätta hållbara val.

Åldrenämnden välkomnar att planen tydliggör ansvar för nämnder och bolagsstyrelser och kopplar åtgärderna till stadens budgetprocess, vilket ger en tydlig och integrerad styrning.

Bromma stadsdelsnämnd är positiv till klimathandlingsplanen men påpekar att högre ambitioner kräver bättre resursallokering, stöd och tydlig styrning. De efterlyser tydligare definitioner i planen, bättre verktyg för energiuppföljning och bredare

tillgång till utbildningsmaterial om energibesparing. De betonar också vikten av centrala upphandlingar för hållbara inköp.

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd anför att Klimathandlingsplanen är välformulerad, stöder nämndens klimatarbete och lyfter behovet av ekonomiskt stöd för genomförandet.

Farsta stadsdelsnämnd är positiv till det ambitiösa förslaget till ny klimathandlingsplan och bedömer att nödvändiga åtgärder finns för att nå klimatmålen. De lyfter behovet av omfattande kompetenshöjande och stödjande insatser, särskilt kring klimatkrav i upphandling, hållbara inköp, och återbruk. För förskolepersonal föreslås central kompetensutveckling inom klimatområdet. Vidare efterfrågas lättillgängligt stödmaterial samt kommunikationsmaterial för såväl intern som extern kommunikation.

Hägersten-Älvsjö stadsdelsnämnd är positiva till förslaget särskilt till den höjda ambitionsnivån. De lyfter att genomförandet kräver förstärkt samverkan mellan nämnder och bolagsstyrelser. De välkomnar ett tydligare rättviseperspektiv men påpekar att mer resurser och bättre samordning behövs, särskilt kring invånarinvolvering. Nämnden efterfrågar även nya verktyg för en mer relevant målstyrning samt ökad samverkan för att stödja initiativ som främjar delningsekonomi och hållbar konsumtion.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd ser klimathandlingsplanen som ett bra stöd för att nå miljömålen men betonar behovet av centralt stöd för samordning och kunskap, särskilt kring konsumtionsbeteenden och upphandling. De föreslår även ett stadsövergripande stöd för mat- och måltidsfrågor kopplade till klimat och näring.

Järva stadsdelsnämnd ställer sig positiv till förslaget till handlingsplan men lyfter behovet av ytterligare resurser, samordning och kompetensutveckling för att uppnå målen. Nämnden understrycker vikten av flexibla finansieringsmöjligheter och föreslår ett centralt stöd för att underlätta ansökningsprocesser för externa bidrag. Vidare efterfrågas tydligare mål och stödmaterial för att engagera invånare och lokala föreningar i klimatarbetet samt att inköp och matsvinn prioriteras i stadens verksamheter.

Kungsholmens stadsdelsnämnd ställer sig positiv till Klimathandlingsplan 2030 men lyfter behovet av kompetensutveckling, effektiv kommunikation och stöd för att kunna följa upp klimatåtgärder och mål. Samverkan mellan stadsdelar och näringsliv, rättvis omställning samt bättre vägledning i upphandling och konsumtion efterfrågas.

Norra innerstadens stadsdelsnämnd är positiv till föreslagen plan men efterfrågar en förenklad och mer konkret handlingsplan. De lyfter behovet av vägledning i genomförande och uppföljning. Nämnden betonar vikten av strategiska klimatkrav i upphandlingar samt utvecklade funktioner i inköpssystemet.

Skarpnäcks stadsdelsnämnd ställer sig positiv till föreslagen plan men önskar tydligare riktlinjer för att balansera klimatmålen med bostadsbyggande samt en fördelning av ansvar vid åtgärdsimplementering. Vidare undstryks behovet av en gemensam stadsövergripande metod för att kartlägga och följa upp klimatpåverkan från inköp. Slutligen föreslås att klimatinvesteringsmedel ska kunna sökas för avfallsrelaterade åtgärder som kan minska verksamheternas klimatpåverkan.

Skärholmens stadsdelsnämnd ser positivt på den föreslagna planen och den höjda ambitionsnivån, men lyfter att genomförandet kräver ökade resurser och kompetensutveckling. Nämnden ser fördelar med en långsiktig plan som sträcker sig till 2030, vilket ger utrymme för kontinuerlig utveckling av åtgärder. Vidare efterlyser de stöd från staden centralt, särskilt för hållbara inköp och att minska konsumtionsbaserade utsläpp.

Södermalms stadsdelsnämnd stödjer revideringen av klimathandlingsplanen. De betonar behovet av att serviceförvaltningen har rätt kompetens för att ställa miljökrav i upphandlingar. De föreslår att inköpssystemet Agresso ska kunna identifiera mer miljövänliga alternativ, lyfter att det behövs extra medel för att öka cykel- och gångvänlighet och ser positivt på att införa återbruksdepåer för byggmaterial.

Stockholms Stadshus AB anser att klimathandlingsplanen är ambitiös och väl anpassad till stadens mål om att vara ledande i klimatomställningen. De välkomnar att programperioden sträcker sig till 2030, ser positivt på planens tydliga vägledning för att uppnå klimatmålen, men framhåller att åtgärder kan vara resurskrävande och att bolagen behöver göra noggranna avvägningar mellan klimatnytta och kostnad. De rekommenderar också att möjligheten för privata aktörer att redovisa finansierade negativa utsläpp klargörs ytterligare i planen.

Stockholm Exergi anser att föreslagen plan är välskriven men föreslår förtydliganden exempelvis gällande huruvida negativa utsläpp ska kunna redovisas av privata finansiärer och att avfallsförbränning tydligare beskrivs som avfallsbehandling, inte energiproduktion. Vidare efterfrågar de tydligare mål för stadens och företags utveckling av fossila bränslen.

Kommunstyrelsens råd för Agenda 2030 ställer sig positivt till Stockholms klimathandlingsplan men lyfter utmaningar med genomförbarheten på grund av bristande rådighet och resurser. De efterlyser tydligare koppling mellan mål och konkreta åtgärder samt inkluderande metoder för energiomställning och transport. De föreslår också stärkt medborgardeltaktighet och ökad klimatutbildning i skolor.

Akademikerförbundet SSR Stockholms stad stödjer planen och vill bidra till en grön omställning genom samverkan, bland annat genom förmåner som SL-kort och flexibla arbetsformer. Samtidigt betonar de att klimatåtgärder inte får ske på bekostnad av medarbetarnas arbetsmiljö och rättvisa arbetsvillkor.

Byggföretagen motsätter sig kommunala särkrav som går utöver Boverkets byggregler och avstyrker flera av handlingsplanens förslag. De efterfrågar harmonisering med nationell lagsstiftning och understryker vikten av flexibilitet i detaljplaner för att möjliggöra återbruk. De är kritiska till miljözon klass 3, efterlyser bättre laddinfrastruktur för byggarbetsplatser, stödjer ökad återanvändning av byggmaterial och önskar se bättre förutsättningar för mellanlagring av byggmaterial.

Ellevio ser förslaget till klimathandlingsplan som ambitiöst och positivt för regionens miljö- och klimatutveckling. De framhåller särskilt transportsektorns elektrifiering som central, men önskar mer konkreta förslag från staden om hur målen ska uppnås. Vidare efterlyser de tydligare specificeringar, särskilt kring de antaganden och åtgärder som behövs för att nå utsläppsmålen. De pekar också på behovet av kortare tillståndsprocesser för laddinfrastruktur och menar att kommunikation kring omställningens påverkan i stadsmiljön är viktig för att öka acceptansen hos allmänheten.

Fastighetsägarna Stockholm är generellt positiva till stadens klimathandlingsplan. De betonar vikten av att arbetet samordnas med EU:s gröna giv och andra kommuner. De efterlyser tydligare processer kopplat till solcellsinstallationer, bättre prismodeller som premierar energieffektiviseringar, stödjer arbetat kring delat mobilitet och elektrifiering men är kritiska till en snabb implementering av miljözon klass 3. De uttrycker ett starkt stöd för åtgärder som främjar cirkulärt byggande och efterlyser mer flexibla detaljplaner som underlättar för återbruk och konvertering samt är positiva till återbruksdepåer.

Gretas Gamlingar är positivt inställda till Stockholms Klimathandlingsplan 2024-2030 men anser att planen är svåröverskådlig och föreslår en mer lättillgänglig och pedagogisk sammanfattning för medborgarna. De ifrågasätter även stadens beroende av Bio-CCS-teknik för att nå klimatmålen och varnar för att den beskrivs alltför optimistiskt. De lyfter vidare vikten av rättvisa utsläppsminskningar och efterlyser mer konkreta åtgärder för att minska hushållens konsumtionsbaserade utsläpp. Gretas Gamlingar rekommenderar att stadens stadsdelsnämnder får resurser och samverkar med lokala klimatgrupper, civilsamhälle och näringsliv för att driva omställningen.

Göteborgs stad anser att Stockholms klimathandlingsplan är ambitiös och relevant men efterlyser större fokus på risker med utebliven omställning och fördelar med klimatåtgärder. De stödjer planens mål om hållbara energisystem, fossilfria transporter och cirkulär ekonomi men ser behov av tydligare mål och ansvar, särskilt för stadens fordonsflotta och byggsektorn. De framför att det vore önskvärd med bättre integration av klimatanpassning och att alla förvaltningar tar ett systemperspektiv och sätter egna mål.

Karolinska institutet välkomnar Stockholms stads ambitiösa klimathandlingsplan som konkretiserar målen i Miljöprogram 2030. De ser gärna en tydligare roll för akademien

som partner i samverkan och betonar vikten av evidensbaserad kunskap för att främja klimatmålen.

Klimataktion Stockholm lyfter fem styrkor som de ser att planen har exempelvis ambition och tydlighet, rättvisefokus, konsumtionsbaserade utsläpp och bevarande av biologisk mångfald. De lyfter dock att hanteringen av målkonflikter och strategier för expansion saknas. Ett snabbare tempo efterfrågas i utsläppsminskning, särskilt inom energi, transporter och cirkulärt byggande, tillsammans med tydligare styrning och uppföljning av stadens klimatmål.

Kungliga Tekniska Högskolan (KTH) har en positiv inställning till föreslagen klimathandlingsplan och ser fram emot samarbete för att nå klimatneutralitet. De stödjer den utvidgade definitionen av stadens klimatfotavtryck, inklusive konsumtionsbaserade utsläpp. De pekar på vikten av att diskutera indirekta effekter av klimatförändringar och betonar behovet av tydligare mål och åtgärder för att involvera medborgare i omställningen. De understryker också vikten av att hantera rättvisefrågor av att inkludera cirkularitet och resurshantering i stadens utveckling.

Lidingö stad anser att Stockholms klimatåtgärder, som miljözoner och trafikbegränsningar, skapar problem för bilberoende Lidingöbor och andra länsbor.

Linköpings universitet anser att förslaget till handlingsplan är välstrukturerat och tydligt, med ansvarsfördelning och konkreta åtgärder för att nå klimatmål. Universitetet efterfrågar dock en sårbarhetsanalys, en riskhanteringsstrategi, och klargöranden kring negativa utsläpp och försäljning till externa aktörer. Stockholms klimatledarskap anses viktigt men riskerar att avlasta ansvar från andra aktörer. De ser även ett behov av en strategi för systematiskt påverkansarbete för att säkerställa effektiva åtgärder och samverkan.

Länsstyrelsen Stockholm är överlag positiv till Stockholms stads Klimathandlingsplan 2030 men efterlyser förtydliganden inom flera områden. De vill se bättre beskrivningar av målkonflikter och starkare regional samverkan med länets kommuner. Vidare efterfrågar de också mer fokus på grönskas roll i klimatanpassningen och hur befintliga regelverk kan användas för att nå klimatmålen. De ser positivt på stadens ambitioner kring fossilfria transporter och ett klimatpositivt energisystem.

Naturskyddsföreningen Stockholm betonar att Klimathandlingsplanen är avgörande för att hålla ett högt tempo i klimatarbetet och att åtgärder som klimatsmart byggande och hållbart resande måste implementeras omedelbart. De understryker att utmaningar kring koldioxidavskiljning (CCS) och bristande kontroll över privat konsumtion kan göra det svårt att nå utsläppsmålen. Vidare betonar de vikten av att bevara grönområden, öka energieffektiviteten i kommunen och efterlyser tydligare mål och åtgärder för att minska utsläppen, inklusive hantering av avfallsförbränning.

Nykvarns kommun anser att Klimathandlingsplanen 2030 är välformulerat med ambitiösa målsättningar.

Region Stockholm ser positivt på Stockholms stads klimathandlingsplan och att de fem omställningsområdena fångar klimatproblematiken väl. De efterlyser ett starkare regionalt perspektiv och kopplingar till den Regionala utvecklingsplanen (RUF 2050) samt Klimatfärdplanen, och betonar vikten av mellankommunal samverkan, särskilt inom infrastruktur och materialhantering. De välkomnar planens fokus på medborgarengagemang, cirkulärt byggande och transportsystemets elektrifiering, men regionen lyfter att elektrifiering kräver nationell samverkan. Regionen efterfrågar även ett bredare fokus på invånarnas konsumtionsbaserade utsläpp utöver stadens egna.

Saco Stockholm ser klimatplanen som ambitiös och understryker vikten av att integrera den i stadens beslut och informera anställda och samarbetspartners för att ge den legitimitet. De framhåller vikten av också tydliga ansvarsfördelningar, behovet av extern finansiering samt digitala verktyg för effektivisering.

Salems kommun välkomnar klimathandlingsplanens fokus på viktiga omställningsområden, särskilt transporter och konsumtion.

Solna stad är positiv till Klimathandlingsplanen, som bedöms som ambitiös och omfattande. De efterfrågar fördjupad samverkan kring energifrågor, föreslår att synergier och målkonflikter med andra styrdokument tydliggörs, att Stockholms påverkan på externa aktörer förtydligas, att planen kortas för bättre läsbarhet och kompletteras med en implementeringsbeskrivning.

Stockholms universitet är positivt till stadens Klimathandlingsplan 2030 och dess fokus på rättvis omställning, samverkan och klimatanpassning. Universitetet ser dock behov av förtydliganden kring resursallokering och samverkansprocesser för måluppfyllelse. Det understryker att planens åtgärder behöver prioriteras utifrån genomförbarhet och tillgång till finansiering.

Sveriges Åkeriföretag föreslår ett antal åtgärder för effektivare godstransporter i Stockholm. De rekommenderar staden att ställa krav på upphandling, exempelvis Fair Transport-certifiering, vilket bidrar till EU rapporteringskrav (CSR). De önskar se kontrakt på minst fem år och uppföljning av ställda krav, tillsammans med prioritering av biobränslen och fler transporthubbar nära stadskärnan. Vidare efterfrågar de fler laddplatser och möjligheten till Off Peak-leveranser för minskad trängsel. De önskar se en gradvis införd miljözon 3.

Trafikverket ser positivt på målen i handlingsplanen, särskilt inom transportsektorn där staden vill minska utsläppen med 80 procent till 2030, högre än det nationella målet. De stödjer stadens arbete med gång, cykel och kollektivtrafik för att minska

biltrafiken och trängsel. Trafikverket är positivt inställda till samarbeten, särskilt inom hållbara transporter och stadsplanering, och deltar gärna med sina resurser.

Tyresö kommun ser positivt på Stockholms klimathandlingsplan som stöd för Miljöprogram 2030, med tydlig ansvarsfördelning mellan nämnder och bolagsstyrelser. De betonar att integrering av miljöperspektiv i beslut är avgörande för en hållbar och rättvis omställning.

Vision Stockholms stad stödjer planen och vill ge medlemmarna verktyg för att minska klimatpåverkan på arbetsplatsen. De framför även att det för att nå målen behövs stöd, kunskap och verktyg för chefer och anställda, särskilt inom upphandling och inköp samt facklig dialog.

Världsnaturfonden WWF betonar vikten av sambandet mellan klimat och biologisk mångfald, där naturbaserade lösningar och Stockholm som förebild bör prioriteras. WWF efterlyser fler insatser inom kompetensutveckling, civilsamhällesengagemang och transparens kring CCS samt bio-CCS. Vidare föreslår de också utveckling av naturliga kolsänkor, åtgärder för transporter, nationella styrmedel och hållbara matmiljöer samt informationsinsatser för en hållbar livsmedelsförsörjning.

Föredragande borgarrådets synpunkter

FN:s miljöprogram konstaterar i Emission Gap Report 2024 att det finns ett massivt gap mellan retorik och verklighet. De globala ansträngningarna för att minska utsläppen av växthusgaser är fortfarande otillräckliga för att nå Parisavtalets mål. Trots nya klimatåtaganden nådde de globala växthusgasutsläppen en rekordnivå på 57,1 gigaton år 2023. Skillnaden mellan dagens utsläpp och de minskningar som krävs för att begränsa uppvärmningen till 1,5 °C till 2030 växer och nu krävs kraftiga och omedelbara utsläppsminskningar för att klara klimatkrisen.

Konsekvenserna låter inte vänta på sig. Värmerekord avlöser varandra, extremväder förekommer allt oftare och ekosystem hotas – med allvarliga följder för samhällen och ekonomier. Enligt Förenta nationernas klimatpanels (IPCC) senaste rapport är detta bara början. Det är således av yttersta vikt att världens länder börjar ta klimatkrisen på det allvar som krävs och gör de utsläppsminskningar som vetenskapen påvisar som nödvändiga.

Städer har ett stort ansvar i klimatarbetet. Städerna i C40 Cities står för ca 10 procent av världens totala utsläpp när de konsumtionsbaserade utsläppen räknas med. Totalt står världens städer för ca 70 procent av världens utsläpp. Vi har både möjlighet och ansvar att minska våra utsläpp och inspirera andra städer att följa vårt exempel. Det är en utmaning som kräver omställning på alla nivåer, men också en unik möjlighet att forma ett hållbart och bättre samhälle för framtiden.

Stockholms stad har arbetat länge och intensivt med att minska klimatutsläppen. Från uppvärmning, elanvändning och bränslen till transporter har utsläppen minskat både

totalt och per invånare. Sedan år 1990, då beräkningarna inleddes, har de totala utsläppen halverats. Per invånare har utsläppen minskat med 70 procent. Stockholms stad ligger i framkant och det är nu dags att ta nästa steg.

Stockholms stads nya klimathandlingsplan är vårt svar på dagens utmaningar och möjligheter. I linje med Parisavtalets mål och den senaste vetenskapliga forskningen från IPCC arbetar vi för att begränsa den globala uppvärmningen till 1,5 grader. Detta kräver att vi drastiskt reducerar våra utsläpp och anpassar oss till en förändrad verklighet. Klimathandlingsplanen bygger på konkreta åtgärder för att skydda våra invånare, förbättra miljön och skapa ett robust och rättvist samhälle för kommande generationer.

Genom klimathandlingsplanen säkerställer vi att stadens klimatarbete utvecklas och stärks, att varje nämnd och bolag tar sitt ansvar och att vi tillsammans förändrar hur staden utvecklas och utformas. Att minska utsläppen kräver insatser på alla områden – vårt energisystem måste bli klimatpositivt, transporterna fossilfria, byggandet cirkulärt och konsumtionen hållbar. Det kräver också en konkret investeringsplan med tydliga prioriteringar. Stadens utsläppsbudget är central i detta arbete och sätter tydliga ramar för åtgärder och minskningstakten.

Omställningen måste också vara rättvis. Sårbara grupper ska skyddas, invånarna ska kunna vara delaktiga i omställningen, de som släpper ut mest behöver minska sina utsläpp mest. Insatser inom såväl klimat som andra politikområden ska bidra till en rättvis och inkluderande omställning. Med denna klimathandlingsplan sätter vi upp mål för en klimatomställning som inkluderar och stärker alla.

Resan till en hållbar stad kommer att kräva engagemang, innovation och mod. Stadens klimathandlingsplan är inte bara en handlingsplan för att minska utsläpp, utan ett omfattande åtagande för att bygga en hållbar och inkluderande framtid för alla som bor och verkar i Stockholm. Vi bjuder in invånare, civilsamhället, näringslivet och akademien att delta i detta arbete där vi tillsammans skapar en hållbar stad och bygger en framtid vi kan vara stolta över.

Bilagor

1. Klimathandlingsplan 2030 - en rättvis omställning för ett Stockholm utan globalt klimatavtryck, med spårade ändringar, dnr KS 2023/416-68.1
2. Klimathandlingsplan 2030 - en rättvis omställning för ett Stockholm utan globalt klimatavtryck, dnr KS 2023/416-68.2

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Reservation av borgarråden Christofer Fjellner och Dennis Wedin (båda M) enligt följande.

Vi föreslår att kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

1. Att delvis godkänna förslaget till klimathandlingsplan
2. Att därutöver anföra

Stockholm ska vara en av världens ledande städer vad gäller klimatomställning. Just därför menar Moderaterna att det är av största vikt att klimatomställningen är effektiv, upplevs som legitim av stockholmarna samt kombinerar minskade klimatutsläpp med ökad tillväxt och en mer levande stad.

Moderaterna menar att den rödgröna majoritetens införande av miljözon klass 3 i City – om mindre än två månader – är ett tydligt exempel på när staden gör fel utifrån alla de områden vi bedömer som viktiga. Miljözonen är inte effektiv för att minska luftföroreningarna (då de snare kommer flytta från City till omgivande områden än minska dem). Den lär inte leda till en snabbare omställning av bilflottan då Stockholm ännu ligger under EU:s mål vad gäller tillgänglig laddinfrastruktur. Stockholmare som hittills tillfrågats ställer sig kritiska till det hastiga införandet och det lokala näringslivet har överklagat införandet med hänvisning till att de inte blivit lyssnade på under beslutsprocessen och att införandet riskerar 1500-2000 jobb i City.

För att minska Stockholms klimatavtryck är elektrifieringen av vägtransporter avgörande. Men ska vi lyckas krävs både höga ambitioner och genomförbarhet. Den offentliga laddinfrastrukturen behöver byggas ut snabbare och det måste bli enklare att få ett ”ja” från Stockholms stad vad gäller att sätta upp en egen laddpunkt. Vidare innebär elektrifieringen ett större behov av hållbar och pålitlig elförsörjning. Därför bör stadens energimix utöver vind, sol och vatten också inkludera kärnkraft – något som saknas på förslag.

Både Miljöprogrammet och Klimathandlingsplanen aktualiserar frågan om kommunal rådighet. Stockholms stad har ett stort och viktigt ansvar att minska sina egna konsumtionsbaserade utsläpp och möjliggöra mer cirkulära kretslopp. Exempelvis kan och bör Stockholm göra mer hållbara och klimatsmarta inköp och upphandlingar – med respekt för stockholmarnas skattepengar.

Däremot är det varken önskvärt eller möjligt att på kommunal nivå ha rådighet över vilka eller hur mycket varor stockholmarna konsumerar. Medan stadens ska ta sikte på att genomföra mer hållbara upphandlingar och inköp i de egna verksamheterna, är liknande mål för stockholmarnas konsumtionsbaserade utsläpp dömda att misslyckas och heller inte önskvärda.

Vad gäller en rättvis och inkluderande omställning vill Moderaterna lyfta problemet med att allt för många stockholmare upplever det offentliga rummet som otryggt. Det är tragiskt att styret i Stockholms stad inte gjort mer för att förhindra de massiva

neddragningarna av kollektivtrafiken kombinerat med historiska prishöjningar av densamma. Det försvårar både resandet och omställningen.

Moderaterna är av åsikten att klimatutmaningarna kanske aldrig varit större än nu, men att det finns lösningar. Innan decenniet är slut kommer Stockholm ha en storskalig bio-CCS anläggning i drift som förhoppningsvis bereder väg för ännu fler.

Reservation av borgarrådet Jan Jönsson (L) enligt följande.

Jag föreslår att kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

1. Att delvis bifalla förvaltningens förslag till beslut.
2. Att utöver det anföra följande

Stockholm är Sveriges tillväxtmotor och tillika landets största kommun, därför vilar det ett stort ansvar på Stockholms stad att gå före och visa vägen i klimatomställningen. Liberalerna är positiva till att en klimathandlingsplan för staden tas fram och välkomnar dess högt ställda mål. Ska Stockholm lyckas i klimatomställningen krävs det både höga ambitioner och att föreslagna reformer går att implementeras.

Att klimathandlingsplanen har ambition framgår tydligt, däremot saknas konkreta åtgärder.

Därför efterfrågar Liberalerna en tydligare åtgärdsplan i hur den styrande majoriteten avser implementera klimathandlingsplanen så att den blir verklig politik med en reell inverkan på vårt klimat i positiv riktning.

Här har Liberalerna lyft elektrifiering som ett konkret förslag för att nå stadens mål. Vi ser att det finns stora behov av att öka ambitionen i att rulla ut fler laddstolpar, framförallt där människor har sina elbilar – exempelvis i flerbostadshus och garage.

Elektrifieringen kräver också tillgång till en klimatpositiv och pålitlig energikälla, där kärnkraften måste utgöra en del av stadens energimix utöver vind, sol och vatten. Ska vi lyckas med både elförsörjning och klimatmål så måste samtliga energikällor ges utrymme i stadens energimix.

Vidare menar Liberalerna att den tekniska utvecklingen oftast kommer från idérika entreprenörer och företag som driver på nya och innovativa lösningar för att möta klimatproblemen. Där ska staden ta en aktiv roll i att agera samarbetspart tillsammans med näringsliv för att utveckla stadens hållbarhets- och cirkulära arbete. Exempelvis finns det många inom bygg- och bostadssektorn som sitter på innovativa lösningar som skulle gynna både klimatet, staden och vårt näringsliv.

Liberalerna anser att den här klimathandlingsplanen är en bra start men med stort utrymme för förbättring och vi efterfrågar en större konkretisering av majoriteten för att omsätta planen till verklighet.

Kommunstyrelsen delar borgarrådsberedningens uppfattning och föreslår att kommunfullmäktige beslutar enligt föredragande borgarråds förslag.

Stockholm den 4 december 2024

Karin Wanngård
Kommunstyrelsens ordförande

Reservation av Christofer Fjellner och Jonas Nilsson (båda M) som är likalydande med Moderaternas reservation i borgarrådsberedningen.

Reservation av Gabriel Kroon (SD) enligt följande.

Jag föreslår att kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

1. Kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige avslår borgarrådsberedningens förslag till beslut
2. Därutöver anföra följande:

Den rödgröna majoriteten har tidigare lagt fram miljöprogrammet 2030 som pekar ut målen och går nu vidare med klimathandlingsplanen 2030 som konkretiserar målen.

Sverigedemokraterna anser att Stockholms stad ska inta en aktiv roll för att vara ett framgångsexemplar i miljö- och klimatarbetet. Varje skattekrona ska investeras på insatser som är samhällsekonomiskt lönsamma samt maximerar utsläppsänkningen. Insatser av symbolisk eller principiell karaktär utan belagd effekt bör undvikas. Därtill ska samtliga insatser löpande utvärderas.

Stockholms stad bör aktivt arbeta med närmiljön genom att begränsa nybyggnation på grönområden. Vi vill se ett större fokus på att utveckla arbetet med sanering av vattendrag och sjöar samt ständigt vara öppna för ny utveckling och pröva nya metoder genom innovationsupphandlingar som möjliggör företag att testa innovativ grön teknik. Vi förespråkar en ökad andel närproducerat istället för ekologiskt som i många fall kan innebära högre totala utsläpp och kostnader vid upphandling.

Staden bör utveckla arbetet med internationellt klimatbistånd genom att bidra med tjänstemannakompetens inom miljöarbetet samt inom energieffektivitet till utvecklingsländer. Sverigedemokraterna har föreslagit ett alternativt Miljöprogram för 2030 som grundar sig på visionerna och ambitionerna ovan och vi hänvisar till detta program för mer information.

Reservation av Jan Jönsson och Isabel Smedberg-Palmqvist (båda L) som är likalydande med Liberalernas reservation i borgarrådsberedningen.

Reservation av Kristin Jacobsson (C) enligt följande.

1. Att delvis godkänna förslaget till Klimathandlingsplan 2024–2030
2. Att därutöver anföra följande

Klimatet är vår tids ödesfråga. Klimatarbetet måste drivas både i EU och i Sverige, såväl som lokalt här i Stockholm. Stockholm ska vara en klimatpositiv stad senast 2030 och en fossilbränslefri stad senast 2035. Staden ska vara en fossilfri organisation senast 2030 och trafiken i Stockholms innerstad ska vara utsläppsfri senast år 2030. För att målen ska kunna nås behöver vi jobba på flera fronter samtidigt, dels med ny teknik genom bolaget Stockholm Exergi som kan fånga in och lagra koldioxid, dels fasa ut fossila bränslen genom kraftfulla incitament, beteendeförändringar och energieffektiviseringar. Centerpartiet vill bland annat införa miljözon klass 2 i hela innerstaden omgående och miljözon klass 3 i hela innerstaden från 2030 samt i hela staden senast år 2035. Vilket vore effektivare än den styrande majoritetens utpekade väg som redan stött på patrull.

Generellt sett finner vi ambitionsnivån i den föreslagna klimathandlingsplanen tillräcklig men däremot saknas reell handlingskraft. Vilket är just det som Stockholm och klimatet behöver. En handlingsplan utan konkreta förslag på nödvändig handling reduceras snarare till ännu en skrivbordsprodukt som i slutändan kommer att göra endast marginell, om ens någon, skillnad för klimatet.

Vi kan bland annat läsa om flertalet målsättningar utan förutsättningar. Exempelvis förslaget att halvera utsläppen från konsumtion jämfört med 2019. Där har Stockholms stad relativt små möjligheter att ensamt göra så stor skillnad. Förslaget sätter alldeles för stor tilltro till att genom ”samverkan” med andra myndigheter och genom ”kommunikation” lyckas förändra stockholmarnas beteenden att halvera sina utsläpp från konsumtion. Något som också Naturskyddsföreningen Stockholm lyfter i sitt remissvar: ”Många av utsläppen har staden inte rådighet över, såsom privat konsumtion. Det är därför svårt att se att de åtgärder som föreslås räcker för att nå nettonoll utsläpp och än mindre till att nå negativa utsläpp.”

Centerpartiet tycker också att programmet saknar konkreta mål om hur mycket koldioxid som ska fångas in genom bio-CCS för att minska utsläppen. Bio-CCS är ett mycket viktigt verktyg som borde ges mer utrymme i klimathandlingsplanen. Liknande synpunkter har framförts av flera remissinstanser.

Ett ytterligare område där förslaget till klimathandlingsplan är bristfälligt rör matens roll för en hållbar omställning. Detta trots att matkonsumtionen i Stockholm står för 15 procent av konsumtionsutsläppen. Centerpartiet föreslår därför ett stadsövergripande mål om att upphandla enbart svenskt producerade livsmedel där det är möjligt. Dessutom anser vi att klimathandlingsplanen bör innehålla initiativ för att öka andelen viltkött. Viltkött har fördelar både ur klimat- och hälsoperspektiv, såsom kortare transporter och frånvaro av antibiotika, färgämnen, nitrit och andra tillsatser.

Världsnaturfonden WWF tycker precis som Centerpartiet att klimathandlingsplanen saknar konkreta åtgärder för att minska utsläpp från mat och livsmedelssystem och skriver bland annat: ”Forskare har påtalat behovet av mer livsmedelsproduktion omkring Mälardalen för att försörja staden med mer hållbart producerade livsmedel.” Det är därför ytterst beklagligt att de viktigaste samhällsaktörerna inom livsmedel och matproduktion såsom LRF, Lantmännen och Livsmedelsföretagen inte fått ge sina synpunkter på klimathandlingsplanen. Att utelämna dessa och istället skicka den till exempelvis Instagramkontot ”Medveten i stan” visar att man i allt för hög grad fokuserar på symbolhandlingar snarare än konkreta åtgärder.

En långsiktigt hållbar klimatpolitik förutsätter både delaktighet och ett brett folkligt stöd. Ska vi klara omställningen i Stockholm, måste vi genomföra den på ett sätt som gör att olika människor och branscher kan känna sig involverade; att alla känner att de blir vinnare om de deltar i klimatomställningen. Delaktigheten skapar grunden till samhällsförändringarna. Alternativet – en omställning som bara omfattar vissa, men där andra grupper ställs utanför eftersom de inte har råd eller möjlighet att ställa om – riskerar att leda till motreaktioner, kortsiktiga svängningar i politiken och bristande långsiktighet. Istället för klimatomställning får vi politikomsvängning.

Centerpartiet vill att Stockholm ska vara världsledande i det globala arbetet med att förverkliga Parisavtalet. Klimathandlingsplanen bör spela en avgörande roll för att nå detta.

Ersättaryttrande av Nike Örbrink (KD) enligt följande.

1. Att delvis godkänna Klimathandlingsplan 2030
2. Att därutöver anföra följande

Stockholm klassas återkommande som en av världens mest gröna och hållbara städer, ofta som den mest hållbara i flera internationella rankingar. Det är inte konstigt med tanke på att stadens näringsliv bland annat består av världsledande aktörer inom innovation och grön teknik, framstegshungriga entreprenörer och IT-talanger från hela världen. Staden består till drygt två tredjedelar av grönbå ytor, till överväldigande del grönyta trots en mycket omfattande stadsutveckling i över ett decennium. Stockholmarna är dessutom tredje bäst i världen att välja kollektivtrafik framför egen bil, de bor i energieffektiva bostäder och 98 procent av deras avfall återvinns eller blir till energi.

Tack vare teknikutvecklingen har staden bevisat att tillväxt i både ekonomi och befolkning kan gå hand i hand med minskad klimatpåverkan genom omställning, inte avveckling. Sedan år 2010 har stadens koldioxidutsläpp mer än halverats samtidigt som befolkningen vuxit med omkring 20 procent. Utsläppen av svaveldioxid och kolmonoxid, vilka historiskt sett utgjort ett stort problem, har minskat med mellan 86 – 94 procent sedan år 1990. Vissa föroreningar har minskat så pass mycket sedan 90-talet att de inte längre mäts. Stockholm är på rätt väg och omställningen går allt snabbare, särskilt inom transportsektorn som utgör en stor andel av kvarvarande

utsläpp. Nära 75 procent av sålda bilar i Stockholm är laddbara fordon vilket är en dubbling på bara 3 år. Sammantaget finns det många segrar för stockholmarna att vara stolta över.

Dock finns det fortsatt utmaningar att hantera för att uppnå en klimatneutral stad. När staden växer behöver byggsektorn ställa om, gammal industrimark saneras och hållbara bostäder byggas. När stockholmarna blir fler behöver förskolor och skolor fasa ut miljö- och hälsoskadliga kemikalier, sårbara grupper skyddas från effekterna av extremväder och möjligheten att göra smarta val i vardagen säkerställas. Här är vi eniga.

En ändamålsenlig, renodlad politik är en grundläggande förutsättning för att vinna acceptans från invånarna i en stad i omställning, samt deras förståelse för de åtgärder politiken utför med deras skattemedel. Symbolpolitiska åtgärder som försvårar vardagen, fördyrar arbetet och bara förflyttar utsläppen är därför inte bara ineffektiva, de riskerar även att bidra till ett motstånd mot en välbehövd omställning. Tyvärr innehåller styrets klimathandlingsplan mycket av denna symbolpolitik.

Exempelvis driver styret linjen att våra yngsta barn och äldsta äldre ska äta mer vegetariskt i klimat- och miljösyfte, istället för att utveckla deras måltider för att fler ska få i sig näringsriktig, god mat. Detta samtidigt som till och med stadens inköpskategori IT och kommunikation har högre klimatpåverkan än de måltider som staden serverar. Kristdemokraterna prioriterar att stadens unga och äldre ska få näringsrik och god mat, över styrets symbolpolitik som har ytterst marginell effekt på klimatet men som kan få ödesdiga konsekvenser för näringsintaget.

Även styrets ambition om att ”skapa utökade möjligheter för stockholmarna att hyra, reparera, byta, dela, låna eller ge istället för att köpa nytt”, är exempel på dålig symbolpolitik. Det specificeras inte i klimathandlingsplanen hur dessa möjligheter ska ”utökas”, men om det syftar till att staden ska tillhandahålla dessa tjänster så finns det redan privata aktörer som gör det. Kommuner får enligt kommunallagen inte heller bedriva verksamheter som är av en sådan karaktär att de typiskt sett tillhandahålls av andra aktörer, som till exempel det privata näringslivet.

Styrets klimathandlingsplan lägger också mycket vikt vid det som staden har mycket liten rådighet över. Framförallt avseende stockholmarnas konsumtionsbaserade utsläpp, som utgör ett stort fokus i styrets miljöpolitik. Stundtals fås intrycket att styrets miljöpolitik går ut på att förvandla staden till en aktivistisk lobbyorganisation, med fokus på att förändra det staden inte har rådighet över. Ett talande exempel är den uttalade visionen om att staden ska ”arbeta aktivt med att påverka regeringen och regionen”, för att dessa ska ”ta sitt ansvar”. Detta bland annat i syfte att genomföra styrets önskade trafikminskning, vilken bara bedöms kunna genomföras till hälften med de verktyg som staden har rådighet över. Styrets klåfingrighet och aktivism är i detta avseende slående. Det åligger inte heller stadens att ”främja ett lokalt och regionalt semestrande” för stockholmarna. Stadens invånare är myndiga och borde anses kunna ta egna beslut om var de vill semestra, utan politiska pekpinnar.

Styrets aktivism och symbolpolitik speglas i försöken att flytta fokus från utsläpp och hållbarhet till socioekonomiska frågor, identitetspolitik och ifrågasättandet av vårt västerländska ekonomiska system. Detta är inte minst tydligt i skrivningarna om att dagens stockholmare skulle ha ärvt någon form av "utsläppskuld" från tidigare generationer.

Stockholm har dock redan visat att tillväxt i såväl ekonomi som befolkning inte utgör hinder för att minska utsläppen eller ställa om, tvärt om. Det är tack vare det välstånd och den teknikutveckling som vårt västerländska ekonomiska system möjliggjort som vi kommit långt i omställningen. Kristdemokraterna ser mycket optimistiskt på att Stockholm återigen kommer klara de utmaningar vi idag står inför och vi kan göra det utan att vare sig styra över eller spåka världens mest hållbara invånare.

Ärendet

Stockholms stads klimathandlingsplan har reviderats mot bakgrund av det uppdrag som gavs i kommunfullmäktiges budget för 2023. Klimathandlingsplanen är stadsövergripande styrdokument som syftar till att konkretisera hur de klimatrelaterade målen i Miljöprogram 2030 ska nås. Arbetet med att revidera klimathandlingsplanen har bedrivits parallellt med att stadens miljöprogram reviderats.

Stadens höga klimatambitioner och målen om att inkludera klimaträttvisa, delaktighet och konsumtionsperspektivet har lett till en bredare ansats i den reviderade klimathandlingsplanen än den nuvarande planen. Likaså har erfarenheter av att genomföra en första klimatinvesteringsplan inom EU:s mission om klimatneutrala städer lett till ett tydliggjort ekonomiskt perspektiv kopplat till klimatomställningen.

Den föreslagna klimathandlingsplanen inkluderar nya arbetsätt för att staden ska stärka sitt klimatarbete. Ansvar fördelas till nämnder och bolagsstyrelser för omställningsområden och för åtgärder, utifrån stadens klimatmål. Utpekade nämnder och bolagsstyrelser har också ett särskilt ansvar att minska utsläppen från sin konsumtion.

I arbetet inom varje omställningsområde ingår att sammanställa ny kunskap, kontinuerligt utvärdera det pågående arbetet, tydliggöra utvecklingsbehov och möjlig uppskalningspotential. Det ingår även att, i samverkan med näringsliv, akademi, staten, regionen och civilsamhälle, utveckla ytterligare förslag på åtgärder som krävs för att nå klimatmålen. Arbetet i omställningsområdena sker i dialog med kommunstyrelsen och med de uppföljningsansvariga för miljöprogrammets mål.

Klimathandlingsplanen har också getts en mer kommunikativ karaktär än tidigare klimathandlingsplaner. Syftet är att tillgängliggöra planen för stadens medarbetare och stockholmarna, att underlätta kommande kommunikationsinsatser, och att förtydliga hur kommunikation är en integrerad del av att genomföra stadens klimatarbete.

Klimathandlingsplan 2030 – en rättvis omställning för ett Stockholm utan globalt klimatavtryck

Klimatförändringarna är ett allvarligt och växande hot mot mänskligheten. Klimatkrisen är tätt sammanlänkat med förlusten av biologisk mångfald och behöver därför hanteras tillsammans. Stockholm är en stad som tar ansvar för att minska sitt globala klimatavtryck. Det gäller både utsläppen som sker i Stockholm och de utsläpp som sker utanför staden och som orsakas av konsumtionen. Staden har höga ambitioner, samtidigt påverkas de lokala utsläppen av beslut som sker av en mängd aktörer såväl nationellt, inom EU och globalt.

Stadens Miljöprogram 2030 anger de klimatmål som ska nås för Stockholms klimatomställning. De övergripande klimatmålen är En rättvis och inkluderande omställning och Ett Stockholm utan globalt klimatavtryck. Under dessa finns även

delmål. Klimathandlingsplan 2030 är ett styrdokument för Stockholms stads hela organisation som konkretiserar hur de klimatrelaterade målen i miljöprogrammet ska kunna nås.

Ett Stockholm utan globalt klimatavtryck innebär att utsläppen av växthusgaser inom stadens geografiska område ska minska kraftigt, samtidigt som koldioxid behöver fångas in och lagras istället för att cirkulera. Det innebär även ett ansvar att minska de utsläpp som uppstår i andra delar av världen till följd av konsumtion från verksamheter och invånare i Stockholm. Konsumtionen måste minska till hållbara nivåer och beteenden, materialval, konsumtionsmönster och affärsmodeller behöver utvecklas och förändras för att möjliggöra cirkulära flöden. Stockholms stad ska dessutom vara en förebild för en rättvis och inkluderande klimatomställning.

Stockholms stad har länge arbetat framgångsrikt med klimatfrågan. Sedan 1990 har utsläppen av växthusgaser från energianvändning och transporter inom Stockholms geografiska yta minskat med cirka 70 procent räknat per invånare. Stora utmaningar återstår i att ställa om transportsektorn, att fasa ut den fossila plasten och att fånga in och lagra koldioxid som annars skulle cirkulera i atmosfären. Dessutom höjer Stockholms stad ambitionen ytterligare genom att öka fokus på att minska de konsumtionsbaserade utsläppen. Utsläppen förknippade med konsumtionen är mer än fem gånger större än utsläppen från energianvändning och transporter i Stockholm.

För att klara klimatomställningen och vara en förebild krävs att förändringar sker inom ett brett område. Teknik, infrastruktur, regelverk, beteenden och affärsmodeller behöver utvecklas, i samarbete med näringsliv, akademi, civilsamhälle och invånare.

Stadens klimatarbete ska ske i fem utpekade omställningsområden vilka är:

- Agera för en rättvis och inkluderande omställning.
- Utveckla ett klimatpositivt energisystem.
- Driva på för hållbara och fossilfria transporter.
- Planera, bygga och utveckla staden cirkulärt och hållbart.
- Styra mot en konsumtion med låg klimatpåverkan i stadens egen organisation.

Dessa områden är identifierade utifrån stadens arbetsprocesser och syftar till att åstadkomma den kraftsamling som krävs för att klimatmålen ska kunna nås. Att arbeta i omställningsområden syftar bland annat till att utveckla och stärka samverkan mellan berörda nämnder och bolagsstyrelser inom stadens organisation. Samverkan behöver även ske med näringsliv, akademi, andra offentliga aktörer och civilsamhälle för att nå de högt ställda klimatmålen. Omställningsområdena beskrivs i varsitt avsnitt. Längst bak i handlingsplanen listas sedan cirka 140 åtgärder, fördelade på de fem omställningsområdena, som syftar till att bidra till att nå klimatmålen till 2030. För varje åtgärd finns ansvariga nämnder och bolagsstyrelser utpekade. Eftersom stadens klimatmål är mycket ambitiösa, och omvärlden är föränderlig, behöver portföljen av åtgärder kontinuerligt vidareutvecklas. Nya åtgärder kommer successivt

att genereras inom de fem omställningsområdena. I stadens budget- och uppföljningsprocess hanteras de åtgärder som redovisas i denna klimathandlingsplan, liksom förslag på tillkommande åtgärder.

Klimatomställningen innebär stora investeringar inom transportsektorn, avfallshantering, stadsutveckling, energi- samt vatten och avloppssystem. Staden behöver jobba aktivt med att söka externa finansieringskällor från staten och EU, särskilt i de fall där satsningarna inte kan finansieras av högre intäkter eller lägre kostnader. Ambitionen är att staden ska nå de högt uppsatta klimatmålen men också vara ett internationellt föredöme som inspirerar andra städer.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 27 juni 2024 har i huvudsak följande lydelse.

I kommunfullmäktiges budget för 2024 framgår att Stockholm ska vara en grön och fossilfri stad som leder en rättvis klimatomställning. Staden ska leva upp till de åtaganden som gjorts i internationella sammanhang med utgångspunkt i Parisavtalet. Stockholms stad ska vara klimatpositivt senast år 2030 och fossilfritt 2040. Klimatpåverkan från konsumtion ska halveras till 2030.

Stadsledningskontoret anser att föreliggande förslag till *Klimathandlingsplan 2030 – en rättvis omställning för ett Stockholm utan globalt klimatavtryck* ligger i linje med kommunfullmäktiges uppdrag i budget 2024. Förslaget till handlingsplan är ambitiöst och möter ambitionerna i budget 2024 att staden ska vara ledande i omställningen och svara upp mot internationella åtagande

Klimathandlingsplanen visar vägen för uppfyllandet av de klimatrelaterade målen i stadens miljöprogram. Planen redovisar cirka 140 åtgärder uppdelade på fem omställningsområden och konkretiserar hur stadens alla verksamheter i bred samverkan ska arbeta mot målen. En utsläppsbudget sätter tempot i utsläppsminskningen baserat på ett åtagande om global klimaträttvisa.

Förslaget till klimathandlingsplan föreslås få en programperiod fram till 2030 vilket är längre än tidigare planer. På detta sätt kan klimathandlingsplanen bättre harmonieras med Parisavtalet, Agenda 2030, Klimatkontrakt 2030 och EUs mission om klimatneutrala och smarta städer 2030. Det går även i linje med flera av stadens målsättningar som sträcker sig till 2030, bland annat klimatpositivitet och fossilfri organisation, minskade utsläpp från konsumtionen och minskade utsläpp från vägtransporter. Det innebär även att stadens verksamheter får bättre planeringsförutsättningar, tid för implementering och en längre genomförandetid vilket främjar arbetet, inte minst avseende de stora och viktiga investeringar och omställningsprocesser som krävs för att bli en mer hållbar stad.

Klimathandlingsplan 2030 – en rättvis omställning för ett Stockholm utan globalt klimatavtryck har utformats för att underlätta kommunikationen av planen. Ingresser

och målbeskrivningar är utformade med ett kommunikativt anslag. Utformningen är gjord för att vara tillgänglig och skapa engagemang och stötta såväl intern och extern kommunikation.

Stadsledningskontoret anser att genomförandet av *Klimathandlingsplan 2030 – en rättvis omställning för ett Stockholm utan globalt klimatavtryck* kommer att kräva ytterligare strukturella insatser för att bli framgångsrik. Det pågår en utvecklad genomförandeplanering för Miljöprogram 2030 och klimathandlingsplanen anknuter till den. De föreslagna omställningsområdena med dess samordningsansvariga är ett nytt grepp för att åstadkomma en bättre samordning inom stadens organisation, och för att identifiera nya behov och åtgärder. Detta arbete ska kopplas till nämnder och bolagsstyrelsers ordinarie budgetunderlag och inriktning följande år.

Stadsledningskontoret kommer att samordna processen utifrån den övergripande samordningen av stadens klimatarbete. Ett sådant arbetssätt bedöms kunna leda till ökad måluppfyllelse.

Klimathandlingsplanen har en hög ambitionsnivå och åtgärderna kommer i vissa fall att vara resurskrävande och i andra fall innebära minskade kostnader. Det kan handla om exempelvis förändrade driftkostnader till följd av ökad skötsel eller avtalsuppföljning. Detta innebär att nämnder och styrelser måste göra kloka avvägningar med hänsyn tagen till klimatnyttan relaterat till kostnaderna. I samband med investeringar är driftkostnadsperspektivet också viktigt att väga in. Det är viktigt att åtgärder utformas så att synergier med stadens andra mål nås.

Samverkan med andra aktörer är helt central för handlingsplanens genomförande. Det gäller såväl statliga och kommunala aktörer i regionen som näringsliv, akademi och civilsamhälle och inte minst Stockholms invånare. I stadens externa samverkan kan staden ta en samordnande roll i att driva samverkansprocesser som är nödvändiga för att genomföra åtgärderna. Ett innovationsfrämjande samarbete är en förutsättning för att bryta ny mark och frigöra de resurser som krävs för att genomföra klimathandlingsplanen och nå stadens högt ställda klimatmål.

Varje år gör kommunstyrelsen, med hjälp av utpekade uppföljningsansvariga, en uppföljning av Miljöprogram 2030 som redovisas till kommunfullmäktige. Klimathandlingsplanen följs upp genom de klimatrelaterade målen (Mål 1 och Mål 2) inom den uppföljningen. Under våren 2027 ska en grundlig halvtidsuppföljning av miljöprogrammet genomföras för att säkerställa att staden är på rätt väg för att nå målen 2030.

Stadsledningskontoret ser en risk att utsläppen under de närmaste åren kommer att öka, på grund av beslut bortom den lokala rådigheten inom staden. För att staden ska nå sina mål krävs breda ansträngningar av samhällets alla aktörer, såväl offentliga som privata. Det kräver också en vidareutvecklad palett av åtgärder, såsom nya styrmedel, affärsmodeller, investeringar, beteendeförändringar och arbetssätt. Flera av åtgärderna i klimathandlingsplanen handlar om att driva på för andra aktörers omställning.

Stadsledningskontoret föreslår att ett styrdokument utgår i samband med beslut om ny klimathandlingsplan. Det är innevarande *Klimathandlingsplan 2020-2023 – för ett fossilfritt och klimatpositivt Stockholm 2040* (dnr KS 2019/1041), som ersätts med det nya förslaget till klimathandlingsplan.

Stadsledningskontoret föreslår att kommunfullmäktige beslutar att godkänna *Klimathandlingsplan 2030 – en rättvis omställning för ett Stockholm utan globalt klimatavtryck* och att ge nämnder och styrelser i uppdrag att inarbeta programmet i sin verksamhetsplanering.

Remissammanställning

Ärendet har initierats av stadsledningskontoret och remitterats till arbetsmarknadsnämnden, exploateringsnämnden, fastighetsnämnden, förskolenämnden, idrottsnämnden, kulturnämnden, kyrkogårdsnämnden, miljö- och hälsoskyddsnämnden, servicenämnden, socialnämnden, stadsbyggnadsnämnden, trafiknämnden, utbildningsnämnden, äldrenämnden, överförmyndarnämnden, Bromma stadsdelsnämnd, Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd, Farsta stadsdelsnämnd, Hägersten-Älvsjö stadsdelsnämnd, Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd, Järva stadsdelsnämnd, Kungsholmens stadsdelsnämnd, Norra innerstadens stadsdelsnämnd, Skarpnäcks stadsdelsnämnd, Skärholmens stadsdelsnämnd, Södermalms stadsdelsnämnd, Stockholms Stadshus AB, kommunstyrelsens pensionärsråd, kommunstyrelsens råd för funktionshinderfrågor, kommunstyrelsens råd för Agenda 2030, Stockholm Exergi, Akademikerförbundet SSR, Alternativ Stad, Avfall Sverige, Botkyrka kommun, Byggföretagen, Climate Live, Danderyd kommun, Digitaliseringskonsulterna, Ekerö kommun, Ellevio, Energiföretagen Sverige, Fastighetsägarna Stockholm, Fossilfritt Sverige, Fridays For Future, Fridays For Future Stockholm, Friluftsrådet region Mälardalen, Fältbiologerna i Stockholm, Förbundet för Ekoparken, Företagarna Stockholm, Gasnätet Stockholm AB, Greenpeace Sverige, Gretas Gamlingar, Göteborgs stad, Haninge kommun, Hela Jorden, HSB Bostad, Huddinge kommun, Håll Sverige Rent, Jordens Vänner, Järfälla kommun, Karolinska institutet, Klimataktion Stockholm, Klimatklubben, Klimatkollen, Klimatkommunerna, Klimatriksdagen, Kommunal Stockholm, Kungliga Tekniska Högskolan (KTH), Ledarna, Lidingö stad, Linköpings universitet, Länsstyrelsen Stockholm, Malmö stad, Medveten i stan, Medveten konsumtion, Mobility Sweden, Momentum/Fryshuset, Nacka kommun, Naturskyddsföreningen, Naturskyddsföreningen Stockholm, Naturvetarna, New Weather Sweden, Norrtälje kommun, Nykvarns kommun, Nynäshamns kommun, Odlia ihop, Region Stockholm, Rena Mälaren (Hands2Ocean), Researchers Desk, Saco - Stockholm, Salems kommun, Scouterna Stockholm, SGBC, Sigtuna kommun, Sollentuna kommun, Solna stad, Sportfiskarna Stockholm, STF Stockholm, Stockholms Byggmästareförening, Stockholms handelskammare, Stockholms koloniträdgårdar, Stockholms universitet, Studieförbundet Stockholm Gotland, Sundbybergs stad, Swedavia, Svensk Dagligvaruhandel, Svensk handel, Svenska Botaniska Föreningen, Svenskt Näringsliv, Svenskt Vatten, Sveriges ingenjörer,

Sveriges Ingenjörer, Sveriges Kommuner och Regioner, Sveriges Åkeriföretag, Södertälje kommun, Trafikverket, Transportföretagen, Tyresö kommun, Täby kommun, Upplands Väsby kommun, Upplands-Bro kommun, Vallentuna kommun, Vaxholms stad, Vision Stockholm Stad, Visita Stockholm, Våra barns klimat, Vårdförbundet, Världsnaturfonden WWF, Värmdö kommun, Zero Waste Stockholm, Återvinningsindustrierna och Österåker kommun.

Botkyrka kommun, Järfälla kommun, Malmö stad, Sollentuna kommun, Sveriges kommuner och Regioner och Södertälje kommun har meddelat att de avstår från att svara på remissen.

Stockholms byggmästareförening ställer sig bakom Byggföretagens remissvar.

Överförmyndarnämnden, kommunstyrelsens råd för funktionshinderfrågor, kommunstyrelsens pensionärsråd, Alternativ Stad, Avfall Sverige, Climate Live, Danderyd kommun, Digitaliseringskonsulterna, Ekerö kommun, Energiföretagen Sverige, Fossilfritt Sverige, Fridays For Future, Fridays for Future Stockholm, Friluftsförbundet region Mälardalen, Fältbiologerna i Stockholm, Förbundet för Ekoparken, Företagarna Stockholm, Gasnätet Stockholm AB, Greenpeace Sverige, Haninge kommun, Hela Jorden, HSB Bostad, Huddinge kommun, Håll Sverige Rent, Jordens Vänner, Klimatklubben, Klimatkollen, Klimatkommunerna, Klimatriksdagen, Kommunal Stockholm, Ledarna, Medveten i stan, Medveten konsumtion, Mobility Sweden, Momentum/Fryshuset, Nacka kommun, Naturskyddsföreningen, Naturvetarna, New Weather Sweden, Norrtälje kommun, Nynäshamns kommun, Odlar ihop, Region Stockholm, Rena Mälaren (Hands2Ocean), Researchers Desk, Scouterna Stockholm, SGBC, Sigtuna kommun, Sportfiskarna Stockholm, STF Stockholm, Stockholms Byggmästareförening, Stockholms handelskammare, Stockholms koloniträdgårdar, Studieförbundet Stockholm Gotland, Sundbybergs stad, Swedavia, Svensk Dagligvaruhandel, Svensk handel, Svenska botaniska föreningen, Svenskt Näringsliv, Svenskt Vatten, Sveriges ingenjörer, Sveriges ingenjörer, Transportföretagen, Täby kommun, Upplands Väsby kommun, Upplands-Bro kommun, Vallentuna kommun, Vaxholms stad, Visita Stockholm, Våra barns klimat, Vårdförbundet, Värmdö kommun, Zero Waste Stockholm, Återvinningsindustrierna och Österåker kommun har inte inkommit med svar.

Innehållsförteckning

Arbetsmarknadsnämnden	28
Exploateringsnämnden.....	28
Fastighetsnämnden.....	32
Förskolenämnden.....	35
Idrottsnämnden	36

Kulturnämnden	38
Kyrkogårdsnämnden	40
Miljö- och hälsoskyddsnämnden	40
Service-nämnden	41
Socialnämnden.....	43
Stadsbyggnadsnämnden.....	44
Trafiknämnden	47
Utbildningsnämnden.....	49
Äldrenämnden	50
Bromma stadsdelsnämnd.....	53
Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd.....	55
Farsta stadsdelsnämnd	56
Hägersten-Älvsjö stadsdelsnämnd.....	57
Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd	58
Järva stadsdelsnämnd	59
Kungsholmens stadsdelsnämnd	63
Norra innerstadens stadsdelsnämnd	66
Skarpnäcks stadsdelsnämnd	68
Skärholmens stadsdelsnämnd	70
Södermalms stadsdelsnämnd	73
Stockholms Stadshus AB	75
Stockholm Exergi	84
Kommunstyrelsens råd för Agenda 2030	86
Akademikerförbundet SSR Stockholms stad	89
Byggföretagen	89
Ellevio	95
Fastighetsägarna Stockholm.....	99
Gretas Gamlingar	110
Göteborgs stad.....	114
Karolinska Institutet	117
Klimataktion Stockholm	118
Kungliga Tekniska Högskolan (KTH)	121
Lidingö stad	128

Linköpings universitet.....	128
Länsstyrelsen Stockholm	132
Naturskyddsföreningen Stockholm	136
Nykvarns kommun.....	140
Region Stockholm	140
Saco Stockholm	142
Salems kommun.....	144
Solna stad	145
Stockholms universitet	145
Sveriges Åkeriföretag	146
Trafikverket.....	152
Tyresö kommun.....	153
Vision Stockholms stad	153
Världsnaturfonden WWF	154
Reservationer m.m.	158

Arbetsmarknadsnämnden

Arbetsmarknadsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 1 oktober 2024 följande.

Arbetsmarknadsnämnden beslutade att hänvisa till förvaltningens tjänsteutlåtande som sitt yttrande över remissen.

Reservation av Johan Kling (C), se Reservationer m.m.

Reservation av Christina Tufvesson (L) se Reservationer m.m.

Särskilt uttalande av Ann-Christine Carlberg (SD), se Reservationer m.m.

Arbetsmarknadsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 18 september 2024 har i huvudsak följande lydelse.

Arbetsmarknadsförvaltningen är generellt positiv till den föreslagna handlingsplanen och anser att det är en relevant och ambitiös plan som ger styrning och ökar åtaganden och ansvar för stadens samtliga nämnder och bolag.

Beskrivningen av omställningsområden lyfter tydligt fram utmaningar och utvecklingsbehov för att nå de högt ställda målen. Förutsättningar för att nå målen är dock beroende av vilka aktiva åtgärder som vidtas och förvaltningen anser att den föreslagna modellen för uppföljning med utpekade ansvariga nämnder eller bolagsstyrelser för varje omställningsområde, årlig uppföljning och succesiv generering av nya åtgärdsområden är central för att lyckas.

Utifrån arbetsmarknadsnämndens specifika uppdrag och kompetensområden ser förvaltningen positivt på att handlingsplanen anger en tydlig riktning i att staden ska bidra till de kompetensbehov som klimatomställningen kräver genom sitt utbildningsutbud i samverkan med näringslivet och stötta utvecklingen av fler arbetstillfällen som främjar den gröna omställningen.

Exploateringsnämnden

Exploateringsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 17 oktober 2024 följande.

Exploateringsnämnden beslutar att överlämna exploateringskontorets tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Reservation av Anders Edin (SD), se Reservationer m.m.

Reservation av André Nilsson (L), se Reservationer m.m.

Reservation av Patrick Amofah (C), se Reservationer m.m.

Exploateringskontorets tjänsteutlåtande daterat den 11 september 2024 har i huvudsak följande lydelse.

Exploateringskontoret ser positivt på att staden har höga ambitioner i klimatarbetet och välkomnar att klimathandlingsplanen sträcker sig till 2030, för att skapa en långsiktighet i arbetet. För att minska utsläppen i enlighet med målen bedömer kontoret att det kommer att krävas omfattande insatser, utvecklade arbetssätt och metoder samt långsiktig finansiering, något som kan vara utmanande att uppnå delvis med externa medel som ofta beviljas för kortare tidsperioder. Kontoret tycker även att det är bra att klimathandlingsplanen pekar ut ansvariga för de fem omställningsområdena, eftersom det ger nämnder möjlighet att påverka vilka åtgärder som ska genomföras. Det är däremot svårt att förstå hur mycket tid och resurser som krävs kopplat till ansvaret. Utöver att föreslå nya åtgärder borde ansvariga även kunna föreslå ändring av befintliga.

Kontoret välkomnar en översyn av stadens styrande dokument för att belysa målkonflikter och faktorer som påverkar uppfyllandet av mål i klimathandlingsplanen. Exploateringskontoret kan medverka i översynen, men tycker att den nämnd som ansvarar för de styrdokument som tas upp ska stå som huvudansvarig för åtgärden.

För att realisera stadens bostadsmål om 140 000 nya bostäder till 2035 behöver avväganden göras för att hantera målkonflikter. Exploateringskontoret hade önskat att klimathandlingsplanen på ett tydligare sätt hade adresserat målkonflikter och behovet av avväganden för att nå de sammantaget bästa lösningarna för stadens invånare. Kontoret saknar även en bedömning av vad respektive åtgärd kan bidra till i form av minskad klimatpåverkan.

I klimathandlingsplanen anges att klimatomställningen på sikt kan leda till besparingar bland annat med anledning av förändrade kostnadsmodeller. Exploateringskontoret anser att det borde ha getts exempel på hur modellerna kan anpassas för att sänka kostnaderna och gynna klimatomställningen.

Agera för en rättvis och inkluderande omställning

Klimathandlingsplanen anger att staden ska ta hänsyn till såväl klimatpåverkan som sociala konsekvenser inför beslut om nya markanvisningar. Som exempel nämns att bygga i kollektivtrafiknära lägen och planera för närhet till samhällsviktiga tjänster och service, något som exploateringskontoret redan i dagsläget beaktar vid markanvisning. Nybyggnation i kollektivtrafiknära lägen är fördelaktig från klimatsynpunkt, men kan stå i konflikt med ekologiska värden och målet om att spara kolförråd i de fall det kräver exploatering inom grönområden.

Exploateringskontoret menar att det är angeläget med ett fortsatt utvecklingsarbete för att omsätta klimaträttvisa i plan- och exploateringsprocessen.

Utveckla ett klimatpositivt energisystem

I takt med en önskan om att öka kraven på elektrifierade fordon och arbetsmaskiner i entreprenader kommer exploateringskontorets elanvändning att öka, vilket går stick i stäv med målet om att minska den totala mängden köpt energi i stadens verksamheter. Exploateringskontoret hade velat se en nyansering i relation till målet om ökad elektrifiering av transportsektorn.

I klimathandlingsplanen anges att staden ska ställa energikrav vid nybyggnation. Exploateringskontoret ställer redan idag krav på låg energianvändning i nyproduktion och planerar för att införa det nya energikravet vid markanvisning av stadens mark i oktober.

Exploateringskontoret anser att det krävs ett delat huvudansvar mellan exploateringsnämnden och Stockholm vatten och avfall för att åtgärden att utreda sorterade avloppssystem i Värtahamnen och planera för storskalig implementering i Loudden ska lyckas.

Driva på för hållbara och fossilfria transporter

Åtgärder i form av användning av elektrifierade arbetsmaskiner och fordon leder till minskade utsläpp i utförandeskedet, men är ofta kostnadsdrivande. Utöver kostnadsökningar är tillgången på elektrifierade fordon och maskiner begränsad och effekten kan vara ett problem i delar av staden. Det kan vara utmanande att få projektekonomi att gå ihop och samtidigt vidta åtgärder som begränsar utsläppen, särskilt som det också finns krav på en hög produktionstakt av bostäder med rimliga hyror. Ett sätt att hitta en lämplig nivå för utsläppsfrihet i entreprenader och driva utvecklingen är att i upphandling använda sig av konkurrenspräglad dialog. Detta upphandlingsförfarande har exploateringskontoret testat i bland annat Slakthusområdet och Persikan. Eleffektbrist kan lösas med hjälp av så kallade batterilager, men dessa ökar i regel entreprenadkostnaderna. Att handla upp entreprenader som endast använder fossilfria drivmedel inom arbetsområdet bedöms som genomförbart och innebär begränsade kostnadsökningar. Exploateringskontoret planerar att införa detta som ett krav vid upphandling av entreprenader under hösten 2024. Att garantera helt fossilfria transporter till och från arbetsområdet är däremot svårare.

Klimathandlingsplanen har en tydlig koppling till stadens andra styrdokument och riktlinjer så som stadens framkomlighetsstrategi med tillhörande planer. Staden kan planera i kollektivtrafiknära lägen, men kontoret anser att det bör förtydligas att spår- och terminalanläggningar är Region Stockholms ansvar att planera, projektera, finansiera och anlägga. Kontoret menar att om klimatmålen ska nås behöver det genomföras satsningar på såväl kollektivtrafik som investeringar som prioriterar gång- och cykel.

Exploateringskontoret önskar en tydligare beskrivning av vad en målstyrd reglering innebär för att kunna uppnå målet att fler ytor ska användas för andra funktioner. Med gällande lagstiftning är det inte möjligt att använda gatumark för bilpoolsbilar.

Kontoret ser positivt på att fortsätta arbetet med att reglera parkering på stadens gator, för att stadens ska nå målet om reducerat biltrafikarbete till 2030.

Exploateringskontoret anser att utbyggnaden av laddinfrastruktur är viktig för omställningen av fordonsflottan, men att laddinfrastruktur främst bör lösas på kvartermark. Vidare är det fortsatt viktigt att planera gator i enlighet med framkomlighetsstrategin, det vill säga att prioritera kapacitetsstarka fordon samt rörlig trafik framför stillastående.

För omställningsområdet anges att Stockholms innerstad ska vara utsläppsfri, men omfattningen är inte tydligt definierad. Utsläppsfria entreprenader i innerstaden är utmanande på grund av ökade entreprenadkostnader och begränsad tillgång till emissionsfria arbetsmaskiner och fordon. Sett ur klimaträttviseperspektiv torde det inte vara självklart att emissionsfria byggarbetsplatser ska appliceras just i innerstaden, där en stor andel av invånarna ekonomiskt sett har möjlighet att äga elbilar och där miljözoner för att minska utsläppen redan planeras.

Exploateringskontoret ser, i likhet med förslag i klimathandlingsplanen, ett behov av digitala verktyg för att följa upp miljökrav som ställs i entreprenader. Kontoret anser att fokus bör läggas på att tillämpa, snarare än utveckla, ett digitalt verktyg. Ett verktyg kan förenkla och förbättra uppföljningen av bland annat fordons-, maskin- och drivmedelskrav. För att exploateringskontorets uppföljning ska bli effektiv krävs att verktyget anpassas till befintliga standarder och verktyg i anläggningsbranschen, till exempel byggbranschens elektroniska affärsstandard (BEAst). Det bör även finnas möjlighet att följa upp fler miljökrav än de som ställs kopplat till fordon och arbetsmaskiner.

Planera, bygga och utveckla staden cirkulärt och hållbart

Att nå målet om halverade konsumtionsbaserade utsläpp kommer att kräva stora ansträngningar och tros medföra kostnadsökningar, åtminstone på kort sikt. Exploateringskontoret delar bilden att klimatanalys i plan- och projekteringsskeden är viktigt för att kartlägga klimatdrivande faktorer och planera för åtgärder i ett tidigt skede. En genomtänkt planering och projektering har potential att både sänka klimatutsläppen och kostnaderna i genomförandeskedet. Kontoret har utvecklat ett arbetssätt för att utreda åtgärder i projektering och samarbetar med stadsbyggnadskontoret för att analysera hur klimatutsläppen kan minskas i planskeden. Det kan exempelvis handla om att anpassa placering av bebyggelse för att minimera behovet av schakt. Avvägningar behöver dock göras med till exempel framkomlighet och gestaltningsmässiga ambitioner. Klimatberäkningar som har gjorts i Norra Djurgårdsstaden visar att ändrade konstruktionslösningar och nya material kan bidra till både minskad klimatpåverkan och lägre kostnader. Detta kräver dock förändrade arbetssätt och prioriteringar i tidiga skeden. Det är viktigt att arbetssätten kontinuerligt utvärderas och uppdateras för att säkerställa att de är effektiva och fyller sitt syfte. Det är även viktigt att livscykelkostnad tas i beaktande vid val av åtgärder, för att säkerställa att effekten blir långsiktigt hållbar.

Vad gäller ombyggnad av befintliga byggnader i staden vill exploateringskontoret påtala att kontoret inte har rådighet över byggnader som ägs av stadens bolag eller privata aktörer. Exploateringsnämnden har av samma anledning begränsade möjligheter att ställa krav på ett digitalt system för materialöversikt för befintliga byggnader.

I klimathandlingsplanen nämns att målet på sikt är en klimatneutral bygg- och anläggningssektor. För att nå målet måste de projekt som genomförs efter 2030 planeras för att nå klimatneutralitet, vilket är en utmaning.

Kontoret kan bidra i arbetet med att utreda hinder för återbruk av byggmaterial, men anser att miljö- och hälsoskyddsgruppen bör ha huvudansvar för åtgärden.

Under år 2023 arbetade exploateringskontoret med att utreda gränsvärden för klimatbelastning vid nybyggnation på stadens mark. Kontoret arbetar för ett införande av gränsvärden vid markanvisning till 2026, i enlighet med exploateringsnämndens uppdrag i årets budget.

Exploateringskontoret instämmer i att massplanering är ett viktigt verktyg för att nå målet om minskad schaktning och ökad återanvändning av massor samt minska klimatpåverkan vid exploatering. Ett sätt att minska schaktmängderna och behovet av nya massor samt material är att, där det är möjligt, spara befintliga gator i samma läge vid exploatering. Det största hindret för återanvändning är bristen på ytor för masshantering. Kontoret arbetar sedan tidigare med åtgärder enligt stadens handlingsplan för masshantering och Norra Djurgårdsstadens masslogistikcenter tar emot överskottsmassor för behandling.

Styra mot en konsumtion med låg klimatpåverkan i stadens egen organisation

Den uppskattning av inköpsrelaterade växthusgasutsläpp som har gjorts i klimathandlingsplanen visar att exploateringsnämnden släpper ut näst mest av stadens förvaltningar och bolag samt att bygg- och anläggningsentreprenader står för ungefär en tredjedel av utsläppen från stadens samtliga inköp. Exploateringskontorets kartläggning av nämndens utsläpp från inköp utgår ifrån miljöspendanalys med korrigering av vissa, för klimatpåverkan, icke relevanta poster. Det är viktigt att kartlägga nämndens utsläpp från inköp, men det finns utmaningar i att hitta en tillräcklig nivå på redovisningen för att belysa var åtgärder ger störst effekt. Analys enligt miljöspend är enligt kontorets erfarenhet inte lämpligt som underlag för att prioritera åtgärder. För att undvika skillnader i rapportering av klimatutsläpp och dubbelarbete vore det önskvärt att en gemensam metod för uppföljning tas fram, som sedan kan anpassas av respektive nämnd och bolagsstyrelse.

Fastighetsnämnden

Fastighetsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 22 oktober 2024 följande.

1. Fastighetsnämnden godkänner och överlämnar fastighetskontorets tjänsteutlåtande som svar på remissen.

2. Fastighetsnämnden beslutar att omedelbart justera paragrafen.

Reservation av Sergej Salnikov (SD), se Reservationer m.m.

Reservation av Said Abdu (L), se Reservationer m.m.

Reservation av Frank Hojem (C), se Reservationer m.m.

Ersättaryttrande av Lovisa Hedin (KD), se Reservationer m.m.

Fastighetskontorets tjänsteutlåtande daterat den 27 augusti 2024 har i huvudsak följande lydelse.

Kontoret ställer sig positivt till förslaget till Klimathandlingsplan 2030 i sin helhet och anser att handlingsplanen utgör en bra grund för stadens fortsatta klimatomställning. Kontoret anser vidare att de föreslagna åtgärderna är ambitiösa men relevanta för att nå de klimatrelaterade målen i Miljöprogram 2030.

Det är positivt att förslaget till ny Klimathandlingsplan har utvecklats till ett mer strukturerat och kommunikativt dokument med beskrivande texter sorterade inom fem definierade omställningsområden, samt att åtgärderna har samlats i en gemensam lista som omfattar samtliga åtgärder i samlat format.

Det är även mycket positivt att handlingsplanen omfattar en mångfald av åtgärder av olika karaktär och detaljeringsnivå, samt att flertalet åtgärder uttryckligen handlar om, eller förväntas leda till, ökad samverkan och samarbete mellan olika aktörer inom staden.

De åtgärder där fastighetsnämnden anges som huvudansvarig eller delansvarig omfattar generellt sett områden eller aktiviteter som kontoret redan arbetar med och handlingsplanens målsättningar stämmer i huvudsak väl överens med kontorets ambitioner.

En av de största utmaningarna i förslaget för fastighetskontorets verksamhet är den kraftigt höjda ambitionsnivån och ökade fokus på att minska de konsumtionsbaserade utsläppen. De byggande nämnderna och bolagen står för cirka en tredjedel av stadens egna konsumtionsbaserade utsläpp och klimatpåverkan från ny- och ombyggnation genom inköp av bygg- och anläggningsentreprenader behöver minska väsentligt för att staden ska nå Miljöprogrammets delmål 2.4 Halverad klimatpåverkan från konsumtion. Åtgärder för att uppnå detta delmål beskrivs främst inom omställningsområde 4: Planera, bygga och utveckla staden cirkulärt och hållbart, samt omställningsområde 5: Styra mot en konsumtion med låg klimatpåverkan i stadens egen organisation. En omställning till klimatsmarta materialval, konstruktionslösningar och cirkulär arbetsmetoder i byggprojekten kommer att kräva tid för utveckling av nya arbetssätt och rutiner, kompetensutveckling och utbildning, samt påverka alla delar av projektprocessen inklusive projektens budget och tidplan. Det är i dagsläget osäkert hur detta ska hanteras inom kontorets verksamhet, både vad det gäller tillgängliggörande av personalresurser för metodutveckling och

kompetensutveckling samt vad gäller tillkommande kostnader för genomförande av projekten.

Utöver detta innebär flera av de föreslagna åtgärderna att kontoret kommer att behöva börja kartlägga klimatpåverkande utsläpp i större omfattning än tidigare samt genomföra klimatanalyser och klimatberäkningar i olika delar av verksamheten samt i enskilda projekt i högre utsträckning än i nuläget. Det gäller exempelvis åtgärd 4.7 Utföra klimatanalys vid projektering av bygg- och anläggningsprojekt samt identifiera och genomföra utsläppsminskande åtgärder samt åtgärd 5.2 Genomföra kartläggning och redovisning av nämndens utsläpp av växthusgaser från inköp med syfte att ta fram åtgärder för att halvera utsläppen till år 2030. Kontoret vill betona vikten av att man utvecklar ett stadsövergripande metod- och systemstöd för genomförandet av dessa kartläggningar, analyser och beräkningar, innan dessa åtgärder blir obligatoriska att genomföra.

Förslaget till Klimathandlingsplan 2030 har också ett ökat fokus på klimaträttvisa, vilket beskrivs inom omställningsområde 1: Agera för en rättvis och inkluderande klimatomställning. Detta är ett område som även berörs i förslaget till Program för Mänskliga rättigheter och det är naturligtvis viktigt att dessa två styrdokument är samstämmiga med varandra, både utifrån innehåll, målsättningar och hur arbetet ska rapporteras. Mänskliga rättigheter-perspektivet behöver integreras i arbetet med samtliga åtgärder i klimathandlingsplanen och det är viktigt att det genomförs ett kontinuerligt och aktivt arbete med att identifiera potentiella målkonflikter mellan utsläppsminskande åtgärder och målet om en rättvis och inkluderande omställning. Det vore även önskvärt om arbetet med klimaträttvisa kan rapporteras gemensamt för båda dessa styrdokument.

Avseende åtgärd 2.17b Sträva efter att minska den relativa energianvändningen i befintliga byggnader och anläggningar med 10 % 2023-2026 så framgår det inte hur denna generella minskning ska fördelas mellan stadens bolag och nämnder. Beroende av denna fördelning kan denna åtgärd potentiellt bli en stor utmaning för kontoret att uppnå. Kontoret vill betona vikten av att staden utgår från respektive verksamhets förutsättningar så att målsättningen inte blir omöjlig att uppnå.

Kontoret har under många år arbetat aktivt med energieffektiviseringsåtgärder genom både kontinuerlig driftoptimering och utveckling av digital styrning samt genom ett systematiskt arbete med att analysera de största energianvändarna med syfte att identifiera och genomföra kostnadseffektiva energieffektiviseringsåtgärder på kort och lång sikt. Genom detta systematiska arbete har kontoret minskat den relativa energianvändningen i beståndet med cirka 30 % sedan 2018. Kontoret har dock ett unikt fastighetsbestånd med en stor andel äldre och kulturklassade byggnader som inte går att energieffektivisera så att de når de energiklasser som motsvarar nybyggnation. Kontoret har utöver detta även många förvaltningsuppdrag inför planerade större utvecklingsprojekt där det inte är lämpligt eller kostnadseffektivt att genomföra större effektiviseringar, vilket påverkar kontorets totala energianvändning.

På grund av detta så är det inte möjligt för kontoret att fortsätta energieffektivisera beståndet i den höga takt som tidigare.

Klimathandlingsplan 2030 kommer på grund av sin höjda ambitionsnivå kräva en ökad intern samverkan och samordning inom staden för att lyckas med målsättningarna för klimatarbetet. Mer resurser kommer att behöva läggas på utveckling av samverkan och kontoret anser att staden i implementering av handlingsplanen bör inkludera resurser för att aktivt stötta och driva detta samverkansarbete över verksamhetsgränserna.

Förskolenämnden

Förskolenämnden beslutade vid sitt sammanträde den 22 oktober 2024 följande.

1. Förskolenämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande och överlämnar det till kommunstyrelsen som svar på remissen.
2. Paragrafen justeras omedelbart.

Reservation av Åsa Nilsson Söderström (L) och Sophia Granswed Baat m.fl.(M), se Reservationer m.m.

Reservation av Linnéa Vinge (SD), se Reservationer m.m.

Reservation av Ismail Ali (C), se Reservationer m.m.

Förskoleförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 7 oktober 2024 har i huvudsak följande lydelse.

Förskoleförvaltningen analys och bedömning av förslag till ny Klimathandlingsplan 2030 – en rättvis omställning för Stockholm utan globalt klimatavtryck, är att planen är ambitiös och kommer att göra skillnad.

Programperioden för nya klimathandlingsplanen föreslås i förslaget bli längre än tidigare planer och sträcker sig fram till 2030. Det innebär att planeringsförutsättningarna för stadens verksamheter förbättras, vilket förvaltningen anser är positivt. En längre genomförandeperiod skapar tid för implementering, möjlighet till planering av viktiga investeringar och för de omställningsprocesser som krävs för att nå målen, vilket underlättar det konkreta arbetet avsevärt enligt förvaltningens bedömning.

Utformningen av den föreslagna klimathandlingsplanen är mer kommunikativ än tidigare planer. Det bedömer förvaltningen kommer att skapa engagemang och underlätta såväl intern som extern kommunikation, vilket förvaltningen anser vara en viktig faktor för att nå en högre måluppfyllnad.

I planen redovisas cirka 140 åtgärder. Förvaltningen anser att dessa på ett tydligt sätt konkretiserar hur stadens verksamheter, genom ökad samverkan, ska arbeta för att nå målen.

Förvaltningen är positiv till de föreslagna omställningsområdena med samordningsansvariga och anser att det kommer att förbättra samordningen inom stadens organisation och ge möjligheter att identifiera nya behov och åtgärder. I planen föreslås att arbetet ska kopplas till nämnders och bolagsstyrelsers ordinarie budgetunderlag och inriktning efter år 2024. Stadsledningskontoret föreslås vidare att ansvara för samordning av den övergripande processen, vilket är positivt enligt förvaltningen då arbetssättet förväntas leda till en ökad måluppfyllelse.

Den höga ambitionsnivån för klimathandlingsplanen samt föreslagna åtgärder i planen kan, enligt förvaltningens bedömning, i vissa fall leda till minskade kostnader, men i andra fall både bli kostnadsdrivande och resurskrävande. Det är därför viktigt att nämnder och styrelser gör bedömningar och avvägningar av klimatnyttan i relation till kostnaderna. Viktigt att synergier sker med stadens andra mål.

Ett centralt begrepp i förslaget, som anses vara av stor vikt för handlingsplanens genomförande, är ökad samverkan med berörda aktörer, såväl interna som externa och inte minst med Stockholms invånare. Att generellt arbeta för att skapa engagemang och öka samverkan med olika aktörer kommer vara en framgångsfaktor för att nå en högre måluppfyllnad, enligt förvaltningen.

Förskoleförvaltningen föreslår att förskolenämnden beslutar att godkänna och överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Idrottsnämnden

Idrottsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 24 september 2024 följande.

Idrottsnämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen och överlämnar det till kommunstyrelsen.

Reservation av Mikael Peterson (C), se Reservationer m.m.

Idrottsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 15 juli 2024 har i huvudsak följande lydelse.

Idrottsförvaltningen anser att det är positivt att staden har en egen handlingsplan med konkreta åtgärder och tydlig ansvarsfördelning över stadens förvaltningar och bolag.

Klimathandlingsplanen beskriver stadens strategiska inriktning inom klimatområdet som fördelas inom de fem områden där utmaningarna för stadens och omvärlden bedöms som störst och som berör idrottsverksamheten.

Idrottsförvaltningen har ett flertal fossilbränsle drivna arbetsfordon och maskiner såsom traktorer, ismaskiner m.m. Att förvaltningen ska hinna byta ut till arbetsfordon och maskiner som drivs av förnybar drivmedel eller el till år 2025 anses vara orimligt både ekonomiskt och tekniskt.

Förvaltningen planerar att färdigställa en egen klimathandlingsplan till hösten som kommer att beskriva förvaltningens strategi med förslag på klimatåtgärder i syfte att uppnå de uppsatta klimatmålen till 2030.

Agera för en rättvis och inkluderande klimatomställning

Idrott är en inkluderande verksamhet. Förvaltningen håller med om att en rättvis omställning med minskade spänningar, segregation och utanförskap gynnar miljön och klimatet. Förvaltningen ser även fram emot att ingå i arbetet med att utveckla investeringsstrategin som inkluderar klimaträttvisa tillsammans med stadens övriga förvaltningar och bolag.

Utveckla ett klimatpositivt energisystem

Energieffektivisering utgör en av dem viktigaste klimatområdena med en stor och direkt inverkan på utsläppen av växthusgaser. Idrottsförvaltningen arbetar därför kontinuerligt med energieffektivisering och att minska klimatpåverkan från idrottsverksamheten. Det uppsatta målet i stadens handlingsplan med att minska den relativa energianvändningen med 10 % till 2026 tyder på stadens höga ambitionsnivå. Detta medför att flera energieffektiviseringsåtgärder behöver genomföras för att åstadkomma målen om minskad köpt energi och reducera koldioxidutsläppen från idrottsverksamheten.

Driva på för hållbara och fossilfria transporter

Att minska klimatpåverkan från transportsektorn och uppnå en fossilfri organisation anses vara avgörande etapper som måste uppnås för att åstadkomma stadens främsta klimatmål, en klimatpositiv stad 2030. Förvaltningen anser dock att ambitionsnivån gällande utfasning av fossilbränsleddrivna arbetsfordon till 2025 blir en stor utmaning ekonomiskt då mer än hälften av förvaltningens arbetsfordon är fossilbränsleddrivna och utfasningen skulle medföra investeringskostnad på flera hundra miljoner kronor år 2025. Även ur tekniskt perspektiv kommer utfasningen att vara svår att genomföra till 2025. Förvaltningens arbetsfordon inkluderar traktorer med hög lastvikt och effekt där eldrivna alternativ inte finns på marknaden idag.

Idrottsförvaltningen kommer att samverka med idrottsföreningar för att främja fossilfria resor till och från idrottsanläggningar i syfte att minska klimatpåverkan från idrottsverksamheten.

Förvaltningen kommer även att verka för att minska klimatpåverkan från fritidsbåtar genom att bidra till utveckling av infrastruktur för laddning av elbåtar.

Planera, bygga och utveckla staden cirkulärt och hållbart

Idrottsförvaltningen har ett ansvar att alltid eftersträva en effektiv resursanvändning och kommer ha som strategi att intensifiera arbetet med avfallshantering i linje stadens nya avfallsplan. Förvaltningen kommer även att utnyttja stadens digitala verktyg för att sprida information som gynnar cirkulära lösningar både internt i staden samt med externa aktörer vilket bidrar till hållbar konsumtion och effektiv resursanvändning.

Ökad samverkan mellan stadens förvaltningar och bolag gynnar stadens utveckling och hållbarhet. Idrottsförvaltningen saknar i handlingsplanen initiativet från staden att

verka för fler interna digitala plattformar som kan underlätta och stärka cirkulära perspektivet mellan stadens förvaltningar och bolag. Idrottsförvaltningen anser att det är positivt att staden inför gemensamma klimatkrav som gäller i upphandling och ser positivt på att ingå i arbetet med att vidareutveckla klimat- och miljökraven tillsammans med stadens andra förvaltningar och bolag. Styra mot en konsumtion med låg klimatpåverkan i stadens egen organisation

Idrottsförvaltningen strävar för att öka hållbarheten och instämmer i att återanvändning och minskad konsumtion är ett viktigt steg mot ett hållbart Stockholm med minskad klimatpåverkan. Idrottsförvaltningen anser att åtgärden ”ta fram inköpsrelaterade åtgärder i verksamhetsplaneringen” gynnar cirkulära lösningar mellan stadens förvaltningar och bolag och bidrar till minskad konsumtion.

Kulturnämnden

Kulturnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 1 oktober 2024 följande.

Kulturnämnden överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande till kommunstyrelsen som svar på remissen.

Reservation av Emelie Wassermann (SD), se Reservationer m.m.

Reservation av Jonas Naddebo (C), se Reservationer m.m.

Kulturförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 20 september 2024 har i huvudsak följande lydelse.

Kulturförvaltningen ser positivt på ambitionerna i den nya klimathandlingsplanen och vill understryka vikten av att den kopplas ihop med stadens övergripande styrsystem. Förvaltningen anser också att det är viktigt att stadens inköpssystem och centrala ramavtal hjälper medarbetarna att göra kloka val. Det kan gälla t.ex. upphandlad catering, konferensanläggningar, kontors- och profilprodukter med mera.

Kulturförvaltningen upphandlar ramavtal för konst- och museitransporter, som skulle beröras av mål 3.15a. Konsttransporterna har väldigt strikta krav på t.ex. bevarandeklimat och säkerhet, och det finns ett fåtal aktörer på marknaden. Samtidigt håller kulturförvaltningen med om att staden ska vara en förebild och driva på utvecklingen för hållbara transporter.

Kulturnämnden är delansvarig för åtgärden 1.6 Utredda och vidareutveckla arbetssätt kring hur utsläppen från invånarnas konsumtion kan minska, med fokus på grupper med stor klimatpåverkan. Kulturförvaltningen anser att om det gäller att använda förvaltningens befintliga arenor för publika samtal som inspirerar till hållbar konsumtion, så måste ett sådant uppdrag resurssättas om det ska kunna prioriteras i förhållande till förvaltningens befintliga verksamhet.

Kulturnämnden omnämns även som delansvarig under 1.8, Skapa utökade möjligheter för stockholmarna att hyra, reparera, byta, dela, låna eller ge istället för att köpa nytt. Stockholms stadsbibliotek har stor erfarenhet av lånesystem, och bistår

gärna med kunskap om till exempel låneregler och logistik till stadens övriga verksamheter, t.ex. stadsdelarnas fritidsbibliotek.

Kulturmiljö och hållbar utveckling

Kunskap om stadens kulturmiljöer är en förutsättning för en hållbar stadsutveckling och förvaltning av natur- och kulturmiljöer. Kulturnämnden är stadens kompetens i stadsbyggnadshistoriska frågor och är remissinstans samt rådgivare i ärenden som kan förutses påverka eller förändra kulturhistoriskt värdefulla miljöer inklusive gröna kulturmiljöer. Kulturförvaltningen har ett systematiskt arbetssätt och metod för kulturhistorisk inventering, beskrivning, värdering, analys och bedömning. På förvaltningen finns byggnadsantikvarier, trädgårdsantikvarier, samlingsantikvarier, konservatorer, arkeologer och etnologer. Stadsmuseet arkiv och samlingar utgör en lång, kontinuerlig och samlad kunskapskälla.

Kulturförvaltningen vill bidra med kunskap om kulturarvets och den byggda miljöns relevans för hållbar utveckling och minskad klimatpåverkan. Under 2023 arrangerade kulturförvaltningen genom Stadsmuseet en konferens med temat *Kulturmiljö i den cirkulära planeringen*. Konferensen arrangerades i samverkan med Länsstyrelsen Stockholm och Region Stockholm genom Stockholms läns museum. Under seminariet diskuteras kulturmiljöns plats och betydelse i den cirkulära planeringen och hur kan vi skapa synergieffekter mellan kulturmiljö- och klimatarbete på lokal nivå. Målgrupp var i första hand antikvarier eller motsvarande, planerare, miljöstrateger, förvaltningschefer och politiker vid länets kommuner.

Kulturmiljöperspektivet finns i samtliga omställningsområden, både i de åtgärder där kulturnämnden är utpekad som ansvarig eller delansvarig, men också ytterligare åtgärder. Det är viktigt att i planeringen och genomförandet av dessa åtgärder vara medveten om det och få med kulturmiljöarbete som aspekt tidigt. Detta för att undvika att kunskap inledningsvis inte kommer med i arbetet eller i byggandet av system, former för klimatanalyser eller andra aktiviteter.

Inom 1. *Agera för ett rättvis och inkluderande klimatomställning* kan detta röra sig om att stockholmare och staden ska ha tillgång till kunskap om hur förvaltning, underhåll, renoveringar och andra åtgärder kan genomföras varsamt med hänsyn till kulturhistoriska värden så att dessa därmed tas om hand, i stället för att byggnader eller kulturhistoriskt värdefulla interiörer rivs. Detta bidrar även till en hållbar konsumtion ur flera perspektiv.

Klimathandlingsplanens ambitioner för solceller, utbyggnad av vindkraft och fastighetsnära källsortering inom omställningsområde 2. *Utveckla ett klimatpositivt energisystem* berör även de hänsynen till kulturhistoriska värden och stadsbilden. värden och stadsbilden. Kulturnämnden är omnämnd inom flera av de åtgärder som rör solceller, men kan även bidra med kunskap inom ytterligare åtgärder vid behov. Stadsmuseet har specialistkompetens och erfarenheter när det kommer till solceller och påverkan på kulturmiljön. Även inom omställningsområde 3. *Driva på för hållbara och fossilfria transporter* kan kompetens inom kulturmiljöområdet bidra

med erfarenheter inom åtgärder som rör laddinfrastruktur (3.6, 3.9 och 3.12), och att infarter till innerstaden ska omvandlas till stadsgator i en tätare stadsmiljö (3.1a).

Inom 4. *Planera , bygga och utveckla staden cirkulärt och hållbart* omnämns kulturnämnden inom flera relevanta åtgärder som rör anpassning av befintliga byggnader i stället för rivning och nyproduktion (4.2) och potential för ombyggnad, påbyggnad och utbyggnad i stället för nybyggnation (4.3). Kulturförvaltningen bedömer däremot att det är viktigt att få med kulturmiljökompetens inom åtgärden att kartlägga områden i staden eller som staden äger som kan restaureras och bli kolsänkor eller bevaras som kolförråd (4.4). Beroende på åtgärdens avgränsning, urval och inriktning samt de förutsättningar som sätts inom åtgärden kan genomförandet få konsekvenser för landskapsbild och gröna kulturmiljöer.

Kyrkogårdsnämnden

Kyrkogårdsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 26 september 2024 följande.

Kyrkogårdsnämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande och överlämnar det till Kommunstyrelsen som svar på remissen.

Kyrkogårdsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 10 september 2024 har i huvudsak följande lydelse.

Kyrkogårdsförvaltningen ställer sig positiva till remissen och arbetet med klimatomställningen. Den biologiska mångfalden på stadens begravningsplatser är ett pågående arbete där nämnden har tagit stora kliv framåt de senaste åren. Nämnden har även kommit långt i arbetet med att byta ut fordon och verktyg mot eldrivna sådana.

De åtgärder som nämnden ålagts såsom 2.17B och 4.15B kan arbetas in i projekt som den stundande restaureringen av Skogskrematoriet och liknande projekt vilka förvaltningen ämnar genomföra men kan komma att kräva investeringar i form av ökad kompetens inom upphandling inom förvaltningens personal. Förvaltningen ser också att vissa problem kan uppstå vid implementering av åtgärd 2.2 då större delen av förvaltningens fastighetsbestånd ligger på begravningsplatser som omfattas av kulturminneslagstiftning där ansökningar om solceller måste godkännas av Länsstyrelsen.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden

Miljö- och hälsoskyddsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 1 oktober 2024 följande.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden godkänner miljöförvaltningens tjänsteutlåtande som svar på kommunstyrelsens remiss.

Reservation av Tapani Juntunen (SD), se Reservationer m.m.

Reservation av Ashna Ibrahim (C), se Reservationer m.m.

Reservation av Elin Hjelmestam (L), se Reservationer m.m.

Miljöförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 2 september 2024 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen ställer sig positiv till förslaget om Klimathandlingsplan 2024-2030. Förvaltningen anser att det är ett ambitiöst förslag till klimathandlingsplan och att handlingsplanen kommer utgöra ett viktigt underlag för att nå stadens klimatmål.

Särskilt positivt med handlingsplanen är förslaget till att organisera arbetet i de fem omställningsområdena. Förvaltningen vill lyfta fram vikten av att stadsledningskontoret organiserar och initierar arbetet med omställningsområdena så snart det är möjligt. Förvaltningen bistår gärna i det arbetet.

Det är viktigt att berörda förvaltningar och bolag ingår i arbetet inom omställningsområdena och att samverkan sker effektivt. Arbetet inom de olika omställningsområdena behöver vara väl förankrat inom de olika nämnderna och bolagen, resurser behöver avsättas för arbetet.

Utöver rollen att samordna tre omställningsområden har miljö- och hälsoskyddsnämnden också en stödjande roll. Det är flera nämnder och bolag som inte tidigare berörts av klimathandlingsplanen som nu får ansvar att minska sina utsläpp. Detta kommer att kräva utökad stöd från förvaltningen. Det är också många åtgärder där miljö- och hälsoskyddsnämnden har huvudansvar för genomförandet. Många av åtgärderna ingår dock redan i nämndens uppdrag.

Därutöver har miljö- och hälsoskyddsnämnden uppföljningsansvar för delmål 2.1 till 2.4 i miljöprogrammet vilket innebär en granskning och sammanställning av vilka åtgärder som gjorts för att nå målen. Åtgärderna inom omställningsområde 3 Driva på för *hållbara och fossilfria transporter*, där miljö- och hälsoskyddsnämnden är ansvarig tillsammans med trafiknämnden, ska årligen följas upp och analyseras.

Service-nämnden

Service-nämnden beslutade vid sitt sammanträde den 1 oktober 2024 följande.

Service-nämnden beslutar att remissen besvaras med serviceförvaltningens tjänsteutlåtande.

Serviceförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 6 september 2024 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen är positiv till att staden har höga ambitioner för miljön och att en klimathandlingsplan är ett värdefullt verktyg för att nå miljömålen.

Dock anser förvaltningen att föreslagen klimathandlingsplan bör kunna förkortas och förtydligas ytterligare och därmed bli ett ännu bättre styrdokument för verksamheterna i att konkretisera hur de klimatrelaterade målen i miljöprogrammet

ska nås. Till exempel kan stycken om visioner, historiska tillbakablickar och nulägesbeskrivningar reduceras för att skapa ökad tydlighet. Förvaltningen anser att den åtgärdslista som förslaget innefattar inte helt faller under definitionen av handlingsplan. Vissa av föreslagna åtgärder bör bli mer konkreta och mindre visionära för att ge kraft åt vad som faktiskt ska göras för att nå klimatmålen. Till exempel skulle följande åtgärder tjäna på att förtydligas; ”utveckla styrning mot minskat biltrafikarbete” eller ”implementera och etablera systematiskt arbete för att minska klimatpåverkan från livsmedel och måltider i stadens verksamheter” eller ”utveckla investeringsstrategin och bolagens investeringar så att de inkluderar klimaträttvisa”. Vad som faktiskt ska göras som kommer att leda till detta resultat framgår inte – alltså det som skulle vara en handlingsplan.

Ett exempel som måste belysas och noga granskas är den CCS-anläggning som beskrivs på sidan 45-46. Denna CCS-anläggning ska byggas i anslutning till Värtaverket och enligt remissen stå färdigt 2027. Förvaltningen vill belysa att detta är en relativt oprövad teknik i större skala. Det är den enda lösningen som läggs fram och väntas ge 800 000 ton i negativa utsläpp – alltså ska bära ett stort ansvar för stadens klimatomställning. Riskerna som förvaltningen ser är dels att anläggningen kanske inte alls är färdig 2027, samt att staden lägger för stor vikt vid en åtgärd.

I förslaget står det ”ytterligare negativa utsläpp efter år 2030 utgår ifrån att det skapas kolsänkor genom kolinbindning i skog och mark.”, och att ”Negativa utsläpp kommer troligen delvis att finansieras genom försäljning av negativa utsläpp till privata aktörer”. Förvaltningen ser en risk i att om staden säljer så kallade negativa utsläpp till privata aktörer, fräntas incitament samt ansvar för de privata aktörerna att själva implementera klimatåtgärder.

Vidare ställer sig förvaltningen frågande till om denna åtgärd är tillräcklig för att nå visionen om ett klimatneutralt Stockholm.

På detaljnivå kommer förklaringen sist i stycket istället för att inleda eller ha en fotnot:” CCS står för Carbon Capture and Storage, det vill säga koldioxidavskiljning och lagring. Bio-CCS (även kallad BECCS) innebär koldioxidavskiljning och lagring av biogen koldioxid.” (sid 45)

På sidan 46 föreslår förvaltningen att skrivningen ”utsläppen ska maximalt vara cirka 165 ton för transportsektorn 2030” förtydligas med om det ska vara maximalt 165 ton, eller om de ska vara cirka 165 ton.

Sammanfattningsvis anser förvaltningen att:

- Klimathandlingsplanen bör kunna förkortas och förtydligas ytterligare och därmed bli ett ännu bättre styrdokument för verksamheterna i att konkretisera hur de klimatrelaterade målen i miljöprogrammet ska nås.
- De första 47 sidorna kan med fördel revideras och kortas ner för att ge läsaren en tydligare handlingsplan. Stycken om visioner, historiska

tillbakablickar och nulägesbeskrivningar bör reduceras för att skapa ökad tydlighet.

- Åtgärdstabellen bör renodlas, så att den faktiskt, och endast, innehåller åtgärder.

Socialnämnden

Socialnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 22 oktober 2024 följande.

Socialnämnden godkänner tjänsteutlåtandet som svar på kommunstyrelsens remiss.

Reservation av Gabriel Kroon (SD), se Reservationer m.m.

Reservation av Kristin Jacobsson (C), se Reservationer m.m.

Socialtjänstförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 19 september 2024 har i huvudsak följande lydelse.

Socialförvaltningen ställer sig positiv till förslaget Klimathandlingsplan 2030 – en rättvis omställning för ett Stockholm utan globalt klimatavtryck. Förslaget möter ambitionerna i kommunfullmäktiges budget 2024 att Stockholm ska vara en grön och fossilfri stad som leder en rättvis klimatomställning.

Socialförvaltningen är positiv till omställningsområde 1 Agera för en rättvis och inkluderande klimatomställning och att det i klimathandlingsplanen lyfts fram att staden ska säkerställa att klimatåtgärder främjar ett mer jämlikt samhälle och skyddar sårbara grupper.

Klimathandlingsplan 2030 innehåller flera intressanta mål, särskilt under omställningsområde 5 Styra mot en konsumtion med låg klimatpåverkan i stadens egen organisation. Målen för konsumtion är högt satta och kommer fortsätta vara en utmaning för nämnder när det gäller kosthåll och utbyte av fossila produkter. Det är positivt att det finns utpekade tillvägagångssätt för hur nämnder ska samarbeta. Socialnämnden vill både bidra i arbetet och uppnå målen, vilket kommer kräva prioriteringar avseende resurser.

Det skulle vara gynnsamt om staden såg över källsortering och återvinning i anslutning till Avfallsplan för Stockholm 2021-2024 så att förvaltningar får bättre möjligheter till avfallshantering. I dagsläget är kunskapen och möjligheterna inom stadens organisation olika eller begränsade. Marknaden är avreglerad med undantag av matavfallshantering. Det behövs tydligare regelverk, utbildning och en upphandling av dessa tjänster för att nämnder ska kunna säkerställa hela kedjan för sortering och återvinning på ett bra sätt.

Socialförvaltningen ser gärna att Klimathandlingsplan 2030 innehåller mer information om upphandling inom vård och omsorg. Socialnämnden upphandlar boenden i olika former och det är en utmaning att ställa och utvärdera långtgående miljökrav förutom att leverantörer ska ha en miljöpolicy och att de i valda delar ska

följa Stockholm stads miljöpolicy. Nämnden behöver utvecklas och agera innovativt inom området, och vägledning för en sådan utveckling skulle underlätta.

För nämnder som har direkt rådighet över exempelvis transporter (inte använda bil), inköp (ekologiskt och plastfritt) och avfallshantering (återvinning) kommer prioriteringar behöva göras för att uppnå både miljö- respektive ekonomimålen.

Förvaltningen föreslår att socialnämnden godkänner tjänsteutlåtandet som svar på remissen.

Stadsbyggnadsnämnden

Stadsbyggnadsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 24 oktober 2024 följande.

1. Stadsbyggnadsnämnden beslutar att överlämna kontorets tjänsteutlåtande som svar på remissen från kommunstyrelsen.
2. Stadsbyggnadsnämnden beslutar att omedelbart justera paragrafen.

Reservation av Mats Johnsson (SD), se Reservationer m.m.

Reservation av Jonas Naddebo (C), se Reservationer m.m.

Särskilt uttalande av Jan Valeskog m.fl. (S), Maria Mustonen m.fl. (V) och Cecilia Obermüller (MP), se Reservationer m.m.

Stadsbyggnadskontorets tjänsteutlåtande daterat den 9 oktober 2024 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsbyggnadskontoret ser positivt på att staden har höga ambitioner i klimatarbetet och välkomnar att klimathandlingsplanen sträcker sig till 2030, för att skapa en långsiktighet i arbetet.

Stadsbyggnadskontoret anser att det är positivt att klimatarbetet struktureras i omställningsområden och att stadsbyggandet lyfts fram i ett eget omställningsområde eftersom det står för en stor del av de klimatpåverkande utsläppen.

Som stadsbyggnadskontoret lyfte även i remissvaret för miljöprogram 2030, behövs fokus på genomförande för att kunna säkerställa måluppfyllelse. För att klimatmålen ska nås behöver avvägningar i stadsutvecklingsprocessen göras utifrån klimatpåverkan och möjliggörande av cirkulärt byggande. Stadsbyggnadsnämndens verksamheter behöver genom t ex kunskapsspridning och metodutveckling arbeta med att möjliggöra en sådan utveckling och arbetet behöver ske i samverkan med relevanta aktörer.

Omställningsområde 1: Agera för en rättvis och inkluderande klimatomställning

Översiktsplanen slår fast att Stockholm ska vara en klimatsmart, växande stad med stadsmiljöer där det byggda och det gröna samspelar. Stadsbyggnadskontoret,

tillsammans med exploateringskontoret, arbetar för att alla plan- och exploateringsprojekt ska bidra till en socialt värdeskapande stadsutveckling. Socialt värdeskapande stadsutveckling bidrar till att skapa levande och trygga livsmiljöer för alla. Det innebär bland annat likvärdig tillgång till grundläggande samhällsfunktioner och stadskvaliteter som bostäder, välgestaltade och trygga allmänna platser, arbetsplatser, goda förutsättningar för kollektivtrafik, samhällsservice, handel, kultur och rekreation. En jämlik och rättvis tillgång till staden skapar förutsättningar för klimatomställning, både på ett strukturellt och individuellt plan.

Stadsbyggnadskontoret föreslår fortsatta samtal inom staden för att definiera begreppet klimaträttvisa. Utifrån definitionen, är det angeläget med ett fortsatt metodutvecklingsarbete för att omsätta mål inom klimaträttvisa i plan- och exploateringsprocessen.

Omställningsområde 2: Utveckla ett klimatpositivt energisystem

Stadsbyggnadsnämnden har i samverkan med kommunstyrelsen och andra berörda nämnder och bolag under 2022-2024 tagit fram en energistrategi för Stockholms stad. Energistrategin har under 2024 godkänts av stadsbyggnadsnämnden och kommer nu behandlas vidare av kommunstyrelsen inför beslut i kommunfullmäktige. Under arbetet med energistrategin har det varit viktigt att säkerställa att strategin harmonierar med det uppdaterade miljöprogrammet och klimathandlingsplanen. Där energistrategin pekar ut en mer övergripande och långsiktig inriktning hanterar klimathandlingsplanen mer detaljerade åtgärder inom energiområdet.

En viktig roll för stadsbyggnadsnämndens verksamheter är att säkerställa att energifrågorna hanteras proaktivt och strategiskt genom hela planeringsprocessen, inte minst i den kontinuerliga översiktsplaneringen eftersom utbyggnaden av ledningsnät är behäftade med lång planeringstid. Detta kräver god och kontinuerlig kommunikation mellan de olika inblandade aktörerna. Föreslagen åtgärd om att verka för förstärkt elnät i Stockholm och samordna planering mellan elnätsbolag och stad är viktig i detta hänseende.

För den föreslagna åtgärden om installation av solceller på byggnader som förvaltas av staden anser stadsbyggnadskontoret att arkitektoniska förutsättningar behöver läggas till som en bärande princip utöver kostnadseffektivitetsprincipen.

Stadsbyggnadskontorets erfarenheter kring ärenden med batterier för ellagring i byggnader visar att regelverket är otydligt och att det kan bli problem och nekade startbesked på grund av brandrisk. För denna föreslagna åtgärd borde Storstockholms brandförsvaret lyftas in för samverkan kring brandriskfrågor.

När det handlar om att ge förutsättningar för att hindra ökad energianvändning för kylning i byggnader ställer sig stadsbyggnadskontoret frågande och tveksam till förslaget att stadsbyggnadsnämnden ska ha huvudansvar för denna åtgärd. Huvudansvaret behöver ligga på fastighetsägarna.

För stadsbyggnadsnämndens verksamheter handlar arbetet om att i nya detaljplaner skapa strukturella och plantekniska förutsättningarna för låg energiförbrukning och att via bygglov pröva bygglovspliktiga åtgärder.

Omställningsområde 3: Driva på för hållbara och fossilfria transporter

Den transporteffektiva staden med närhet till service, arbetsplatser och kollektivtrafik och där gång, cykel och kollektivtrafik prioriteras har länge varit en bärande princip inom stadsplaneringen för att minska klimatutsläppen. I översiktsplanen kopplar detta an till stadsbyggnads målet *En sammanhängande stad*.

Stadsbyggnadskontoret anser att det är positivt att målet om att minska biltrafiken med 30 procent från 2017 års nivå lyfts in i klimathandlingsplanen. Det är en viktig förutsättning för den fortsatta översiktliga planeringen av Stockholm. Det är också positivt att trängselskatt som styrmedel lyfts. Även om det ligger utanför stadens rådighet har den stor potential att bidra till måluppfyllelse. För att nå målen kan staden behöva verka på flera sätt, vilket kan innefatta att verka för åtgärder på nationell nivå.

I åtgärderna hänvisas till genomförande av parkeringsplan och kollektivtrafikplan. Stadsbyggnadskontoret har varit med i arbetet med dessa planer och ser att dess innehåll pekar i en riktning som överensstämmer med stadens övergripande mål. Stadsbyggnadskontoret vill dock påpeka att dessa planer ännu inte är politiskt beslutade.

Omställningsområde 4: Planera, bygga och utveckla staden cirkulärt och hållbart

Det är positivt att förslaget till klimathandlingsplan breddar perspektiven kring stadsutvecklingens klimatpåverkan och tar ett helhetsgrepp utöver transporteffektivitet. I förslaget belyses bevarandet av naturliga kolförråd och kolsänkor, bygg- och anläggningssektorns klimatpåverkan, möjliggörande av cirkulärt byggande och att optimera användningen av det befintliga byggda beståndet för att effektivisera resursanvändningen och minska klimatpåverkan. Sammantaget ger detta en god helhetsförståelse för stadsutvecklingens klimatpåverkan.

Enligt förslaget till klimathandlingsplan ska klimatomställningen genomsyra plan- och exploateringsprocessen från översiktsplanering till markanvisningar, detaljplaner, projektering, bygg- och driftskede. Stadsbyggnadskontoret delar bilden att klimatanalys i plan- och projekteringskedan är viktigt för att kartlägga klimatdrivande faktorer och planera för åtgärder i tidiga skeden. En genomtänkt planering och projektering har potential att sänka klimatutsläppen i genomförandeskedet.

Stadsbyggnadskontoret har inom den kontinuerliga översiktsplaneringen börjat undersöka metoder för att övergripande utvärdera stadsutvecklingens klimatpåverkan. Exploateringskontoret har utvecklat arbetssätt för att utreda åtgärder för minskade

klimatutsläpp i projektering. Stadsbyggnadskontoret samarbetar nu med exploateringskontoret om hur klimatfrågan kan lyftas även i tidiga detaljplaneskedan.

Klimatpåverkan behöver lyftas tidigt och tydligt i de avvägningar som görs inom ramen för den fysiska planeringen och de klimatanalyser som föreslås i klimathandlingsplanen kan utgöra viktiga underlag. I sammanhanget behöver det lyftas att planeringen utgår från avvägningar mellan alla stadens övergripande mål. Trots att synergier eftersträvas så finns inneboende målkonflikter, ibland mellan olika klimatåtgärder och ibland i förhållande till andra övergripande mål och uppdrag i kommunen.

Stadsbyggnadskontoret ser positivt på att stadsbyggnadsnämnden gemensamt med exploateringsnämnden ansvarar för omställningsområde 4: *Planera, bygga och utveckla staden cirkulärt och hållbart*. Till ansvaret finns en rad olika uppgifter kopplade. Det är för tidigt att uppskatta hur mycket tid och resurser som behöver läggas kopplat till omställningsområdesansvaret.

En av de föreslagna åtgärderna i förslaget till klimathandlingsplan syftar till att utreda hinder för återbruk av byggmaterial genom att minska detaljerade krav som försvårar återbruk på byggnader. Om den föreslagna åtgärden syftar till att minska detaljeringsgraden i detaljplaner för att möjliggöra återbruk så bör åtgärden formuleras på det sättet.

Flera av åtgärderna i klimathandlingsplanen syftar till att utveckla analyser eller krav för att minska klimatpåverkan från byggnader. I linje med livscykelanalyskrav för nya byggnader enligt exempelvis EU:s taxonomi, bör stadens byggande nämnder och bolag utreda hur metoder för att analysera byggnaders klimatpåverkan under hela dess livscykel skulle kunna tillämpas i staden. Det vill säga, analysera byggnaders klimatpåverkan i användningsskede och slutskede utöver byggskede.

Enligt förslaget till klimathandlingsplan är stadsbyggnadsnämnden huvudansvarig för åtgärden att möjliggöra resurseffektiv användning av den byggda miljön genom att underlätta för byggaktörer att anpassa befintliga byggnader framför rivning och nyproduktion. Stadsbyggnadsnämnden kan föra en dialog med byggaktörer kring omvandling av befintlig bebyggelse och ta hänsyn till klimataspekter vid planläggning. Det ligger däremot utanför stadens rådighet att åstadkomma ett mer effektivt nyttjande av befintlig bebyggelse då det är fastighetsägare och byggaktörer som driver genomförande.

Trafiknämnden

Trafiknämnden beslutade vid sitt sammanträde den 24 oktober 2024 följande.

1. Trafiknämnden godkänner kontorets tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Trafiknämnden beslutar att omedelbar justera paragrafen.

Reservation av Dennis Wedin, m.fl. (M), se Reservationer m.m.

Reservation av Anders Lindman (SD), se Reservationer m.m.

Reservation av Sara Svanström (L), se Reservationer m.m.

Reservation av Markus Berensson, m.fl. (C), se Reservationer m.m.

Trafikkontorets tjänsteutlåtande daterat den 16 september 2024 har i huvudsak följande lydelse.

Trafikkontoret välkomnar det samlade grepp som klimathandlingsplanen tar för att förbättra miljön i staden. Stockholm ska vara en av världens ledande städer inom hållbarhet och klimatanpassning.

I handlingsplanen finns åtgärdstabeller som sammanfattar ett stort antal åtgärder, med utpekade ansvariga nämnder och bolagsstyrelser, som ska bidra till att nå klimatmålen fram till år 2030. Tydligheten gällande ansvar för respektive åtgärd ser trafikkontoret som positivt. Viktigt dock att hänsyn tas till rådighet. Åtgärderna kommer att kräva ytterligare resurser i organisationen och kräva betydande investeringar. För att lyckas med åtgärderna och internationella åtaganden som Agenda 2030, behöver detta beaktas i verksamhetsplaneringen och i budgetarbetet. Ansvar för åtgärderna behöver dessutom fördelas inom respektive förvaltning och bolag. Det bör vara en viktig del i uppföljningen och kan tydligare framgå av handlingsplanen.

En omställning av det slag som lyfts fram i planen kommer att kräva tydligt ledarskap och ett systematiskt arbete i hela staden. Att arbeta i enlighet med en gemensam standard, till exempel SS 854000 Hållbar utveckling, ISO 14001 Miljöledning och/eller ISO9001 Kvalitetsledning skulle underlätta en sådan systematik.

Samverkan påtalas som en nyckelfaktor i handlingsplanen. Samverkan med invånare, näringsliv, andra offentliga aktörer, akademi och civilsamhälle. Det bör ske i nära samverkan mellan stadens olika förvaltningar där stadsledningskontoret bör ta en ledande roll. Det kan vara en åtgärd i den övergripande styrningen.

Trafiknämnden kommer att behöva fatta noga avvägda beslut gällande investeringar där klimatpåverkan behöver beaktas i hög utsträckning. Kostnaderna för genomförande av projekt blir högre vilket kan få konsekvensen att färre projekt kan genomföras årligen. Hur kostnaden påverkas beror dock i stort på i vilken takt marknaden anpassas efter klimatmålen. På sikt bedöms prisskillnaden minska.

Den sociala hållbarhetsaspekten blir viktig att beakta i planering, upphandling och uppföljning. Detta behöver vara ett område som behöver samverkas kring inom staden. Likaså gällande marknadsbevakning och att bygga kompetens i organisationerna så bör det ske i bred samverkan.

Något som också saknas/kan behöva hanteras i andra kommande beslut och styrdokument är hur staden i större utsträckning kan verka för en ökad tillgång till andra fossilfria drivmedel såsom biogas, etanol och biodiesel som komplement till elektrifieringen.

Utbildningsnämnden

Utbildningsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 24 oktober 2024 följande.

1. Utbildningsnämnden godkänner utbildningsförvaltningens tjänsteutlåtande och överlämnar det till kommunstyrelsen som svar på remissen.
2. Beslutet justeras omedelbart.

Reservation av Linnéa Vinge (SD), se Reservationer m.m.

Reservation av Jan Jönsson (L), se Reservationer m.m.

Reservation av Claes Nyberg (C), se Reservationer m.m.

Utbildningsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 2 oktober 2024 har i huvudsak följande lydelse.

Utbildningsförvaltningen ställer sig positiv till det nya förslaget till klimathandlingsplan. Förvaltningen konstaterar att planen innebär en tydlig ambitionshöjning i klimatarbetet vilket kommer ställa höga krav på skolorna att aktivt delta i omställningen. Tydligast är kravet på att halvera klimatutsläppen från all konsumtion till 2030.

Förvaltningen vill särskilt lyfta några områden som är avgörande för att programmets högt ställda mål ska kunna nås.

Behov av stöd och kunskap för att halvera koldioxidutsläppen

Samtliga verksamheter i staden ska enligt förslaget halvera sina koldioxidutsläpp till 2030. Förvaltningen konstaterar att detta kommer innebära en mycket stor omställning för skolorna. Hittills har arbetet mot klimatutsläpp varit avgränsat till skolmåltiderna, där de flesta skolor fortfarande inte når målen.

År 2021 genomförde stadsledningskontoret en så kallad miljöspendanalys, där klimatpåverkan från samtliga inköp beräknades. För utbildningsnämnden verksamheter visade analysen att drygt 20 procent av klimatpåverkan kom från skolmåltider. Nära 80 procent av klimatpåverkan kom alltså från annan konsumtion, där de största områdena var IT/kommunikation, lokalrelaterad konsumtion (exempelvis inredning och lokalvård), resor samt läromedel.

Kunskap om vad som orsakar utsläppen, och hur förvaltningen och skolorna ska agera för att halvera dessa, är en avgörande faktor för att kunna nå klimathandlingsplanens mål. Förvaltningen vill därför betona vikten av tillgång till stadsgemensamt stöd och kunskap kring hur vi kan mäta och förändra verksamhetens klimatpåverkan. I dagsläget finns god kunskap inom förvaltningen avseende skolmåltidernas klimatpåverkan men inte för andra områden såsom IT-utrustning, läromedel etcetera.

Behov av tydlig styrning och ledarskap mot målen

För att nå klimathandlingsplanens mål krävs stora förändringar i beteenden inom stadens verksamheter. Det handlar om allt från den mat som serveras till hur vi reser, vilka produkter vi använder och hur ofta vi köper nytt.

Att lämna invanda beteenden leder inte sällan till motstånd och missnöje. Ibland uppstår också målkonflikter mellan det som är praktiskt och det som är klimatsmart. Då krävs en tydlig styrning och en tydlig kommunikation i hela styrkedjan. Varje chef måste känna att det finns ett starkt stöd för att ta steg som inte alltid uppfattas som enkla.

Effekterna av förslag kring klimatpåverkan från måltider måste utredas noggrant

Klimathandlingsplanen lyfter måltiderna inom bland annat skola som ett centralt område för arbetet med att minska utsläppen. En aktivitet i planen handlar om att utreda hur måltider kan komponeras för en klimatpåverkan motsvarande 1,25 kg CO₂e per kg mat.

Förvaltningen instämmer i att arbetet med att minska klimatpåverkan från skolmåltiderna är avgörande för att nå klimatmålen. Samtidigt vill förvaltningen betona risken med ett så lågt utsläppsmål och de målkonflikter som kan uppstå i relation till skollagens krav på näringsriktighet. Dessa konsekvenser måste övervägas nogga när målen sätts.

Förvaltningen vill också lyfta förslaget om en differentiering av målen för CO₂-påverkan från måltider för olika verksamheter. Måltider för små barn i förskolan har stora olikheter, både sett till innehåll och volym, med skollunchen i gymnasieskolan. De skillnader som finns mellan verksamheternas förutsättningar bör avspeglas i differentierade klimatmål för måltiderna.

Det måste vara lätt att göra rätt

Detaljkunskaper kring hur en viss produkt påverkar klimatet kommer aldrig kunna finnas hos varje chef i stadens organisation. Staden behöver styra genom upphandlingar, så att det blir lätt att göra rätt. Detta ansvar måste ligga på centrala kompetenser som serviceförvaltningen och miljöförvaltningen.

Ett konkret sätt att öka styrningen och underlätta för enskilda chefer att fatta rätt beslut, vore att tydliggöra i stadens inköpssystem vilken klimatpåverkan en produkt har.

Äldrenämnden

Äldrenämnden beslutade vid sitt sammanträde den 22 oktober 2024 följande.

Äldrenämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen gällande klimathandlingsplan 2030 och överlämnar det till kommunstyrelsen.

Reservation av Hugo Laigar, m.fl. (M), se Reservationer m.m.

Reservation av Lilian Åkerlund, m.fl. (SD), se Reservationer m.m.

Reservation av Thomas Wihlman (C), se Reservationer m.m.

Särskilt uttalande av Nike Örbrink (KD), se Reservationer m.m.

Äldreförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 9 oktober 2024 har i huvudsak följande lydelse.

I kommunfullmäktiges budget för 2024 framgår att Stockholm ska vara en grön och fossilfri stad som leder en rättvis klimatomställning. Staden ska leva upp till de åtaganden som gjorts i internationella sammanhang med utgångspunkt i Parisavtalet. Stockholms stad ska vara klimatpositivt senast år 2030 och fossilfritt 2040. Klimatpåverkan från konsumtion ska halveras till 2030.

Äldreförvaltningens bedömning är att förslaget till klimathandlingsplan 2030 möter ambitionerna i budget 2024 som innebär att stadens ska vara ledande i klimatomställningen och svara upp mot internationella åtaganden.

Förvaltningen arbetar på olika sätt för att bidra till att staden ska vara en grön och fossilfri stad som leder en rättvis klimatomställning. Förvaltningen deltar, under ledning av stadsledningskontoret, i arbetet med revideringen av stadens matstrategi "God, hälsosam och klimatsmart mat".

Förvaltningen vann år 2023 pris i Framsteget i samarbete med flera förvaltningar och bolag för arbetet med att utmana befintliga arbetssätt och hållbarhet ur flera perspektiv. Resultatet har inneburit en minskad påverkan på miljö och klimat, genom en reducerad och medveten plastförbrukning och kemikalieanvändning bland annat på Väderkvarnens vård- och omsorgsboende.

Miljöförvaltningen och äldreförvaltningen har en gemensam webbsida Hållbar äldreomsorg. Där finns det vägledning, stödmaterial och goda exempel som vänder sig till vård- och omsorgsboenden. Äldreomsorgen använder stora mängder engångsmaterial och här finns vägledningmaterial som ger konkreta tips på hur verksamheten kan utföra ett förändringsarbete vid köksarbete, städning, tvättning och omsorgsarbete. På webbsidan finns de checklistor som kan användas vid matsvinnsmätningar. Det finns även två korta filmer att visa för personal. En om varför mätning av matsvinn är viktigt och en film som visar hur man praktiskt gör.

[Hållbar äldreomsorg - Stockholms stad \(leverantor.stockholm\)](https://www.lieferanten.stockholm.se/)

Förvaltningen sammanställer den årliga mätningen av matsvinnet. Mätningen sker en eller två gånger per år under en femdagarsperiod. De verksamheter som främst mäter sitt matsvinn är vård- och omsorgsboenden. Totalt under året 2023 hade 11 stadsdelsförvaltningar gjort matsvinnsmätningar. Både tallriksmatsvinn (den mat som finns kvar på tallriken) och serveringsmatsvinn (den mat som finns kvar i kantiner/serveringsskålar) har minskat sedan mätningarna startade.

Förvaltningen arbetar även med en aspekt av lokal klimaträttvisa genom att skydda samhällets mest sårbara grupper mot klimatförändringar där en sådan sårbar grupp är äldre. Ett exempel är att vidta åtgärder för att minska de äldres utsatthet för

värmeböljor. På stadens webbsida för leverantörer och utförare finns rekommendationer för hur verksamheter inom bland annat äldreomsorgen bör agera före och vid en värmebölja.

I klimathandlingsplanen sammanfattas ett stort antal åtgärder (130 stycken), med utpekade ansvariga nämnder och bolagsstyrelser, som ska bidra till att nå klimatmålen fram till år 2030. En del av åtgärderna har alla nämnder och bolagsstyrelser huvudansvar för.

Förvaltningen tycker det är bra att ansvaret tydliggörs.

Äldrenämnden har, tillsammans med andra nämnder och styrelser huvudansvar för sju åtgärder och delansvar för fyra åtgärder.

De åtgärder där äldrenämnden, tillsammans med andra nämnder och styrelser, har huvudansvar är följande:

- Säkerställa att berörd personal har erforderlig kunskap om energibesparingsåtgärder i sin verksamhet.
- Genomföra kartläggning och redovisning av nämndens utsläpp av växthusgaser från inköp med syfte att ta fram åtgärder för att halvera utsläppen till år 2030.
- Genomföra kartläggning och redovisning av nämndens utsläpp av växthusgaser från inköp med syfte att ta fram åtgärder för att halvera utsläppen till år 2030.
- Utredda hur måltider med 1.25 kg CO₂e per kg livsmedel kan komponeras för stadens olika verksamheter samt utreda vilka stödverktyg som krävs.
- Implementera och etablera systematiskt arbete för att minska klimatpåverkan från livsmedel och måltider i stadens verksamheter.
- Genomföra åtgärder för att minska matsvinnet samt följa upp med årlig mätning. Respektive verksamhet redovisar vidtagna åtgärder samt utvärderar effekter av dessa.
- Etablera systematiskt arbete för att minska användning av förbrukningsartiklar i plast och öka utsortering av verksamhetsavfall (inklusive plastförpackningar) i stadens verksamheter.

De åtgärder där äldrenämnden, tillsammans med andra nämnder och styrelser, har delansvar är följande:

- Utredda hur stadens hyresavtal kan ge incitament till energieffektiviseringar för både fastighetsägare och hyresgäster.
- Utredda förutsättningar och organisation samt införa en stadsövergripande stödfunktion för mat- och måltidsfrågor kopplade till klimat, näringsriktighet, ekologi, försörjningstrygghet och näringsliv.
- Uppdatera stadens matstrategi samt inkludera en stadsgemensam mat- och måltidspolicy i syfte att enhetligt styra mot klimatmål, närings- och folkhälsoaspekter. Ta fram tillhörande och vägledande och utbildande material och utbildningsinsatser.

- Ta fram och sprida vägledande material och stöd till Stockholms stads verksamheter om hur de kan bidra till en minskad användning av förbrukningsartiklar i plats och ökad utsortering av verksamhetsavfall (inklusive plastförpackningar).

En del av åtgärderna har alla nämnder och bolagsstyrelser huvudansvar för, se åtgärdstabellen i klimathandlingsplanen.

I stadens budget- och uppföljningsprocess konkretiseras och hanteras de åtgärder som redovisas i klimathandlingsplanen, liksom förslag på tillkommande åtgärder. Analyserna och tillkommande förslag på åtgärder från de respektive omställningsområdena sammanställs årligen under våren för att sedan kunna ingå i respektive nämnders och bolagsstyrelsers budgetunderlag och inriktning följande år. Dessa ligger sedan till grund för den budget som beslutas av kommunfullmäktige under hösten. På så sätt kopplas arbetet i omställningsområdena ihop med stadens budgetprocess, som är styrande för nämnders och bolagsstyrelsers verksamhetsplaner. Förvaltningen anser att detta arbetssätt innebär att styrning, genomförande och uppföljning blir tydligt och integrerat i stadens system för ledning och uppföljning av all verksamhet och ekonomi, ILS.

Äldreförvaltningen föreslår att äldrenämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen gällande klimathandlingsplan 2030 och överlämnar det till kommunstyrelsen.

Bromma stadsdelsnämnd

Bromma stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 24 oktober 2024 följande.

1. Nämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande och överlämnar det till kommunstyrelsen som svar på remissen.
2. Nämnden beslutar om omedelbar justering.

Reservation av Findel Madison (SD), se Reservationer m.m.

Reservation av Stefan Ennerfelt (L), se Reservationer m.m.

Särskilt uttalande av Erik Thonfors (C) och Mattias Keresztesi m.fl. (M), se Reservationer m.m.

Bromma stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 14 oktober 2024 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen ställer sig positiv till förslaget om klimathandlingsplan 2030 och dess förhöjda ambitioner. Förvaltningen anser att dessa höga ambitioner behöver speglas i tilldelningen av resurser centralt i staden och i stadens förvaltningar och verksamheter. Klimathandlingsplanens höjda ambitioner kräver ännu mer aktiv och omfattande kompetensutveckling, stöd och samordning i stadens verksamheter.

Förvaltningens synpunkter på åtgärder i "Åtgärdstabellen inom omställningsområdena"

1.12 - Formuleringen "utveckla som föregångare" är otydlig. Är avsikten att använda termen "föregångare"? Det vore bra med en förtydligande definition.

1.8 Kan ni förtydliga vad som förväntas av stadsdelsnämnderna i denna åtgärd? Hur ska deras roll tydliggöras och stärkas konkret?

2.17a Förvaltningen har svårt att ge en rättvisande bild av sin energianvändning på grund av förändringar i lokalbeståndet. Förvaltningen betonar vikten av att noggrant följa upp åtgärder avseende köpt energi och ser ett behov av att utveckla stadens system för uppföljning av energianvändningen.

2.18a Det vore mycket positivt om utbildningsmaterial om energibesparing var tillgängligt för alla, och inte enbart för specifika yrkesgrupper. Detta skulle kunna bidra till bredare engagemang och förståelse.

1.9 Fritidsbibliotek, återbruk, går det att samordna detta bättre centralt så att det är likvärdigt över runt om i hela staden.

2.2 Vem står för kostnaderna, SISAB eller stadsdelsförvaltningarna? Åtgärden skulle gynna alla, men de initiala investeringskostnaderna ryms inte inom nuvarande budget, vilket kan göra det svårt att genomföra i praktiken.

5.17a Går det att utveckla stocket för att göra det mer användarvänligt? Det är för närvarande svårt att få kontakt, vilket försvårar användning av stocket.

Genomförandet av förvaltningens klimatarbete beror ofta på medarbetares intresse eller kunskaper, vilket kan upplevas som ett avsteg från ordinarie arbetsuppgifter. Förvaltningen anser att stadens klimatarbete behöver ställa om så att genomförandet inte längre bygger på att det finns medarbetare med intresse för klimatfrågor. Inte sällan behöver verksamheterna få expertkunskaper för att flytta fram positionerna och göra rätt val, inte minst avseende målet om minskad klimatpåverkan från livsmedel.

Förvaltningen anser att för förverkliga en flera av målen i klimathandlingsplanen behöver ofta förutsättningar och resurser vara på plats. Dessa genererar inte sällan ökade kostnader för verksamheterna, såsom exempelvis byta ut energikrävande mot energisnåla utrustningar, installera solceller, laddinfrastruktur, fettavskiljarna med mera. I dagsläget finns det möjlighet till finansiering inom ramen för bl.a. klimatinvesteringsmedel. Dessa är dock ofta administrativt belastande dels för att tid behöver läggas på att skriva ansökan för att få dessa medel, dels för att utsläppsbesparingen måste kvantifieras.

Förvaltningen anser att det är positivt att planen hjälper staden att identifiera områden där klimaträttvisa är särskilt viktig och där flera perspektiv måste beaktas.

Klimathandlingsplanen kan dock tydliggöra än mer vad klimaträttvisa innebär. Det finns stora skillnader i hur olika stockholmarna bidrar till och påverkas av miljö- och klimatförändringar, beroende på lokala och socioekonomiska faktorer. I Bromma är

utsläppsnivåerna högre än i andra områden. Mer konkreta åtgärder för att arbeta med detta kan förtydligas i klimathandlingsplanen.

Förvaltningen anser att klimathandlingsplanen lyfter inköp och hållbara val som viktiga för att nå klimatmålen. Centrala upphandlingar, som styr många inköp, behöver betonas mer. Det bör även bli lättare för medarbetare att välja rätt produkter inom gällande avtal.

Förvaltningen ställer sig undrande till varför miljöspendanalysen från kommunstyrelse som presenteras i klimathandlingsplanen är från 2021. I och med att miljöprogrammet sträcker sig fram till 2030 skulle det vara intressant med mer uppdaterad statistik då nästa hela förra miljöprogrammet period genomförts sedan dess.

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 24 oktober 2024 följande.

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Reservation av Peter Backlund (L) och Gustav Johansson m.fl. (M), se Reservationer m.m.

Reservation av Emelie Wassermann (SD), se Reservationer m.m.

Reservation av Christina Peterson (C), se Reservationer m.m.

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 18 september 2024 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen bedömer att Klimathandlingsplan 2024-2030 är välformulerad och innehåller relevanta åtgärder som blir ett bra stöd vid planering av förvaltningens interna klimatarbete. Förvaltningen är positiv till att handlingsplanen liksom miljöprogrammet sträcker sig till 2030.

Tillgänglighet

Förvaltningen har noterat att alla tabeller är inlagda som bilder, vilket innebär att texter i tabellerna inte är sökbara. Detsamma gäller bildtexter. Förvaltningen föreslår att detta justeras för att få en bättre tillgänglighetsanpassning av dokumentet. För handläggare som ska arbeta med handlingsplanen är det också fördelaktigt att kunna söka på ord för att lättare hitta det som är relevant för den egna förvaltningen, exempelvis är det bra att kunna söka på ”stadsdelsnämnd” för att få en överblick över vilka åtgärder stadsdelsnämnder är delaktiga i. Denna möjlighet saknas i nuvarande format.

Ekonomi

För förvaltningen är klimatinvesteringsmedel ett viktigt sätt att finansiera utsläppssänkande åtgärder. Senaste åren har förvaltningen genom dessa medel kunnat byta ut en stor andel av verksamheternas armaturer och vitvaror, och verksamheterna har försetts med elcyklar. Även om det fortfarande finns ett visst behov av denna typ av investeringar, finns också behov att göra investeringar som tekniskt sett hör till driften och där klimatinvesteringsmedlen idag inte får användas. Detta blir särskilt aktuellt i arbetet med att minska förvaltningens konsumtionsbaserade utsläpp, där övergången från engångsartiklar till flergångsartiklar är en viktig del. När exempelvis ett vård- och omsorgsboende ska övergå från sängskydd i engångsplast till tvättbara textilier krävs en initial investering av dessa textilier. Det är en kostnad som kan vara svår att få in i en normal driftsbudget, även om det på sikt innebär en ekonomisk besparing att slippa köpa engångsartiklar. Förvaltningen vill lyfta att det vore bra med någon form av sökbart stöd för att kunna genomföra denna typ av satsningar.

Farsta stadsdelsnämnd

Farsta stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 24 oktober 2024 följande.

1. Stadsdelsnämnden överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande till kommunstyrelsen som svar på remissen av förslag till klimathandlingsplan 2024–2030.
2. Omedelbar justering.

Reservation av Olof Peterson m.fl. (M), Rikard Werge (L) och Olle Eriksson (C), se Reservationer m.m.

Särskilt uttalande av Leif Söderström (SD) , se Reservationer m.m.

Farsta stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 12 september 2024 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen ser positivt på förslaget till ny klimathandlingsplan. Förslaget är mycket ambitiöst och förvaltningen bedömer att det innehåller nödvändiga åtgärder för att klimatmålen ska vara möjliga att nå. Planen innebär att nämnden behöver växla upp arbetet med klimatomställningen. Förvaltningen anser att de höga ambitionerna förutsätter en hel del kompetenshöjande och stödjande insatser vid implementering av åtgärderna.

Att minska utsläpp av växthusgaser från konsumtion är ett utpekat område i planen. Inom nämndens verksamheter finns ett stort behov av kompetensutveckling när det gäller att ställa och följa upp klimatkrav i upphandlingar. Verksamheterna behöver också förbättrade kunskaper när det gäller inköp av artiklar och tjänster som har låg klimatpåverkan samt när och hur det kan vara aktuellt att istället använda återbrukade artiklar eller att helt avstå från konsumtion. Inom dessa områden skulle det vara till gagn för verksamheterna med centrala kompetenshöjande insatser.

Förvaltningen vill också särskilt lyfta behovet av kompetensutveckling för förskolelärare och barnskötare när det gäller den pedagogiska verksamheten inom klimatområdet. Sådan utbildning kan med fördel arrangeras centralt.

Förvaltningen ser även behov av att staden centralt fortsätter och utökar arbetet med att ta fram lättillgängligt och lättförståeligt stödmaterial riktat till alla verksamhetsområden, liknande det som finns för hållbar äldreomsorg och hållbara kontor.

För genomförandet av många åtgärder krävs kommunikationsinsatser internt i förvaltningen såväl som externt gentemot invånare, civilsamhälle och näringsliv. Här ser förvaltningen ett behov av att det centralt tas fram kommunikationsmaterial som förvaltningen kan använda vid genomförandet av åtgärder.

Förvaltningen bedömer att det inte finns några jämställdhetsaspekter att ta upp i detta ärende. Förvaltningen ser inte heller att ärendet medför några negativa miljö- och klimatkonsekvenser – tvärtom.

Förvaltningen föreslår att stadsdelsnämnden överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande till kommunstyrelsen som svar på remissen.

Hägersten-Älvsjö stadsdelsnämnd

Hägersten-Älvsjö stadsdelsnämnds beslutade vid sitt sammanträde den 24 oktober 2024 följande.

1. Hägersten-Älvsjö stadsdelsnämnd godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande och överlämnar det till kommunstyrelsen som svar på remissen.
2. Paragrafen justeras omedelbart

Reservation av Johan Nilsson m.fl. (M), se Reservationer m.m.

Reservation av Runar Finnman (SD), se Reservationer m.m.

Reservation av Henrik Falk (C), se Reservationer m.m.

Hägersten-Älvsjö stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 1 oktober 2024 har i huvudsak följande lydelse.

- Implementeringen av klimathandlingsplanen och miljöprogrammet kommer i och med den höjda ambitionsnivån att kräva en utökad och löpande samverkan mellan nämnder och bolagsstyrelser. Genomförandeorganisationen kommer därmed att vara avgörande för en god måluppfyllelse där nya former för utbyte, lärande och genomförande behövs inom samtliga mål- och omställningsområden. Vidare ser förvaltningen att det vore önskvärt att ytterligare knyta den centrala medelreserven till genomförande av åtgärder i miljöprogrammet och

klimathandlingsplanen. Gärna med en flexibilitet i ansökningsförfarandet för att främja och stödja innovativa lösningar.

- Stadsdelsförvaltningen är positiv till den tydligare integreringen av ett rättviseperspektiv i klimathandlingsplanen samt kopplingen till arbetet med mänskliga rättigheter. Det utökade ansvaret för stadsdelsnämnderna i det lokala omställningsarbetet kommer dock att kräva nya arbetssätt. Förvaltningens klimat- och miljöarbete är i huvudsak internt och att arbeta externt innebär därmed ett förändrat och utökat uppdrag. För att skapa så goda förutsättningar som möjligt kommer mer resurser att vara nödvändiga. En utökad samverkan och dialog med invånare, näringsliv och civilsamhälle kommer även att ställa högre krav på enhetliga budskap inom staden. Förvaltningen efterfrågar därför samordning och ett delat huvudsakligt ansvar för åtgärden 1.8 Stärka och tydliggöra stadsdelsnämndernas roll kopplat till delaktighet och involvering i klimatomställningen, förslagsvis tillsammans med miljö- och hälsoskydds nämnden.
- Stadsdelsförvaltningen ställer sig undrande till varför miljöspendanalysen från kommunstyrelsen som presenteras i klimathandlingsplanen är från 2021. I och med att miljöprogrammet sträcker sig fram till 2030 skulle det vara intressant med mer uppdaterad statistik då nästa hela föregående miljöprogramms planperiod genomförts sedan 2021.
- Stadsdelsförvaltningen noterar att stadsdelsnämnderna omfattas av åtgärden för att minska den totala energianvändningen men inte åtgärd 2.17b om att minska den relativa användningen. Anledningen till detta antas vara på grund av de svårigheter som föreligger just för nämnder som inte själva äger de fastigheter vari lokaler nyttjas, att mäta den relativa förbrukningen. Den totala användningen av energi säger dock mer om hur många lokaler som nyttjas just för tillfället än om energibesparingar- och effektivitet. Stadsdelsförvaltningen efterfrågar stadsgemensamma metoder eller verktyg för att mäta den relativa förbrukningen, så att även stadsdelsnämnderna kan arbeta systematiskt med att minska den relativa energianvändningen. Utifrån en sådan eventuell metod bör indikatorn om energianvändning ändras för att på ett mer relevant sätt styra mot energibesparingar.
- I arbetet med åtgärd 1.9 Skapa utökade möjligheter för stockholmare att hyra, reparera, byta, dela, låna eller ge istället för att köpa nytt ser förvaltningen ett behov av en utvecklad samverkan både inom staden men också tillsammans med näringsliv och civilsamhälle. I dagsläget finns flertalet initiativ och projekt som skulle dra nytta av samordning. Framförallt i relation till möjliga synergieffekter men också utifrån ett kommunikationsperspektiv för att stockholmare som nyttjar stadens eller andra tjänster lättare ska kunna navigera i det utbud som erbjuds.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 26 september 2024 följande.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd godkänner förvaltningens utlåtande som svar på remissen från kommunstyrelsen.

Reservation av Linn Bessner (C), se Reservationer m.m.

Reservation av Pär Gustavsson (SD) se Reservationer m.m.

Hässelby-Vällingby stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 2 september 2024 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen har läst förslaget till Klimathandlingsplan 2030 – en rättvis omställning för ett Stockholm utan globalt klimatavtryck och anser att klimathandlingsplanen ger ett bra stöd för förvaltningen i arbetet med att nå målen i miljöprogrammet. Samtidigt vill stadsdelsförvaltningen lyfta behovet och de positiva effekterna av att centrala stöd tillsätts i arbetet med klimathandlingsplanen och föreslår att detta samordnas.

Ett centralt stöd, med kunskap och samordning i arbetet för att främja konsumtionsbeteenden som har en låg klimatpåverkan, kan underlätta för stadsdelsförvaltningens arbete genom att prioritera de val som främjar låg klimatpåverkan och stötta med att visa vilka val som påverkar mest.

I arbetet med att öka kunskap och kompetens kring klimatkrav både generellt och särskilt vid upphandling och inköp skulle också ett centralt stöd vara till gagn för stadsdelsförvaltningen. Genom gemensamma och centrala upphandlingar kan bättre resultat med minskad klimatpåverkan uppnås.

Det finns även stort behov av kunskap och stöd inom stadsdelsförvaltningen när det gäller livsmedelsinköp. Det ska dels vara lätt att göra rätt inköp, dels vara svårt att göra fel inköp. Förslaget om att utreda en stadsövergripande stödfunktion för mat och måltidsfrågor kopplade till klimat, näringsriktighet, ekologi, försörjningstrygghet och näringsliv är därför något som stadsdelsförvaltningen ser mycket positivt på.

Järva stadsdelsnämnd

Järva stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 24 oktober 2024 följande.

1. Järva stadsdelsnämnd godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande och överlämnar det till kommunstyrelsen som svar på remissen.
2. Järva stadsdelsnämnd beslutar om omedelbar justering.

Reservation av Ole-Jörgen Persson m.fl. (M), se Reservationer m.m.

Reservation av Ghazal Saberian (SD), se Reservationer m.m.

Reservation av Åsa Nilsson Söderström (L), se Reservationer m.m.

Reservation av Patrick Amofah (C), se Reservationer m.m.

Järva stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 22 juli 2024 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen ställer sig positiv till det nya förslaget om klimathandlingsplan med sikte 2030 och dess förhöjda ambitioner. Förvaltningen anser att klimathandlingsplanen håller samman de olika delarna av klimatarbetet på ett bra sätt samt ger en överblick över det arbete som behöver göras för att nå klimatmålen. Det är dessutom en fördel att klimathandlingsplanen siktar mot 2030 vilket tillåter en längre genomförandeperiod.

Förvaltningen anser att dessa höga ambitioner behöver speglas i avsättningen av resurser centralt i staden och i stadens förvaltningar och verksamheter. Den framflyttning som behövs för omställningen enligt klimathandlingsplanen kräver mer aktiv och omfattande kompetensutveckling, stöd och samordning i stadens verksamheter. Genomförandet av förvaltningens klimatarbete villkoras idag av hur utvecklad infrastruktur det finns på plats för arbetet inom verksamheterna och/eller enskilda medarbetares intresse för och eventuella kunskaper om arbetet. Hinder som uppstår i genomförandet innebär inte sällan en upplevelse av att gå ifrån ordinarie arbetsuppgifter. Där tekniska förutsättningar saknas krävs samverkan med fastighetsägare för att ens få till stånd möjligheten att sortera till exempel och till detta kommer frågor om arbetsmiljö och transport av avfall till miljöhus (vem ska göra det). Inte sällan behöver verksamheterna få expertkunskaper för att flytta fram positionerna och göra rätt val, inte minst avseende målet om minskad klimatpåverkan från livsmedel (se även avsnitt Styra mot en konsumtion med låg klimatpåverkan i stadens egen organisation). Förvaltningen ser behov av att staden ytterligare intensifierar samordningen av förvaltningarnas arbete och fortsätter att ta fram effektivt, lättillgängligt och lättförståeligt stödmaterial riktat mot de olika verksamhetsområdena.

Att förverkliga målen i klimathandlingsplanen innebär att välfungerande infrastrukturer ska vara på plats, som inte sällan genererar ökade kostnader för verksamheterna, såsom exempelvis byta ut energikrävande mot energisnåla utrustningar. I dagsläget finns det möjlighet till finansiering inom ramen för bl.a. klimatinvesteringsmedel, dessa är dock begränsade till utsläppsminskade åtgärder och åtgärder för klimatanpassning och är administrativt belastande dels för att tid behöver läggas på att skriva ansökan för att få dessa medel, dels för att utsläppsbesparingen måste kvantifieras. Förvaltningen efterfrågar istället att till exempel driftsrelaterade och hållbarhet/klimatmedel avsätts i budget för genomförandet av klimathandlingsplanen. Förvaltningen ser behov av att staden inrättar ett centralt stöd för att samordna och underlätta ansökningsförfaranden om externa bidrag från EU och staten, samt ett forum för tips- och erfarenhetsutbyte kopplat till extern medfinansiering. Att skapa incitament för verksamma och medborgare att ställa om är en framgångsfaktor för att uppnå målen i klimathandlingsplan. I andra europeiska städer har man exempelvis skapat fonder för subventioner riktade mot medborgarna för att uppmuntra dem att t.ex. isolera sina bostäder, köpa energisnåla hushållsapparater eller reparera trasiga elapparater.

Förvaltningen anser vidare att klimathandlingsplanen kan ge fler konkreta exempel på hur staden kan gynna cirkulära flöden. Förvaltningen anser att det tydligare kan framgå att en del av arbetet med att skapa cirkulära flöden handlar om att utveckla viss befintlig kommunal service. Till exempel kan utlåningsverksamheter som biblioteken eller fritidsbiblioteken utvecklas till att omfatta mer än böcker, media och sportutrustning. Här kan till exempel verktyg, lådcyklar, verkstäder användas och lånas ut.

Agera för en rättvis och inkluderande klimatomställning

Förvaltningen ställer sig mycket positiv till det nya målområdet om en rättvis och inkluderande (klimat)omställning som kopplar samman de sociala och ekologiska dimensionerna av hållbarhet. Förvaltningen ser samtidigt behov av att dessa dimensioner på ett tydligare sätt kopplas till förslaget om ett nytt stadsövergripande MR-program samt till befintlig uppföljning och KF:s mål för verksamhetsområdet 3.7.

Förvaltningen anser vidare att klimathandlingsplanen bör förtydliga vad det innebär att inkludera klimaträttvisa i stadsplaneringen. Det är positivt att klimathandlingsplanen hjälper till att identifiera sammanhang och processer där staden särskilt behöver arbeta med klimaträttvisa och där staden behöver förhålla sig till flera perspektiv samtidigt. Förvaltningen anser att klimathandlingsplanen med fördel kan lyfta fram fler sådana processer. Ett exempel på en sådan process som lyfts fram i klimathandlingsplanen är verktyget socialt värdeskapande analys (SVA). Den här analysmodellen väger in olika delar av hållbarhetsarbetet, både sociala och ekologiska perspektiv. Vidare uppstår inte sällan intressekonflikter mellan sociala, ekologiska och ekonomiska värden i olika delar av planerandet och genomförandet. Förvaltningen föreslår att klimathandlingsplanen inkluderar en vägledning om hur staden kan hantera, bättre lyfta fram och uppehålla sig vid dessa intressekonflikter för att utveckla nya lösningar.

I klimathandlingsplanen beskrivs vidare att det är stora skillnader inom staden sett till hur stockholmarna bidrar till och påverkas av miljö- och klimatförändringar utifrån skilda lokala och socioekonomiska förutsättningar. Skillnader i utsläpp, som till exempel konsumtionskompassens statistik påvisar, kan fungera som utgångspunkt för hur staden kan arbeta för mer hållbara konsumtionsmönster och god levnadsstandard i hela Stockholm och för att minskningarna blir störst bland de som tidigare släppt ut mest. I stora delar av Järva ligger utsläppsnivåerna lägre i förhållande till andra områden i Stockholm vilket är kopplat till sämre levnadsvillkor så som större andel invånare som lever i ekonomisk utsatthet och trångboddhet (Återblick på Skillnadernas Stockholm, 2024). Järva är samtidigt en av de varmaste punkterna i staden. Förvaltningen tolkar det som att en del av målet handlar om att förbättra levnadsvillkor utan att bidra till mer klimatpåverkan. Hur detta ska åstadkommas mer konkret kan förtydligas i klimathandlingsplanen. Förvaltningen ser även ett behov av att omdefiniera vad ”god levnadsstandard” är/innebär i ett samhälle som ställer om. Idag är konsumtion och möjligheten att konsumera en stor del av detta.

Klimathandlingsplanen slår fast att staden – genom stadsdelsförvaltningarna – ska stärka medborgarnas möjlighet till delaktighet och engagemang i omställningsarbetet. Förvaltningen anser att detta är ett mål snarare än ett ”vad”/konkret åtgärd och därför bör konkretiseras. Innan åtgärder för hur stadsdelsförvaltningen ska samverka med civilsamhälle och invånare kring omställningen kan formuleras behöver dialoger hållas för att få en bild av deras behov, intresse och möjligheter. Dessa dialoger kan med fördel genomföras tillsammans med berörda fackförvaltningar, fastighetsbolag, Stockholm vatten och avfall, m.fl. Järva har ett rikt lokalt föreningsliv, där en del föreningar ägnar sig åt klimatfrämjande åtgärder såsom odling, cykelfrämjande insatser och skräpplockning med mera. Förvaltningen anser att det är av vikt att ytterligare stärka invånarnas möjlighet att organisera sig själva kring ekologisk hållbarhet genom att förenkla för olika initiativ att ta form. Stadens, och stadsdelsförvaltningens roll kan vara att underlätta för medborgarinitiativ genom att bistå med resurser, t.ex. lokal kunskap, kommunikationsplattform. Förvaltningen anser att staden bör undersöka möjligheten att införa centrala hållbarhetsfonder eller liknande för medborgarna för att möjliggöra initiativ för minskad klimatpåverkan. Förvaltningen ser även föreningsbidrag som ett möjligt verktyg som staden kan använda för att ge stöd till lokala föreningar i ekologisk hållbarhet.

Utveckla ett klimatpositivt energisystem

När det gäller energieffektivisering och energieffektiviserande insatser i lokalbeståndet ser förvaltningen behov av flexibla finansieringsformer, oavsett av vem som äger, hyr eller gör investeringarna. Klimatinvesteringsmedel kan användas för att finansiera energieffektiviserande åtgärder men är samtidigt bundna på årsbasis, begränsande i vad och vem man kan söka och är tidskrävande i och med insamling av information för godkännande. Fokus bör ligga på att genomföra åtgärder som att faktiskt byta ut energikrävande utrustningar till energieffektiva sådana.

Förvaltningen ser en utmaning i att ge en rättvisande bild av förvaltningens energianvändning då förvaltningens totala lokalbestånd varierar i takt med att verksamheter öppnar och stänger. Förvaltningen ser vikten av att åtgärd 2.17a gällande köpt energi och indikatorer kopplade till denna följs upp på ett rättvisande sätt. Förvaltningen ser dessutom behovet av att i stadens befintliga administrativa system utveckla möjligheten att på ett integrerat sätt följa upp andra parametrar såsom energianvändningen. Förvaltningen efterfrågar mer stöd i arbetet med att följa upp och analysera energianvändningen i syfte att minska energianvändningen.

Förvaltningen ser även en potentiell målkonflikt i att utsläppen av växthusgaser ska minska kraftigt (mål 2.1) samtidigt som köpt energi i stadens verksamheter ska minska (åtgärd 2.17a). Detta då köpt energi i dagsläget följs upp utifrån elanvändning. Vid en elektrifiering av förvaltningens fordonsflotta och arbetsmaskiner – vilket är avgörande för att fasa ut fossila bränslen och minska utsläppen – kommer elanvändningen att öka. Detta kan felaktigt ge intrycket att förvaltningens energianvändning ökar när det i själva verket handlar om ett byte av energislag.

Styra mot en konsumtion med låg klimatpåverkan i stadens egen organisation

Stadens nämnder och bolagsstyrelser ska sträva mot en halverad klimatpåverkan från inköp till år 2030 jämfört med 2019 genom att aktivt arbeta med åtgärder kopplat till hela inköpsprocessen. Förvaltningen ställer sig frågande till valet av referenspunkten för målet, då varken förvaltningen fanns eller utsläppen mättes detta år.

I klimathandlingsplanen beskrivs vidare inköp och hållbara val som ett betydelsefullt verktyg för att uppnå klimatmålen. Förvaltningen ställer sig frågande till varför upphandling och specifikt centrala upphandlingar, inte lyfts upp som ett särskilt verktyg i klimatarbetet i och med att centrala upphandlingar styr en stor del av de inköp som görs i staden. För att det ska vara möjligt att följa upp inköpens klimatpåverkan ser förvaltningen behov av att krav på redovisning av varors, materials och tjänsters klimatpåverkan ställs i stadens upphandlingar. På samma sätt ser förvaltningen behov av mer integrerade inköpssystem som även inkluderar information som är nödvändiga för att kvantifiera inköpens utsläpp. Dessutom ska det vara lätt för medarbetarna att göra rätt genom att bl.a. i inköpssystemet begränsa sortiment till det som verksamheterna faktiskt får köpa in utifrån gällande avtal.

Förvaltningen ser några konkreta utmaningar kopplade till arbetet med att minska klimatpåverkan från mat och livsmedel, särskilt matsvinn. Förvaltningen ser behov av att höja verksamheternas kunskap om hur matlagningen planeras och kalibreras så att matsvinn minimeras, samtidigt som språkkunskaperna behöver förstärkas. Även olika matkulturer och normer spelar en viktig roll i arbetet med att nå målet. Förvaltningen ser behov av att särskilda resurser avsätts för kunskaps- och kompetenshöjning med fokus på minskad klimatpåverkan från livsmedel, där exempelvis matexperter besöker verksamheterna, visar, stöttar och ger råd utifrån verksamheternas enskilda förutsättningar.

Kungsholmens stadsdelsnämnd

Kungsholmens stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 24 oktober 2024 följande.

Stadsdelsnämnden överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Reservation av Henrik Sjölander m.fl. (M) , se Reservationer m.m.

Reservation av Liliane Åkerlund (SD), se Reservationer m.m.

Reservation av Charlotta Schenholm (L), se Reservationer m.m.

Reservation av Lars Norén (C), se Reservationer m.m.

Ersätтарыttrande av Benjamin Jiang (KD), se Reservationer m.m.

Kungsholmens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 3 oktober 2024 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen välkomnar Klimathandlingsplan 2030 med dess höga ambitioner för staden. För att kunna uppnå målen ser förvaltningen att den kompetensutveckling och de verktyg som staden kommer erbjuda medarbetarna blir särskilt viktiga, liksom de ökade kommunikationsinsatserna för klimat och miljö.

Omställningsområden

1. Agera för en rättvis och inkluderande omställning

I klimathandlingsplanen står att staden ska utveckla lokala samverkansarenor där kommunen, näringslivet och civilsamhället arbetar tillsammans för att snabbare genomföra åtgärder och nå mål kring klimat och hälsa (sid. 19). Detta återkommer i åtgärd 1.8: Stärka och tydliggöra stadsdelsnämndernas roll kopplat till delaktighet och involvering i klimatomställningen. Kungsholmens stadsdelsförvaltning har redan påbörjat samverkan kring omställningsarenan för innerstaden med stadsdelsförvaltningarna Norra innerstaden och Södermalm i EU-projektet SCALE. Förvaltningen ser fram emot detta arbete och hoppas att staden kommer stödja utvecklingen av strukturer som främjar horisontella samarbeten inom och utanför staden.

På sidan 19 står det att Stockholms stad ska nyttja sin roll som arbetsgivare och arbeta för att alla medarbetare och chefer bidrar i klimatomställningen. Det kan kopplas till åtgärd 1.4 som lyder:

Kompetensutveckla stadens personal för att minska klimatpåverkan i hela organisationen. Här ser förvaltningen att det är viktigt att chefer inkluderas i denna kompetensutveckling då chefsrollen är av central betydelse för att arbetet ska kunna genomföras på bred front.

På flera ställen i planen står att det behövs en ambitionshöjning kring kommunikation och dialog för att nå ut till fler. Förvaltningen tycker det är bra och viktigt med mer fokus på kommunikation och önskar mer stöd från staden och även mer samverkan i kommunikationsarbetet.

2. Utveckla ett klimatpositivt energisystem

Förvaltningen tycker det är mycket bra att miljöförvaltningen ska ta fram särskilda energisparutbildningar till stadens egen personal (åtgärd 2.18 a) så att förvaltningen får stöd i att säkerställa att berörd personal har erforderlig kunskap om energibesparande åtgärder i sin verksamhet (åtgärd 2.18 b).

3. Driva på för hållbara och fossilfria transporter

Stadsmiljöavdelningen

Stadsdelsförvaltningen har upplevt svårigheter med att följa upp stadens miljökrav i relation till åtgärd 3.15 a, ställa krav på fossilfria drivmedel i upphandlingar, gentemot upphandlade entreprenörer för drift och anläggning i park och grönområden som förvaltningen ansvarar för. Här behövs mer stöd från miljö-förvaltningen för att stadsdelsförvaltningen ska kunna förstå kraven som ställs gentemot entreprenörerna

samt för att kunna följa upp att kraven följs. Omställning av driften till fossilfritt behöver också gå hand i hand med marknadens behov av utveckling och dagens kostnadsbild. I dagsläget är exempelvis många av dagens eldrivna fordon och verktyg mycket dyra och har inte tillräcklig kapacitet.

5. Styra mot en konsumtion med låg klimatpåverkan i stadens egen organisation

Åtgärd 5.4 anger att kommunstyrelsen i samverkan med miljö- och hälsoskydds nämnden har huvudansvar för att ta fram koncept för att kompetensutveckla medarbetare inom stadens inköpsorganisation där också alla nämnder och bolagsstyrelser har delansvar. Även här tycker förvaltningen det är viktigt med kompetensutveckling, digitala verktyg och vägledning. Går det att samla relevant information på digital sida så det är lätt för verksamheterna att hitta och kommunicera detta internt?

Även i samband med att bland annat stadsdelsnämnderna ska genomföra åtgärd 5.2: kartläggning och redovisning av nämndens utsläpp av växthusgaser från inköp med syfte att ta fram åtgärder för att halvera utsläppen till år 2030 önskar förvaltningen vägledning för hur denna kartläggning och redovisning ska göras.

Stadsmiljöavdelningen

Att ha tillgång till lagringsplatser eller så kallade kommunaltekniska ytor är viktigt för stadens verksamheter rörande drift, underhåll, anläggning, och nyanläggning av stadens offentliga miljöer.

Ytorna är nödvändiga för att kunna utföra drift, underhåll och anläggningsarbeten på ett energieffektivt och ekonomiskt hållbart sätt. Genom att säkerställa att sådana ytor finns lokalt så begränsas även konsumtion och transporter. Samtidigt är de nödvändiga för att uppnå en effektiv organisation som kan operera snabbt. För att möjliggöra återbruk av rivningsmaterial såsom gatsten, marksten, kantsten, skräpkorgar, bänkar, lyktstolpar och annat så behöver staden avsätta kommunaltekniska ytor lokalt inom varje stadsdelsområde, samt även ett mindre antal stadsövergripande "huvudlager" som stadens förvaltningar kan nyttja för lagring och återbruk. Ett sådant huvudlager finns till exempel i Lövsta.

Huvudansvariga förvaltningar för att säkerställa sådana ytor bör vara stadsbyggnadskontoret och exploateringskontoret då ytor måste avsättas i detaljplaner och fredas från att bli markanvisade och bebyggda. Delansvariga bör vara trafikkontoret, stadsdels-förvaltningar, idrottsförvaltningen, fastighetskontoret, Stockholms Hamnar med flera förvaltningar och bolag som arbetar med stadens offentliga miljöer.

Klimathandlingsplanens struktur

Förvaltningen tycker det är bra och tillgängliggörande att planen använder förtydligande faktarutor, och vill uppmuntra till fler rutor för att förklara ofta

återkommande komplicerade begrepp och företeelser, som t.ex. Scope 1, 2 och 3 (sid. 44) och CCS och Bio CCS (sid. 45).

För en oinitierad läsare kan det framstå som oklart vad som är klimathandlingsplanen och vad som är miljöprogrammet då den ena bygger på den andra, och många referenser görs mellan dessa båda. Det skulle vara klargörande att tidigt introducera en ruta med uppställning över miljöprogrammets samtliga sju mål, då fem av målen nämns i texten, till exempel på sidan 8. Likaså kan sambandet mellan omställningsområdena och miljöprogrammets mål ytterligare tydliggöras i diagrammet på sidan 18. Även på sidan 33 kan tydligheten öka i relation till sambanden mellan miljömål, klimatmål, och omställningsområde.

Diagrammet i Figur 10 (sid. 43) i avsnittet Vilka utsläpp ingår i klimatmålen skulle kunna presenteras tidigare i handlingsplanen för att förtydliga sambandet och relationen mellan de olika diagrammen för utsläpp från transporter, energi och konsumtion på sidorna 13, 14 och 15.

Det finns en stor likhet i termerna omställningsområde, som klimathandlingsplanen bygger på, och omställningsarena, som stadsdelsförvaltningarna arbetar med i stadens EU-projekt SCALE. Går det att göra något förtydligande för att särskilja termerna och på så sätt undvika eventuella missförstånd?

Norra innerstadens stadsdelsnämnd

Norra innerstadens stadsdelsnämnds beslutade vid sitt sammanträde den 24 oktober 2024 följande.

1. Norra innerstadens stadsdelsnämnd godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande och överlämnar det till kommunstyrelsen som svar på remissen.
2. Paragrafen justeras omedelbart.

Reservation av Petra Gardos Ek m.fl. (M), se Reservationer m.m.

Reservation av Anders Lindman (SD), se Reservationer m.m.

Reservation av Linnea Sandström Lange (L), se Reservationer m.m.

Reservation av Göran Råsmar (C), se Reservationer m.m.

Ersättaryttrande av Gaby Roseen (KD), se Reservationer m.m.

Norra innerstadens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 2 september 2024 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen är positiv till den föreslagna Klimathandlingsplan 2024-2030 med syfte att minska utsläppen såväl i staden som globalt. Då revideringen har skett parallellt med revideringen av stadens miljöprogram blir kopplingen mellan dokumenten tydlig, vilket är positivt. Förvaltningen upplever dock att handlingsplanen skulle kunna förenklas och kortas ner för att bli mer kraftfull. Remissversionen har en mer visionär och utforskande karaktär.

Förvaltningen berörs av totalt 30 åtgärder, varav 9 som huvudansvarig för planering, genomförande och uppföljning. För övriga 21 åtgärder är förvaltningen delansvarig och bidrar i genomförandet under ledning av utpekad nämnd.

Handlingsplanen lyfter behovet av ett stärkt klimatarbete i stadsdelsnämnderna genom åtgärd ”1.8 Stärka och tydliggöra stadsdelsnämndernas roll kopplat till delaktighet och involvering i klimatomställningen”. Förvaltningen ser behov av vägledning kring hur genomförande och uppföljning ska ske. Stadsdelsförvaltningen arbetar utifrån nämndens uppdrag med fokus på sina verksamhetsområden och har begränsade möjligheter att påverka lokala aktörer.

Stockholms stad köper in varor och tjänster för stora belopp årligen, inköp som medför en stor klimatpåverkan. Serviceförvaltningen som genomför stadens stora centrala upphandlingar samt ger upphandlingsstöd har stor potential till att hjälpa stadens förvaltningar och bolag i klimatomställningen. Serviceförvaltningen har även en stor möjlighet att påverka och bidra till klimatomställningen för leverantörer, entreprenörer och andra avtalsparter. Därmed är det mycket viktigt att serviceförvaltningen tar fram genomtänkta strategiska krav och har god kompetens inom miljö- och klimatfrågor.

Funktioner i stadens inköpssystem Agresso bör utvecklas för att underlätta stadens klimatomställning. Förvaltningen anser att det vore bra med produktmärkningar för ”bättre miljöval”, ”kemikaliesmart” eller ”klimatsmart produkt” för att det ska vara lätt att göra rätt för verksamheternas inköpare.

Förvaltningen efterfrågar mer stöd i att ställa rätt klimatkrav för egna entreprenadupphandlingar, samt vägledning för hur kraven ska följas upp.

Förslaget på att kartlägga utsläpp från konsumtion i respektive verksamhet för att kunna prioritera och genomföra insatser anser förvaltningen vara ett bra förslag. Förvaltningen ser dock ett stort behov av stöd i hur detta ska genomföras.

Förvaltningen ser mycket positivt på åtgärd 4.11a om att ”Utreda förutsättningar, planera och införa återbruksdepåer av bygg- och anläggningsmaterial för stadens verksamheter”. Förvaltningen ser både behov av ett mindre antal men lite större stadsövergripande depåer, såsom Lövsta, men även att kommunaltekniska ytor behövs avsättas inom varje stadsdelsområde. Idag råder det brist på dessa kommunaltekniska ytor trots att de är nödvändiga för att på ett effektivt och ekonomiskt försvarbart sätt utföra drift, underhåll och anläggningsarbeten. Dessa kommunaltekniska ytor är även viktiga ur ett klimatomställningsperspektiv då de ger möjligheter till återbruk/minskad konsumtion, färre transporter och minskad energiförbrukning.

Förvaltningen vill även skicka med en övrig synpunkt kring att klimatinvesteringsmedlen omfattning bör vidgas så det blir möjligt att söka medel för fler åtgärder med koppling till måluppfyllnad av Klimathandlingsplan 2024-2030 och även för åtgärder kopplade till miljöprogrammet. Kärlskåp för matavfallshantering samt installation av matavfallskvarn och kombitank är exempel på investeringar som

förvaltningen anser borde omfattas. Dessa investeringar bidrar till stadens mål om en klimatpositiv stad 2030 men investeringarna genomförs sällan då de är utmanade att finansiera inom verksamheternas befintliga investeringsbudget.

Förvaltningen föreslår att nämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande och överlämnar det till kommunstyrelsen som svar på remissen.

Skarpnäcks stadsdelsnämnd

Skarpnäcks stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 24 oktober 2024 följande.

1. Stadsdelsnämnden överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.
2. Paragrafen justeras omedelbart.

Reservation av Kristina Lutz m.fl. (M), se Reservationer m.m.

Reservation av Sergej Salnikov (SD), se Reservationer m.m.

Reservation av Lena Kling (L), se Reservationer m.m.

Reservation av Henrietta Ludwig (C), se Reservationer m.m.

Skarpnäcks stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 25 september 2024 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen är positiv till den föreslagna Klimathandlingsplan 2030 med syftet att minska utsläppen såväl i staden som globalt. Då revideringen har skett i samband med revidering av stadens Miljöprogram blir det tydligt att planen tar avstamp i Miljöprogrammet och vilka kopplingar samt synergier som kan arbetas med och uppstå.

Stadsdelsnämnden bidrar genom förvaltningens arbete med ett minskat klimatavtryck genom exempelvis verksamheternas beteendeförändringar kopplat till energiförbrukning, ökad andel klimatsmart mat och minimerat matsvinn samt riktade energieffektiviserande åtgärder. Samt de klimatanpassningsåtgärder som sker med anläggning av biokol och skelettjordar, ökad krontäckning och anläggande av både sedumtak och utökade ängsytor. Samverkan för klimatomställning på lokalnivå sker exempelvis via den klimatfestival som äger rum i Skarpnäcks stadsdelsområde under oktober 2024. Festivalen anordnas av civilsamhället och faciliteras till del av förvaltningen som även bidrar med lokaler.

Förvaltningen besvarade under våren 2024 en kontorsremiss på Klimathandlingsplanen och ser att flertalet av synpunkterna har tagits i beaktan. Ett sådant exempel är att det i stadens styrdokument idag inte framgår hur avvägningen mellan bostadsbyggande och arbetet med biologisk mångfald och klimatomställning ska hanteras. Samt nödvändigheten att tydliggöra hur klimatomställningen ska omhändertas i övergripande stadsplanering likväl i planprocessen. Detta är förtydligt

i planen genom att analyser ska göras inom respektive skede i plan- och exploateringsprocessen för att identifiera klimatdrivande faktorer samt identifiera och visualisera åtgärder i genomförandeskedet.

Förvaltningen efterfrågade även en definition av begreppen huvudansvarig samt delansvarig för genomförande av åtgärder. Nu finns en definition av ansvarsnivå i den reviderade planen där huvudansvarig för en åtgärd innebär att ansvara för att åtgärden genomförs, med stöd av delansvariga. Ibland har en åtgärd flera huvudansvariga. Det innebär att alla utpekade nämnder och bolag har ett separat huvudansvar för genomförande av åtgärden. I några fall anges ett delat huvudansvar genom att det står att åtgärden genomförs ”i samverkan med”. Här ska den nämnd/bolag som står först ansvara för samordning av genomförandet av åtgärden. Förvaltningen berörs av totalt 30 åtgärder varav 9 som huvudansvarig det vill säga planera, genomföra och följa upp samt 21 som delansvarig det vill säga bidra i genomförandet under ledning av utpekad nämnd.

Planen lyfter behovet av ett stärkt klimatarbete i stadsdelsnämnderna genom åtgärd 1.7 Stärka och tydliggöra stadsdelsnämndernas roll kopplat till delaktighet och involvering i klimatomställningen, med stadsdelsnämnderna som huvudansvariga. Stadsdelsförvaltningen arbetar utifrån nämndens uppdrag med fokus på verksamhetsområden och i viss mån finns möjlighet att påverka lokala aktörer. Ett utåtriktat klimatarbete på lokalnivå gentemot invånarna kan ske genom ett delansvar hos stadsdelsnämnderna. Förvaltningen kan då samverka och de uppdrag och åtgärder som sammanställs som till exempel informationsmaterial och vägledningar av de med huvudansvar, vilka bör vara facknämnder och bolag.

Åtgärd 2.19 Utredda hur stadens hyresavtal kan ge incitament till energieffektiviseringar för både fastighetsägare och hyresgäster, med stadsdelsnämnden som delansvarig. Kravställ att vid avtalsskrivning samt vid omförhandling efterfråga gröna hyresavtal som standard val i staden. Förvaltningar bör rapportera utfall i verksamhetsberättelsen med andel gröna avtal av totala omförhandlade- och nyskrivna avtal.

Åtgärd 4.4 Kartlägga områden i staden eller som staden äger som kan restaureras och bli kolsänkor genom t ex återvätning av torvmarker, eller ökad grönska, samt beräkna hur mycket koldioxid som kan bindas i dessa, med stadsdelsnämnden som delansvarig. Förvaltningen föreslår att Miljöförvaltningens ges i uppdrag att vidareutveckla de lokala åtgärdsplanerna (LÅP) så de även innefattar dessa åtgärder inklusive beräkningar samt kostnader och en fördelning av ansvarsområden för genomförande.

Åtgärden 5.2 att Genomföra kartläggning och redovisning av nämndens växthusgasutsläpp från inköp med syfte att ta fram åtgärder för att halvera utsläppen till 2030, med stadsdelsnämnden som huvudansvarig.

Åtgärden är för nuvarande inte genomförbar då, enligt planen, miljöspend, det vill säga klimatpåverkan från olika inköpkategorier, inte kan användas för uppföljning.

Förvaltningen ser behov av en gemensam stadsövergripande metod med instruktion och krav på hur kartläggning, redovisning och uppföljning ska ske. Detta skulle ge ett likvärdigt arbetssätt, möjlighet för kunskapsutbyte samt att jämföra resultat. Parameter att ta i beaktan är bland annat hur differensen i antal brukare, boende, och inskrivna barn med skilda behov kan hanteras över tid.

Åtgärden 5.12 Genomföra åtgärder för att minska matsvinnet samt följa upp med årlig mätning. Respektive verksamhet redovisar vidtagna åtgärder samt utvärderar effekter av dessa, med stadsdelsnämnden som huvudansvarig. Formuleringen minska mängden matsvinn bör justeras till minimera mängden matsvinn för att än mer synliggöra att staden strävar mot noll onödigt matsvinn. Fokus på matsvinn bör vara över dagen, att enbart mäta tallrikssvinnet visar bara en del av totalen och i vissa verksamheter som bland yngre barn och äldre med näringsberäknad kostentreprenad inte helt tillämpligt. Åtgärden bör fördelas som en aktivitet av Kommunfullmäktige med en stadsövergripande verksamhetsanpassad metod och krav på uppföljning för ett likvärdigt arbetssätt.

En övrig synpunkt som förvaltningen vill skicka med är att klimatinvesteringsmedel bör kunna ansökas för avfallsrelaterat material såsom kärlskåp för matavfall samt matavfallskvarn och kombitank. Dessa investeringar bidrar till minskad klimatpåverkan men är utmanade att inlemma i verksamheternas budget.

Förvaltningen föreslår att Skarpnäcks stadsdelsnämnd godkänner tjänsteutlåtandet och överlämnar det som svar på remissen. Paragrafen justeras omedelbart.

Skärholmens stadsdelsnämnd

Skärholmens stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 24 oktober 2024 följande.

1. Stadsdelsnämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande och lämnar det som svar på remissen.
2. Beslutet justeras omedelbart.

Reservation av Kim Höglund (L) och Sophia Granswed Baat, m.fl. (M), se Reservationer m.m.

Reservation av Tapani Juntunen (SD), se Reservationer m.m.

Reservation av Alice Vestlin, m.fl. (C), se Reservationer m.m.

Skärholmens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 18 september 2024 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen föreslår att stadsdelsnämnden beslutar att godkänna tjänsteutlåtandet och lämna det som svar på remissen.

Förvaltningen anser att föreliggande förslag till Klimathandlingsplan 2030 för Stockholms stad ligger i linje med kommunfullmäktiges uppdrag i budget 2023.

Förvaltningen ser en styrka i att klimathandlingsplanen föreslås gälla till 2030 då det innebär att den enklare kan harmoniseras med andra hållbarhetsambitioner som staden har åtagit sig och då det ger en längre genomförandetid. Programtiden är dock relativt lång och förvaltningen ser därför positivt på föreslaget att kontinuerligt vidareutveckla åtgärdsportföljen för att säkerställa att den är aktuell och utgör en effektiv verktygslåda för att nå stadens mål.

I föreslagen klimathandlingsplan klargörs att den nya utsläppsbudgeten är ”en ambitionshöjning jämfört med stadens tidigare klimathandlingsplan”. Planen fastslår också att ”staden ska nå de högt uppsatta klimatmålen men också vara ett internationellt föredöme som inspirerar andra städer”. I kapitlet ”Stockholms stad höjer ambitionsnivån” tydliggörs att Stockholms Stad ska ”öka fokus på att minska de konsumtionsbaserade utsläppen” och därmed ”höja ambitionen ytterligare”. Slutligen slår planen fast att staden ska ”stärka och tydliggöra stadsdelsnämndernas roll kopplat till delaktighet och involvering i klimatomställningen”.

Överlag ser förvaltningen positivt på föreslagen klimathandlingsplan och dess höjda ambitionsnivå. Det är dock viktigt att en höjd ambitionsnivå reflekteras i avsatta resurser. För att förverkliga klimathandlingsplanens vision och dess föreslagna åtgärder ser förvaltningen att det kommer krävas kompetensutveckling och ytterligare resurser, såväl personella som ekonomiska.

Kompetensutveckling: För att säkerställa att förvaltningens medarbetare har nödvändig kompetens behöver förvaltningen investera i utbildning och kompetensutveckling. Till exempel ser förvaltningen positivt på handlingsplanens förslag att staden ska bidra till att stärka klimatkunskaperna i förskolan, men vill samtidigt lyfta att detta kräver utbildning av personal. På samma sätt behöver medarbetare inom förvaltningens verksamheter stöd och kompetensutveckling för att, i enlighet med handlingsplanen, kunna följa upp klimat- och miljörelaterade upphandlingskrav. Förvaltningen ser även att medarbetare som arbetar med inköp behöver få stöd och utbildning för att göra hållbara inköp och minska matsvinnet. Slutligen vill förvaltningen lyfta utmaningar med att kompetensutveckla personal samtidigt som verksamheten är öppen.

Personella resurser: Förvaltningen ser att implementering av den nya klimathandlingsplanens vision och föreslagna åtgärder kommer innebära att förvaltningen behöver växla upp sitt miljöarbete i enlighet med den höjda ambitionsnivån. Förvaltningen ser att arbetet kommer innebära ökad efterfrågan på resurser med kompetens i miljöfrågor såväl i samordningen av miljöarbetet som i den utökade uppföljning och rapportering som de nya föreslagna åtgärderna kräver. Förvaltningen ser vidare att tilldelning av medel för förvaltningarnas miljöarbete bör ha en längre tidshorisont än i dagsläget, där medel tilldelas årligen, för att förvaltningen ska kunna planera sitt miljöarbete mer långsiktigt.

Ekonomiska resurser: För att genomföra konkreta åtgärder, som till exempel elektrifiering av förvaltningens fordonsflotta och arbetsmaskiner, och byte av ineffektiv belysning och vitvaror, krävs ekonomiska resurser. Även löpande åtgärder,

så som ökat inköp av ekologiska och klimatsmarta livsmedel och produkter, innebär ofta ökade kostnader. Vidare innebär utökade krav i upphandlingar en risk för högre kostnader och begränsat utbud av leverantörer och produkter. I den nya klimathandlingsplanen föreslås att staden aktivt ska söka externa finansieringskällor från staten och EU. Förvaltningen ser positivt på detta men ser inte att sådana medel kan täcka ökande kostnader för löpande åtgärder så som beskrivet ovan. Därtill ser förvaltningen ett behov av kompetensutveckling och ett behov av stöttning från staden centralt för att hitta och identifiera externa medel, samt för att genomföra sådana ansökningar.

Den föreslagna klimathandlingsplanen lägger ett ökat fokus på att konsumtionsbaserade utsläpp ska halveras till år 2030 (jämfört med år 2019). Förvaltningen ser positivt på detta, men vill samtidigt lyfta att det innebär en stor utmaning för förvaltningen att förändra hushållens konsumtion, då förvaltningens rådighet i frågan är begränsad. Här krävs stöd från staden centralt för att vägleda förvaltningen i framgångsrika arbetssätt.

Vidare framgår ur klimathandlingsplanen, att hushållens konsumtion skiljer sig stort mellan olika stadsdelar, och att Skärholmens stadsdel har lägre konsumtionsbaserade utsläpp per invånare än övriga stadsdelar. Förvaltningen ser därmed att det finns skäl att låta denna skillnad speglas i målen som sätts för konsumtionsbaserad utsläppsminskning i olika stadsdelar, inte minst i syfte att främja en rättvis klimatomställning.

Bland klimathandlingsplanens åtgärder nämns att bland annat stadsdelsnämnderna ska genomföra kartläggning och redovisning av nämndens utsläpp av växthusgaser från inköp. Förvaltningen har, via miljöförvaltningen, fått information om att en central modell för denna kartläggning kommer att tas fram, vilket förvaltningen ser positivt på.

Vidare lyfts klimatsmarta inköp av till exempel mat, möbler, inventarier och IT-utrustning som en viktig del i nå stadens mål. Här ser förvaltningen att det, som tidigare nämnts, är viktigt med kompetensutveckling, men det är också avgörande att det finns ett brett utbud av klimatsmarta och ekologiska alternativ som verksamheterna kan köpa in via avtal. Centrala strategier och goda exempel kopplat till klimatsmarta inköp skulle kunna underlätta förvaltningens arbete.

Slutligen ser förvaltningen en potentiell målkonflikt i att utsläppen av växthusgaser ska minska kraftigt (mål 2.1) samtidigt som köpt energi i stadens verksamheter ska minska (åtgärd 2.17a). Detta då köpt energi i dagsläget följs upp utifrån elanvändning. Vid en elektrifiering av förvaltningens fordonsflotta och arbetsmaskiner – vilket är avgörande för att fasa ut fossila bränslen och minska utsläppen – kommer elanvändningen att öka. Detta kan felaktigt ge intrycket att förvaltningens energianvändning ökar när det i själva verket handlar om ett byte av energislag. Vidare är det svårt att ge en rättvisande bild av hur energibesparande åtgärder påverkar energianvändningen då förvaltningens totala lokalbestånd varierar i takt med att verksamheter öppnar och stänger. Förvaltningen vill således poängtera

vikten av att åtgärd 2.17a gällande köpt energi, och indikatorer kopplade till denna, följs upp på ett rättvisande sätt.

Sammanfattningsvis ser förvaltningen positivt på föreslagen klimathandlingsplan. Dock ser förvaltningen att ökade resurser kommer att krävas för att höja kompetensnivån, utveckla nya arbetssätt, driva miljöarbetet framåt och erbjuda berörda verksamheter det stöd de behöver. För att omvandla vision till verklighet ser förvaltningen ett behov av stöd och tydligt ledarskap från staden centralt. Där lämpligt och möjligt bör gemensamma rutiner och arbetssätt tas fram för att effektivisera stadsdelsförvaltningarna arbete.

Jämställdhets- och barnkonsekvensanalys

Utsläpp av växthusgaser påverkar det globala klimatet, oavsett var utsläppen sker. Det innebär att de utsläpp som stockholmarna orsakar har globala konsekvenser. Följande analys tar därför avstamp i ett globalt perspektiv.

Klimatförändringar och dess effekter slår hårdast mot människor som redan lever i utsatthet och fattigdom, trots att det är denna grupp som bidrar minst till utsläppen. Allra värst drabbas kvinnor och barn. Ur ett globalt perspektiv har kvinnor och barn ofta mer begränsad tillgång till utbildning, resurser och beslutsfattande makt. Vidare är kvinnor den dominerade arbetskraften inom jordbruket, och de är därmed mer direkt beroende av naturresurser än män, som oftare lönearbetar. När vattenresurser blir knappare är det ofta kvinnor och barn som måste gå längre sträckor för att hämta vatten, vilket ytterligare minskar tid för skola och arbete. Kvinnor och barn är också mer sårbara för spridning av sjukdomar och undernäring, och mer exponerade för våld och exploatering vid klimatrelaterade migrationer och konflikter (Kibria, 2016; International Rescue Committee, 2024; WWF, 2024; Barnfonden, 2021).

Även i Sverige syns vissa skillnader mellan män och kvinnor där män, som grupp, har en mer negativ klimatpåverkan än kvinnor. I en rapport från Göteborgs universitet konstateras att män kör mer bil och äter mer kött, medan kvinnor och unga i större utsträckning engagerar sig i klimatfrågan och gör mer medvetna val (Sand, 2022).

Att minska utsläppen och klara 1,5-gradersmålet är avgörande för att skydda barns rättigheter och minska klyftor mellan kvinnor och män. Förvaltningen ser därför positivt på den föreslagna klimathandlingsplanens ambitionshöjning och på den bredare ansatsen där staden tar ett mer rättvist ansvar för att minska utsläppen globalt. Förvaltningen ser dock att den föreslagna handlingsplanen saknar en reflektion kring män och kvinnors olika konsumtionsmönster och hur planerade åtgärder kan beaktas ur ett jämställdhetsperspektiv.

Södermalms stadsdelsnämnd

Södermalms stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 17 oktober 2024 följande.

Stadsdelsnämnden överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande till kommunstyrelsen som svar på remissen.

Reservation av Lars Rottem Krangnes (C), se Reservationer m.m.

Reservation av Johan Lisspers (L) och Jonas Nilsson m.fl. (M), se Reservationer m.m.

Särskilt uttalande av Martin Westmont, m.fl. (SD), se Reservationer m.m.

Södermalms stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 23 september 2024 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen ställer sig positiv till revideringen av Klimathandlingsplanen 2030. Om Stockholm ska vara en av världens ledande städer inom hållbarhet och klimatomställningen krävs en stor omställning och hårt arbete.

Då staden köper in varor och tjänster för stora belopp innebär detta en stor klimatpåverkan som staden kan påverka i hög grad. Det är otroligt viktigt att serviceförvaltningen som genomför stora centrala upphandlingar samt ger stöd i andra förvaltningar och bolags upphandlingar har rätt miljö- och klimatkompetens för detta.

Det vore bra om man i inköpssystemet Agresso kan se vilka produkter som är ett bättre miljöval samt vilka produkter som ger lägre CO2 utsläpp t.ex.

Förvaltningen har ett behov av att få stöd i att ställa rätt klimatkrav i stadens egna entreprenadupphandlingar för bygg och anläggning. Då dessa ibland genomförs av förvaltningen själva. Det bör även finnas en plan på hur kraven ska följas upp.

Förslaget på att kartlägga utsläpp från konsumtion i respektive verksamhet för att kunna prioritera och genomföra insatser är ett bra förslag. Förvaltningen ser dock ett stort behov av stöd i hur detta ska genomföras.

Angående åtgärd 1.12 ”Utveckla staden som föregångare kopplat till klimatsmart mat vid catering, övrigt inköp och representation”

Alla livsmedelsinköp bör gå i linje med stadens krav på 70 % ekologiska livsmedel. Staden bör se till att upphandlat cateringföretag kan leverera i enlighet med målet.

Åtgärd 3.1d samt 3.1e

”Genomföra investeringar för ökad cykelvänlighet i enlighet med cykelplanen”,
”Genomföra investeringar för ökad gångvänlighet i enlighet med gångplanen”. Det finns inga särskilda investeringsmedel för att förbättra dessa. Förvaltningen anser att det bör finnas extramedel avsatta för detta ändamål.

Åtgärd 4.11a

”Utreda förutsättningar, planera och införa återbruksdepåer av bygg- och anläggningsmaterial för stadens verksamheter”.

Förvaltningen ser det som mycket positivt att underlätta återbruk av bygg- och anläggningsmaterial. Det är viktigt att ytor för lagring av detta material tillskapas. Redan idag råder brist på ytor för upplag av diverse anläggningsmaterial etc. Förvaltningen har vid olika tillfället fått erbjudande om att ta emot material från andra projekt/parker inom staden men varit tvungna att säga nej pga. bristande lagringsmöjligheter.

Stockholms Stadshus AB

Stockholms Stadshus AB:s yttrande daterat den 21 oktober 2024 har i huvudsak följande lydelse.

Koncernledningens synpunkter

Koncernledningen har varit delaktiga i framtagande av klimathandlingsplanen och har under arbetets gång haft möjlighet att tycka till och forma innehållet i planen. Koncernledningen anser att förslaget till klimathandlingsplan är ambitiöst och möter ambitionerna i budget 2024 att staden ska vara ledande i klimatomställningen och svara upp mot internationella åtaganden.

Klimathandlingsplanen visar vägen för uppfyllandet av de klimatrelaterade målen i stadens miljöprogram. Planen redovisar cirka 140 åtgärder uppdelade på fem omställningsområden och konkretiserar hur stadens alla verksamheter i bred samverkan ska arbeta för att uppnå målen. En utsläppsbudget sätter tempot i utsläppsminskningen baserat på ett åtagande om global klimaträttvisa.

Koncernledningen ser det som positivt att klimathandlingsplanen får en programperiod fram till 2030. På detta sätt kan klimathandlingsplanen bättre harmonieras med Parisavtalet, Agenda 2030, Klimatkontrakt 2030 och EUs mission om klimatneutrala och smarta städer 2030. Det går även i linje med flera av stadens målsättningar som sträcker sig till 2030, bland annat klimatpositivitet och fossilfri organisation, minskade utsläpp från konsumtionen och minskade utsläpp från vägtransporter. Det innebär även att stadens verksamheter får bättre planeringsförutsättningar, tid för implementering och en längre genomförandetid vilket främjar arbetet, inte minst avseende de stora och viktiga investeringar och omställningsprocesser som krävs för att bli en mer hållbar stad.

Klimathandlingsplanen har en hög ambitionsnivå och åtgärderna kommer i vissa fall att vara resurskrävande. Detta innebär att bolagen måste göra kloka avvägningar med hänsyn tagen till klimatnyttan relaterat till kostnaderna. I samband med investeringar är driftkostnadsperspektivet också viktigt att väga in.

På sidan 45 under rubriken Bokföring av negativa utsläpp framgår att negativa utsläpp troligtvis, i alla fall delvis, kommer att finansieras genom försäljning av negativa utsläpp till privata aktörer, både inom och utanför stadens geografiska gränser. I fotnot 21 på sidan 46 förtydligas sedan hur så kallad ”double claiming” mellan stater och regioner kan undvikas. I fotnoten bör man även förtydliga vilka

anspråk som privata aktörer kan göra, förslagsvis genom att lägga till meningen ”Privata aktörer som finansierar negativa utsläpp kan tillgodoräkna sig dessa i sin klimatredovisning, vilket är i linje med etablerade redovisningsprinciper (så kallad ”co-claiming”)”.

Underremiss

S:t Erik Försäkrings remissvar har i huvudsak följande lydelse (bilaga 1):

Då SEF försäkrar stadens byggnader (419 miljarder kronor) är remissvarets fokus på byggnader och entreprenader förknippat med byggnader.

SEF ställer sig i stort bakom klimathandlingsplanen, men vill lyfta några punkter som kan komma att påverkas.

- Ökade kostnader med anledning av klimatsmarta material och arbetssätt kan innebära höjda försäkringspremier
- Ökade kostnader för återbruk vid rivning och ombyggnad kan innebära att försäkringstagarna (stadens bolag och förvaltningar) får stå en större del av skadekostnaderna själva.
- Beroende på val av material kan möjligheten till återförsäkring påverkas och försäkring försvåras
- Vid ombyggnad/nybyggnad bör åtgärder mot klimatförändringar ingå som ett obligatoriskt moment.

Mässfastigheter i Stockholms remissvar har i huvudsak följande lydelse (bilaga 2):

Stockholmsmässans Hållbarhetschef har suttit med i arbetsgruppen för "Samverkan med näringslivet" som leddes av representant från Stockholm Business Region. Stockholmsmässan har givit en rad inspel kring hur vår verksamhet påverkar och påverkas av Klimathandlingsplanen, dvs hur den skulle kunna nå privata företag och hur det skulle kunna öka privata företags engagemang. Nämnda arbetsgrupp har efter utfört arbete sänt in ett antal förslag till Klimathandlingsplanen, bland annat kring kommunikation, utbildning, snabbspår med mera. Stockholmsmässans Hållbarhetschef anser det varit lärorikt att delta i arbetsgruppen samt få insikter i utmaningarna i att kombinera kommunalt och privat arbetssätt i frågan. Mot bakgrund av att Stockholmsmässan varit delaktig i arbetsgruppens arbete anser de att det finns inget ytterligare att tillägga från sida.

Stockholm Parkerings remissvar har i huvudsak följande lydelse (bilaga 3):

Bolaget fortsätter ta en viktig roll gällande utbyggnaden av stadens laddinfrastruktur men vill tydliggöra att bolaget endast äger ett fåtal av stadens parkeringar. Bolaget kan utreda förutsättningarna för ellagring genom överföring av el från elbilar till byggnad V2G (2.27) i bolagets egna fastigheter. Bolaget vill poängtera att bolaget inte äger rätten att nyttja fordon som inte tillhör bolaget för denna funktion, eventuellt måste sådant nyttjande föregås av ett avtal om detta med varje fordonsägare.

Handlingsplanen lyfter fram åtgärden att begränsa tillträde till stadens parkeringsanläggningar inom miljözon klass 3 för fordon som ej klarar kraven (3.3d). Bolaget har inte någon laglig rätt att hindra fordon som inte uppfyller kraven att köra in i parkeringsanläggningarna. Detta kan idag endast lagföras av polismyndigheten. Däremot bör stadens samtliga parkeringsplatser inom miljözon 3 vara försedda med laddningsmöjlighet för att tydligt signalera vilken fordonstyp som är avsedd att parkera i anläggningen.

Den nya klimathandlingsplanen ställer nya krav på bolaget att genomföra kartläggningar och redovisningar från inköp med syfte att ta fram åtgärder för att halvera utsläppen till 2030 (5.1). Denna åtgärd kommer innebära en ökad administration för bolaget och för leverantörerna. Bolaget föreslår därför att staden centralt tar fram en mall och verktyg inför kravställningen och efterföljande uppföljning för att på detta sätt minska det administrativa arbetet för bolaget och för leverantörerna. För leverantörerna blir det dessutom samma redovisning för hela staden.

Bostadsförmedlingens remissvar har i huvudsak följande lydelse (bilaga 4):

Bostadsförmedlingen är positiv till stadsledningskontorets förslag på Klimathandlingsplan. Det är angeläget att staden fortsätter att inta en framträdande och pådrivande roll i miljö- och klimatarbetet. Handlingsplanen är ett välkommet komplement till stadens Miljöprogram 2030, där inriktningen och de planerade insatserna för att uppnå ett Stockholm utan globalt klimatavtryck beskrivs utförligt. Handlingsplanen lyckas därtill på ett pedagogiskt sätt betona att ansvaret för att minska klimatavtrycket är gemensamt och att åtgärder behöver vidtas på bred front i alla verksamheter för att målet om ett klimatneutralt Stockholm 2030 ska nås.

Handlingsplanen är ett viktigt styrdokument i arbetet med att minska klimatavtrycket och uppnå stadens miljömål. Syftet med att konkretisera hur de klimatrelaterade målen i stadens Miljöprogram 2030 ska kunna nås uppfylls med framgång genom de cirka 140 konkreta åtgärds punkterna och tydliggörandet av ansvaret för dessa.

Sammanfattningsvis ställer sig Bostadsförmedlingen bakom förslaget till Klimathandlingsplan 2024-2030.

Familjebostäders remissvar har i huvudsak följande lydelse (bilaga 5):

I denna remiss poängteras några åtgärder som bolagets anser behöver justeras särskilt inom omställningsområde 2:

Åtgärd 2.24

Familjebostäders synpunkter:

Stadens övergripande trädmål, enligt Miljöprogram 2030, innebär att varje träd som behöver fällas ska ersättas av två träd som planteras i närområdet. Målet gäller alla gator, torg och parker i hela staden. Trafikkontoret har ansvaret för att förvalta stadens träd på gator och torg. Familjebostäder anser därför att även Trafikkontoret

ska vara de som är huvudansvariga för åtgärden att utreda hur bl a grönstruktur bidrar till kylning.

Familjebostäder anser att utredningen även bör omfatta effekten av att träd målet utökas för att gälla på all mark som staden äger, inte bara offentlig platsmark.

Åtgärd 2.28

Utreda ellagring genom batterier i byggnader.

Familjebostäders synpunkter:

Familjebostäder har år 2019 utrett frågan kring ellagring genom batterier i samverkan med Stockholms hem. Batterierna visade bl a inte uppfylla lönsamhetskravet. De batterier som är relevanta för bolaget att använda har effekter 10-20 kW.

Det finns i dagsläget inga förutsättningar att få lönsamhet för batterier som ellager, förutom möjligtvis vid storskalighet. Svenska Kraftnät erbjuder i dagsläget att delta i balansmarknaden för batterier med stor effekt. För att få vara med på balansmarknad behöver batterierna vara minst 100 kW. Det är den marknaden som ger bäst intäkter i dagsläget, dvs ger förutsättning för lönsamhet. Därför bör denna form av uppdrag riktas till de aktörer som har stora eleffektbehov, som har potential att verka på balansmarknaden och där förutsättningar för lönsamhet finns. Inom Stockholms stads koncern kan Sisab och Stockholms Hamnar vara möjliga delansvariga för detta.

S:t Erik Markutvecklings remissvar har i huvudsak följande lydelse (bilaga 6):

Med ovan som utgångspunkt berörs bolaget i huvudsak av omställningsområde 4; *planera bygga och utveckla staden cirkulärt och hållbart*. Bolaget har därför vid tidigare kontorsremisser och workshops bidragit med inspel. De avser

- affärsmodell för återbruksarbete
- att staden bör vara pådrivande gentemot den nationella arenan avseende juridik och skatter samt
- att staden internt skapar möjligheter och stöd för nyckelaktörer i genomförandet av klimathandlingsplanen

Bolaget konstaterar att det nu remitterade förslaget i stort möter bolagets inspel, och har därför inte något nytt att erinra.

Det är positivt att staden har en egen handlingsplan med konkreta åtgärder och tydlig stadsintern ansvarsfördelning.

Stockholm Business Regions remissvar har i huvudsak följande lydelse (bilaga 7):

Handlingsplanen har många, och bra, insatser som enskilt och i kombination kommer bidra till minskad klimatpåverkan. Genomgående är dock att det saknas konsekvensanalyser för vilka andra effekter dessa får på Stockholms ekonomi, näringsliv och arbetstillfällen. I samklang med handlingsplanens intention att omställningen ska göras i samverkan med aktörer (dock framgår inte hur) bör dessa

analyser göras tillsammans med näringslivet för att öka förankring samt dra nytta av den kunskap, inom redan befintliga insatser som näringslivet har. Till beslutet för införande av miljözon 3 togs t ex en konsekvensanalys fram som kan verka som exempel.

Stockholms starka position som ett nav för innovation, teknik och forskning stärks av dess välutvecklade infrastruktur och den internationella tillgängligheten är därmed avgörande för att attrahera globalt kapital och internationella samarbeten, vilket i sin tur driver tillväxten i regionens ekonomi. För att säkerställa fortsatt utveckling och konkurrenskraft är det viktigt att stärka och bibehålla denna tillgänglighet.

Målkonflikt som uppstår mellan de utsläpp som sker från transportsektorn, behovet av snabb omställning och samtidigt säkerställa god internationell tillgänglighet anser bolaget skulle behöva belysas för att synliggöra denna, komplexiteten och att staden genom dialog och innovation kan bidra med en lösning.

Synpunkter på föreslagna åtgärder

1.10 Främja ett lokalt och regionalt semestrande – marknadsföra Stockholm till stockholmarna

Bolaget avråder starkt från att förlägga detta uppdrag på Stockholm Business Region då bolaget enligt stadens struktur inte har rådighet inom området då det är tydligt utpekad på Kulturnämnden.

Bolaget har idag uppdraget att marknadsföra Stockholm nationellt och internationellt. Arbetet sker utifrån prioriterade målgruppers behov och drivkrafter. Dessa är ej lika mellan de olika geografiska områdena. Med denna skrivning kommer uppdraget att utvecklas med ytterligare nya målgrupper samt överlappa uppdrag som finns inom andra förvaltningars uppdrag, bland annat Kulturnämndens och Idrottsnämndens. Detta riskerar otydlighet och därmed minskad effekt och genomslag.

3.11 Utveckla hållbara och effektiva godstransporter i enlighet med stadens godstrafikplan

Bolaget avråder från att förlägga detta uppdrag på Stockholm Business Region då bolaget enligt stadens struktur inte har rådighet inom området

3.5 Verka för stärkt järnvägsinfrastruktur som avlastar vägnätet från gods- och persontransporter

Bolaget avråder från att förlägga detta uppdrag på Stockholm Business Region då uppdraget inte kan ombesörjas av bolaget inom rådande uppdrag

Stokabs remissvar har i huvudsak följande lydelse (bilaga 8):

Stokab vill påpeka att, för att nå de högt ställda klimatmålen, kommer digitala lösningar behöva användas i planering, genomförande och uppföljning. Precis som att en strategisk utbyggnad av fiber till stadens verksamheter krävdes för att kunna genomföra en bred digitalisering som effektiviserade verksamheterna och gav lika förutsättningar i hela staden, behöver motsvarande fiberutbyggnad ske till strategiska

platser i stadsrummet – det vill säga i första hand trafiksignalsanläggningar (för målstyrd trafikstyrning), laddstationer, torg och parker samt övriga prioriterade platser.

Stokab anser att det vore förtjänstfullt om digitaliseringens möjliggörande av en hållbar utveckling gavs en något mer framträdande plats i planen, gärna kopplat till målsättningarna i stadens kvalitetsprogram. De principer för utveckling, som redovisas i kvalitetsprogrammet – innovation, digitalisering och ständiga förbättringar – behöver även genomsyra klimatarbetet och klimathandlingsplanen. Även samverkan över bolags- och förvaltningsgränserna förutsätter utvecklade digitala lösningar. Stokab vill påminna om vad stadens kvalitetsprogram konstaterar: ”Stadens verksamheter behöver digitala lösningar som är kostnadseffektiva, stabila, långsiktigt hållbara och som möjliggör organisationsöverskridande samverkan. För att uppnå detta behövs gemensamma digitala lösningar som används av samtliga eller flera nämnder och styrelser.”

Stockholms shems remissvar har i huvudsak följande lydelse (bilaga 9):

Bolaget ser positivt på att klimathandlingsplanen konkretiserar hur de klimatrelaterade målen i miljöprogrammet ska kunna nås. Sammanfattningsvis kan flera texter i planen med fördel förtydligas. Ett förtydligande av hur styrning, uppföljning och rapportering av Klimathandlingsplanen hänger ihop med CSR/D/Taxonomi/Miljöprogram vore också värdefullt.

Det finns också ett antal målkonflikter såsom mål om nybyggnad, minskad klimatpåverkan och det ekonomiska resultatet som bör hanteras.

För detaljerade synpunkter gällande specifika åtgärder hänvisas till bilaga 9.

SISABs remissvar har i huvudsak följande lydelse (bilaga 10):

SISAB välkomnar Stockholms stads Klimathandlingsplan 2030 och ser positivt på dess ambitioner att minska stadens klimatpåverkan med ett långsiktigt perspektiv fram till 2030. Bolaget betonar vikten av att planen omfattar alla utsläpp, oavsett var i världen de sker, och att den kopplar tydligt till stadens miljöprogram. Samtidigt lyfter SISAB att deras egen verksamhet, som ägare och utvecklare av skolfastigheter, står inför betydande utmaningar för att minska klimatpåverkan inom nuvarande affärsmodeller, då många av de föreslagna åtgärderna kräver omfattande investeringar.

En av de största utmaningarna SISAB identifierar är att nå målen för minskad energianvändning. Trots deras systematiska arbete med energieffektiviseringar, där man sedan 2012 har minskat energikonsumtionen avsevärt, påverkar faktorer som väderförhållanden deras resultat. De ser behov av bättre indikatorer för att rättvist mäta effektiviteten i sina åtgärder och för att klara de utsatta målen till 2026. Vidare betonar de att nya EU-krav på energieffektivisering kommer innebära stora investeringar, särskilt i äldre byggnader, vilket skapar ytterligare utmaningar.

SISAB ser bio-CCS-teknik som en central lösning för att nå målen om klimatneutralitet, men de anser att fjärrvärmen måste göras mer konkurrenskraftig för att främja detta. De har också arbetat med återbruk av material, vilket både minskar klimatpåverkan och sänker kostnader, men efterlyser en bättre central styrning kring återbruksfrågor. Detta skulle underlätta integreringen av återbruk i både nyproduktion och renovering.

Extern finansiering ses som avgörande för att kunna genomföra många av de nödvändiga åtgärderna, då mycket av SISABs klimatutsläpp sker i deras dagliga drift och förvaltning. Eftersom extern finansiering ofta är inriktad på innovation och pilotprojekt, betonar de vikten av att staden samarbetar för att påverka finansieringsmodellerna så att direkta klimatåtgärder kan genomföras. Slutligen lyfter SISAB vikten av digitalisering och gemensamma system för att följa upp klimatåtgärder och säkerställa att de olika aktörerna inom staden arbetar effektivt och enhetligt för att nå klimatmålen.

Stockholm Vatten och Avfalls remissvar har i huvudsak följande lydelse (bilaga 11):

Bolaget önskar ett förtydligande om att minskade utsläpp från energianvändning och transporter i första hand ska ske genom energieffektivisering, att cirkulera resurser och att undvika onödig energianvändning. Stockholm Vatten och Avfall vidtar flertalet åtgärder för att förbättra reningen av vatten och avlopp samt öka möjligheten att resursutvinna avfallet vilket dock kräver mer el. Bolaget har inte heller samma möjlighet att energieffektivisera sin verksamhet som de verksamheter som främst använder energi för uppvärmning.

Omställningsområde 1

Stockholm Vatten och Avfall påpekar att rättviseperspektivet i klimathandlingsplanen inte får strida mot Lagen om allmänna vattentjänster. Planeringen av klimatanpassningsåtgärder ska göras utifrån de åtgärder som krävs för att upprätthålla VA-anläggningarnas kapacitet, särskilt vid skyfall.

Omställningsområde 2 och 5

Bolaget ser positivt på att klimathandlingsplanen strävar efter cirkulära och resurseffektiva processer. Exempel på framsteg inom verksamheten inkluderar biogasproduktion från matavfall och koldioxidinfångning vid Henriksdals reningsverk. Utmaningar identifieras gällande plastfrågan, där nuvarande lagstiftning om producentansvar innebär stora kostnader för kommunen och försvårar återvinning av plast. Texten i planen föreslås justeras så att mer av det tillgängliga matavfallet sorterar ut för biogasproduktion.

Omställningsområde 3

Det är viktigt att prioritering av gång, cykel och kollektivtrafik i stadsplaneringen inte sker på bekostnad av VA- och avfallsverksamhetens behov. Stockholm Vatten och

Avfall framhåller vikten av att vara delaktig i stadsbyggnadsprocessens alla skeden för att säkerställa att verksamhetens krav och förutsättningar tillgodoses.

Omställningsområde 4

Bolaget stödjer målet om att etablera återbrukscentraler men påpekar att samarbetet mellan olika aktörer inom staden behöver effektiviseras. Utmaningar finns i att hitta platser för återvinningscentraler och omlastningsplatser, vilket kräver ett ökat samarbete med både stadens olika nämnder och privata aktörer. Det finns också behov av att testa nya innovativa samarbeten och lösningar.

Omställningsområde 5

För omställningsområde 5 föreslås att en åtgärd om källsortering införs i stadens samtliga lokaler och verksamheter, eftersom många lokaler fortfarande saknar möjlighet att sortera matavfall och förpackningar. Stadens arbete bör fokusera på att påverka fastighetsägare och förvaltare för att möjliggöra detta.

Svenska Bostäders remissvar har i huvudsak följande lydelse (bilaga 12):

Svenska Bostäder uppmärksammar att en stor del av det som Klimathandlingsplanen förordar ska ske genom att staden agerar beställare. Handlingsplanen saknar dock tydliga skrivningar om hur stadens organisation och dess bolag ska utvecklas för att bättre följa upp leverantörerna. Uppföljning är viktigt för att realisera ställda krav och bolaget föreslår att detta förtydligas.

Stockholms stad har, i egenskap av markägare genom exploateringsnämnden men också genom stadsbyggnadsnämndens planmonopol och vara tillsynsmyndighet, kraftfulla verktyg för att genomföra åtgärder i syfte att nå målen i Klimathandlingsplanen. Bolaget föreslår att denna roll förtydligas i planen, det är grundläggande att stadens krav och myndighetsutövning driver mot önskad utveckling och inte skapar målkonflikter. Som exempel kan nämnas att i nuläget står det i standardtexten i markanvisningar att underjordiska garage ska byggas. Detta driver klimatutsläpp i samband med nyproduktion av bostäder. Exemplet med underjordiska parkeringar berörs i åtgärd 3.1g men stadens rådighet i denna typ av frågor bör poängteras tydligare.

Utöver de ovan framförda mer övergripande synpunkterna återfinns fler detaljerade kommentarer kopplade till åtgärdslistan i bilaga 12

Micasa Fastigheters remissvar har i huvudsak följande lydelse (bilaga 13):

Micasa Fastigheter välkomnar förslaget till Klimathandlingsplan och ställer sig positivt till framtaget förslag. Bolaget vill särskilt lyfta fram förslagen om att föra in ett klimaträtts-perspektiv i analysen för socialt värdeskapande samt förslaget att staden ska ge förutsättningar för energisnåla "passiva" åtgärder för att minska byggnaders övervärme som värdeskapande för Micasas klimatomställning.

Klimatomställningen kommer innebära stora investeringar.

Micasa önskar en tydligare ekonomisk konsekvensanalys och koppling till budget för de åtgärder som klimatomställningen kommer att innebära. Micasa står inför en stor utbyggnad och renovering av fastighetsbeståndet. Bolaget anser att staden behöver verka för en ökad flexibilitet och möjliggöra kompromisser så att anpassningar för att nå klimatmålen tillåts förändra stadsbilden. Även jämställdhetsfrågan och jämlikhetsfrågan lyfts fram som angelägna där svagare grupper i högre utsträckning riskerar att drabbas av klimatkriser.

Stockholms Hamns remissvar har i huvudsak följande lydelse (bilaga 14):

Stockholms Hamnar har länge bedrivit ett ambitiöst och systematiskt miljö- och klimatarbete för att förbättra miljöprestandan inom hamnverksamhet och sjöfart. Klimathandlingsplanen ligger i linje med bolagets mål för att minska växthusgasutsläpp och den globala klimatpåverkan. Dock påpekas att Stockholms stad saknar rådighet över vissa föreslagna åtgärder, särskilt inom transportområdet, vilket kräver samarbete med externa aktörer och teknikutveckling för att uppnå målen om en fossilfri organisation och ett klimatpositivt Stockholm 2030.

För att ytterligare minska sjöfartens klimatpåverkan betonas vikten av fortsatt samverkan med hamnar och rederier, särskilt inom europeiska samarbetsforum. En viktig åtgärd för hållbar sjöfart är utbyggnaden av elanslutning av fartyg vid kaj, vilket påverkas av fartygsflottornas omställning och tillgången på eleffekt i olika hamndelar. För att uppnå målen är det avgörande att nätägare lyckas stärka elnätet.

Stockholms Hamnar ser incitament för fartyg med hög miljöprestanda som en långsiktig åtgärd, och hamnarna spelar en viktig roll i att minska klimatpåverkan genom att främja överflyttning av gods från väg till sjöfart. Stockholm Norvik Hamn har potential att bli ett logistiknav för transporter av infångad koldioxid, vilket är viktigt för att uppnå klimatmålen.

Hamnen kan under perioden utvecklas till en energinod, exempelvis för bunkring av förnybara bränslen, i linje med EU

Fit for 55. Dock är de uppskattade volymerna för utsläppsminskningar osäkra, vilket gör det svårt att bedöma om åtgärderna i planen är tillräckliga.

Ett ekonomiskt perspektiv lyfts som nödvändigt i klimathandlingsplanen, men den ekonomiska analysen anses vara på en övergripande nivå. Det är viktigt att bolaget kan göra avvägningar mellan klimatnytta och kostnader. Externa ekonomiska stöd är ofta övertecknade, vilket innebär att det finns en risk att åtgärder inte kan genomföras om satsningar bygger på sådant stöd.

Vidare framhålls behovet av kompetenshöjande insatser för stadens bolag och förvaltningar, uppföljning av klimatkrav i upphandlingar samt tydligare riktlinjer för kartläggning av klimatutsläpp från egen konsumtion. Målet om att minska energianvändningen med tio procent till 2026 anses vara utmanande.

Slutligen noteras att Stockholms Hamnar, trots sitt arbete utanför Stockholms stads geografiska gräns, inte kan tillgodoräkna sig åtgärder som genomförs i Nynäshamn och Norrtälje, vilket anses vara en brist.

SGA Fastigheters remissvar har i huvudsak följande lydelse:

SGA Fastigheter har inga synpunkter på Klimathandlingsplanen i stort, utan ställer sig bakom handlingsplanen.

Stockholm Exergi

Stockholm Exergis yttrande daterat den 29 oktober 2024 har i huvudsak följande lydelse.

Prioriterade synpunkter

Stockholm Exergi anser att klimathandlingsplanen i stort är mycket välskriven. Stockholm Exergi har varit aktiv i arbetet med framtagandet av planen, och således har många av företages synpunkter redan beaktas.

Dock bör följande åtgärdas.

På sidan 45 under rubriken *Bokföring av negativa utsläpp* framgår att negativa utsläpp troligtvis, i alla fall delvis, kommer att finansieras genom försäljning av negativa utsläpp till privata aktörer, både inom och utanför stadens geografiska gränser. I fotnot 21 på sidan 46 förtydligas sedan hur så kallad ”double claiming” mellan stater och regioner kan undvikas. I fotnoten bör man även förtydliga vilka anspråk som privata aktörer kan göra, förslagsvis genom att lägga till meningen ”Privata aktörer som finansierar negativa utsläpp kan tillgodoräkna sig dessa i sin klimatredovisning, vilket är i linje med etablerade redovisningsprinciper (så kallad ”co-claiming”)”.

Staden avser att via sina bolag inköpa av minuskrediter. Dessa negativa utsläpp kan åberopas av bolagen precis på samma sätt som andra köpare av negativa utsläpp på den frivilliga marknaden. Att staden på detta konkreta sätt bidrar till att det geografiska klimatmålet uppnås är utmärkt och en förebild för andra aktörer. Stockholm Exergi föreslår att köpet läggs till i listan med åtgärder på sidan 52, kopplat till bolagens egna klimatmål. Bolagens produkter och tjänster kan därmed uppnå en ny klimatprestanda.

Av åtgärd 2.23 på sidan 54 framgår att staden, vid tecknade av markanvisningsavtal, samt vid överenskommelse om exploatering på stadens mark, ska ställa krav enligt stadens beslutade energikrav. Man bör här förtydliga att målet med dessa krav är att minimera behovet av eleffekt och primärenergi, samt att ta vara på rest- och spillenergi.

Stockholm Exergi ser generellt ett behov av att bredda perspektivet runt avfallsbehandlingens klimat- och resursprestanda. Vi förespråkar ett synsätt som mer tar sin utgångspunkt i att vi måste minska förlusterna av kolatomer (i detta fall i restavfall) till luft (i form av klimatpåverkande koldioxid) eller recipient (mikroplaster), och att detta behöver ske genom en bred förflyttning från incitament i producentled, via användare/konsumenter till avfallshanterande och avfallsbehandlande aktörer som Stockholm Exergi. Metoderna för att uppnå denna målfunktion kan variera. Medvetna inköp är en första och kanske självklar åtgärd som staden lyfter. Mekanisk återvinning (källsortering, maskinell sortering) och molekyllär materialåtervinning (kemisk återvinning till exempel pyrolysis-processer eller förbränning med CCS/CCU), kommer sannolikt behövas och inte vara varandra uteslutande. Se mer om detta nedan där vi kommenterar sid 23.

Övriga synpunkter

På sidan 12 står meningarna *”År 2023 var ungefär en femtedel av energianvändningen fossil i Stockholm. Den största andelen fossila bränslen används i transportsektorn, följt av fossil plast i avfallet som förbränns vid kraftvärmeverk som utvinner energi”*. Meningarna ger intryck av att det är energiproduktion som är syftet med avfallsförbränning. Så är inte fallet. Avfallsförbränning finns för att det uppkommer avfall i samhället som måste tas om hand. Meningarna bör i stället skrivas *”År 2023 var ungefär en femtedel av energianvändningen fossil i Stockholm. Den största andelen fossila bränslen används i transportsektorn. I energistatistiken innefattas även fossil plast i avfall som förbränns, även om avfallsförbränning primärt är en avfallsbehandlingsmetod och inte energiproduktion”*.

På sidan 22 står meningarna *”En stor utmaning är att minska den fossila andelen av avfallet, vilket framförallt utgörs av plast. Ökad tillgång till fastighetsnära källsortering gör det lättare för invånare att sortera ut plast. Ytterligare utsortering av plast från avfallet möjliggörs genom eftersorteringsanläggningen i Högdalen som tas i drift under 2024”*. För att öka förståelsen vill Stockholm Exergi påpeka att andelen plast i avfallet nödvändigtvis inte kommer att minska, eftersom andra avfallsfraktioner sannolikt kommer att utsorteras i än högre grad.

Längst ner på **sidan 22** står meningen *”Genom ökad utsortering och materialåtervinning av plast ska förbränning av fossil plast inom fjärrvärmens fasas ut så fort som möjligt med målet att upphöra senast år 2040”*. På **sidan 23** följer sedan meningen *”För att minska de kvarstående utsläppen från den fossila delen av avfallet är infångning och lagring av koldioxid (CCS) även från avfallsförbränningen ett möjligt alternativ”*. Dessa två meningar kan uppfattas som motsägelsefulla. Förekomsten av plast i restavfall kommer knappast att kunna elimineras, samtidigt

som olika metoder för att återvinna kolatomer i restavfall kommer att utvecklas beroende på typ av plast, tekniska förutsättningar och kostnader. Införande av CCS/CCU kan utgöra en konkurrenskraftig metod i ett helhetsperspektiv för olika materialslag. Därför bör målet formuleras om. En lämplig teknikneutral målformulering vore att användningen av fossilt baserade plastprodukter bör successivt minska, samtidigt som förlusterna av i plasten ingående kolatomer vid slutet av produkternas livslängd ska vändas till antingen cirkulära flöden eller permanent inlagring.

Åtgärderna som kopplas till denna fråga, 2.12a och 2.12b är viktiga.

På **sidan 23** står meningen ”*All eldning med fossil olja ska ha upphört till år 2025*”. Det bör tydliggöras om detta exempelvis bara avser olja som används i Stockholms stads egen verksamhet, samt hur detta relaterar till åtgärdsförslag 2.5 på **sidan 51** (Stockholm Exergis program för utfasning av fossil olja som sträcker sig fram till 2030).

Kommunstyrelsens råd för Agenda 2030

Kommunstyrelsens råd för Agenda 2030:s yttrande daterat den 25 oktober 2024 har i huvudsak följande lydelse.

Kommunstyrelsens Agenda 2030-råd har fått möjlighet att inkomma med remissvar på Klimathandlingsplan 2030 för Stockholms stad (remissversion 28 juni 2024), som formulerar stadens strategiska inriktning inom klimatområdet och slår fast mål inom de fem områden där utmaningarna för Stockholm och påverkan på omvärlden bedöms som störst.

Vi ser generellt mycket positivt på de omfattande och ambitiösa mål som Stockholms stad har beskrivit i handlingsplanen. Vi uppskattar särskilt att ett rättviseperspektiv inkluderas, bland annat vad gäller konsumtionsbaserade utsläpp. Att staden vill utveckla ett klimatpositivt energisystem är nödvändigt. Vi uppskattar också de ansträngningar som staden gör för att anpassa sig till EU:s direktiv och uppnå energibesparingar. Styrning och uppföljning verkar väl och grundligt genomtänkt. Staden har reflekterat över sina investeringsbehov och inkluderat referenser till EU-lagstiftning som rör miljöpåverkan, såsom CSRD och ESRS. Att använda verktyg som miljöspendanalys kommer att hjälpa staden att besluta om viktiga prioriteringar.

Som vi skrev i vårt remissvar till Miljöprogram 2030, så har vi frågor om genomförbarhet av klimathandlingsplanen. Staden saknar rådighet över ett antal områden, bland annat konsumtionsbaserade utsläpp, och tillgångarna ägs av en stor andel intressenter (bland annat medborgare och företag), så vi undrar hur staden ska göra det möjligt för alla dessa aktörer att genomföra de nödvändiga förändringarna. Av central betydelse är därför att de resurser som krävs för måluppfyllelse genom samverkan identifieras och tillskapas i ett tidigt skede av processen. Rent generellt

anser vi också att det till viss del är oklart hur man konkret och i detalj ska gå tillväga, samt att finansieringsfrågan hänger i luften. Målen må vara tydliga och vilken del av Staden som bär ansvar för att nå målen men huret är i många fall fortfarande oklart. Resursfrågan anser vi måste hanteras i ett tidigt skede vad gäller samverkan och social hållbarhet, annars finns det risk att många av de många åtgärdsförslag som inte sällan har en svag koppling till de övergripande klimatmålen kommer att ”glömmas bort”. Med den relativt svaga koppling som vi anser finns mellan mål och konkreta åtgärder, så vill vi avslutningsvis lyfta behovet av att Staden i årliga verksamhetsplaner mer tydligt lyfter fram konkreta åtgärder.

De åtgärder som likväl föreslås upplevs alla som högprioriterade. Det vore därför önskvärt att tydliggöra vad som är mer eller mindre utmanande att nå, utifrån kunskap om tekniska möjligheter, rådighet och tillgång till finansiering. Vi vet dessutom att klimatfrågan omfattar en lång rad målkonflikter. Det vore därför bra om Staden redan i handlingsplanen lyfter vilka målkonflikter som redan nu har identifierats. Flera åtgärder kommer att kräva omfattande beteendeförändringar hos medarbetare och medborgare. Vi ser gärna att Staden – genom samverkan med ffa. akademien – säkerställer att den forskning som finns om kopplingen mellan beteende-styrmedel-värderingar tas i beaktning. Detta kan vara lika viktigt och effektivt för att nå klimatmålen, som att ta till sig den senaste forskningen om teknologiska innovationer

Andra övergripande synpunkter finns nedan, organiserad i tre olika delområden.

1) Energi

När det gäller utbyggnaden av vindkraftsproduktionen till havs och på land samt solpanelerna undrar vi hur staden kommer att genomföra dessa, särskilt med tanke på bristen på social acceptans (t.ex. Not in my backyard, NIMBY, fenomenet) och det faktum att många tak ägs av icke-kommunala intressenter. Vilka affärsmodeller kommer staden att utforska (t.ex. energikooperativ) för att öka användningen? På samma sätt undrar vi hur staden kommer att förstärka nätet och hur samarbetet med andra kommuner, nätoperatörer och andra myndigheter ska gå till.

2) Transport Att komma till rätta med utsläppen från transporter, med tanke på de sidoeffekter som detta skulle generera, är avgörande för att Stockholm ska bli klimatneutralt. Vi undrar hur staden ska säkerställa uppslutningen kring sitt program, i synnerhet som mobilitetsåtgärder ofta möter motstånd. Det finns intersektionella skillnader - stad och landsbygd; unga och gamla; kön; välstånd - gör Stockholm en intersektionell bedömning av resvanor och hur man effektivt kan ändra dem? Hur planerar staden att använda parkering som ett styrmedel för minskade transporter? Hur passar privata parkeringsbolag som hanterar parkeringsavgifter in i denna plan? Vi bör notera att en höjning av priset på kollektivtrafik (regionalt beslut) skulle kunna motverka stadens mål. Vilken dialog sker med myndigheter för att anpassa sig till målen? Denna fråga är också relevant för trängselskatten.

3) Byggnader

Vi uppskattar att staden reflekterar över hur man kan bygga mer hållbart och inkludera cirkulära metoder i byggandet. Vi skulle vilja förstå mer om hur staden inte bara kommer att ta itu med nybyggda områden, utan också stödja medborgare som bor i äldre bostäder med att minska materialavtryck och energiförbrukning. Hur skulle staden koppla detta till sitt mål om en rättvis omställning - dvs. se till att alla kan bo i en energieffektiv bostad utan att behöva betala en "greenium" i hyra eller försäljningspris?

- 4) Delaktighet Rådet anser att medborgarförslag är ett bra verktyg för att skapa delaktighet hos medborgare och bedömer att staden behöver utveckla nya sätt att lämna medborgarförslag för att förenkla och möjliggöra för fler medborgare att bli mer delaktiga i stadens klimatomställning. Rådet anser att fler bostadsrättsföreningar och privata hyresvärdar bör bättre involveras i arbetet och redovisa hur de arbetar med klimatomställning. Detta både för att medvetandegöra medborgarna om bostadsrättsföreningars och privata hyresvärdars arbete med klimatomställningen och för att möjliggöra för medborgarnas delaktighet i arbetet.

Rådet anser också att det finns ett behov av att öka kunskapen om klimat och hållbarhet i grund- och gymnasieskolan för att öka kunskapen och delaktigheten bland barn och ungdomar i omställningsarbetet. I alla skolor har man en framtidsdag, den skulle kunna omvandlas till en "hållbar framtidsdag" på gymnasiet för att komma igång med hållbarhetsprojekt och prao på hållbara arbetsplatser eller dylikt.

Rådet bedömer att det behövs en webbaserad plattform som informerar medborgare om stadens samlade arbete inom klimat och hållbarhet, ger medborgare möjlighet att inkomma med synpunkter på stadens klimatarbete, delar information om hållbarhet och klimatomställning till skolor och blir en samlingsplats för olika öppna seminarier och konferenser om klimat och hållbarhet i staden som medborgarna kan delta vid.

För att en ökad återvinning (cirkulär ekonomi) skall bli hållbar är det viktigt att det genomförs med goda arbetsförhållanden. Här anser rådet, baserat på internationella studier och studier som just nu genomförs i Sverige att det finns ett utvecklingsbehov bland annat vad gäller arbetares förhöjda exponering för skadliga metaller, dammpartiklar och andra skadliga luftburna ämnen när återvinning sker. En dialog med branschen och med företrädare för arbetsmarknadens parter kring utmaningar och möjligheter kan underlätta detta.

Delaktighet vad gäller förändringar i närmiljön är särskilt viktig i områden som är socioekonomiskt utsatta. Dessa områden har ofta i relation till mer attraktiva områden färre kultur-, natur- och rekreationsvärden som begränsar exploatering, samt ofta också en svagare representation i beslutsprocesser och debatt. Det är därför ur ett rättviseperspektiv angeläget att när en större lokalisering är aktuell bör även de boende i dessa områden involveras i en diskussion som klarlägger eventuellt förbisedda negativa effekter på området,

men också undersöker vilka möjligheter det finns att med ett bredare perspektiv gynna lokalsamhället vid sådana satsningar

Akademikerförbundet SSR Stockholms stad

Akademikerförbundet SSR Stockholms stads yttrande daterat den 11 oktober 2024 har i huvudsak följande lydelse.

Fackföreningar verkar i det samhälle vi lever i. Klimatkrisen är en global kris, den påverkar våra medlemmar när det gäller arbetsliv och privatliv. Förutom att bevaka löner, villkor och förmåner måste vi finnas med och agera i de frågor som påverkar hela våra liv, såsom klimatkrisen. Den påverkar både den nuvarande och framtida arbetsmiljön och därför är detta en del i att verka för uppnå ett hållbart arbetsliv för våra medlemmar.

Styrelsen för lokalföreningen anser att förslaget till Klimathandlingsplan 2024-2030 för Stockholms stad är ett bra sätt att uppnå målen i miljöprogrammet och att det blir ett konkret arbetssätt och uppföljningsverktyg.

Likt vårt remissvar avseende Miljöprogram 2030 för Stockholms stad Dm KS 2023/682 ser vi positivt på kommunfullmäktige ambition att samverka med alla relevanta aktörer. Där vi som fackförbund är villiga att vara med och bidra till en grön omställning på alla nivåer inom staden. Genom att komma överens om olika lösningar och förmåner som exempelvis SL kort och att kunna förena kontors- och hemarbete samt utveckling av effektiva digitala verktyg, bidrar arbetsgivaren både till en god miljö- och arbetsmiljö men också för att bli mer attraktiv som arbetsgivare. Vi ser fram emot att samverka de klimathandlingsplaner som tas fram inom respektive förvaltning.

Med beskrivningar med att alla stadens medarbetare har en viktig roll att fylla för att nå klimatmålen, vill vi trycka på att Stockholms stads största resurs är medarbetarna, de anställda. Genom att föregå med gott exempel sprider staden och förhoppningsvis förändrar oönskade beteenden och skapar incitament att vara med i omställningen. Men det ska samtidigt inte göras på bekostnad av medarbetarnas arbetsmiljö som idag fortsatt är ansträngd.

Till sist trycker vi på att det är av vikt att ni håller i med kraven på bland annat skäliga arbetsvillkor, rättvis och etisk handel och främjande av lika rättigheter och möjligheter. Vi anser vidare att krav på kollektivavtal tillsammans med fairtrade märkta varor kan vara en del av lösningen. Att vi solidariskt bidrar till omvärlden och ser vinning i att ha goda villkor.

Byggföretagen

Byggföretagens yttrande daterat den 24 oktober 2024 har i huvudsak följande lydelse.

Byggföretagen är de enskilda byggföretagens bransch- och arbetsgivarorganisation och organiserar cirka 4 000 bygg-, anläggnings- och specialföretag. Byggföretagen tackar för möjligheten att inkomma med inspel på Klimathandlingsplan 2024 - 2030.

Bygg- och fastighetssektorn står idag för 22 procent av Sveriges växthusgasutsläpp. För att nå målet om nettonollutsläpp till 2045 måste utsläppen minska kraftigt. Det ska ske samtidigt som samhällets behov av att bygga om och bygga nytt är stora. Den faktiska omställningen till en klimateffektiv bygg och anläggningssektor sker där verksamheten finns. I detta är kommuner och regioner viktiga aktörer. Kommuner och kommunala bolag, har exempelvis stor möjlighet att påverka utsläppen genom beslut i planprocesser och genom upphandlingar som främjar lägre klimatpåverkan.

I arbetet med uppgraderingen av bygg och anläggningsbranschens nationella färdplan inom ramen för Fossilfri konkurrenskraft har vi samlat nyckelaktörer från hela värdekedjan. Från tillverkare av byggmaterial, till byggherrar, entreprenörer och förvaltare. Målet med arbetet har varit en inkluderande process med bred förankring och samverkan. Här vill vi särskilt trycka på vikten av att stadens styrdokument förhåller sig till färdplanens uppmaningar och att staden harmoniserar de föreslagna aktiviteterna med såväl färdplanen som nationell lagstiftning.

Synpunkter avseende Omställningsområde 1 Agera för en rättvis och inkluderande klimatomställning

I klimathandlingsplanens åtgärdstabell föreslås följande aktivitet ”Utveckla arbetsmarknads- och utbildningsinsatser med fokus på att möta de kompetensförsörjningsbehov som klimatomställningen kräver”. Klimatkompetens är viktig och prioriterad hos sektorns aktörer där en kraftig kunskapsökning har skett de senaste åren. För sektorn är dock behovet av fortsatt kunskapsökning inom klimatområdet stor, både på bredden och i spetsen. Endast tre av tio företag inom byggsektorn uppger i Svenskt Näringslivs rekryteringsenkät att de helt och hållet, eller i hög grad, har den kompetens som krävs för att möta klimatomställningen. Enligt företagen inom bygg som har besvarat enkäten är de tre främsta orsakerna till rekryteringssvårigheter brist på personer med rätt yrkeserfarenhet, brist på personer med rätt engagemang och brist på personer med rätt utbildning. Kompetensbristen är särskilt besvärande i våra storstadsregioner där rekryteringssvårigheter riskerar att hindra branschens och därmed stadens omställning. Byggföretagen önskar därför ett särskilt tydliggörande, i arbetet med implementeringen av åtgärderna, att bygg och anläggningsbranschen ryms inom ramen för de gröna och hållbara verksamheter som utbildnings- och arbetsmarknadsinsatser ska utformas för.

Synpunkter avseende Omställningsområde 2 Utveckla ett klimatpositivt energisystem

Angående åtgärden 2.23 ”Ställa krav enligt stadens beslutade energikrav vid tecknande av markanvisningsavtal samt överenskommelse om exploatering på stadens mark, gäller även då staden bygger på egen mark”

I Boverkets byggregler (BBR) anges i kapitel 9 de energihushållningskrav som gäller. Reglerna är indelade i tre olika krav för att byggnaden ska ha god energihushållning,

tillräcklig värmeisolering och begränsad elanvändning. I byggreglerna uttrycks kravet för hur mycket energi en byggnad får använda i primärenergital. Det specificeras inte i klimathandlingsplanen vilka nivåer stadens beslutade energikrav är, men om dessa innehåller en skärpning i förhållande till energikraven i BBR strider dessa mot förbudet om kommunala särkrav (8 kap. 4 a § PBL) och ska därför inte ställas.

Byggbranschens arbetar för att minska sina avfallsmängder, minskad användning av plast och återvinning och materialåtervinning är en del av detta arbete. För byggsektorn ser vi inte ett värde av att på detta sätt särskilja plasten från det övergripande arbete med att minska avfall och förbättra förutsättningarna för återvinning eftersom plasten står för en mycket liten del av våra totala avfallsmängder. Om ett arbete ska göras kopplat till plast är det av yttersta vikt att det harmoniserar med det uppdrag och arbete som Naturvårdsverket för närvarande har kopplat till plast. Våra medlemsföretag har många synpunkter på detta och om staden påbörjar ett arbete kring byggplats är det viktigt att vi bjuds in till en tidig dialog

Synpunkter avseende Omställningsområde 3 Driva på för hållbara och fossilfria transporter

I klimathandlingsplanen finns ett fortsatt arbete med att främja och implementera miljözoner. Byggföretagen avstyrker detta eftersom vi ser en risk för att införandet av miljözon klass 3 får en oproportionerlig påverkan på små och medelstora byggföretag. I konsekvensutredningen som tagits fram inför införandet av miljözon klass 3 framgår att 2800 unika lastbilar kör in i området under en vanlig dag. Av dessa är omkring 250 tunga lastbilar, 550 lätta lastbilar med bakgavellift och 2 000 skåpbilar. Det finns en betydande risk för fördyrningar, problem kopplat till laddinfrastruktur och uppföljning. Önskar staden minska antalet tunga leveranser i innerstaden är det mer effektivt att fokusera på transporteffektivitet och samlastningslösningar.

Tillgången till laddinfrastruktur är en central förutsättning för bygg- och anläggningsbranschens omställning. Dels är det i många fall långa ledtider för att säkra elkapacitet till byggarbetsplatsen vilket innebär att man behöver ett säkerställande av elkapacitet vid byggarbetsplatsen om en beställare ska kunna ställa krav om utsläppsfria arbetsmaskiner i ett projekt. Det innebär att beställare i tidigt skede behöver samverka med nätägaren för att se till att effekten och infrastrukturen för laddning är tillräcklig för att förse bygg- och anläggningsprojektet med den energi som behövs för att arbetsmaskinerna ska vara eldrivna. Utan den garantin så är det svårt för entreprenören att leverera på kravet. Byggbranschen utgår ifrån en logik där våra byggarbetsplatser finns där tillfälligt och önskar staden satsa på fossilfria byggarbetsplatser och transporter så måste de mobila lösningarna för laddning utvecklas.

Byggföretagen ser positivt på stadens ambition om att verka för ökad transportoptimering av avfallsinsamling och samlastning av varuleveranser. Transporteffektivitet är viktigt för att minska belastningen, samt synkning och planering mellan olika etableringar inom berörda zoner.

Angående den föreslagna åtgärden att ”utveckla och tillämpa krav i inköp och upphandling som gynnar eldrift” vill vi framföra att entreprenörens möjlighet att anpassa sin fordons- och maskinpark är ibland beroende av att kontrakt med staden tecknas. Därför är det av yttersta vikt att krav på drivmedel, fossilfria maskiner och arbetsverktyg ställs först under kontraktsskedet, inte att företag ska ha dessa verktyg innan avtal tecknas eftersom företag inte har ekonomi att införskaffa dessa verktyg om de inte vinner upphandlingen. I övrigt är stadens tydliga ambition med ökad uppföljning av ställda krav mycket välkommet, vi utgår ifrån att det resursätts därefter.

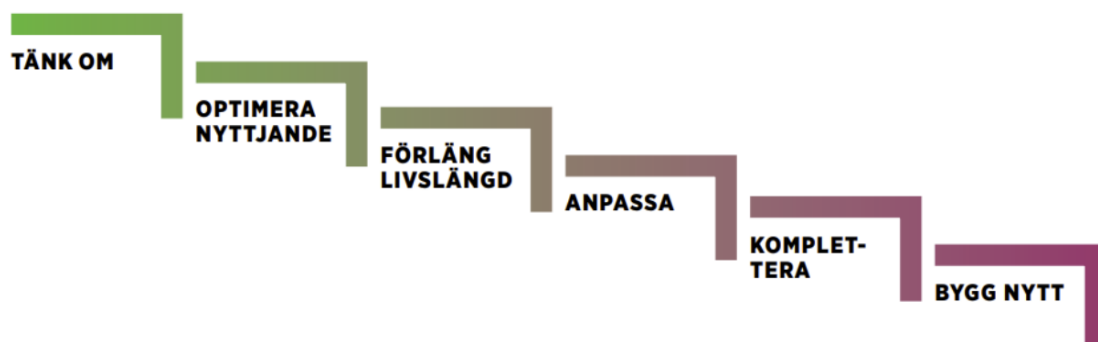
Angående arbetet med att revidera och tillämpa nya riktlinjer för parkering i nyproduktion vill vi särskilt trycka på att dessa tas fram i samverkan med bostadsutvecklare. Om behovet finns står Byggföretagen gärna värd för de samtalen.

Synpunkter avseende Omställningsområde 4 Planera, bygga och utveckla staden cirkulärt och hållbart

Angående åtgärderna 4,1, 4,2 samt 4,3.

Minskad klimat- och miljöpåverkan går hand i hand med en effektiv resursanvändning och cirkulära resursflöden. Inom ramen för arbetet med byggoch anläggningsbranschens färdplan har därför en modell i form av en resurshierarki, arbetats fram, för god resurshushållning vid åtgärdsval och vi välkomnar att denna princip återfinns i stadens klimathandlingsplan.

Figur 1: Resurshierarkin för bygg och anläggningssektorn.

Vid varje steg i hierarkin beaktas flexibilitet och möjlighet till uppgraderingar för att möta framtida behov. Rivning undviks samtidigt som stora delar av det redan byggda återanvänds där det är lämpligt ur ett behovs- och livscykelperspektiv. Byggföretagen delar därmed stadens ambition om att i högre utsträckning omvandla byggnader för att undvika rivningar och vill särskilt framföra vikten av flexibla detaljplaner. För att branschens ska kunna projektera, planera och bygga utifrån krav om ökad cirkularitet behöver;

- staden i högre grad se över befintliga fastighetsbestånd och öppna för att markanvisa även befintliga byggnader för nya användningsområden med såväl om- som tillbyggnader på platsen.

- detaljplanen måste vara så pass generös i sin utformning att återbrukade material ryms inom planens krav. Även tidsplanen för projektets genomförande måste beaktas, exempelvis är det en stor belastning att gjuta, mura eller putsa under vintersäsongen eftersom det krävs uppvärmning.
- i detaljplaner bör man inte låsa fast nyproduktionen vid ett specifikt användningsområde om det inte finns skäl för det. Idag skrivs ofta ut B för bostäder, men det kan vara klokt att i planen öppna upp för alla användningsområden för byggnaden som inte bör uteslutas av något skäl. Och tvärt om när man vill bygga om tex kontor till hus. Detta för att det är svårt att veta framtida behov för den platsen och att vi då hellre bygger om än river och bygger nytt.
- på andra sätt arbeta för mer flexibla och generella detaljplaner i samverkan med byggande aktörer.
- kommunerna bör även utvärdera sina egna policys och interna krav om man önskar öppna upp för innovation och goda exempel. Det är tex rent kontraproduktivt att efterfråga innovativa mobilitetslösningar och samtidigt ställa höga krav på p-norm.

Angående 4,6 ”Utreda vilka hinder som finns för återbruk av byggmaterial och vidta åtgärder, såsom att minska detaljerade krav på byggnader som hindrar återbruk”.

Vi välkomnar stadens ambition att minska detaljerade krav på byggnader som hindrar eller försvårar återbruk och vill särskilt skicka med vikten av ökad flexibilitet i bygglovs- och detaljplaneprocessen. Detaljplanen behöver vara flexibel nog så att återbruk av byggmaterial kan ske oavsett hur tillgången på enskilda material ser ut. Köpenhamn har arbetat på detta sätt med bland annat återbruk av tegel, där återbrukat material med olika estetiska uttryck kunnat användas när tillgången varit begränsad. Att arbeta med återbrukade material medför en rad utmaningar för entreprenörer kopplat till bl.a. transport, logistik och lagerhållning, garantier och ansvar m.m. Därför ställer vi oss positiva till ansatsen att röja hinder för återbruk.

Angående 4,8 ”Vidareutveckla klimatkrav baserat på Gemensamma miljökrav i entreprenad och tillämpa skärpta krav i upphandling av stadens entreprenader”.

Här vill vi särskilt trycka på att staden tillsätter resurser för uppföljning av ställda krav och att det sker ansträngningar för att harmonisera och samordna kraven med de krav som Trafikverket ställer.

Angående åtgärden 4,9 ”Ställa krav på gränsvärden för klimatbelastning från nyproduktion A1-A5 vid byggande på stadens mark och där det lämpar sig pröva att ställa skarpare krav än lagstiftarens”.

Byggföretagen avstyrker förslaget. Angående förslaget om att ställa krav på gränsvärden för byggnaders totala klimatpåverkan vid nybyggnation vill vi framföra vikten av att det utgår ifrån det förslag till införande av gränsvärden för klimatdeklarationer av byggnader som presenterats av Boverket, och som för närvarande behandlas av regeringen. Det är av yttersta vikt att vi undviker att hamna i

en situation där parallella regelsystem medför risk för fel, missförstånd samt resursslöseri och ett uteslutande av mindre bygg- och anläggningsföretag.

Vi ser med oro på att Stockholm Stad inte eftersträvar att harmonisera sitt kravställande med lagstiftarens. Att ställa krav på gränsvärden på klimatbelastning i nyproduktion som går längre än Boverkets förslag innebär ofrånkomligen krav på visst material eller konstruktionslösningar, och är därmed att likställa med olagliga kommunala särkrav (8 kap. 4 a § PBL). Konkurrensen, liksom möjligheter till industrialisering, standardisering och effektivisering av byggbranschen hämmas när krav på tekniska egenskaper varierar från kommun till kommun. Samma hus ska kunna byggas i hela landet. Detta är nära knutet till Produktivitetskommissionens förslag för en hög och jämn byggtakt. Kommunerna har inte heller samma möjligheter som staten att överblicka tekniska, miljömässiga och ekonomiska konsekvenser av krav på viss byggteknik.

Angående 4.10 ”Utveckla riktlinjer/metodik för klimatberäkningar vid ombyggnad och underhåll av byggnader samt ta fram anvisningar för krav på klimatberäkningar”.

Vi ställer oss frågande till behovet av att ta fram nya riktlinjer och metodik för klimatberäkningar. Inom ramen för Klimatarena Stockholm har anvisningar och riktlinjer tagits fram i samverkan med vissa delar av värdekedjan. I syfte att underlätta för våra medlemsföretag som ofta bedriver verksamhet i flera kommuner föreslås att staden använder någon av de beräkningsanvisningar som redan används.

Angående 4.11b ”Utreda förutsättningar, planera och sträva efter att införa återbruksdepåer av bygg och anläggningsmaterial för externa aktörers verksamheter.

Vi välkomnar stadens ambition om att satsa på ytor och processer för mellanlagring och cirkulering av resurser och material. Det är åtgärderna som är mycket efterfrågade av Byggföretagens medlemmar. Byggföretagen bistår gärna i att främja samverkan med lokala medlemsföretag i implementeringen av åtgärden. Framför allt frågor om logistik och tillgängliga ytor för att underlätta en cirkulär och hållbar masshantering, dvs hantering av entreprenader, jord- och schaktmassor, är starkt efterfrågat.

Angående 4.14 ”Utreda möjligheter till införande av bonus-vitesmodeller för kravställning i upphandling av byggentreprenader och i byggprojekts utförandeskede i syfte att minska klimatpåverkan och främja ökat återbruk”.

Det vore mer fördelaktigt med ett upplägg som stimulerar till mer cirkulärt byggande, istället för viten. Dvs att förutsättningarna är kända från början, både vad gäller markpris, projekttid samt lägsta nivå vad gäller hållbarhet. Sedan skulle staden kunna tillämpa en trappa med ”rabatt” beroende på hur stora hållbarhetsvinster som entreprenörerna kunnat uppnå snarare än viten om man inte uppnår viss nivå. Den som väl vunnit markanvisningen saknar ibland helt incitament att försöka förbättra produkten under den kommande projektutvecklingen. Om det finns en ”morot” för aktören att sänka CO₂e-belastningen finns förutsättningarna att det stimulerar till innovativ utveckling med goda resultat.

Angående 4,15 ”Ta fram metod för uppföljning av mängden byggavfall

För att byggbranschen lättare ska kunna följa de krav som ställs kring avfallshantering vid bygg- och rivningsprojekt finns Byggföretagens resurs och avfallsriktlinjer. Resurs- och avfallsriktlinjerna vid byggande och rivning tjänar som branschnorm för avfallshanteringen inom bygg- och fastighetssektorn och syftar till att förbättra resurshanteringen i sektorn. Riktlinjerna är ett verktyg för att uppfylla kraven i miljöbalkens allmänna hänsynsregler och avfallshierarkin och för att möta förväntningarna i övrigt från samhället på branschens material- och avfallshantering.

I slutet av förra året gavs det ut en ny utgåva, med uppdaterad lagstiftning och riktlinjerna är vida använda som en form av branschstandard. I syfte att harmonisera arbetssätt och kravställan vill vi lyfta vikten av att staden använder de riktlinjer som finns i framtagandet av nya styrdokument, processer för uppföljning eller krav. Arbetet som lanserades i slutet av 2023 syftar till att generera bättre statistik på avfallsområdet, det är möjligt för entreprenörer att jämföra sina genererade avfallsmängder mot statistiken i riktlinjerna. För närvarande pågår ett arbete med att uppdatera riktlinjerna med avseende på cirkularitet och återbruk, detta arbete kommer att publiceras innan årsskiftet 24/25. Vi önskar att Stockholm stad tar del av detta arbete och att metoder för uppföljning av avfall och kravställan kopplat till minskade avfallsmängder harmoniserar med detta arbete.

Angående 4,17 ”Ta fram kompetenskrav hos utförare gällande klimat och cirkularitet kan ställas i upphandling av projektering och utförande av byggprojekt”.

Byggföretagens medlemsföretag upplever ofta att kompetensen för utvärdering av krav på hållbarhet saknas i upphandling och markanvisningsförfaranden. Att den kompetens, i form av konsulter etc, som funnits i formulering av krav sedan inte finns tillgänglig för staden i utvärderingsskeden. Byggföretagen välkomnar ambitionen med tydligare kompetenskrav hos utförare, men vill särskilt skicka med att bristande kompetens hos mottagande organisationer i utvärderingsskeden ofta upplevs som ett stort hinder.

För att höja kompetensen i branschen avseende cirkularitet och återbruk tillhandahålls specifika utbildningar på detta område genom Byggbranschens utbildningscenter (BUC). Byggföretagen är även medlemmar i Centrum för cirkulärt byggande (CC Build) där utbildningar tillhandahålls. Byggföretagen samarbetar gärna med staden för att öka kompetensen hos utförare innan kompetenskrav kan bli aktuella.

Ellevio

Ellevios yttrande daterat den 18 oktober 2024 har i huvudsak följande lydelse.

Ellevio tackar för möjligheten att komma med synpunkter på rubricerad remiss avseende Klimathandlingsplan 2024–2030 (”Klimathandlingsplanen”) för Stockholms stad (”Staden”). Vi önskar inledningsvis framhålla att vi anser att Staden i Klimathandlingsplanen har fångat mycket väsentliga miljö- och klimatfrågor för regionen. Vi vill särskilt lyfta fram att Ellevio, som en central aktör för

elektrifieringen av Stockholm och som samarbetspartner i regionens utveckling, ser fram mot att fortsätta bidra till Stadens mål och aktiviteter inom Klimathandlingsplanen. Enligt vår bedömning kommer Stadens ambitiösa klimathandlingsplan att vara mycket positiv för regionens utveckling, både ur ett miljö- och klimatperspektiv och för invånarna och näringslivet.

Ellevio har en mycket central roll i elförsörjningen och klimatomställningen i Staden. Vi förstärker elnätet och möjliggör elektrifieringen av bland annat transportsektorn. I syfte att underlätta och accelerera omställningen till en elektrifierad transportsektor var Ellevio, tillsammans med Volkswagen och Scania, initiativtagare till att den så kallade Elektrifieringspakten grundades, tillsammans med Staden år 2021. Målet är att skynda på arbetet med att få Stadens transportsektor fossilfri till år 2030. Vidare har Ellevio omfattande samverkan om publika laddgator. Vi välkomnar även den dialog som påbörjats inom ramen för innovationsprojektet STOLT (tidigare SNABBSAM).

Vad gäller nätutbyggnad och investeringar de närmaste åren kan konstateras att medan Ellevios nätinvesteringar var rekordhöga förra året 2023 följer utfallet den uppgående investeringstakten. Mellan år 2019 och år 2023 har totalt i storleksordningen 17,5 miljarder kronor satsats på reinvesteringar, moderniseringar och kapacitetshöjande insatser. De kommande åren förväntas investeringstakten öka successivt till en fördubblad årlig investeringsnivå på sju miljarder kronor år 2027.

Flexibilitetslösningar kommer att vara avgörande för att möta framtida kapacitetsbehov och säkerställa att energisystemet förblir robust och flexibelt. För att möta den växande kapacitetsutmaningen i Stockholmsregionens elnät arbetar vi med flexibilitet på energimarknaden. Vi går från Stockholmflex till en ny strategi med aktivt arbete med flexibilitet i olika former, såsom villkorade avtal etc. för att nå den vision vi satte upp avseende år 2030. Vi betraktar således efterfrågefexibilitet som mycket viktigt och ser att bilaterala avtal med kunder har en stor roll att spela som ett komplement till marknadslösningar.

Utöver detta har vi höga miljö- och klimatambitioner i egen verksamhet. Vi har som mål att våra egna entreprenadarbeten ska vara helt elektrifierade år 2030, avseende både fordon och arbetsmaskiner. Vi har redan kommit långt i detta arbete med både pilotprojekt i Staden och kommande kontraktsskrav i våra ramavtal. Från och med den 1 juli 2025 kommer till exempel alla mindre schaktarbeten göras med eldrivna minigrävare. Vår entreprenör för underhåll, felavhjälpning och små projekt i Stockholm har redan nu en eldriven minigrävare för att utföra en stor del av våra arbeten, med fokus på innerstaden eftersom fördelarna med minskat buller och emissioner är störst där. Vår entreprenör för mätarservice har närmare 60 procent eldrivna servicebilar i Stockholm idag, delvis som en följd av våra upphandlingskrav där klimatsmarta lösningar premierades. Dessutom har vi pågående dialog med våra Stockholmsbaserade entreprenörer i hur Miljözon 3 ska hanteras – både som utmaning och möjlighet. Med dessa insatser bidrar vi också i vår roll som beställare och upphandlande enhet direkt till Stadens mål om Ett Stockholm utan globalt

klimatavtryck. Vi har ett samarbete med Stadens upphandlande funktioner i detta för bland annat utbyte av erfarenheter och best practice, vilket vi gärna utvecklar ytterligare. Vidare är Ellevio partner till Klimatkontraktet – Ett europeiskt klimatkontrakt på väg mot ett klimatpositivt Stockholm 2030 med uppskattade investeringar på i storleksordningen 30 miljarder i Staden. Ellevios största stationsprojekt någonsin är den totala ombyggnaden av ställverket i Värtan. Detta miljardprojekt är en viktig pusselbit för att säkra Stadens fortsatta elektrifiering och avgörande för dess utveckling.

Specifika synpunkter

Utveckla ett klimatpositivt energisystem

När det gäller utbyggnaden av vindkraft i Stockholmsområdet ser vi havsbaserad vindkraft som en potentiell del, medan vi ifrågasätter utbyggnaden av vindkraft på land med tanke på var en sådan utbyggnad på land skulle kunna ske.

Transportsektorn Samverkan

Avseende transportsektorn som är den största källan till utsläpp i Stockholmsområdet ställer vi oss bakom att en förstärkning och utbyggnad av elnätet är en förutsättning för en storskalig elektrifiering av transportsektorn.

Vi ser mycket positivt på tabellen på sidan 35 i Klimathandlingsplanen och anser att det är ambitiöst och bra av Staden att driva på fossilfria transporter som korresponderar med vår verksamhet. Dock efterlyser vi detta nedbrutet på hur. Vi önskar också klargöranden kring vilka antaganden som Staden har gjort för att nå detta och vilka konkreta åtgärder som krävs. Frågor på nationell nivå påverkar, exempelvis elskatten som indexeras upp, Reduktionsplikten påverkar i olika grad beroende på vad den uppgår till, vilken även borde påverka Staden och elektrifieringen samt Stadens kalkyler.

Bygglov och tillståndsprocesser

För att vi ska kunna klara målen kopplat till elektrifiering av transporter så behöver ansökningsprocesserna underlättas för bygglov för stationer och laddstolpar i stadsmiljön. I dagsläget drar sig flera aktörer ur till följd av de långa processerna och det finns ett stort missnöje och oförståelse för ledtiderna. En alternativ för att få till snabbare anslutningar skulle kunna vara att ta fram ett förenklat snabbspår för tillståndsprocesser.

Fossilfria arbetsplatser

Ellevio har enligt ovan påbörjat en omställning mot eldrivna fordon och arbetsmaskiner i egna entreprenadarbeten. Utbudet och marknaden är dock begränsad idag vad gäller större grävare och specialmaskiner som är drivna på el. En omställning från dag till annan kommer därmed inte att gå. Om vi, offentliga och privata beställare, tillsammans kan skapa en efterfrågan och en stegvis omställning så kan vi skapa en marknad och mer lönsamhet i den typen av entreprenader. En

utmaning för omställningen är också att eldrivna maskiner och fordon är dyrare i inköp så det är viktigt att säkerställa att dessa får en hög nyttjandegrad. Vi och andra aktörer kan bidra till att skapa ökad efterfrågan genom att ställa krav på eldrift i våra upphandlingar.

Transportoptimering

Vi anser att Stadens tekniska handbok har betydligt tuffare krav jämfört med branschstandard avseende bl.a. schaktdjup, schaktbredd, släntning/lutning. Vissa positiva ändringar har gjorts i handboken men vi anser fortfarande att gällande krav innebär stora ingrepp och merkostnader. Stadens krav innebär inte bara fördyrande kostnader för etablering av laddinfrastruktur utan medför också påverkan för Stadens invånare i form av längre projektider och större avstängningsytor. Större schaktmassor som ska transporteras bort liksom fler körningar med tunga transporter medför också större miljö- och klimatpåverkan. Vi har kvantifierat dessa extra körningar till ca 14 000 per år. En lastbil med en last på 9 ton släpper ut cirka 1,04 kg koldioxid per km. Detta är en uppskattning och koldioxidutsläppen kan variera beroende på faktorer som lastens vikt, terräng, hastighet och andra faktorer. För en lastbils körsträcka på 20 km innebär det 21 kg extra CO₂. För 14 000 extra körningar innebär det 294 ton extra CO₂ utsläpp, bara i Ellevios entreprenader.

Det finns idag metoder för att sortera massor för att säkerställa krav på kornstorlek och uppbyggnad av marken vid återställning av schakt. Möjligheten att återanvända massor i Stockholm skulle minska transporter och materialåtgången väsentligt. Det är även positivt att det minskar risken för spridning av invasiva växter.

Vi önskar även lyfta frågan om potentialen i landström, där vi genom att förstärka elnätet, möjliggör att stora fartyg som lägger till i Stockholms hamnar kan kopplas upp på elnätet istället för att köra dieselmotorer vid kaj.

Acceptans för klimatomställningens konkreta följder

Omställningsmål 1 Agera för en rättvis och inkluderande klimatomställning

En rättvis klimatomställning ett brett samhälleligt stöd och en ambitionshöjning kring kommunikation och dialog för att nå ut till fler: Detta bör också inkludera ett stöd och en förståelse för klimatomställningens konkreta följder. Vad gäller elektrifiering och utbyggnad/ombyggnad av elnätet så innebär denna verksamhet ofta både tillfällig och permanent påverkan i närmiljön.

Förståelse och acceptans för behovet av arbeten behöver säkerställas, vilket bland annat kan ske genom kommunikation och bättre förståelse bland kommunens invånare, näringsidkare och myndigheter. Ellevio satsar mycket på kommunikation till berörda i områden som påverkas av vår verksamhet, och försöker även minska buller och utsläpp exempelvis genom användning av elmaskiner och elfordon enligt ovan, men välkomnar också en bredare gemensam kommunikation tillsammans med andra aktörer i Staden.

Delmål 2.2 Minskad klimatpåverkan från transportsektorn

Det kommer att ta lång tid innan vi har ett fossilfritt (till största del elektrifierat) transportsystem, vilket innebär att biobränslen under en lång tid framöver är en extremt viktig komponent för omställningen. Med den på nationell nivå föreslagna reduktionsplikten ter det sig otroligt att Stockholm ska klara att minska utsläppen från transportsektorn med 80 procent till år 2030. Det skulle vara intressant att se beräkningar på hur hög reduktionsplikten behöver vara för att målen ska kunna nås och att detta sedan tydligt kommuniceras till politiken på den nationella nivån.

Ellevios bidrag till utvecklingen av ett klimatpositivt energisystem 2030 och fossilfritt 2040

Sammantaget bidrar Ellevio till Stadens mål om ett klimatpositivt energisystem 2030 och fossilfritt 2040 på framför allt följande sätt:

1. Förstärkning och utbyggnad av elnätet, vilket är en förutsättning för en storskalig elektrifiering av transportsektorn.
2. Effekttariffer som bidrar till att elanvändningen jämnas ut över dygnet och på så sätt minskar belastning i näten undre dygnets effekttoppar.
3. Nya smarta elmätare som Ellevio under perioden 2020 - 2023 installerade hos alla våra kunder. De nya elmätarna är en viktig pusselbit när vi nu bygger framtidens smarta elnät. Mätarna ger information om hur elnätet mår och vilka behov som finns. Vi kan snabbare åtgärda strömavbrott och det är enklare att komma igång och producera egen el, bland annat genom att installera solceller och börja sälja överskott av förnybar el.
4. Ny app för att möta våra kunders visualiseringsbehov och bidra till energieffektivisering. Ellevios app för kunder ökar energimedvetenheten och kompletterar Stadens energi- och klimatrådgivning och digitala tjänster till bostadsrättsföreningar, små och medelstora företag samt privatpersoner och bidrar därmed också till att energi används mer effektivt i Staden.
5. Samarbete med kommunala och regionala aktörer kring upphandlingskrav som styr mot fossilfritt och eldrivet.
6. Elektrifierade entreprenader till år 2030; redan nu med allt större andel eldrivna minigrävare och servicefordon för projekt, drift, underhåll och felavhjälpning av Stadens elnät.
7. Konkreta mål och faktiska aktiviteter som framgår ovan.

Avslutningsvis vill vi betona att vi efterlyser mer fokus på ”hur” i stället för att bara beskriva ”vadet”. Ellevio efterlyser konkreta förslag för att vi ska kunna ta ställning till dem till fullo, exempelvis tydligare krav på Staden på deras egna entreprenadarbeten önskar vi att Staden utvecklar rent konkret exempelvis inom Miljözon 3.

Fastighetsägarna Stockholm

Fastighetsägarna Stockholms yttrande daterat den 24 oktober 2024 har i huvudsak följande lydelse.

Stockholms stad har utifrån målen i stadens miljöprogram valt fem omställningsområden. Fastighetsägarna Stockholm anser att dessa fem omställningsområden speglar miljöprogrammets mål och intention på ett mycket bra sätt. Vi ser också att såväl miljöprogrammets mål som de valda åtgärdsområdena i Klimathandlingsplanen rimmar väl med de utmaningar som behöver lösas för att nå målen.

Klimathandlingsplanen tar fastighetssektorns utmaningar på stort allvar och vi anser att man i planen adresserar sektorns viktigaste och mest angelägna utmaningarna som behöver lösas.

I det fortsatta arbetet med Klimathandlingsplanen ser vi det som viktigt att Stockholms stad arbetar med länets övriga kommuner och Region Stockholm – då särskilt i relation till RUFSS och dess mål. Ett väl sammanhållet klimatarbete i stockholmsregionen underlättar för regionens företag att driva ett effektivt klimatarbete.

Vi ser också att det kommer vara viktigt att Stockholms klimatarbete sker i samklang med de krav som kommer från EU i och med implementeringen av den gröna given. Sett från Fastighetsägarnas perspektiv gäller detta särskilt taxonomin, CSRD och EPBD. För att få effektivitet i miljöarbetet kommer det vara viktigt att det inte utvecklas dubbla regelverk för hållbarhetsarbetet som riskerar ta fokus från det verkliga arbetet till administration. Det bästa är därför om Stockholms stads klimathandlingsplan i första hand fokuserar på incitament, snarare än strikta regler. På så vis behöver företagen inte balansera olika regelverk.

Åtgärder

Det är mycket bra att handlingsplanen tydligt adresserar vem som ska göra vad. Men under rubriken ”samverka med” kan det stundtals bli lite otydligt och inkonsekvent med vem som avses. På några ställen står det fastighetsägare, på andra näringslivet och på ett tredje intresseorganisationer. På några ställen i åtgärdslistan bör just fastighetsägare särskilt pekas ut. Detta gäller framförallt vid områden som berör cirkulära byggprocesser, då inte bara byggbolag utan även fastighetsägare jobbar med denna fråga och behöver involveras.

Nedan följer Fastighetsägarna Stockholms inspel för de åtgärder i Klimathandlingsplanen som berör våra medlemmar.

Omställningsområde 2: Utveckla ett klimatpositivt energisystem

2.1. Verka för ett förstärkt elnät i Stockholm där utbyggnadsbehov finns och samordna planering mellan elnätsbolag och stad

Det är angeläget att Stockholm verkar för ett förstärkt elnät. Företräddelsevis bör detta ske i samverkan med Region Stockholm och deras arbete för elförsörjningen för hela regionen.

Utöver att verka för ett förstärkt elnät bör Stockholms stad se över hur ny teknik möjliggör för fastigheter att vara en del av att lösa effektbristen. Solceller på fastigheters tak, batterilagring och framtida teknik där elbilsbatterier kan användas för att lagra och distribuera el (vehicle to grid) bör ses som ett komplement till förstärkt elnätsutbyggnad.

2.3. Förtydliga med hjälp av exempelvis proaktiv dialog, rådgivning och förtydligande i planhandlingar hur fler tillståndsansökningar för installation av solpaneler på byggnader kan beviljas med avseende på tekniska och arkitektoniska förutsättningar.

Det är välkommet att Stockholms stad arbetar med att underlätta för fastighetsägare att installera solceller på sina tak. Bostadsrättsföreningar är en grupp som kan behöva särskilt stöd i detta arbete.

Det kommer fortsatt vara viktigt att staden arbetar med att underlätta för installation av solpaneler. Framförallt behöver staden säkerställa att processen och beslut är transparenta, så det inte upplevs som godtyckligt.

2.9. Utredda hur spillvärme och överskottsvärme kan tillvaratas på olika nivåer i energisystem (byggnad, stadsdel samt regional nivå).

Det är positivt att spill- och överskottsvärme tillvaratas för att skapa hållbara energi- och uppvärmningssystem. Vi ser även att de nya allmänna villkoren för VA i hög grad kommer bidra till att säkerställa att detta görs.

Från Fastighetsägarna Stockholms sida vill vi peka på vikten att staden inte bygger ett centralstyrt system som tvingar in alla fastighetsägare i samma lösning. Ett system för att i högre grad tillvarata spill- och överskottsvärme behöver bygga på att det finns ekonomiska incitament för enskilda fastighetsägare att bidra till systemnytta.

Fastighetsägare i Stockholmsregionen har i dagsläget dålig erfarenhet av hur Stockholms kommunala bolag har höjt taxor och infört system utan föregående dialog. Särskilt Stockholm Exergis agerande i införandet av det så kallade Gateway-systemet har skapat konflikter och låsningar. Eventuella nya system som staden inför behöver bygga på hög grad av lyhördhet och dialog och frivillighet samtidigt som det leverera hög nytta för den enskilda fastighetsägaren.

2.10. Bygg och ta i drift bio-CCS anläggning i Värtan

Fjärrvärmebolaget Stockholm Exergi kommer att vara en nyckelaktör för att nå målen om ett Stockholm som är klimatpositivt 2030 och fossilfritt 2040. Det är därför bekymmersamt att det idag finns ett utbrett missnöje bland Fastighetsägarna Stockholms medlemmar vad gäller hur Stockholm Exergi har skött sina kundrelationer. Ett missnöje som beror på mycket mer än bara höjda priser. Förra året

höjde de flesta fjärrvärmebolag sina priser – varav många höjningar var rejält mycket högre än de som Stockholm Exergi stod för. Ändå var Stockholm Exergi det enda bolag i Stockholmsregionen som hade reservationer i den så kallade Prisdialogen. Stockholm Exergi fick också 800 anmälningar om medling i Fjärrvärmenämnden – vilket motsvarar 80 % av alla anmälningar nämnden tog emot förra året. Flera av våra medlemmar vittnar om så dåliga kundrelationer att de nu överväger att byta från fjärrvärme till bergvärme. Ett sådant byte är självklart inte önskvärt ur stadens perspektiv.

För att nå sina högt uppsatta miljömål på klimatområdet behöver Stockholms stad vara en aktiv ägare i Stockholm Exergi och säkerställa goda kundrelationer och att stadens fastighetsägare har högt förtroende för energibolaget och dess prissättning. De ryckiga prisförändringarna och den dåliga dialogen gör att flera av våra medlemmar lägger sin energi och tid på att hitta alternativ till fjärrvärme istället för att fokusera på hur deras fastigheter ska bli energieffektiva. Medlemmarna behöver i högre grad uppleva att fjärrvärmen är en stabil och förutsägbar uppvärmningsform som även premierar energieffektiviseringar i den egna fastigheten.

Utöver goda kundrelationer bör staden som aktiv ägare sträva efter att Stockholm Exergi har prismodeller som inte missgynnar de fastighetsägare som skapar lösningar som avlastar såväl elsystem som systemet för värme och kyla, genom att exempelvis sätta upp solceller på taket. Stockholm Exergi som bolag har alltid som drivkraft i att så många som möjligt ska koppla upp sig mot fjärrvärmen. För staden, som aktör inom miljöområdet kan det finnas fler sätt att skapa miljömässigt hållbar uppvärmning. Staden behöver därför säkerställa att det finns en strategi för att möta fastighetsägare utifrån den uppvärmningsform som är mest miljömässigt hållbar i det enskilda fallet.

För att Stockholm ska bli klimatpositivt 2030 kommer Stockholm Exergis projekt för bio-CCS vara en viktig del av lösningen. Satsningen är också något som flera fastighetsföretag planerat att använda som ett viktigt steg för att de ska kunna nå sina egna miljömål om klimatneutralitet. Många av de fastighetsägare som använder fjärrvärme från Exergi har själva mål om klimatneutralitet. För deras del behövs att Stockholm Exergi inte bara säljer bioCCS som negativa utsläpp utan att fjärrvärmen i sig kan räknas som klimatneutral av dem som använder dem. I dagsläget ser bioCCS inte ut att kunna användas på det sättet. Då behöver Stockholm Exergi antingen helt sluta med att elda plast och fasa ut alla fossila oljor eller så behöver bolaget använda en del av bioCCS för att göra sin egen produkt klimatneutral, alternativt bygga avfallsCCS för att få bort de fossila utsläppen.

2.20. Bidra till energieffektiviseringen av befintliga byggnader som förvaltas av bostadsrättsföreningar och privatpersoner genom att stärka Energi – och klimatrådgivningens löpande rådgivningsverksamhet till fastighetsägare.

Energi- och klimatrådgivningen uppskattas av många av Fastighetsägarna Stockholm medlemmar. Det är därför positivt att rådgivningen stärks. Det är fortsatt viktigt att

rådgivningen uppfattas som just rådgivande av våra medlemmar och inte som direktiv som måste följas.

Energi och värme är en av de största utgifterna för ett fastighetsföretag. För bostadsrättsföreningar är det direkt avgiftspåverkande. Det finns därmed en oerhört stark vilja att minska fastighetens användning av såväl energi som värme. Precis som tidigare förts fram är den viktigaste åtgärd staden kan vidta att Stockholm Exergis prismodeller säkerställer att investeringar i energieffektiviseringar faktiskt lönar sig. Idag får exempelvis bostadsrättsföreningar som installerat bergvärme men behöver fjärrvärmes för att hantera effekttoppar betala ett oerhört högt pris för den fjärrvärme de använder. Stockholm Exergi är ett till hälften kommunägt bolag och behöver vara en del i stadens klimatomställning i sin dagliga leverans av fjärrvärme. Inte bara som en aktör för bio-CCS.

2.27. Utreda förutsättningar för ellagring genom överföring av el från elbilar till byggnader.

Ellagring genom överföring av el från elbilar till byggnader (så kallade vehicle to grid) är en teknik, som när den är mogen har stor potential i att bidra till att utjämna effektbrist i Stockholms elnät. Det är bra att Stockholms stad redan nu utreder frågan. En av de utmaningar som ofta lyfts kopplat till vehicle to grid är att biltillverkarna är ovilliga att använda system som möjliggör dubbelriktad laddning. Genom sin storlek kan Stockholms stad vara pådrivande i frågan och bidra till att hitta en lösning.

Under rubriken ”samverkande aktörer” bör fastighetsägare vara en aktör.

Omställningsområde 3: Driva på för hållbara och fossilfria transporter

3.1G. Revidera och tillämpa nya riktlinjer för parkering i nyproduktion

Detta är en välkommen och välbehövlig åtgärd. De fastigheter och stadsdelar som byggs idag kommer finnas kvar om hundra år. Stockholm behöver revidera riktlinjer för parkering som är utformade för en fungerande mobilitet år 2124.

Fastighetsägarna Stockholm ser gärna att fokus skiftar från strikta P-tal till fungerande och klimatsmart mobilitet. Idag är ofta krav på underjordiska garage standard vid nybyggnation av bostadshus, något som är oerhört dyrt, och i många fall ökar kostnaden för byggprojekt med upp emot 30 %. Därtill ökar CO₂-utsläppen för byggnaden kraftigt jämfört med om den hade byggts utan underjordiskt garage. Detta samtidigt som de som flyttar in i fastigheten inte alltid är villiga att betala vad det kostar att hyra en sådan garageplats, särskilt inte om fastigheten byggs i ett område där gatuparkeringen är gratis. Detta resulterar i en ojämlig situation där de hyresgäster som har råd att ha bil indirekt ekonomiskt subventioneras av dem som väljer bort bilen. Kostnaden för parkeringar, ekonomiskt såväl som klimatbelastningsmässigt, bör tas av den som nyttjar dessa, därför bör fastighetsägare få en större valfrihet i att kunna ersätta parkeringar med mobilitetslösningar, utifrån vad marknaden anses efterfråga och vara villiga att betala för.

För att hitta kreativa lösningar för förbättrad mobilitet jobbar staden redan idag med flexibla P-tal. Dessvärre är det många av våra medlemmar som vittnar om att det är svårt att komma fram med nytänkande lösningar i dialog med Exploateringskontoret. Det största problemet är att man uppfattar att Exploateringskontorets utgångspunkt är att fastighetsägaren behöver hitta kompensatoriska åtgärder som är lika kostsamma som att bygga garage. Intrycket är att fastighetsägare helt enkelt inte ska komma för billigt undan. Det har fått till följd att flera nybyggda fastigheter står med har halvtomma cykelrum och rum för paketutlämning som inte används, lösningar som aldrig efterfrågats av dem som ska flytta in i fastigheten. Dessa utrymmen har kostat att bygga samt innebär en utebliven intäkt för potentiell uthyrningsbar yta i fastigheten – en kostnad som i slutändan läggs på de boende i huset.

Flexibla P-tal är med dagens utformning inte ett bra sätt att få fram fungerande mobilitetslösningar. Istället för att fortsätta arbeta utifrån en norm om att människor i en bostadsfastighet ska ha tillgång till ett utrymme för att parkera en egen bil borde staden börja jobba med någon form av mobilitetsnorm eller mobilitetstal. Detta vore ett sätt att ändra synsättet på hur vi ska ordna våra transporter i en storstad. Det behövs en betydligt mer flexibel syn på hur mobiliteten kan lösas i varje enskilt projekt, beroende på hur de lokala förutsättningarna det ser ut. En sådan är vilken typ av mobilitet som människorna som förväntas flytta in i huset dels har behov av, dels har möjlighet att efterfråga. Det behöver också finnas en förståelse för att många stockholmare inte har ekonomisk möjlighet att köpa just en elbil. Kravet på antalet laddplatser bör därför anpassas utifrån att en förväntad efterfrågan kan lösas. Exempelvis går det många gånger bra att lösa efterfrågan på laddplatser genom att man inte har sin egen dedikerad laddplats, utan att man ställer bilen där det finns plats. På så sätt nyttjas laddplatserna optimalt. Fler kan ladda och kostnaden för detta minskar. Det finns också många laddsystem idag som går att bygga ut över tid för att möta reell efterfrågan, varför det är rimligt att i kravställandet fokusera på att effektbehovet till fastigheten säkerställs, snarare än exakt antal byggda laddplatser.

Mobilitetstjänster är en ny marknad som är under enormt snabb utveckling. Det är därför svårt att förutse vilka tjänster som kommer ge störst nytta för slutkunden om tio eller tjugo år. Därför efterfrågas även mer flexibla krav både vad gäller p-tal och exakt typ av mobilitetstjänster, speciellt direkt kopplade till detaljplanerna. Om detta regleras i exploaterings- eller genomförandeavtal istället finns en större möjlighet för staden och exploitören att i senare skede ompröva beslut, tex. i samband med bygglov.

3.3b. Främja tjänster för delad mobilitet genom att undersöka förutsättningar och lämpliga affärsmodeller för storskalig, delad mobilitet i ett större område

Minskat bilåkande i staden är i grunden positivt för fastighetsföretagande. Därför är det bra att Stockholms stad nu beslutar att undersöka förutsättningarna för storskalig, delad mobilitet i ett större område. För att gå över från ett resande med egenägd bil till en mer hållbar, delad mobilitet behöver människor se och uppleva att den delade mobiliteten är både enklare, smidigare och billigare. Om denna åtgärd utformas på ett

väl avvägt sätt så skapar det förutsättningar för att på ett samhällsekonomiskt sätt åtgärda de utmaningar som vi pekar på under rubrik 3.1G.

Även under denna åtgärd bör fastighetsägare vara en part att samverka med. Detta gäller såväl fastighetsägare som äger kontorsfastigheter eller andra kommersiella fastigheter, fastighetsägare som äger hyresfastigheter och bostadsrättsföreningar.

3.6c. Underlätta för privata aktörer att bygga publik laddinfrastruktur på gatumark där det är lämpligt

Det är positivt att det finns en hög tillgång till laddinfrastruktur. Samtidigt är det viktigt att gatumark inte reserveras för parkering och laddning under en lång tid framåt. När staden går mot en högre grad över delad mobilitet och en lägre grad av egenägd bil kommer behovet av laddplatser minska. Sett ur fastighetsägarnas perspektiv är det då bättre att laddning och parkering sker i befintliga, redan färdigbyggda garage och att gatan kan användas för stadsutvecklingsåtgärder. Men en alltför hög grad av publik laddinfrastruktur på gatumark finns en hög risk för att gatumarken kommer fortsätta att användas för parkering och laddning. Särskilt om staden skrivit in sig i långa kontrakt med privata aktörer.

3.6d. Verka för utbyggd laddinfrastruktur hos BRF:er, småhus, privata hyresvärdar och företag genom bl.a. kommunikationsinsatser

Här vill Fastighetsägarna Stockholm spela in att det är viktigt att också tillgängliggöra den laddning som redan finns. Här har elektrifieringspakten tagit ett bra initiativ för att arbeta vidare med att tillgängliggöra semipublik laddning i privata garage.

3.8. Införa miljözon klass 3 enligt stadens beslut

Det är i grunden positivt och välkommet att biltrafiken i city elektrifieras. Det innebär bättre luft och tystare stadsmiljö. Men själva införandet av miljözon klass 3 har dessvärre gått alldeles för snabbt för att våra fastighetsägare ska ha möjlighet till en rimlig omställning. Detta är också en synpunkt som Fastighetsägarna Stockholm fört fram i de samrådsmöten med staden som vi deltagit i.

När miljözon klass 3 väl införs är det viktigt att en stor andel av människor, företag och fastighetsägare i city ser det som en positiv förändring. Då läggs grunden för att både utvidga och införa fler miljözoner. Om införandet skapar alltför stora problem för de som bor och verkar i city är risken snarast att det blir oerhört svårt att fortsätta arbetet till fler områden.

3.9. Integrera viktiga elektrifieringsperspektiv i stadens strategiska utvecklingsarbete för att hantera målkonflikter, identifiera synergier och säkerställa en snabb elektrifiering

Elektrifieringen kommer vara en viktig del för att nå Stockholms klimatmål. Det är därför positivt att den blir en del av stadens strategiska utvecklingsarbete.

3.12 Verka för samutnyttjande av laddinfrastruktur

Det är positivt att Stockholm kommer verka för samutnyttjande av laddinfrastruktur. Idag finns exempelvis många laddplatser i låsta garage som inte används optimalt. Staden kan tillsammans med fastighetsägarna hitta lösningar på hur fler platser för laddning ska kunna tillgängliggöras. Ett första steg har redan tagits inom ramen för elektrifieringspakten.

3.18. Verka för tidigare nedläggning av Bromma flygplats

När BRA aviserat att man lämnar Bromma flygplats blir det självklart att flygplatsen avvecklas. God tillgänglighet kommer även fortsatt vara viktigt för Stockholm attraktivitet. Stockholms stad bör ta en aktiv roll i att skapa nya, mer hållbara förbindelser till Stockholm, både med resten av landet och med Europa och övriga världen. Stockholm har många huvudkontor och trots övergången till digitala möten kommer tillgängligheten fortsatt vara avgörande för att de ska finnas kvar här.

Stockholms stad bör därför jobba med att öka tillgängligheten från Stockholm till Arlanda. Där bör det exempelvis övervägas om staten ska köpa loss Arlandabanan för att kunna sänka priserna. Även om flygresor i sig inte är klimatsmarta är det ett snabbt, effektivt och klimatsmart sätt att ta tåget till Arlanda.

Utöver detta bör Stockholms stad arbeta för att få bättre förbindelser med exempelvis nattåg till både övriga Sverige och till Europa.

3.22. Arbeta för utökad kollektivtrafik på vatten

Kollektivtrafik på vatten är positivt både utifrån aspekten trängsel och utifrån ett attraktivitetsperspektiv. Båtpendling är också ett sätt att få fler att gå från bilen till kollektivtrafiken. När nya bostadsområden utvecklas vid vatten bör vattenburen kollektivtrafik vara ett alternativ.

Omställningsområde 4: Planera, bygga och utveckla staden cirkulärt och hållbart

Omställningen av fastighetssektorn från att vara linjär till att bli cirkulär och hållbar är en viktig del av Fastighetsägarna Stockholms arbete. Vi har bland annat tagit fram en vägledning för cirkulära byggprocesser. Många av våra medlemmar arbetar aktivt med cirkulära byggprocesser och några av dem har kommit mycket långt i sitt arbete. De flesta stora fastighetsägare i Stockholmsregionen har själva satt höga mål för cirkularitet vid ny- och ombyggnation. Flera av dem bygger upp egna återbrukscentraler och arbetar målmedvetet och systematiskt för att ställa om. Det finns med andra ord en stor vilja och hög kunskap hos stadens fastighetsägare som staden både bör använda sig av och förstärka, genom några nödvändiga åtgärder som underlättar cirkulärt byggande. Detta arbete drivs självklart av en vilja att bidra till ett mer hållbart sätt att driva fastighetsföretag. Men omställningen handlar också i hög grad om att EU:s gröna giv nu implementeras i medlemsländerna. Hållbarhetsredovisningar för såväl fastighetsföretag som deras kunder är en viktig

drivkraft här, liksom taxonomins krav på gröna lån. Det kommer i det fortsatta arbetet vara viktigt att staden jobbar i takt med de hållbarhetskrav och villkor för grön finansiering som kommer via den gröna given. För att få ett effektivt hållbarhetsarbete ute hos fastighetsföretagen behöver de kunna jobba mot en målbild och enligt ett sätt att redovisa. Dubbla redovisningar riskerar bara att ta fokus från det verkliga arbetet.

Illustrationen med avfallstrappan är oerhört positiv sett ur fastighetsägarnas perspektiv. Den visar tydligt hur det redan byggda är det mest hållbara.

Under åtgärderna finns flera förslag om att utreda krav på cirkulära åtgärder. Ur fastighetsägarnas perspektiv är det absolut viktigaste staden kan göra att ställa om sin egen organisation att främja cirkulära byggprocesser. Framförallt Exploateringskontoret och Stadsbyggnadskontoret behöver i alla beslut ha det cirkulära som norm. Då behöver stadsbyggnadsprocessen börja i hur vi ska använda och nyttja det vi har. Istället för att utgångspunkten är att riva och bygga nytt behöver detaljplaneprocessen omfatta även rivningsbeslut. Den ska inte ta vid efter att rivningsbeslut redan är fattat. Det är en sådan omställning av stadens egen organisation som kommer att ge absolut störst effekt för stadens klimatarbete.

4.1. Utveckla och genomföra klimatanalyser i plan- och exploateringsprocessens olika skeden från översiktlig planering till detaljplanering. Analyserna ska visa hur olika ställningstaganden kan bidra till minskad klimatpåverkan. Det kan till exempel handla om vilka förutsättningar planen skapar för transporteffektivitet, grönstruktur, energianvändning, masshantering, rivningar och cirkulärt byggande.

Denna åtgärd kommer vara en viktig del för att ställa om stadens egen organisation från att tänka linjärt till att bli cirkulär. I detta arbete kommer det vara viktigt att hantera utmaningar inom befintlig lagstiftning. Här kan Stockholms stad vara en pådrivande part gentemot staten för att skapa regelverk som främjar cirkulära processer.

Under samverkansparter bör fastighetsägare finnas med som en part.

4.2. Möjliggör för resurseffektiv användning av den byggda miljön genom att underlätta för byggaktörer att anpassa befintliga byggnader framför rivning och nyproduktion.

Det är oerhört positivt att staden går vidare med att underlätta för byggaktörer att anpassa befintliga byggnader.

Idag är oflexibla detaljplaner ett av de största problemen för fastighetsägare som både vill konvertera sina byggnader och bygga nytt med återbrukat material. Detta är också en fråga som kan lösas lokalt. För konvertering handlar det om att detaljplaner inte medger att fastigheten ändrar användningsområde, från exempelvis kontor till bostäder, vilket gör att en långdragen och kostsam process för att ändra detaljplanen ofta krävs för att få tillstånd en konvertering. För nybyggnation handlar det om att

detaljplanerna ofta är alltför rigida i val av material och färgsättning för att det enska finnas återbrukat material att tillgå när fastigheten väl ska byggas. Vi menar inte att byggherren ska tillåtas bygga i vilket material som helst, utan att man inom ramen för en god gestaltning ska kunna medges en flexibilitet i både material och färgval. Ett alternativ för staden att säkerställa en viss kvalitativ nivå avseende gestaltning kan vara att istället för att styra detta i detaljplan ta fram en kvalitetsbilaga till exploaterings- eller genomförandeavtal, då senare överenskommelser i samband med tex. bygglov kan göras utanför plan- och bygglagen. Det finns flertalet exempel på där både staden och exploitören vill göra avsteg från äldre och alltför detaljerade detaljplaner, men detta kräver tidskrävande processer och därför inte anses möjligt.

En annan metod för att underlätta för att återbrukat material ska användas vid nybyggnation är att sätta e-tal som möjliggör flexibilitet i byggnadens utformning. Detta innebär att fastigheten får ett tak på BTA men att själva utformningen, med exempelvis takhöjd är anpassbar. Sådana e-tal underlättar för att använda material som trästommar, eller återbrukat material. En kommun som ofta jobbar med e-tal är Täby.

I detta sammanhang bör även nämnas att en mycket hög potential för återbruk ligger i att återbruka när kontorsfastigheter genomgår hyresgäst Anpassning och när lägenheter genomgår planerat underhåll, som exempelvis stambyte. Vad gäller hyresgäst Anpassningar för kontorsfastigheter kan dessa ofta genomföras med återbrukat material genom att fastighetsägaren och kunden har en dialog om vilka möjligheter som finns och vad resultatet kommer att bli. Vad gäller hyreslägenheten sätter idag bruksvärdesystemet ofta käppar i hjulet för en renovering med återbrukat material, då detta i varje enskilt fall nästan alltid värderas lägre än nytt material. Detta är en utmaning som behöver få en lösning.

Ytterligare ett område som är problematiskt är frågan om konvertering av byggnader från kontor till bostad. Här behöver dels regelverket uppdateras men det finns också utmaningar i att detaljplanerna ofta är rigida vad gäller fastigheters användningsområde. Genom att göra det enklare att konvertera mellan kontor, bostad och kontor igen kan befintliga fastigheter användas mer optimalt, vilket ger hög miljönytta.

4.3. Utredda potentialen för ombyggnad, påbyggnad och utbyggnad av stadens befintliga byggnader när staden har behov av nya funktioner för att minska behovet av nybyggnation.

Det är mycket positivt att staden utreder potentialen för påbyggnad och utbyggnad i befintliga byggnader. Detta borde gälla alla befintliga byggnader, och inte bara stadens egna.

Ett av de mest resurseffektiva sätten att bygga är att använda befintliga byggnader och infrastruktur. Det behöver därför bli både enklare, smidigare och mindre kostsamt för fastighetsägare att bygga på en extra våning på en fastighet, att inreda en vind

eller att tillåta byggnation av ett gårdshus på innergården av en befintlig byggnad. Då används befintlig mark, byggnader och infrastruktur, vilket i sig är resurseffektivt.

Även för detta område är oflexibla detaljplaner något som försvårar och fördyrar för den fastighetsägare som vill genomföra ombyggnad, påbyggnad eller utbyggnad. Det finns även ett behov av att beslut som fattas är såväl transparenta som konsekventa. Smidiga, tydliga och och transparenta processer underlättar för att fler fastighetsägare ska kunna genomföra olika former av på- och tillbyggnader.

Även under denna rubrik bör fastighetsägare finnas med när det kommer till samverkan.

4.5. Genomföra en översyn av respektive nämnds relevanta styrdokument (t.ex. byggnadsordning, teknisk handbok etc.) för att identifiera ev. revideringsbehov i syfte att öka cirkularitet och minska klimatpåverkan.

Detta är en mycket bra åtgärd som Fastighetsägarna Stockholm ser positivt på. Som angivits ovan kommer stadens egen omställning till cirkulära byggprocesser att vara avgörande för att företagen ska kunna fortsätta sin resa mot cirkularitet.

4.6. Utredda vilka hinder som finns för återbruk av byggmaterial och vidta åtgärder, såsom att minska detaljerade krav på byggnader som försvårar återbruk.

Detta är en mycket välkommen åtgärd. Fastighetsägarna Stockholm vill här särskilt peka ut alltför detaljerade detaljplaner och bygglov som en faktor som många av våra medlemmar pekar på försvårar för återbruk. Här kommer staden att behöva vara pådrivande mot staten för att ändra i exempelvis Plan- och bygglagen.

4.9a. Planera för att ställa krav på gränsvärden för klimatbelastning från nyproduktion (A1-A5) vid byggande på stadens mark och där det lämpar sig, pröva att ställa skarpare krav än lagstiftarens.

Det är mycket positivt att staden ställer krav på klimatpåverkan, snarare än specifika tekniker eller material för nybyggnation. Det underlättar för fastighetsägare att använda den bästa möjliga tekniken till lägst kostnad – vilket i sin tur kommer utveckla hela branschen.

Höga krav på CO₂-utsläpp är positivt och driver utvecklingen mot klimatsmart byggande. Men för att kraven ska få avsedd effekt kommer det vara oerhört viktigt att det inte finns även andra detaljerade krav som går längre än lagstiftarens. Att olika kommuner ställer olika krav på miljöprestanda är något som kraftigt försvårar branschens omställning mot hållbarhet och som även fördyrar byggprocessen.

Fastighetsägare bör finnas med som en aktör att samverka med.

4.10 Utveckla riktlinjer/metodik för klimatberäkningar vid ombyggnad och underhåll av byggnader samt ta fram anvisningar för krav på klimatberäkningar.

Detta är en välkommen åtgärd. Det bör säkerställas att detta sker i samverkan med andra aktörer och initiativ som gör detsamma. Risken är annars hög för att många företag kommer behöva göra dubbla rapporteringar. Särskilt viktigt kommer det vara att det inte skapas olika metodiker för olika kommuner.

4.11a. Utredda förutsättningar, planera och införa återbruksdepåer för bygg- och anläggningsmaterial för stadens verksamheter.

4.11. Utredda förutsättningar, planera och sträva efter att införa återbruksdepåer av bygg- och anläggningsmaterial för externa aktörers verksamheter.

Att utreda förutsättningarna för en återbruksdepå är något som våra medlemmar länge efterfrågat och det är mycket positivt att staden går vidare med detta.

Fastighetsägarna bör finnas med som en aktör då våra medlemmar har ett stort behov av såväl återbruksdepåer som uppställningsplatser för material. I sammanhanget är det också värt att nämna att det med hög sannolikhet kommer krävas mer nischade depåer för att säkerställa såväl smidiga processer som kompetens på anläggningarna. Det är stor skillnad att jobba med interört material som takplattor, mattor och installationer eller att lagerhålla natursten eller betongfundament.

4.14. Utredda möjlighet till införandet av bonus-vitesmodell för kravställning i upphandling av byggentreprenörers och byggprojekts utförandeskede i syfte att minska klimatpåverkan och främja ökat återbruk.

Krav på låga utsläpp i stadens byggprocesser är positivt. Fastighetsägarna Stockholm ställer sig däremot negativa till att införa en bonus-vitesmodell. Redan idag ställs höga krav på fastighetsägare i exploateringsprocessen. Det nya förslaget till markanvisningspolicy lägger en mycket hög risk och kostnad på fastighetsägare och byggherrar.

Med ytterligare hot om vite finns en risk att nybyggnationen i Stockholm helt stannar av. Kostnaden för nybyggnation har stigit kraftigt de senaste åren, samtidigt som såväl samhällets som stockholmarnas ekonomi har försämrats. Det finns helt enkelt inte utrymme i fastighetsägarnas kalkyler för ytterligare risker om fördyringar.

Det finns redan idag gott om morötter i systemet, tack vare EU:s taxonomi som leder till att bankerna ställer krav på hållbarhet för att ge förmånliga lån. Krav på låga CO₂-utsläpp är en tillräckligt god piska för att driva utvecklingen.

4.17. Ta fram riktlinjer hur kompetenskrav hos utförare gällande klimat och cirkularitet kan ställas i upphandling av projektering och utförande av byggprojekt.

Detta är en åtgärd som Fastighetsägarna Stockholm ställer sig tveksamma till. Ytterligare detaljerade krav riskerar att skapa höga kostnader och onödig administration som tar fokus från det som ska uppnås – låga utsläpp.

Gretas Gamlingar

Gretas Gamlingars yttrande daterat den 21 oktober 2024 har i huvudsak följande lydelse.

Vi i klimatnätverket Gretas Gamlingar i Stockholms stad är positiva till många av stadens förslag till Klimathandlingsplan 2024–2030. Vi har dock ett antal synpunkter.

Ett viktigt mål i Miljöprogrammet handlar om att inkludera oss stockholmare i klimatomställningen. Tyvärr är själva klimathandlingsplanen inget bra exempel på att inkludera dess läsare. Den är väldigt svåröverskådlig, och den stora mängd siffror som här anges för olika typer av utsläpp är mycket svåra att få ihop med de olika miljömålen. Vi föreslår därför att när Klimathandlingsplanen är beslutad, så framställs en mera kortfattad och pedagogisk beskrivning av dess innebörd, vilken görs lätt tillgänglig för medborgarna.

Det viktigaste konkreta klimatmålet i Miljöprogrammet är det övergripande målet att Stockholm ska vara klimatpositivt år 2030. Klimathandlingsplanen visar tyvärr inte på något realistiskt sätt att uppnå detta mål. Problemet är att man räknar med mycket stora negativa utsläpp i form av Bio-CCS. Vi anser att den beskrivning som ges av Stockholm Exergis projekt med koldioxidinfångning är överdrivet positiv och innehåller många oklarheter.

I Klimathandlingsplanen verkar det som om Staden räknar med att kunna tillgodoräkna sig mer eller mindre alla de 800 000 ton CO₂ som Stockholm Exergi planerar att kunna fånga in via Bio-CCS per år från 2027, men på Exergis hemsida står det att det mesta kommer att säljas på en internationell marknad. Här finns en allvarlig motsättning som äventyrar miljömålet om klimatpositivitet. Detta kräver en förklaring!

Vi vänder oss också starkt emot uttrycket ”fånga in koldioxid från atmosfären” som används både i klimathandlingsplanen och i Stockholm Exergis stort uppslagna annonser i dagspressen. Vi anser att det är missledande. Vi är vidare mycket skeptiska till att det blir tekniskt och finansiellt möjligt att samla in 800 000 ton CO₂ per år med start 2027. Det är en mycket kostsam och riskabel teknik, t.ex. vad gäller läckage och lagringsmöjligheter. Enbart vad gäller lagringen tycks exempelvis den planerade mellanlagringen i Norviks hamn ha en tidsplan som inte alls matchar Exergis behov (enligt en rapport från Norvik Infrastructure i våras).

Vi anser att denna överdrivet positiva bild av metoden med koldioxidinfångning kan leda till synsättet att satsningar på att minska de nuvarande utsläppskällorna inte är lika viktiga. BioCCS/CCS kan möjligen bli nödvändigt som ett komplement för att på sikt nå nollutsläpp eller negativa utsläpp. Men det absolut viktigaste på kort sikt är att drastiskt minska de nuvarande utsläppen.

När det gäller de olika omställningsområdena har vi följande synpunkter.

Omställningsområde 1. Agera för en rättvis och inkluderande klimatomställning.

Detta kapitel är mycket angeläget om man ska få med stockholmarna i klimatomställningen. Här finns många bra förslag, men vi önskar oss fler idéer för

hur man ska åstadkomma att de som nu släpper ut mest gör de största minskningarna! Det är viktigt att insatser läggs på stadsdelsnivå och att medborgarna bjuds in till möten om klimatomställning och klimatanpassning. Ansvariga på stadsdelsnivå behöver utses och utbildas. Samrådsmöten bör ordnas om olika frågor. Detta bör kompletteras med att staden driver en kampanj ”Stockholm ställer om” där stadsdelarna får en framträdande roll.

När det gäller konsumtionsbaserade utsläpp finns det alldeles för lite konkreta idéer till hur hushållens utsläpp ska minskas. Eftersom hushållens utsläpp står för större delen av de konsumtionsbaserade utsläppen (65%) blir det övergripande målet om att de konsumtionsbaserade utsläppen ska halveras fram till 2030 svårt att nå. Det är av yttersta vikt att stadsdelarna tilldelas medel så att de i samarbete med civilsamhället kan agera i frågor som rör målet att minska de konsumtionsbaserade utsläppen. Det kan gälla återbruk av olika varor, delningstjänster, informationsdagar, studiegrupper, teaterföreställningar, workshops m.m

– Kommentarer till några punkter i motsvarande tabell:

1.2 Vid planering av en klimatsmart och tålig stad bör samverkan ske också med civilsamhället.

1.7 Hur sätter man fokus på grupper med stor klimatpåverkan när man ska förmå invånarna att minska konsumtionen?

1.9 Samverkan bör även ske med näringslivet när man ska skapa möjligheter för stockholmarna att hyra, reparera, byta osv.

1.13. Det är av yttersta vikt att staden får garantier att den återvunna plasten återanvänds och att staden redovisar för invånarna vad som händer med den utsorterade plasten.

Omställningsområde 2. Utveckla ett klimatpositivt energisystem

– Kommentarer till några punkter i motsvarande tabell:

2.2–4 Bra att solceller planeras på alla Stadens tak. Även möjligheter till solcellsparker borde utredas.

2.6–7 Bra att staden gör allt för att snabba på processen att få bort plasten ur avfallsförbränningen. Staden måste ställa krav på sina leverantörer dels att minska användningen av plast, dels att endast använda plast som går att återvinna. Staden bör också utöva påtryckningar, på nationell eller EU-nivå, att innehållet i all plast standardiseras så det blir återvinningsbart. Det är också viktigt med tydlig kommunikation till medborgarna att stadens ambition är att optimera utsorteringsgraden av plast för att motivera till bättre källsortering.

2.10-12 Angående bio-CCS och CCS, se synpunkter i inledningen ovan.

2.21-22 Användning av värmepumpar för uppvärmning av byggnader nämns inte alls. Staden borde uppmuntra installation av värmepumpar. 2.29 Viktigt med

information till medborgarna om att biogas produceras av matavfallet, vilket kan motivera bättre källsortering.

Omställningsområde 3. Driva på för hållbara och fossilfria transporter.

Utsläppen från transportsektorn ska minska med 80 procent till år 2030, relativt 2010. Det innebär en stor omställning för biltrafiken som ska minska med 30 procent till 2040, relativt 2017. Framkomligheten för cykel och kollektivtrafik måste förbättras. Stockholmarna är helt beroende av att det offentliga utbudet av kollektivtrafik i Stockholm fungerar bättre om bilresandet ska minska. Region Stockholms stora nedskärningar i busstrafiken, försämrade tidtabeller, prishöjningar går på tvärs med stadens målsättning. Staden måste ta ett mycket tydligare ansvar så att kollektivtrafiken fungerar. Visionen skulle kunna vara ”En omställning som utvecklas mot att tåg, övrig spårbunden trafik, buss, elbilar, cyklar knyts samman till ett väl fungerande fossilfritt transportsystem i staden med omgivning”.

Staden föreslår flera bra åtgärder som stadsmiljözoner, omfördelning av trafikytor för vistelse och grönska med mera. Staden bör även verka för striktare hastighetsbegränsning, differentierade parkeringsavgifter, högre trängselskatt.

Omställningsområde 4. Planera, bygga och utveckla staden cirkulärt och hållbart.

Vi ställer oss positiva till många av förslagen. Enligt handlingsplanen ska byggverksamheten anpassas för att möjliggöra cirkulärt byggande genom återbruk och hållbara materialval. Med tanke på att staden planerar för 140 000 nya bostäder mellan 2010 och 2035 är dessa frågor centrala. Det bör förtydligas att ett ökat byggande i trä är nödvändigt för att sektorns verksamhet ska ha möjlighet att nå klimatneutralitet via minskade utsläpp och ökad kolinlagring. Det har uppmärksammats att frigolit används vid vägbyggen, detta bör förbjudas inom stadens gränser.

Omställningsområde 5. Styra mot en konsumtion med låg klimatpåverkan i stadens egen organisation.

Här finns också många bra förslag.

– Kommentarer till några punkter i motsvarande tabell:

5.9 Vi tycker det är bra att man ska utreda komponering av måltider med i genomsnitt 1,25 kg CO₂e per kilo livsmedel. Med en måltidsvikt på 0,4 kg ger detta ett utsläpp på 0,5 kg CO₂e per måltid. Detta stämmer med WWF:s One Planet Plates uppskattning av vad som krävs för att inte överskrida 1,5 graders uppvärmning. Vi önskar också att man ska satsa på att genomföra en övergång till sådana måltider! Dessutom måste man utbilda och informera dem som serveras stadens måltider och deras anförvanter om att vegetarisk mat (som ju släpper ut minst CO₂) är näringsriktig, hälsosam och god.

5.11 Vid upphandling ska man prioritera närodlat och ekologiskt.

5.13-16 Det är också viktigt att hitta och ge exempel på alternativa material till plasten. Staden bör till exempel upphöra med att anlägga konstgräsmattor av plast, och i stället hitta ersättningsmaterial.

Slutord

Vi i Gretas Gamlingar finns på torgen i stadsdelarna och försöker nå medborgarna med klimatkunskap. Vårt samarbete med pensionärsorganisationer, kyrkan, bibliotek, skola med flera är viktiga mötesplatser som kan utnyttjas bättre. Men som många andra mindre föreningar och nätverk saknar vi resurser, till exempel tillgång till lokal för samtalsgrupp eller föreläsningar. För att uppnå en verkligt inkluderande klimatomställning bör stadsdelarna få i uppdrag att stödja och samarbeta med lokala klimatgrupper

Göteborgs stad

Göteborgs stads yttrande daterat den 22 oktober 2024 har i huvudsak följande lydelse.

Miljöförvaltningens synpunkter

Miljöförvaltningen bedömer att Stockholms stad har tagit fram ett ambitiöst och relevant förslag på klimathandlingsplan för Stockholms stad. Vi ser det som en positiv utveckling av föreslagna plan att programperioden förlängs och gäller till 2030. Även om det är bråttom att ställa om till ett hållbart samhälle är det samtidigt ett arbete som gynnas av långsiktighet och goda förutsättningar att planera arbetet. I Inledningen berörs risker med ett förändrat klimat och en långsiktig vision med klimatomställning och ekonomins stabilitet. Detta borde handlingsplanen trycka betydligt mer på (i inledningen eller avslutningen). Vilka risker det för med sig att inte ställa om för minskad klimatpåverkan (här går ju klimatomställning och klimatanpassning ihop) och vilka vinster/positiva effekter det finns med att vi ställer om (miljömässigt, för näringslivet/ekonomi, socialt, hälsomässigt). I handlingsplanen nämns att Stockholms stad har en separat klimatanpassningsplan, miljöförvaltningen bedömer att klimatanpassningen är en mycket viktig del i omställningen därför borde klimatanpassningsplanen på ett tydligare sätt integreras i Klimathandlingsplanen.

Miljöförvaltningen har valt att ge synpunkter under respektive åtgärdsområde nedan för att avsluta med övergripande synpunkter under ”Arbetsätt för att nå målen”.

Agera för en rättvis och inkluderande omställning

Miljöförvaltningen ser positivt på att Stockholms stad har vägt in den sociala dimensionen i omställningen och formulerat mål för en rättvis och inkluderande omställning. För att nå framgång inom både sociala och ekologiska mål behöver städer utforma sina verksamheter så att de stärker en rättvis omställning och arbeta för att medborgare blir delaktiga och har inflytande på omställningen. Förvaltningen ser också positivt på att utbildning av barn och ungdomar särskilt lyfts fram i handlingsplanen.

Utveckla ett klimatpositivt energisystem

Ambitionen är hög gällande att nå ett klimatpositivt energisystem. I handlingsplanen sätter man stor tilltro till att BECCS anläggningen i Värtan kommer till stånd och kan leverera enligt plan redan 2027, om den inte kommer i gång enligt förväntan befinner man sig i ett helt annat läge. Miljöförvaltningen ser positivt på satsningen och ambitionen att ligga i framkant på teknikutvecklingen och följer det med stort intresse då Göteborg har liknande anläggningar och ambitioner. En ytterligare aspekt på de negativa utsläppen är ju att de kommer att vara en handel kring detta och då är det viktigt vem som ”räknar hem” utsläppsminskningarna och att de inte räknas dubbelt. Viktigt där att vara väldigt tydlig i kommunikationen.

Driva på för hållbara och fossilfria transporter

Inom området finns flera åtgärder som gemensamt förväntas ge en ökad transporteffektivitet och minskade koldioxidutsläpp. Beroende på hur väl de enskilda åtgärderna får genomslag har klimathandlingsplanen två målscenarion, ett högt och ett lågt. Miljöförvaltningen konstaterar att ambitionen är hög men att den motverkas av nuvarande nationell politik med sänkta bränsleskatter, minskad reduktionsplikt och borttagna elbilssubventioner med mera och ser därmed att det i dagsläget blir svårt att nå målen. Därför bedömer miljöförvaltningen att de punkter där kommunstyrelsens roll som påverkare i relation till riksdag och regering är av stor vikt för att målen ska nås. En åtgärd som Stockholms stad har full rådighet över och som inte målsatts är stadens egen fordonsflotta, som skulle kunna vara fossilfri till ett visst årtal.

Planera, bygga och utveckla staden cirkulärt och hållbart

Miljöförvaltningen ser positivt på att inkludera det cirkulära perspektivet även i målsättningarna. I handlingsplanen nämns plast, IT, möbler och textil som prioriterade områden att fokusera på när det kommer till cirkulär ekonomi och att minska klimatpåverkan, vilket går väl i linje med de områden Göteborg Stad fokuserar extra på. Arbetet som beskrivs för att minska användningen av engångsplast är också likt sättet Göteborg Stad arbetar på och kan bli aktuellt att samarbeta kring. Göteborgs Stads erfarenhet är att det är avgörande att ha en systemsyn på varor och tjänster, där anskaffning (exempelvis via inköp) är en del, men också användning, avyttring och att organisera och styra mot mer cirkulära flöden. Det är lätt att endast fastna i kravställning vid inköp. För att uppnå sina miljömål behöver städer även jobba med underhåll, markandsdialog/marknadsutveckling, återbruk, ändrade affärsmodeller, cirkulära tjänster, ökade livslängder med mera.

I handlingsplanen finns ambitiösa planer kring nyproduktion av bostäder. Miljöförvaltningen ställer sig frågande till att hur planen bidrar till att säkerställa att det inte ökar Stockholms totala klimatavtryck, då själva produktionsfasen står för 50% av den totala klimatpåverkan de första 100 åren? Här borde Stockholm stad ha tydliga mål för minskade utsläpp kopplat till nyproduktion. I Göteborg har AB

Framtiden nyligen handlat upp ett projekt (Selma 2, Backa) där de kommer ha halverat klimatavtryck jämfört med genomsnittet.

Styra mot en konsumtion med låg klimatpåverkan i stadens egen organisation

Handlingsplanen nämner inte något specifikt om hur livsmedelsproduktion med lågt klimatavtryck kan främjas. Detta görs givetvis indirekt genom åtgärder för klimatsmart livsmedelskonsumtion som skapar större efterfrågan. Men god tillgång är också en viktig faktor för att skapa efterfrågan. Miljöförvaltningen rekommenderar därför att uppmärksamma detta i handlingsplanen. Möjliga åtgärder är att stötta näringslivet inom hållbar matproduktion, förädling och handel.

Även om Stockholms stad har liten andel jordbruksmark, kan det ändå vara en viktig åtgärd att stötta hållbar lokal produktion, inte minst för att skapa en lokal förankring i samhället av hållbar matproduktion. Det kan till exempel vara växthus i symbios med annan lokal verksamhet. Det kan också kopplas till att stödja invånarnas egen odling. De flesta av de här åtgärderna har sannolikt inte någon stor direkt effekt i ton koldioxidekvivalenter, men kan spela stor roll för att bidra till en övergång till matkonsumtion med lägre klimatavtryck och generellt lägre miljöpåverkan.

Positivt är rekommendationen att utreda hur de offentliga måltiderna kan användas som en plattform för att främja en mer hållbar matkonsumtion i samhället som helhet, i synnerhet mer hållbar kost. Detta i synnerhet eftersom den offentliga konsumtionen endast utgör ett fåtal procent av den totala matkonsumtionen, samtidigt som offentliga måltider når en stor andel av invånarna, till exempel i princip alla barn som håller på att forma matbeteenden och preferenser som de tar med sig under en stor del av sitt vuxna liv.

Arbetsätt för att nå målen

Miljöförvaltningen ser positivt på att klimathandlingsplanen utifrån de utpekade omställningsområdena fastlår ett antal åtgärder med tydligt utpekat ansvar för att nå målen. Förvaltningen är dock osäker på om de motsvarar vad som krävs för att nå de ambitiösa målen. Det är oklart för miljöförvaltningen i vilken grad det handlar om åtgärder som dessa nämnder/styrelser redan har ansvar för eller om det är nya åtgärder som dessa nämnder/styrelser kommer behöva ta ansvar för (det vill säga nya uppdrag). Det skulle kunna tydliggöras vad som är nytt vad som är aktiviteter/ansvar som förvaltningarna/bolagen en tidigare redan har.

Samtliga punkter i åtgärdsplanen bedöms som relevanta men då flera punkter är i formen av "möjliggörare" med beskrivningar som "utveckla", "verka för", "utreda", "stärka", "skapa", "främja" och liknade värdeord, lämnas mycket över till respektive utpekad förvaltning/bolag att konkretisera och vidareutveckla målet. Därför krävs att de ansvariga förvaltningarna/bolagen tar sitt ansvar och avsätter tid och målsätter punkterna. Då många av målen inte är "siffersatta" är det oklart om staden kommer att nå de övergripande målen i miljöplanen med de föreslagna åtgärderna.?

Miljöförvaltningen bedömer att det skulle vara bra med någon form av effektbedömning för respektive åtgärd.

Miljöförvaltningens erfarenhet är att det finns stora utmaningar i att få till en omställning i praktiken och att det krävs ett förändringsdrivande utvecklingsarbete för att lyckas. Vi saknar ett större systemperspektiv i beskrivningen av arbetssätt, som skulle visa hur man på kort tid kommer att skapa kapacitet och nå den omfattning av omställningen som behövs. Handlingsplanen skulle stärkas av en tydligare beskrivning av arbetssätt för tvärgående systemförändrande arbete mellan Stockholms stads verksamheter och om planen lyfte vikten av att specifika resurser avsätts för att verka förändringsdrivande i olika områden. Vår erfarenhet är att det behöver finnas tydliga förväntningar på berörda förvaltningar och bolag att bidra med tid och resurser för att skapa ett systemomställande arbete som kan pågå parallellt med kärnverksamheten.

Göteborgs Stad har infört ett miljöledningssystem¹ för att alla förvaltningar och bolag ska arbeta systematiskt med ständiga förbättringar för att nå målen i Göteborgs Stads miljöoch klimatprogram 2021–2030. En skillnad mot Stockholm stad är att alla stadens verksamheter ska ta fram egna mål och åtgärder för att bidra till stadens mål och integrera det arbetet i sin ordinarie planering och uppföljning. Miljöförvaltningen anser att ett sådant arbete i Stockholm skulle kunna komplettera handlingsplanen då det aktiverar förvaltningar/bolag i deras miljöarbete. Miljöförvaltningen i Göteborg ger även ett behovsanpassat stöd och följer upp förvaltningarnas och bolagens systematiska miljöarbete årligen genom stödande interna miljörevisioner.

Gemensamma utmaningar

Slutligen ser miljöförvaltningen att Göteborgs Stad och Stockholms stad delar flera ambitioner och utmaningar inom miljö- och klimatområdet och vi hoppas kunna fortsätta samverka med Stockholms stad, inte minst när det gäller komplexa frågor kring klimatomställning och de många utmaningar som finns kopplat till detta.

Karolinska Institutet

Karolinska Institutets yttrande daterat den 15 oktober 2024 har i huvudsak följande lydelse.

Liksom i KI:s tidigare remissyttrande över Miljöprogram 2030 (dnr 1-411/2024), välkomnar KI Stockholms stads höga ambitioner inom klimatområdet. Detta remissvar avser Klimathandlingsplan 2024-2030, som syftar till att konkretisera hur de klimatrelaterade målen i Miljöprogram 2030 ska nås.

KI välkomnar den bredare ansatsen i denna reviderade klimathandlingsplan samt att programperioden förlängts till 2030 för att bättre harmonisera med bland annat Parisavtalet och Agenda 2030.

KI ser möjligheter att bidra med evidens vad gäller kopplingen mellan klimat och hälsa för att understödja betydelsen av genomförandet av de fem

¹ [Systematiskt miljöarbete - Miljö och klimat Göteborg 2030 - Göteborgs Stad \(goteborg.se\)](https://www.goteborg.se/om-goteborg/miljo-och-klimat/miljoledningssystem)

omställningsområden som tillsammans ska leda till att staden når klimatmålen. KI kan också bidra med utbildning till olika målgrupper och på olika nivåer vad gäller koppling mellan klimat och hälsa. Vidare har KI möjlighet att bidra med evidens vad gäller hur man får individer och grupper att ändra beteenden, något som är viktigt för den nödvändiga samhällsomställningen.

Samverkan med andra aktörer beskrivs i Klimathandlingsplanen som helt centralt för själva genomförandet. KI ser gärna att akademien och lärosätenas roll lyfts fram tydligare då akademiens roll bland annat är att ta fram, bedöma, utvärdera och sprida evidensbaserad kunskap, vilket behövs för fortsatt utveckling och förslag på vidare åtgärder. KI anser att akademien borde anges som en partner att samverka med vad gäller åtgärder 1.3 – 1.5.

KI har inte bedömt relevans och prioritering av de 140 åtgärder uppdelade på fem omställningsområden i Klimathandlingsplan 2024-2030, utan förutsätter att dessa vilar på solid grund. KI har därför valt att avstå från att kommentera enskilda delar av dokumentet.

I ärendets beredning har ordförande i rådet för miljö och hållbar utveckling, Karin Dahlman-Wright, samt KI:s miljösamordnare Lilia Daianova och Maya Petrén deltagit. Ärendet har även föredragits för och diskuterats med rådet för miljö och hållbar utveckling.

Beslut i detta ärende har fattats av undertecknad prorektor Martin Bergö i närvaro av stf. universitetsdirektör Gunnar Gustafsson Wiss efter föredragning av enhetschef Ulrika Widegren. Närvarande var också Medicinska föreningens ordförande Elin Törnqvist.

Klimataktion Stockholm

Klimataktion Stockholms yttrande daterat den 24 oktober 2024 har i huvudsak följande lydelse.

Klimataktion Stockholm tackar för att ha fått möjlighet att lämna synpunkter på remissen till Stockholms klimathandlingsplan.

Vi vill framhålla fem punkter som vi ser som Klimathandlingsplanens styrka och som vi vill bygga vidare på. Klimathandlingsplanen:

- är ambitiös och tydlig
- tar fasta på rättvisefrågor inom Stockholm och mellan Stockholm och omvärlden
- tar med de utsläpp som stockholmare och Stockholms verksamheter orsakar i omvärlden genom sin konsumtion
- har även fokus på biologisk mångfald och

- använder alla verktyg som staden har genom att både styra den egna verksamheten och samtidigt möjliggöra för stockholmarna att leva mer klimatvänligt.

Övergripande synpunkter

Vi har dock också en del synpunkter på klimatplanens innehåll.

Vi saknar förklaring av och strategier för hur övergripande målkonflikter ska hanteras. Ett exempel är hur en växande stad ska hantera den resursförbrukning som sker i form av till exempel stål, betong och asfalt eller hur bevarandet av natur ställs mot behovet av att bygga bostäder. I ett större perspektiv undrar vi också hur Stockholms klimathandlingsplan hanterar de målkonflikter som visar sig när man parallellt läser förslaget till ny regional utvecklingsplan för Stockholm (RUF.S.) Här vill vi peka på Bromma flygplats som enligt klimathandlingsplanen ska läggas ned, men som enligt RUF.S. är en del av regionens framtid .

En ytterligare målkonflikt består i hur staden ska kunna styra och påverka hushållens höga privata konsumtion, både i Stockholm och i regionen. Vilken politisk vilja och rådighet finns, undrar vi. Särskilt gäller detta höginkomsthushållen, vilka också sammanfaller med de högsta utsläpparna.

Det är utmärkt att staden skärper sin koldioxidbudget ytterligare. Det vore dock bra om det tydligare framgår hur den har tagits fram och hur den kommer följas upp. Fördelen med en koldioxidbudget är att det tydliggör att fördröjningar i utsläppsminskningar direkt leder till att framtida minskningar måste ske ännu snabbare, och tvärt om. Det vill säga, om staden agerar snabbt så skapar det mer tid att komma åt de svårare utsläppen. En koldioxidbudget bör med andra ord inte vara en fast linje att förhålla sig till, utan en kurva som förändras efter de minskningar som sker.

Ett generellt råd som kommer från SMHI är att undvika att räkna territoriella utsläpp utslaget per invånare i kommunen, och istället enbart räkna totala utsläpp. Det blir lätt vilseledande och gör att utsläppen blandas ihop med konsumtionsbaserade utsläpp. En växande kommun som Stockholm kan så klart "tjäna" på att slå ut utsläppen per invånare eftersom siffrorna då ser bättre ut, men det som räknas är i slutändan de totala utsläppen.

Fem omställningsområden

1. Agera för en rättvis och inkluderande klimatomställning

Vi är glada för att civilsamhället ska bjudas in i arbetet med klimatomställning! Vår erfarenhet är dock att trots goda intentioner så fungerar inte alltid samverkan lokalt mellan stadsdelar och klimat- och miljöföreningar. Det kan handla om möjliggöring att få tillgång till gratis möteslokaler, eller att kommunen kan presentera konkreta saker som föreningar kan bidra med såsom att hitta odlingsytor eller inventera fåglar och växter. Här behövs ökad styrning och tydlighet.

Halvering av hushållens konsumtion till 2030 kräver ökad medvetenhet och kunskap hos medborgarna samt möjlighet till dialog med staden och med andra aktörer. Civilsamhället (miljöorganisationer, studieförbund med flera) har stor erfarenhet av folkbildning inom klimat och miljö, och skulle kunna komplettera stadens informationskampanjer. Klimataktion har till exempel erfarenhet av att utbilda s.k. klimatinspiratörer. Föreslagna "lokala samverkansarenor" (åtgärd nr 1.6) framstår därför som en angelägen uppgift för staden att initiera, liksom att utveckla olika former för medborgardialog och klimatrådslag. En rättvis omställning kräver att höginkomsttagares stora utsläpp adresseras särskilt, förslagsvis genom klimatrådslag i södra Bromma (se fig 6 sid15).

Vi vill understryka att Staden behöver analysera effekter på alla sociala grupper, speciellt sårbara grupper, av klimatåtgärder som staden vill genomföra. Anledning är att när man inför en klimatåtgärd kan man skapa ett nytt problem för vissa grupper i samhället som leder till orättvisa.

2. Utveckla ett klimatpositivt energisystem

Vi menar att minskningen av koldioxidutsläppen måste gå fortare än det mål staden satt upp till 2030, och vi vill framhålla faran med att lägga alltför stor tilltro till CCS-tekniken. Den tekniken finns ju inte ännu i stor skala, och kommer sannolikt inte kunna leda till tillräckligt stora negativa utsläpp inom en rimlig framtid.

Det specifika problemet med förbränning av fossil plast i avfallshanteringen bör kunna adresseras även på andra sätt, som kanske involverar lokalt näringsliv, förpackningsproducenter, fastighetsägare, information till hushållen mm.

3. Driva på för hållbara och fossilfria transporter.

Vi önskar även här att staden ska öka takten och öka användningen av de olika verktyg som staden har, till exempel miljözoner, förbättrad kollektivtrafik, öka takten med utbyggnaden av gång-och cykelbanor och elektrifiering av de egna transporterna. Vi ser att det handlar om klimaträttvisa gentemot övriga Sverige som inte har samma goda förutsättningar för en bra infrastruktur för cykelbanor och kollektivtrafik.

Vi ser mycket positivt på att staden vill lägga ner Bromma flygplats!

4. Planera, bygga och utveckla staden cirkulärt och hållbart

Här vill vi lyfta att vi stöttar stadens modell att alltid använda befintlig bebyggelse eller infrastruktur om det går innan beslut tas om att bygga nytt. Vi önskar att det tankesättet slår igenom i alla beslutsfattande forum och blir en självklarhet för staden och för stockholmarna. Trots denna ambition ser vi stora risker för målkonflikter som kommer behöva hanteras, och då med prioritet av klimat och miljö.

5. Styra mot en konsumtion med låg klimatpåverkan i stadens egen organisation

Vi ser positivt på detta initiativ och välkomnar utbildning kombinerat med styrning för stadens anställda och entreprenörer. Nästa fråga blir hur man kan styra eller

uppmuntra även andra aktörer i staden, och här ser vi att ett samarbete med civilsamhället kan vara en framgångsfaktor.

Styrning och genomförande

Vi vill understryka vikten av att utbildningsinsatser för anställda som måste gå hand i hand med styrning för att stadens ambitiösa klimatmål ska kunna uppfyllas.

Det är också viktigt att de uppdrag som ges i åtgärds punkterna följs av mandat, budget och bemanning så att det ges förutsättningar att verkligen genomföras. Här vill vi lyfta åtgärd nummer 0.2, ett stadsövergripande forum för ansökningar om externa medel, som en liten men betydelsefull del av styrningen.

I åtgärdsplanen används på sina håll ordvalet "verka för", exempel åtgärds punkt 3.12, när staden inte har rådighet. Det behövs ett förtydligande hur man ska kunna mäta och följa upp när staden ser som sin roll att "verka för".

Åtgärden 1.1, investeringsstrategier som inkluderar klimaträttvisa, är ett gott exempel på hur klimaträttvisan behöver bli en självklar förutsättning i stadens beslut.

Vi ser också med glädje att det under åtgärds punkt 1.5 inte bara handlar om att utbilda och engagera ungdomar i miljöarbetet, utan även inkluderar yrkesförberedande insatser.

Vi konstaterar slutligen att genomförande av klimathandlingsplanen är en del av det viktiga omställningsarbetet för Stockholm och vill understryka vikten av att andra planer, som tex cykelplanen för Stockholms stad och handlingsplanen för klimatanpassning av Stockholm, också genomförs.

Kungliga Tekniska Högskolan (KTH)

Kungliga Tekniska Högskolans yttrande daterat den 22 oktober 2024 har i huvudsak följande lydelse.

Sammanfattning

KTH ser positivt på klimathandlingsplanen i sin helhet och vill gärna samverka med staden för att åstadkomma den förändring som krävs för att uppnå ett klimatneutralt samhälle. Nedan ges ett antal mer specifika kommentarer på avsnitt i klimathandlingsplanen där flera av KTH:s forskare bidragit med sin sakkunskap i olika frågor.

Synpunkter

Stockholms globala klimatfotavtryck

KTH ser positivt på att staden vidgar systemgränserna för sitt klimatfotavtryck och nu inkluderar konsumtionsbaserade utsläpp. Att staden vill ligga i framkant och agera förebild för att driva på utvecklingen nationellt och internationellt är mycket bra.

Kommentarer och förbättringsförslag:

När det gäller kompetensutveckling finns behov inom många områden och nivåer. Innovation landar lätt som nya tekniker eller företag, men handlar också om att ge kompetens till var och en att bidra genom hållbara och cirkulära praktiker också i ”vardagsarbetet”.

I faktarutan på sid 7 diskuteras hur Stockholmarna kan drabbas av klimatförändringarnas direkta effekter. Man kan med fördel lägga till att man även drabbas av indirekta effekter på grund av förändringar i de globala systemen, exempelvis:

- minskad livsmedelssäkerhet globalt påverkar priser och tillgång på livsmedel i Sverige
- förändringar i produktion av råvaror och produkter globalt drabbar även Stockholmarna
- minskad global ekonomisk tillväxt påverkar den svenska ekonomiska utvecklingen
- förändrade migrationsmönster.

Stockholms stads klimatmål

Kopplingen mellan miljömålen och klimatmålen kan upplevas svår att följa. I stycke ett “Stadens miljöprogram 2030 anger stadens miljömål” bör det ges en referens till miljöprogrammet. Vidare bör det stå: “Klimathandlingsplanen visar vägen för hur de klimatrelaterade målen i miljöprogrammet ska nås. Där det står “Längre bak i handlingsplanen beskrivs mer detaljerat...” (stycke två) bör det ges en referens till var man hittar den mer detaljerade beskrivningen.

På s. 11 benämns mål två: utan global klimatpåverkan. Ska vara utan globalt klimatavtryck.

En generell kommentar kopplat till Figur 1 är att vissa planerade händelser finns med men inte andra. Kanske skulle man behöva göra en analys av tänkbara händelser och se hur de kan påverka figuren. En specifik kommentar kopplat till ovanstående är den planerade avfallsförbränningsanläggningen i Lövsta. Här har Stockholm Exergi ansökt om att bygga en anläggning som ska eldas med importerat avfall och som kommer, om den byggs, att släppa ut flera hundra tusen ton koldioxid. Man har inte sökt om tillstånd för att bygga en CCS men säger att det kan bli aktuellt och då skulle utsläppen kunna minska och även bli negativa. Om anläggningen byggs utan CCS så kan den alltså ensam kraftigt påverka Stockholms utsläpp och möjligheter att nå mål. Om den byggs med CCS, så finns det en möjlighet att få ytterligare negativa utsläpp. Om den inte byggs alls uppstår frågan om Stockholm energiförsörjning. Kommer man då att bygga någon annan anläggning och vad blir utsläppen då? Hittills har Stockholms stad ställt sig bakom Stockholm Exergis ansökan om en anläggning utan CCS som alltså i praktiken försvårar eller omöjliggör att Stockholm når sina mål.

Detta borde diskuteras i texten. Bland de saker som kunde diskuteras där är vad Stockholms stad vill (står man fortfarande bakom att Lövstaanläggningen byggs utan CCS?), hur man kommer att agera för att nå de mål man har och vad som händer beroende på om anläggningen får tillstånd eller inte.

I avsnittet om klimaträttvisa ser KTH positivt på formuleringarna kring Stockholms ansvar ur ett globalt perspektiv. Vad gäller att "Åtgärder och styrmedel ska utformas i synergi med stadens övriga mål" vore det dock bra med ett förtydligande kring att målkonflikter kan uppstå och att avväganden kommer att behöva göras. Detta blir en viktig utgångspunkt för hur klimathandlingsplanen ska förstås, då klimatåtgärder ofta riskerar att nedprioriteras i relation till andra mål och områden, men där ambitionen verkar vara att också vara vägledande för andra politik- och planeringsområden.

På s. 11 står att när Stockholm ska bli klimatpositivt ska det ske på ett sådant sätt att man inte fördjupar orättvisor. Det är på många sätt bra: samhället har som mål både att bli klimatpositiva och att minska orättvisor. Det finns också många tydliga synergier. En förbättrad kollektivtrafik kan exempelvis bidra till både minskade orättvisor och minskade utsläpp. Ett annat exempel är att en överflyttning från privat till offentlig konsumtion generellt kan bidra till både minskade klyftor och minskade utsläpp. Men kanske är det kontraproduktivt att begära att det alltid ska vara så att det finns synergier mellan de två frågorna? Ur ett rättviseperspektiv kan det vara kontraproduktivt att fokusera på klimatomställningen när man diskuterar hur man ska minska orättvisorna. Miljöskatterna står idag för cirka 4 % av de totala skatterna. Ur ett rättviseperspektiv borde det därför vara viktigare att diskutera de 96 procenten än de 4. Att lägga mycket fokus på klimatåtgärder riskerar att försvåra arbetet att minska orättvisor och att göra det mindre effektivt. På samma sätt kan arbetet med att minska klimatutsläppen försvåras och bli mindre effektivt om man kräver att de två frågorna ska hanteras samtidigt. Det skulle därför kunna underlätta både arbetet att minska orättvisor och klimatutsläpp om man kunde tydliggöra att denna skrivning gäller på en övergripande nivå och inte nödvändigtvis varje enskild åtgärd.

Angående kopplingen till miljöprogrammets mål 5 Ett resurseffektivt och cirkulärt Stockholm: Cirkuläritet tar plats och arbete; material som använts tas om hand, sorteras, och görs om, för att sedan distribueras i olika längder av kedjor. Hur mycket av den cirkuläriteten kan Stockholm ta hand om inom sina geografiska gränser? Senare förslag på mellanlagring för återbruk av byggmaterial är både bra och konkret, men bara en liten del i en större utmaning – särskilt när verksamheter som skulle kunna bidra till en mer "intern" cirkuläritet flyttas ut ur kommunen (såsom Älvsjö industriområde, etc.).

Stockholms stad höjer ambitionsnivån

KTH uppskattar tydligheten i utsläppens storlek och hur mycket de skall minska från territoriella respektive konsumtionsbaserade utsläpp. Det är positivt att staden minskat utsläppen så pass mycket hittills och nu höjer ambitionsnivån med mål även för de konsumtionsbaserade utsläppen. Härigenom blir man också en förebild för

arbetet i andra städer där man ofta är kvar i en bild av att det räcker med att minska utsläppen inom stadens gränser.

Kommentarer och förbättringsförslag:

De beräkningar som gjorts av de konsumtionsbaserade utsläppen ända ner på postnummernivå är intressanta och Figur 6 är illustrativ och användbar. Samtidigt är det viktigt att komma ihåg att dessa beräkningar bygger på många osäkra antaganden och metodval som bara delvis speglar den faktiska konsumtionen i olika stadsdelar. Beräkningar av Sveriges konsumtionsbaserade utsläpp ingår i Sveriges officiella statistik och kan därmed antas vara av god kvalitet. Siffror på kommunal och postnummer-nivå har däremot inte alls samma kvalitet och man bör därför betrakta siffrorna med försiktighet. Figur 6 är därför framför allt en illustration och siffrorna bör användas med försiktighet. Till viss del kan de stora skillnaderna mellan olika stadsdelar bero på beräkningsmässiga artefakter.

Utöver att prata om skillnader på postnummernivå så vore det önskvärt att också tala klarspråk kring att inkomstskillnader är en primär indikator på skillnader i utsläppsnivåer. Skillnader i levnadsmönster och konsumtionsutrymme är viktiga att förstå här, för att inte enbart prata om beteendeförändringar.

Viktigt att försöka hålla i att Stockholm är del av större system. Det är med i mycket, men ibland faller det bort. Exempel: Är det ett bra resultat om stadens transportutsläpp når noll inom kommunen, men återvinning sker genom smutsiga transporter och stora utsläpp utanför kommunen eller landet? Det tas upp i sammanfattningen, men det är inte bara kopplat till konsumtion utan också vad Stockholm planerar för i markanvändning och system inom sina egna gränser.

Fem omställningsområden som pekar ut vägen

På s. 17 skrivs att klimatmålen är mycket ambitiösa. Det är de naturligtvis i en mening. Men samtidigt är de ungefär i linje med de åtaganden som världens länder har gjort genom Parisöverenskommelsen. Ur det perspektivet är de inte ambitiösare än vad man bör förvänta sig. Mål som var mer ambitiösa än de åtaganden man redan gjort skulle ur det perspektivet kunna beskrivas som ambitiösa. Kanske skulle man vilja lyfta det?

Det är mycket bra och nödvändigt att man tydliggör att portföljen av åtgärder kontinuerligt behöver vidareutvecklas.

Med tanke på att det i många fall är individerna som bor i staden som måste minska sina klimatutsläpp är målen ganska vagt formulerade för just det, vilket kan förbättras.

1. Agera för en rättvis och inkluderande klimatomställning

Bra att man tar upp medborgares roll och delaktighet. Dock framstår det som ganska vagt att ”staden ska utveckla samverkansarenor” och ”medverka i olika samverkansprojekt”. Här skulle det vara önskvärt att framöver också specificera hur

staden kan genomföra åtgärder för att mer specifikt skapa arenor för samverkan gentemot näringsliv såväl som civilsamhälle.

Det saknas ett starkt och tydligt mål för hur omställningen från 10,7 till 5,4 ton skall ske. På s. 21 beskrivs olika åtgärder. Dock saknas information om hur åtgärdernas ska genomföras och exempel. Det finns kunnande inom klimatkommunerna som kan användas, exempelvis återbruksgallerian REfurn i Eskilstuna eller "Odlamaten" projektet i Trosa mm. Vore bra om det kunde finnas en lista på konkreta åtgärder som stadsdelsnämnderna kan börja arbeta med.

2. Utveckla ett klimatpositivt energisystem

I detta avsnitt hade det varit bra att lyfta planerna för Lövsta, hur de rimmar med målsättningar, och vad som händer om anläggningen inte byggs.

3. Driva på för hållbara och fossilfria transporter

I en utveckling mot fossilfria transporter är det viktigt att de som genomför samhällsviktiga arbeten får det lättare; satsningar på cykling i innerstaden och närförort är viktigt, men för rättvis omställning viktigare att de som arbetar på sjukhus, återvinningscentraler, (för-)skolor, vårdcentraler, äldreomsorg etc. (inklusive att städa, vårda, etc. vid dessa och andra platser inklusive hemma hos personer i behov av stöd) enkelt, tryggt, och effektivt kan röra sig mellan arbete, hem, och andra platser – särskilt grupper som har mindre ekonomisk möjlighet att välja var de bor. Här kan "rättvis och inkluderande klimatomställning" förtydligas.

Viktigt att inte glömma bredare befolkningslager, så att även de som inte följer aktivitetsnormen kan röra sig. Här ingår t.ex. möjlighet att vila med jämna mellanrum, och andra åtgärder som gör det möjligt för flera att röra sig längre med "aktiva transportformer".

Bra om det kompletteras med "delade fordon" efter gång, cykel och kollektivtrafik. För vissa resor fungerar det inte med kollektivtrafik, då är det bra om det uttrycks att det finns taxi och bilpooler till det. Bra att det står att de resor som görs med bil i högre grad behöver ske med fordon anslutna till delningstjänster. Detta bör även förtydligas i tabellen på sid 27.

Staden behöver driva på regeringen att möjliggöra för parkering av delningsfordon på offentlig mark och även att ändra skattesatsen för delningsbara fordon så att det blir mer attraktivt än att äga en egen bil. SOU utredning för detta är redan klart och har varit på remiss 2021. "Motorfordonspooler – på väg mot ökad delning av motorfordon SOU 2020:22"

I texten saknas att nämna den utveckling med elektriska, delade och självkörande fordon som vi står inför. Staden bör förbereda sig för att se vad det skulle innebära för Stockholm när denna utveckling sker, vilket väntas inom det närmaste decenniet. Se till exempel Oslo-studien gjord av COWI. "THE OSLO STUDY – HOW AUTONOMOUS CARS MAY CHANGE TRANSPORT IN CITIES" där en reduktion av antalet bilar som behövs i en stad av Oslos storlek är mellan 84-93 % av dagens antal fordon (d.v.s. från 637 000 registrerade fordon till mellan 26 000 och 56

000 delade fordon). Se även Drive Swedens “Analys av försenad uppskalning av autonoma fordon” <https://www.drivesweden.net/projekt/analys-av-forsenad-uppskalning-av-autonoma-fordon>.

4. Planera, bygga och utveckla staden cirkulärt och hållbart

Det är mycket bra att planeringsområdet skrivs fram så tydligt i klimathandlingsplanen. Dock finns vissa frågetecken utifrån vad forskningen visar krävs för att möta klimatmålet i byggsektorn. Ett större fokus på förvaltning och anpassning av det befintliga beståndet och en minskad nyproduktion kommer vara avgörande. Därför är det olyckligt att detta avsnitt befäster att ”Staden har som mål att 140 000 bostäder med tillhörande samhällsservice ska byggas fram till år 2035”. Detta borde istället omformuleras till att bostäder och samhällsservice ska skapas, för att också understryka att det inte nödvändigtvis bör vara fråga om ny byggnation, utan snarare åtgärder som möjliggör mer effektivt nyttjande och anpassning. Detta ligger mer linje med att arbeta utifrån resurstrappan, vilken KTH ser positivt på att den används. Ett förslag är att man utifrån resurstrappan frågar vilken samhällsutveckling vi tror att det kommer bli, kanske med hjälp av flera olika scenarier, och sedan utvärderar vad det kan innebära för behovet av nya bostäder.

I samma avsnitt och i motsvarande åtgärdslista skulle det också vara bra att beröra hur lovgivning kan användas mer operativt för att verka i linje med klimatmålet. Exempelvis vad gäller förändrad praxis för rivningslov för att minska rivningar och öka incitament för återbruk. Samt hur markanvisning och exploatering bör integreras bättre med planering och bygglovshandläggning för att inte skapa målkonflikter.

En metodmässigt intressant fråga är hur staden ska inkludera bostadsbyggandet i uppföljningen av de konsumtionsbaserade målen. Ett stort bostadsbyggande kan få en stor påverkan på resultaten och det är något man bör beakta när man utvecklar (och vidareutvecklar) metoder för uppföljningen.

Det är bra att mellanlagring för återbruk av byggmaterial tas upp. Dock kan material till återbruk lätt bli russinen i kakan – var och hur hanteras det material som inte är direkt återbrukbart och kräver någon form av bearbetning/omstöpning? Även för det som inte kan ske på Stockholms egen mark bör planen helst ha en princip eller strategi.

5. Styra mot en konsumtion med låg klimatpåverkan i stadens egen organisation

I likhet med noteringen ovan är ”effektiva system för insamling, sortering och återanvändning eller återvinning” (s. 32) en god ambition, men kan stärkas genom att tydligare skriva fram lokal och ansvarsfull återvinning. Även om mer detaljerade återvinningsfrågor (som var det sker) kan höra hemma i andra dokument är skarpare formuleringar kring detta önskvärt med tanke på det ökade klimatavtryck och/eller lokala föroreningar olika återvinningsekonomier börjar bidra med, inklusive transport och/eller smutsiga återvinningsprocesser och usla arbetsförhållanden.

Klimatpåverkan från konsumtion är inte bara ett nollsummespel i mängd. Genom att underlätta aktiviteter som inte bygger på konsumtion både i stadsplanering och på

andra sätt, kan ekonomiskt utrymme skapas för eventuella fördyringar som kan komma av hållbar konsumtion av det som faktiskt konsumeras. Ett gott aktuellt exempel är skiftet från att begränsa sittplatser och ytor att vara på utan att betala (och därmed konsumera), till att tillskapa sådana platser. Än så länge dock i huvudsak utomhus, och i huvudsak för avslappning. Det är också viktigt eftersom viss konsumtion är absolut nödvändig (mat, viss mängd kläder, tvål, mediciner, etc.).

Styrning, genomförande och uppföljning

Det är generellt bra att handlingsplanen berör förändringar som krävs organisatoriskt för att utveckla kunskap och styrning, samt att detta eventuellt skapar nytt mandat för att driva åtgärderna. Mycket bra att det är tydligt hur mycket varje målområde förväntas bidra till utsläppsminskningar. Även bra att som på sid 37 det framgår vilken nämnd eller bolagsstyrelse som släpper ut vilken mängd. Kanske kan detta kompletteras med konsumtionsutsläpp per stadsdel enligt den karta som tagits fram av SEI och även tydliggöra inom vilka områden utsläppen främst sker inom varje stadsdel?

Ansvarsområdena verkar vara rimligt fördelade men kanske särskilt 1, 3 och 4 hänger samman påtagligt, liksom 2 även om det möjligen är något mindre direkt kopplat i så pass tätt bebyggda kommuner som Stockholm.

Rimligen finns också stora möjligheter i samband med det annars negativt uppmärksammade behovet av upprustning/renovering av miljonprogramsbyggnader och annat bestånd med närliggande ålder, som om de inte tas riskerar att omvänt bli ett dubbelt negativt problem om renoveringar görs först och sedan kort efter behöver göras om för klimatanpassning.

Ekonomi och resurser

Inga kommentarer.

Vilka utsläpp ingår i klimatmålen?

Bra att man lyfter att en kontinuerlig bevakning och utveckling av metoder för uppföljning av konsumtionsbaserade utsläpp behövs. Bra att delmål 2.4 konsumtion är med

Åtgärdstabeller inom omställningsområdena

Mycket bra att det finns en åtgärdstabell där ansvariga är utpekade. Framförallt punkt 1.7 bör prioriteras och utredas skyndsamt för att konsumtionsmålet skall kunna nås. Mycket bra att punkt 3.3b och 3.3c är med.

Om omställningsområde 4: Planer, bygga och utveckla staden cirkulärt och hållbart. Åtgärderna inom område 4 är i stort sett bra. Åtgärderna 4.9a och 4.9b fokuserar på skedena A1-A5 i livscykelanalysen och 4.18 tar upp en påstådd målkonflikt mellan byggnationen och energieffektivisering. Bygger man nytt bör man göra en gedigen LCA som också omfattar driftskedet. Att sträva efter lägsta möjliga miljöpåverkan vid byggnationen kan straffa sig genom såväl högre energianvändning för värme och

ev. kyla och ökat behov av reparation och underhåll som kortare livslängd och därmed behov av produktion av ersättningsbyggnad eller ersättningsanläggning.

Lidingö stad

Lidingö stads yttrande daterat den 26 augusti 2024 har i huvudsak följande lydelse.

Lidingö stad vill påpeka att åtgärder som genomförs i Stockholms stad innebär problematiska effekter för många som bor på Lidingö och i övriga länet. Även om åtgärderna specifikt är utformade för att minska negativa miljökonsekvenser i Stockholms stad, bör konsekvenserna för regionen i stort beaktas.

En stor del av Lidingös invånare är beroende av bilen. Vissa åtgärder som syftar till att minska biltrafiken i Stockholms innerstad gör det svårare för Lidingöbor att använda bilen för pendling eller andra resor. Om biltrafiken begränsas eller om parkeringsmöjligheterna minskar, kan det öka restiden och minska friheten för Lidingös kommuninvånare.

När kollektivtrafiken eller cykeltrafiken prioriteras alltför hårt framför biltrafiken kan det leda till att Lidingöbor, som har få andra val än att vara bilburna, får svårare att nå sina destinationer i Stockholm stad. När vägar eller körfält begränsas för biltrafik, begränsas också rörelsefriheten för åtskilliga av dem som bor utanför innerstaden och är beroende av bil.

Inte minst de så kallade miljözonerna klass 3, där större områden beläggs med förbud för bensinbilar och till och med laddhybrider, innebär påtagliga begränsningar i mobiliteten.

Om det införs utökade miljözoner eller högre trängselskatter som en del av klimatåtgärderna blir det både dyrare och svårare för många Lidingöbor och Lidingöföretagare att köra in i vissa delar av Stockholm.

I skenet av de nerdragningar av den kollektiva busstrafiken på Lidingö som har genomförts är det extra viktigt att Lidingöbornas förutsättningar att använda bilen inte försämras ytterligare.

Det är inte enbart invånarna på Lidingö som är beroende av bilen för kommunikationer och transporter. Liknande förhållanden råder i stora delar av regionen. Stockholms stads åtgärder riskerar att bidra till att i praktiken stänga ute länsbor från staden. Det innebär inte bara en frihetsbegränsning, utan också en ekonomisk hämsko på regionens utveckling.

Politiken bör underlätta kommunikationerna, och inte detaljstyra invånarnas resvanor.

Linköpings universitet

Linköpings universitets yttrande daterat den 22 oktober 2024 har i huvudsak följande lydelse.

Sammanfattningsvis har LiU följande synpunkter på remissen:

Klimathandlingsplanen är mycket välskriven. Den innehåller en transparent reflektion kring ansvarstagande i klimatfrågan, vilken följs upp av konkreta åtgärdsförslag, enklare effektberäkningar och en tydlig ansvarsfördelning inom organisationen. Dess övergripande klimatmål och delmål pekar på ett systemtänk som ligger i linje med forskning som betonar vikten av helhetsperspektiv och att inte arbeta i stuprör. Detta, tillsammans med inkludering av konsumtionsutsläpp, gör att klimathandlingsplanen kan anses hålla hög kvalitet. Handlingsplanen bedöms överlag vara väl i linje med vad som kan förväntats av en kommun.

LiU har dock synpunkter i följande sakfrågor:

- Handlingsplanen bör innehålla ett mandat att utveckla en strategi för att säkerställa att Stockholms klimatledarskap får önskad effekt på minskade utsläpp i resten av Sverige och EU.
- Handlingsplanen bör kompletteras med en övergripande sårbarhetsanalys och en plan för riskhantering.
- Rollen för negativa utsläpp i utsläppsbudgeten bör förtydligas avseende perioderna 2024–2029 och 2031–2040.
- Handlingsplanen bör göras tydligare avseende hur försäljning av negativa utsläpp till aktörer utanför Stockholms stads geografiska område är förenligt med Stockholms stads planer på att använda bio-CCS för att kompensera för kvarvarande utsläpp inom stadens geografiska område.
- Handlingsplanen bör innehålla ett mandat att utveckla en strategi för att systematiskt genomföra påverkansarbete i ett flernivåstyre där det anses nödvändigt för måluppfyllelse
- Handlingsplanen bör innehålla ett mandat att undersöka prioriteringar, hinderröjning samt hur målkonflikter kan lösas för måluppfyllelse.

Stockholms klimatledarskap i Sverige, EU och världen

Ambitionen att agera förebild genom klimatledarskap är mycket lovvärd. Som förebild vill Stockholm driva på utvecklingen ”för skarpare mål” (s. 8) och bidra till ”snabbare utsläppsminskningar nationellt, inom EU och globalt” (s. 8). Det finns ett stort globalt behov av skarpare mål och snabbare utsläppsminskningar, men utan tydliga åtgärder för att säkra dessa effekter av ett ledarskap finns det risk att de går förlorade.

Att Stockholms stad går före innebär inte automatiskt att ambitionsnivån i Sveriges klimatåtaganden gentemot EU ökar. Som förebild kan Stockholm inspirera. Men när Stockholm agerar föregångare riskerar det också att avlasta ansvar från andra aktörer, exempelvis det ansvar som Sveriges regering har att bedriva politik i linje med den svenska klimatlagen eller att uppfylla Sveriges åtaganden gentemot EU i linje med

den europeiska klimatlagen. Det finns alltså en risk att Stockholms klimatledarskap inte bidrar till skarpare mål och snabbare utsläppsminskningar; med bibehållna mål på nationell och europeisk nivå riskerar snabbare utsläppsminskningar i Stockholm att leda till långsammare utsläppsminskningar utanför Stockholm. Risken är särskilt stor om regeringens politik inte bedöms uppnå nationella mål och EU-åtaganden, vilket är fallet med den klimatpolitiska handlingsplan som ska styra Sveriges klimatarbete 2024–2027. Denna risk kan beskrivas med begreppet ”vattensängseffekten”, det vill säga att om utsläppen pressas ned i en del riskerar de att leda till ökade utsläpp i andra delar utan att påverka totalvolymen.

Risken för en vattensängseffekt bör inte uppfattas som ett argument för att sänka ledarskapsambitionen. Däremot bör risken hanteras. Handlingsplanen bör därför innehålla ett mandat att utveckla en riskhanteringsstrategi. Strategin bör fokusera på åtgärder för att minimera vattensängseffekten och maximera möjligheterna för andra aktörer att lära av Stockholm som ett gott exempel.

Innehållet i strategin behöver inte hanteras i klimathandlingsplanen. Däremot bör handlingsplanen ge det mandat som krävs för att ta fram en sådan strategi, eventuellt tidsätta mandatet samt peka ut en ansvarig aktör.

Sårbarhetsanalys och riskhantering

Det är bra att staden genomför årlig revision av hur klimathandlingsplanen följs (s. 38). Samtidigt pekar handlingsplanen på att vissa delar i planen är särskilt osäkra, exempelvis idrifttagande av CCS-teknik som integrerats i stadens kraftvärmeverk (s. 10).

I handlingsplanen saknas en övergripande sårbarhetsanalys som identifierar de största riskerna samt en plan för hur dessa risker ska hanteras. Att driftsätta CCS-teknik är helt avgörande för möjligheten att uppnå mål två i Miljöprogram 2030. Detta faktum exemplifierar behovet av en sårbarhetsanalys och en plan för riskhantering. Handlingsplanen bör kompletteras med ett avsnitt av denna karaktär. Om en sårbarhetsanalys och riskhanteringsplan redan planerats inom ramen för den uppföljningsmekanism som skisseras i handlingsplanen (s. 38) bör detta omnämnas i handlingsplanen, i annat fall bör ett sådant avsnitt utvecklas.

Negativa utsläpp i utsläppsbudgeten för 2024–2040

Det är otydligt vilken roll negativa utsläpp har i utsläppsbudgeten gällande perioderna 2024–2029 och 2031–2040 (s. 10). Den otydlighet som introduceras öppnar för tolkningar av hur den ackumulerade mängden återtagen koldioxid kan användas i relation till utsläppen i samma perioder. Eftersom negativa utsläpp får användas för att kompensera för kvarvarande utsläpp i syfte att uppnå ett klimatpositivt Stockholm 2030 kan det öppna för en tolkning som överför samma logik till perioderna 2024–2029 och 2031–2040. Det skulle exempelvis kunna innebära att utsläppsbudgeten i perioden 2024–2030 utökas genom negativa utsläpp i perioden 2024–2029.

Om denna otydlighet hanteras i underlagen till handlingsplanen kan handlingsplanen hänvisa till att frågan redan är utredd. Om otydligheten inte hanteras i underlagen bör

planen revideras för att öka tydligheten. På så vis framtidssäkras handlingsplanen mot vidlyftiga tolkningar och bidrar på så vis till att säkerställa klimatnyttan med Stockholm stads miljöprogram. Risken hanteras delvis genom målet om ett fossilfritt Stockholm 2040 som ställer högra krav på att minska utsläppen i Stockholms stad. Det innebär att det framför allt är i perioden 2024–2029 som rollen för negativa utsläpp behöver förtydligas i relation till utsläppsbudgeten.

Försäljning av negativa utsläpp till aktörer utanför Stockholms geografiska område

I handlingsplanen framgår det att återtag av koldioxid troligtvis delvis kommer att finansieras genom ”försäljning av negativa utsläpp” (s. 45). Handlingsplanen är dock otydlig avseende hur försäljning av negativa utsläpp från exempelvis bio-CCS i Stockholms stads geografiska område är förenligt med Stockholms stads planer på att använda bio-CCS för att kompensera för kvarvarande utsläpp inom stadens geografiska område. Risken för dubbelräkning är överhängande i ett scenario där negativa utsläpp både säljs till användare utanför Stockholms stads geografiska område och används för att kompensera för utsläpp inom Stockholms stads geografiska område. Därför bör det förtydligas att försäljning av negativa utsläpp inte är förenligt med att använda samma negativa utsläpp för att kompensera för utsläpp i Stockholms stad. Alternativt, om det avses göras förenligt, att förtydliga hur Stockholms stad säkerställer att dubbelräkning inte uppstår.

Koherent arbete inom och bortom staden

Klimathandlingsplanen identifierar samverkan, ledarskap, och nya arbetssätt som viktiga faktorer för genomförande. Den beskriver även vikten av kompetenshöjande insatser och att kommunikation och dialog behöver utvecklas för att nå ut till fler.

Hur detta ska gå till är dock fortfarande inte helt tydligt. Dessutom nämns ett flertal punkter där staden saknar rådighet. Därmed är det viktigt för staden att inte bara engagera sina egna anställda och medborgare, men även att ha ett systematiskt påverkansarbete gentemot regionen, regeringen och även EU. Handlingsplanen bör därför innehålla ett mandat att utveckla en strategi för att systematiskt genomföra påverkansarbete i ett flernivåstyre där det anses nödvändigt för måluppfyllelse. Till viss del görs detta redan genom exempelvis Klimatkommunerna, Viable Cities och Stockholmregionens Europakontor (dessa nämns dock inte i handlingsplanen), men ett koherent budskap och agerande bör skrivas fram i en väl avvägd kommunikations- och påverkansstrategi. Strategin bör även skriva fram hur man bör agera i de fall där viktiga aktörer har motsatt ståndpunkt mot stadens.

Avvägningar och hindersröjning

Klimathandlingsplanen är lovvärd i sitt sätt att länka ihop flera olika åtgärdsområden. På sidan 5 skriver man exempelvis att “Klimatkrisen är tätt sammanlänkad med förlusten av biologisk mångfald och behöver därför hanteras tillsammans.” Texten nämner en del viktiga synergier som kan uppnås genom handlingsplanen. Däremot saknas analys av målkonflikter och hur avvägningar bör göras. Detta är ett av forskningen identifierat problem för måluppfyllelse av tidigare handlingsplaner av

denna karaktär, nämligen att man sätter mål utan att diskutera prioriteringar samt möjliga hinder och hur de kan röjas. Handlingsplanen nämner endast att “Komplexiteten i stadens utveckling kräver att avvägningar görs mellan olika mål och intressen samtidigt som alla dimensioner av hållbarhet ska uppnås” (sidan 28). Dock skrivs det inte fram hur dessa avvägningar bör göras i det dagliga genomförandearbetet samt i arbetet med att ta fram fler åtgärdsförslag. För att inte tappa styrfart behövs tydlig struktur för hur nya åtgärder ska tas fram för att kunna nå målen i handlingsplanen. Handlingsplanen bör därför, utöver en risk- och sårbarhetsanalys, innehålla ett mandat att undersöka prioriteringar, hinderröjning samt hur målkonflikter kan lösas för måluppfyllelse. Till exempel betonar handlingsplanen att det inte räcker med tekniska lösningar och cirkulära system, utan att konsumtionen även behöver minskas genom exempelvis beteendeförändringar. Här kan klimatmålen främjas om generella vägledning, liksom resurstrappan som nämns på sidan 29, omsätts till praktiska prioriteringsverktyg.

Handläggningen av beslutet

Beslut om detta yttrande har fattats av avdelningschefen Niklas Selander efter föredragning av miljöstrategen Anna Gustafsson. Delyttrande har inhämtats från Institutionen för TEMA vilket har beretts av universitetslektor Naghmeh Nasiritousi och universitetslektor Mathias Fridahl.

Länsstyrelsen Stockholm

Länsstyrelsen Stockholms yttrande daterat den 23 oktober 2024 har i huvudsak följande lydelse.

Länsstyrelsen ser positivt på Stockholms stads Klimathandlingsplan 2030. Länsstyrelsen ser dock att handlingsplanen kan utvecklas inom några områden, såsom beskrivning av potentiella målkonflikter, regional samverkan med länets kommuner samt koppling till stadens energistrategi och masshanteringsplan.

Allmänna synpunkter

Länsstyrelsen anser att klimathandlingsplanen är ambitiös och väl strukturerad genom kopplingen till stadens miljöprogram och med tydliga omställningsområden och förslag på åtgärder. Det planerade genomförandet, med utpekade ansvarsområden och integrering i stadens lednings- och uppföljningssystem, skapar goda förutsättningar för att nå uppsatta mål.

Beskrivning av målkonflikter

I klimathandlingsplanen (s. 8) beskrivs kopplingar till andra mål i stadens miljöprogram. Länsstyrelsen håller med om de förutsättningar och synergier till andra mål som beskrivs. För att inte riskera att nationella, regionala och lokala miljömål motverkas genom klimathandlingsplanen, skulle avsnittet dock behöva utvecklas med ett resonemang om potentiella målkonflikter med andra mål och hur dessa ska hanteras.

Regional samverkan

I Klimathandlingsplanen beskrivs att teknik, infrastruktur, regelverk, beteenden och affärsmodeller behöver utvecklas i samarbete med näringsliv, akademi, civilsamhälle och invånare, för att nå framgång. Länsstyrelsen anser att den breda ansatsen är bra och ser positivt på att arbetet med att utveckla ytterligare åtgärder inom varje omställningsområde i Klimathandlingsplanen ska ske i samverkan med andra aktörer i länet.

Handlingsplanen lyfter fram vikten av samverkan såväl inom stadens organisation som med aktörer utanför den kommunala organisationen. Länsstyrelsen saknar däremot en tydlig hänvisning till vikten av samverkan med andra kommuner inom länet. Stockholms stad har en viktig roll som regional motor i klimatarbetet och i att dela erfarenheter och sprida goda exempel till andra kommuner i länet. Förtydligande kring denna roll kan med fördel läggas till i sammanfattning (s. 6) samt i avsnittet "Fem omställningsområden som pekar ut vägen" (s.17).

Länsstyrelsen anser även att det i klimathandlingsplanen gärna tydligare kan framgå hur staden arbetar med näringslivet i klimatarbetet. Då näringslivet utgör en sådan central del i klimatomställningen skulle klimathandlingsplanen dessutom gynnas av en god koppling till stadens näringslivspolicy. Detta skulle underlätta för att strategiskt omhänderta hur staden exempelvis kan stötta innovationer, teknikutveckling och möjligheten till nya jobb och branscher till följd av klimatomställningsarbetet och på så vis bidra till uppsatta mål om hållbar tillväxt.

Finansiering av åtgärder

Klimathandlingsplanen beskriver att klimatomställningsarbetet kommer innebära stora kostnader för staden och att målet är att, i den mån det är möjligt, hitta extern finansiering från såväl EU som från nationella myndigheter. Länsstyrelsen anser att det är bra att staden har ambitioner att tillvarata möjligheten att söka extern finansiering och råder staden att arbeta för att stötta och synliggöra möjligheterna till extern finansiering även för näringslivet.

Omställningsområde 2, Utveckla ett klimatpositivt energisystem

Länsstyrelsen ser positivt på Stockholms stad höga ambitioner om att åstadkomma ett robust och förnybart energisystem där förnybar elproduktion, förstärkning av elnätet och energieffektivisering är givna delar. Klimathandlingsplanen saknar dock tydlig koppling till stadens Energistrategi. Länsstyrelsen anser att Energistrategin innehåller värdefull analys, välavvägda fokusområden och strategier för stadens energiplanering samt en bra beskrivning av stadens rådighet inom området. Klimathandlingsplanen och Energistrategin har till viss del olika syfte, omfattning och tidsperspektiv men det finns ändå anledning att förtydliga förhållandet mellan dessa två strategiska styrdokument så att goda synergieffekter kan uppnås och lärdomar tas tillvara på bästa sätt.

Klimathandlingsplanen saknar även ett tydligt resonemang om hur fjärrvärme som uppvärmningsform bidrar till att begränsa behovet av eleffekt under kalla vinterdagar. Det är under kalla vinterdagar som det högsta effektbehovet uppstår och detta är i praktiken dimensionerande för elnätet. Det är bra att åtgärd 2.17c uttalat strävar efter att minska den elbaserade uppvärmningen. Länsstyrelsen vill uppmärksamma Stockholms stad på Boverkets arbete med att införliva det uppdaterade [EU-direktivet för byggnaders energiprestanda \(EPBD\)](#) i svensk lagstiftning senast den 29 maj 2026.

I klimathandlingsplanen framgår att infångning och lagring av biogen koldioxid (bio-CCS/BECCS) förväntas bidra till negativ utsläpp och ett klimatpositivt Stockholm. Länsstyrelsen vill uppmärksamma staden om det pågående arbetet på nationell och europeisk nivå om hur dessa negativa utsläpp ska bokföras, rapporteras och disponeras. Se vidare [Nationellt centrum för CCS \(energimyndigheten.se\)](#) samt Microsoft Word - [Rapport rapportering bokföring bio CCS GDB 2023 V2a \(energimyndigheten.se\)](#).

I beskrivningen av omställningsområdet står att ”All eldning av fossil olja ska ha upphört till år 2025.” Det kan antas att detta åsyftar enskilda oljepannor för uppvärmning av byggnader vid normaldrift, men det behöver tydliggöras.

Länsstyrelsen ser positivt på åtgärd 2.1 Verka för förstärkt elnät i Stockholm [...]. Länsstyrelsen driver tillsammans med Region Stockholm och regionala nätföretag Regionalt elförsörjningsforum Stockholms län (REST), som bland annat syftar till att skapa stärkt samverkan och dialog om förstärkningar av elnätet. Länsstyrelsen bidrar gärna i arbetet med att underlätta samverkan mellan staden och relevanta nätföretag.

Åtgärder 2.17a, b och c har tydliga kopplingar till varandra eftersom de alla berör effektivisering och besparing av energi och eleffekt. Länsstyrelsen anser att staden bör överväga en sammanslagning av dessa åtgärder för att undvika parallella spår.

Åtgärd 2.2, 2.3, och 2.4 berör olika aspekter av installation av solceller. Länsstyrelsen ser positivt på att staden tar upp tekniska, arkitektoniska och ekonomiska aspekter såväl som rättvise- och klimatkrav i dessa åtgärder. För att undvika att dessa aspekter blir till parallella spår i arbetet som skulle kunna riskera att dra i olika riktningar föreslår Länsstyrelsen att staden överväger möjligheten att slå ihop dessa tre åtgärder till ett samlat strategiskt arbete om solceller som inkluderar alla de nämnda aspekterna. Alternativt att staden etablerar en struktur för tvärgående samverkan mellan ansvariga för de aktuella åtgärderna för att säkerställa informationsutbyte och gemensamt lärande.

Åtgärd 2.17b refererar till 2.15a, men detta antas vara fel och att det istället ska stå 2.17a.

Åtgärd 2.28 ”Utreda ellagring med batterier i byggnader”. Utredningen bör ta i beaktande uppströms miljöpåverkan från tillverkning av batterier inklusive materialutvinning och gruvdrift.

Omställningsområde 3, Driva på för hållbara och fossilfria transporter

I Stockholms län står transportsektorn för hälften av de klimatpåverkande utsläpp som genereras i länet. Länsstyrelsen ser positivt på Stockholms stad höga ambitioner för att ställa om transportsektorn genom att bland annat minska biltrafiken, prioritera framkomligheten för gång, cykel och kollektivtrafik samt främja fortsatt utbyggnad av laddinfrastruktur för elfordon. Vi håller även med om att elektrifiering och konvertering till fossilfri sjötrafik är angeläget i omställningen till ett hållbart transportsystem.

Omställningsområde 4, Planera, bygga och utveckla staden cirkulärt och hållbart

Hänvisning till masshanteringsplan

I planen beskrivs att projektgenererade massor ska hanteras på ett ansvarsfullt och resurseffektivt sätt. Med en mer cirkulär och resurseffektiv hantering av massor finns många vinster och möjligheter, bland annat minskad klimatpåverkan. Länsstyrelsen anser att det i Klimathandlingsplanen bör finnas en hänvisning till Stadens handlingsplan [Masshantering i Stockholms Stad](#). I handlingsplanen finns flera utpekade åtgärder som kopplar till klimatpåverkan, till exempel att ta fram ett förslag på hur masshanteringsens klimatavtryck vid framtagandet av en detaljplan kan uppskattas.

Det är viktigt att frågor kopplade till masshantering kommer in tidigt i planprocesser. Planering för masshantering i tidigt skede kan bland annat bidra till färre masstransporter och därmed minskade utsläpp och klimatpåverkan. Detta är något som beskrivs i stadens handlingsplan för masshantering, men som inte tydligt framgår i Klimathandlingsplanen.

Klimatpåverkan i plan- och exploateringsprocessen

Länsstyrelsen anser att det är positivt att klimathandlingsplanen innehåller en åtgärd (4.1) som anger att klimatanalyser ska utvecklas och genomföras i plan – och exploateringsprocesserna och menar att den med fördel kan stärkas med klimatberäkningar i tidiga skeden.

Klimatpåverkan och cirkularitet bör beaktas inför rivningslov. Vid rivningar som syftar till att uppföra ny bebyggelse kan en analys av klimatkostnaden säkerställa att ny bebyggelse framför rivning blir till klimatets fördel. Länsstyrelsen ser att det finns resurser att spara inte endast genom uppmaningen att anpassa befintliga byggnader framför rivning utan också att ta tillvara och anpassa äldre fast inredning så som kök, dörrar, fönster med mera. Handlingsplanen kan med fördel belysa hur staden avser att jobba med förvaltning och restaurering av den byggda miljön för att den ska fortsätta vara attraktiv och hållbar.

I klimathandlingsplanens fjärde omställningsområde konstaterar staden att kollektivtrafikhäna, täta och socialt sammansatta stadsmiljöer gör att invånare kan transportera sig, arbeta och leva med lågt klimatavtryck. Länsstyrelsen håller med om den beskrivningen, men vill därtill lyfta vikten av att se samtliga av de effekter som förtätning och en tät stad medför. Ett sätt att hantera de samhällsutmaningarna kan

vara att ta stöd i politiken för gestaltad livsmiljö och kommunens arkitekturpolicy som kan vara ett gott stöd även i formulering och utveckling av mål och delmål.

Mer grönska för minskat behov av kyla

I Stockholms län behöver arbetet stärkas för att minska risken för värmeöar och sämre folkhälsa till följd av värmeböljor genom att bevara och utveckla såväl den blå som den gröna infrastrukturen i staden. Här är bevarande och plantering av träd viktigt.

Fastighetsägare behöver utveckla sitt arbete för att anpassa fastigheter och andra offentliga byggnader och särskilt äldreboenden, sjukhus och andra vårdinstanser till kommande förändringar i extremtemperaturer och värmeböljor. Länsstyrelsen saknar i klimathandlingsplanen åtgärder om att grönska och skuggmöjligheter bör prioriteras vid ny bebyggelse. Detta för att undvika att byggnader värms upp av direkt solinstrålning vid höga utomhustemperaturer, vilket kan minska behovet av luftkonditionering och energislukande anläggningar. Natur och gröna områden bidrar också till minskad klimatpåverkan genom kolinlagring och minskad förlust av biologisk mångfald.

Befintligt regelverk

I klimathandlingsplanen lyfts att utveckling av regelverk behövs för att klimatmålen ska kunna nås, t ex inom omställningsområde 4. Länsstyrelsen vill poängtera att klimathandlingsplanen kan ta stöd i gällande regelverk för att visa hur kommunen ska uppnå sina mål. Som exempel kan nämnas hur kommunen avser att jobba med plan – och bygglagens 2 kap. 3 § gällande hur planläggning ska ta hänsyn till miljö – och klimataspekter och främja långsiktig god hushållning med mark, vatten, energi, råvaror och goda miljöförhållanden.

Naturskyddsföreningen Stockholm

Naturskyddsföreningen Stockholms yttrande daterat den 25 oktober 2024 har i huvudsak följande lydelse.

Sammanfattning:

- Många viktiga inslag för fortsatt högt tempo i klimatarbetet
- Klimatsmart byggande och hållbart resande måste implementeras nu, inte 2030
- Mycket av de åtgärder som nämns i Klimathandlingsplanen genomförs redan
- Att göra stora förändringar i det befintliga inom bostadsbestånd och trafiklösningar är väldigt dyrt och tar lång tid
- Om målen inte nås måste ännu skarpare förslag redovisas
- Det kan behövas rådslag mellan stad, region, stat tillsammans med näringsliv, akademi och civilsamhälle
- CCS-tekniken är fortfarande en stor osäkerhet och frågan är om CCS kommer hinna göra en betydande skillnad i närtid på 2020-talet

- Bristande rådighet gör det svårt att styra invånarnas konsumtion till minskad klimatavtryck
- Det kan inte nog beskrivas hur viktigt det är att Stockholms stad värnar om sin kvarvarande grönska, inte minst för att ta upp koldioxid
- Det finns skäl att påpeka vikten av energieffektivisering, det är helt centralt att kommunen satsar på att spara energi runt om i kommunen
- Klimathandlingsplanen bör presentera hur import av sopor ska kunna kombineras med kraftigt minskad förbränning av plast

Inledning

Stockholms Naturskyddsförening bedömer att denna Klimathandlingsplan utgör ett mycket viktigt dokument för fortsatt högt tempo i arbetet med för minskade klimatutsläpp. Klimathandlingsplanen innehåller många bra analyser såsom att klimatkrisen är tätt sammanlänkad med förlusten av biologisk mångfald och dessa därför behöver hanteras tillsammans. Likaså att staden har ett ansvar att minska de utsläpp som uppstår i andra delar av världen till följd av konsumtion från verksamheter och invånare i Stockholm.

Det är bra att handlingsplanen kompletterar delmål 2 i Miljöprogrammet med en siffra på hur mycket som totalt får släppas ut. Ett utsläppsmål för ett specifikt målår räcker inte eftersom det är de ackumulerade utsläppen, alltså hur mycket som släpps ut varje år fram till målåret, som påverkar klimatet. Men – denna totalbudget återspeglas inte längre fram i texten, då talas det åter endast om utsläppen för de specifika målåren 2030 och 2040. Detta betyder att t.ex. klimatsmart byggande och hållbart resande måste implementeras nu, inte 2030. Och om det inte sker nu, måste takten ökas än mer följande år för att koldioxidbudgeten inte ska överskridas.

Trots alla goda förslag så bedömer Stockholms Naturskyddsförening att det blir svårt att nå klimatmålen med det som tas upp i Klimathandlingsplanen. Det finns krävs ännu mer helt nya förslag och det finns stora osäkerhet kring detta med när koldioxidavskiljning kan bli verklighet.

Omständigheter som gör att det blir svårt att få ner utsläppen ytterligare

Mycket av de åtgärder som nämns i Klimathandlingsplanen genomförs redan.

- Bra med ambitionen att delningstjänster ska utvecklas.
- Bra med skarpa krav vid inköp av kyl, frys och tekniska maskiner i kommunens verksamhet.
- Bra att arbeta för att minska effektoppar.
- Viktigt att minska utsläpp av metan och lustgas från avloppssystemet.
- Bra med mer återbruk inom alla sektorer..
- Bra att verka för terränganpassat byggande och mer samordning schaktmassor.
- Bra att försöka påverka stadens konsumtion. Återbruk mm ska uppmuntras. Inköp måste bli mer klimatsmarta och plastkonsumtionen måste minska.
- Bra att verka för tidigare nedläggning av Bromma.

- Energieffektivt byggande i bra kollektivtrafiklägen, mobilitetslösningar och lägre parkeringstal vid nyexploateringar
- Klimathänsyn i stadens inköp

Det är trögt att genomföra förändringar i stadens grundstruktur och det finns en risk att de åtgärder som föreslås i klimathandlingsplanen inte ger tillräckliga minskningar av utsläpp. Större delen av stadens bostadsbestånd och trafiklösningar är befintliga och planerade utifrån andra förutsättningar, att göra stora förändringar i det befintliga är väldigt dyrt och tar lång tid.

Många av utsläppen har staden inte rådighet över, såsom privat konsumtion.

Det är därför svårt att se att de åtgärder som föreslås räcker för att nå nettonoll utsläpp och än mindre till att nå negativa utsläpp.

Klimathandlingsplanen måste därför vara tydlig och redovisa realistiska bedömningar av vilka effekter på klimatutsläppen förslagen beräknas ha. Om målen inte nås måste ännu skarpare förslag redovisas. Om kommunen inte själv har rådighet måste frågorna lyftas på en annan nivå. Det kan behövas rådslag mellan stad, region, stat tillsammans med näringsliv, akademi och civilsamhälle. Klimathandlingsplanen är ett ypperligt tillfälle att lyfta frågor, diskutera de utmaningar vi står inför och hur samhällsutvecklingen bör se ut. Men då får inga siffror maskeras i glädjekalkyler och i förhoppningar om teknik, som visserligen är nödvändig men kan vara svår att implementera inom handlingsplanens tidplan.

Konsumtion

De konsumtionsbaserade utsläppen var 10,7 ton CO₂e per invånare i Stockholm år 2019. Dessa utsläpp ska enligt stadens delmål 2.4 Halverade utsläpp från konsumtion halveras till 5,4 ton per invånare år 2030. Målsättningen är nödvändig, svårigheten ligger i att få invånarna att steg för steg dra ner på sådant som släpper ut mycket koldioxid.

Det är bra att handlingsplanen beskriver hur hushållens konsumtionsutsläpp varierar inom staden. I stort kan skönjas ett mönster där de konsumtionsbaserade utsläppen högst i de mer välbärgade stadsdelarna medan de är mycket mindre i många av förorterna. Staden har marginell rådighet att påverka privat konsumtion, men det är viktigt att informera om detta.

Tempot i utsläppsminskningen

Det interna klimatarbetet på kommunen ska hålla ett högt tempo och det är bra att Klimathandlingsplanen understryker att tempot behöver ökas ytterligare jämfört med tidigare. Kommunens budget för utsläpp gäller de *interna* utsläppen där kommunen har rådighet, vilket är viktigt att påpeka. Målet om att vara klimatpositiv gällande de interna klimatarbetet 2030 är bra, men CCS-tekniken är fortfarande en stor osäkerhet och frågan är om CCS kommer hinna göra en betydande skillnad i närtid på 2020-

talet. Det kan, enligt föreningen, tyckas vara en aning optimistiskt prognos med CCS med tanke på att CCS är fylld av svårigheter.

Det är bra att handlingsplanen beskriver hur hushållens konsumtionsutsläpp varierar inom staden. I stort kan skönjas ett mönster där de konsumtionsbaserade utsläppen högst i de mer välbärgade stadsdelarna medan de är mycket mindre i många av förorterna. Staden har marginell rådighet att påverka privat konsumtion, men det är viktigt att informera om detta.

Transporter

Transportsektorn står för cirka hälften av utsläppen i Stockholm. Det är därmed där den största utsläppsminskningen behöver ske. Föreningen bedömer att det är avgörande att kommunen styr mot fossilfria fordonsflotta.

Kommunen bör samverka med andra storstäder för att utveckla metoder som optimerar trafikomställningen till transporter med lägre utsläpp.

Koldioxidavskiljning, bio-CCS och CCS

Kommunen räknar med stora negativa utsläpp redan 2027 – är detta möjligt? Rransporter och lagringsutrymmen för koldioxidlagring måste rimligen finnas klara så att lagring enligt bio-CCS kan ske redan 2027. Det framstår som svårbedömt när bio-CCS och CCS kan realiseras i praktiken i Stockholm då det är förenat med oerhört stora investeringar och kostnader. Ska koldioxid samlas upp och fraktas lång väg till lagerplatser under havsbotten i t.ex. Norge blir det en väldig omständlig och dyr logistik. Föreningen anser att det finns all anledning att ta hand om koldioxiden på plats i Stockholm om koldioxidavskiljning praktiseras. Föreningen har noterat det pilotprojekt som Stockholm Exergi driver, men så vitt känt återstår en hel del innan pilotprojektet kan övergå i full skala. Föreningen vill förmedla att tilltron bio-CCS och CCS inte får bli ett incitament för att dröja med andra offensiva åtgärder. Hur betydelsefull bio-CCS och CCS kan bli återstår att se, kommunen bör vara försiktig med att i detta tidiga skede för tekniken räkna in bio-CCS och CCS som en stor post för minusutsläpp.

Det framgår av Klimathandlingsplanen att det troligtvis krävs köp av koldioxidlagring utanför staden för att målen ska nås. Finns möjliga säljare och förslag till avtal för detta?

Betydelsen av kvarvarande naturområden, parker och stadsträd

Det kan inte nog beskrivas hur viktigt det är att Stockholms stad värnar om sin kvarvarande grönska. Det finns en rad orsaker till detta, men klimataspekterna framstår som allt mer väsentligt att lyfta fram. Kommunen har sedan länge helt gratis minusutsläpp genom vegetationens upptag av koldioxid. Dessa minusutsläpp bör lyftas fram i större grad för att stärka betydelsen av kvarvarande skogsmark och annan trädklädd parkmark.

Energisystem

Det finns skäl att påpeka vikten av energieffektivisering, det är helt centralt att kommunen satsar på att spara energi runt om i kommunen. Åtgärder har satts in på detta område men mer behöver göras. De kommunala bostadsbolagen bör få ökade resurser för att genomföra investeringar i energieffektivisering. Vid nybyggnation bör det även ställas högt krav på låg energianvändning. I privata fastighetsbestånd och villor behöver det också göras mycket mer. Inte minst behöver kommunen satsa på energirådgivare som aktivt bidrar till att hushåll sänker sin energiförbrukning.

Gällande den energi som produceras så är det givetvis avgörande att Stockholms energisystem blir så klimatvänligt som möjligt. Det som tas upp i Klimathandlingsplanen utgör en bra grund. Det är en stor framgång att kolet i Värtaverket är borta nu och att Stockholms energisystem nu bygger på fjärrvärme från biobränsle och avfall. Det finns här anledning att påpeka följande om förbränning av plast och förbränning av biobränsle:

- Ökad utsortering och materialåtervinning av plast måste bli effektivare för att förhindra förbränning av fossil plast. Vad föreningen känner till så kommer Stockholms Exergi att importera avfallsbaserat bränsle, s.k. RDF, för deras kommande energianläggning för att förbränna i sin anläggning. I RDF kan det finnas olika innehåll, bl.a. plast, då det inte finns någon etablerad standard för RDF. Att Stockholm ska förbränna importerat avfallsbaserat bränsle gör det mycket svårare att systematiskt kontrollera vad för innehåll som faktiskt förbränns. Klimathandlingsplanen bör därför presentera hur import av sopor ska kunna kombineras med kraftigt minskad förbränning av plast.
- Biobränslefrågan är ganska invecklad och det finns skäl att påpeka att Stockholms efterfrågan på flis till fjärrvärmeverken innebär enorma volymer. Naturskyddsföreningen har funnit att det finns skäl att beakta en rad aspekter gällande biobränsle och inte minst då att det finns skäl att beakta frågor som biologisk mångfald. Här hänvisas vidare till Naturskyddsföreningens rapport om biobränsle
https://cdn.naturskyddsforeningen.se/uploads/2021/05/11103456/rapport_biobranslen.pdf

Nykvarns kommun

Nykvarns kommuns yttrande daterat den 18 oktober 2024 har i huvudsak följande lydelse.

Kontoret för samordning och internt stöd anser att Klimathandlingsplanen 2030- En rättvis omställning för ett Stockholm utan globalt klimatavtryck är välformulerat med ambitiösa målsättningar. Handlingsplanen visar konkret hur verksamheterna ska arbeta och samverka för att uppnå målen.

Vi har inga övriga synpunkter.

Region Stockholm

Region Stockholms yttrande daterat den 24 oktober 2024 har i huvudsak följande lydelse.

Region Stockholm ser generellt positivt på Stockholms stads klimathandlingsplan. Målen och valet av de fem omställningsområdena fångar klimatproblematiken på ett bra sätt. Områdena tydliggör den bredd som klimatfrågan spänner över och utsläppsbudgeten visar att det är angeläget med skyndsamma åtgärder.

Region Stockholm skulle vilja se en större närvaro av det regionala och mellankommunala perspektivet. Det saknas också en koppling till den Regionala utvecklingsplanen för Stockholmsregionen (RUFS 2050) (LS 2015-0084) och till Klimatfärdplanen för Stockholmsregionen. En samverkan regionalt och mellan kommuner är viktig för att kunna hantera miljöproblem. Det finns flera exempel på frågor där sådan samverkan behövs, till exempel vid utveckling av infrastruktur och hantering av stora materialflöden från byggnation.

Region Stockholm ser positivt på Stockholms stads ambition att inkludera medborgarna i omställningen och att ta sig an utmaningen om en rättvis och inkluderande omställning. Detta kan även bidra till att skapa en förståelse för de utmaningar vi står inför och de behov av samhälls- och beteendeförändringar som finns och därmed underlätta och accelerera omställningen.

När det gäller utveckling av energisystemet adresserar handlingsplanen viktiga frågor som elektrifiering av samhället, fångst av koldioxid från förbränning från fjärrvärmeproduktion och även problematiken med förekomsten av plast i det avfall som förbränns. En åtgärd som adresseras är att bygga ut och förstärka elnätet för att möjliggöra elektrifiering av transportsektorn. Region Stockholm instämmer i vikten av att på detta sätt bana väg för elektrifiering, men vill lyfta att denna fråga inte löses enbart lokalt utan kräver både regional och nationell samverkan. Region Stockholm instämmer i att utsortering av plast, både i Stockholms stad och i övriga kommuner som förser fjärrvärmeverken med avfall, och lösningar för att öka återvinning och återanvändning av plast är en viktig del i att minska klimatutsläppen i Stockholmsregionen. Stockholms stad konstaterar att för att nå målen är koldioxidlagring och koldioxidfångst nödvändigt och aviserar att verka för en fullskalig anläggning för koldioxidinfångning. Region Stockholm välkomnar och håller med om vikten av denna utveckling för att nå klimatmålen, men vill tydliggöra att detta alltid är ett komplement till verkliga utsläppsminskningar.

Region Stockholm välkomnar stadens höga klimatambitioner inom transportområdet liksom att framkomlighet för gång, cykel och kollektivtrafik ska prioriteras. Region Stockholm instämmer i konstaterandet att utvecklingen av transportsystemet sker i en regional och nationell kontext och att en stor grad av samarbete och samordning är nödvändig. Till exempel finns ansvaret för kollektivtrafiken hos Region Stockholm och stora investeringar görs för att möta den växande befolkningens behov av kollektivtrafik.

Region Stockholm ser positivt på fokuseringen på att planera, bygga och utveckla staden cirkulärt och hållbart. Det är bra att handlingsplanen lyfter problematiken med en växande befolkning med bland annat ett ökat behov av bostäder samtidigt som utsläppen från bygg- och anläggningssektorn är betydande. Region Stockholm ser även positivt att fokus på cirkularitet i byggprocessen och att den så kallade resurstrappan lyfts som en vägledning i arbetet med en hållbar stadsutveckling. Resurstrappan med stegen från att tänka om och optimera nyttjande av befintliga byggnader till att i sista hand bygga nytt är ett viktigt verktyg i arbetet för minskade klimatutsläpp. Även frågan om masshantering lyfts och att massorna om möjligt ska återanvändas eller återvinnas. Här saknar Region Stockholm det regionala perspektivet där samarbete kring masshantering kan ge en större möjlighet till hållbara lösningar.

Handlingsplanen lyfter inledningsvis omfattningen av de konsumtions-baserade utsläppen. Åtgärderna för att styra mot en konsumtion med låg klimatpåverkan handlar dock endast om att minska de utsläpp som sker inom stadens egen organisation. Här ser Region Stockholm att det skulle vara önskvärt med ett bredare perspektiv, där även invånarnas konsumtion adresseras.

Saco Stockholm

Saco Stockholms yttrande daterat den 25 oktober 2024 har i huvudsak följande lydelse.

Det är en ambitiös klimatplan som vi har tagit del av med stort intresse. Då det är Stockholms stads kommunfullmäktige, som kommer att besluta om planen, så är styråran från politiken, nedsatt och kursen för Stockholms stad är satt, när det gäller klimatet. Det vi ser som viktigt för att ge legitimitet för klimatplanen hos anställda och våra samverkanspartners samt ytterst stockholmarna, är att informera om stadens klimatplan, vid alla tillgängliga tillfällen. Det underlättar om planen finns med inför varje beslut som tas, inom staden och om det ibland blir dyrare än det billigaste alternativet på kort sikt men bättre för klimatet och framtidens stockholmare på längre sikt.

SACO vill lyfta vikten av samverkan. I klimatplanen står det tydligt vad som gäller: ” Att vara huvudansvarig för en åtgärd innebär att ansvara för att åtgärden genomförs, med stöd av delansvariga. Ibland har en åtgärd flera huvudansvariga. Det innebär att alla utpekade nämnder och bolag har ett separat huvudansvar för genomförande av åtgärden. I några fall anges ett delat huvudansvar genom att det står att åtgärden genomförs ”i samverkan med”. Här ska den nämnd/bolag som står först ansvara för samordning av genomförandet av åtgärden.”² Utöver den tydliga ansvarsbeskrivningen, så är det en annan del av klimatplanen vi särskilt vill markera, ” Staden behöver jobba aktivt med att söka externa finansieringskällor från staten och

² Sid. 47 (69), Klimathandlingsplan 2030

EU, särskilt i de fall där satsningarna inte kan finansieras av högre intäkter eller lägre kostnader.”³

Stockholm Exergi ”... har tecknat tioårsavtal med Microsoft om 3,33 miljoner ton minusutsläpp av koldioxid från Stockholm Exergis planerade bio-CCS-anläggning. Det är världens hittills största avtal för minusutsläpp.”⁴ Avtalet förutsätter att ”... att det svenska stödsystemet för bio-CCS faller på plats, vilket handlar om 36 miljarder kronor under perioden 2026–2046. Nu ligger ansökan om stödsystemet på EU:s bord i väntan på tillstånd.”⁵ Det är dock endast en del av förutsättningen, om det här sker krävs dessutom att det kommer att tecknas ytterligare avtal på den frivilliga marknaden samt att staden beviljas ytterligare statligt stöd under 2024, för att investerings-beslutet ska kunna tas av styrelsen. Vi lyfter exemplet både för att visa att vi aktivt följer vad staden gör men också för att påvisa komplexiteten, för att uppnå målen. Det viktiga är att det inte blir en undanträngningseffekt som påverkar arbetstagarnas löneutrymme.

SACO har noterat att ”... Stockholms utsläppsutrymme för länge sedan är slut och det finns en stor utsläppskuld.⁶ Därför har Stockholm ett ansvar att snabbt minska utsläppen”⁷ Det är ett viktigt perspektiv och bakgrundsinformation att ha med sig vid framtida beslut, på olika arbetsplatser inom staden. Det är även därför det är så viktigt att alla parter bidrar så mycket som möjligt för planens genomförande. Det kan kanske vara en möjlighet att genomföra en digital presentation om planen, för att informera vid ett APT samt sätta in någon/några som kan informera och inspirera arbetsplatserna att ha planen i åtanke, i det dagliga arbetet. Det är vårt huvudsakliga remissvar till Klimathandlingsplan 2030.

Våra medlemmars säkerhetsintresse vill vi även, lyfta fram, bakgrunden är bl.a. Stockholms stad nya resepolicy från i år 2024, ”Den nya resepolicyen är en del i stadens arbete mot målet om en fossilbränslefri organisation år 2030 samt bidra till målet om halverade konsumtionsbaserade utsläpp till 2030.” ([Stadens policy: Ta tåget – eller betala mer | Mitt i](#)). Det leder till färre resor och därmed så behöver Stockholm bli ännu mera digital. I klimatplanen står det att det är viktigt att utveckla digitala verktyg (se punkt O.3 i planen sid 48 av 69 och 4.9a se sid 63 av 69 och 4.9b se sid 64 av 69 samt 4.14 som handlar om en bonusvitesmodell samt även 4.18). SACO vill här lyfta vikten av kvalitén på kablagen till ledningarna och att Sthlm stad ligger i framkant vad avser materialval vid inköp och upphandling för vår gemensamma digitala framtid. Vi vet inte vad ni väljer idag, men ett miljövänligt alternativ är

³ Sid. 6 (69), Ibid.

⁴ [Stockholm Exergi och Microsoft tecknar jätteavtal om minusutsläpp \(energi.se\)](#)

⁵ Ibid.

⁶ [Microsoft Word - Rapport_Stockholms_stad_klimaträttvisa.docx](#) (diva-portal.org)

⁷ Sid. 11 (69), Ibid. Klimathandlingsplan 2030.

kabelstandarden, ”B2ca-s1 d0 a1”⁸ 910111213141516. Standarden är ”... enligt kommissionens delegerade förordning (EU) nr 2016/364¹⁷...¹⁸”. Det finns många olika leverantörer som levererar enligt standarden.

Salems kommun

Salems kommuns yttrande daterat den 2 juli 2024 har i huvudsak följande lydelse.

De fem utpekade omställningsområdena gör klimathandlingsplanen tydlig och Salems kommun delar att det är inom dessa områden som kommunerna behöver kraftsamla särskilt. I Salems kommun är det geografiskt transporter som står för de största utsläppen och inköp och konsumtion står för de största utsläppen i kommunorganisationen - antagligen ser det ut på liknande sätt även i Stockholm stads organisation.

Det är positivt att planen integreras i Stockholms stads budget- och uppföljningsprocess och att man planerar att sammanställa tillkommande förslag varje vår så att det ska finnas med som ett underlag till nämndernas budgetprocesser. Det är också positivt att man planerar för en årlig uppföljning av Miljöprogram 2030 samt Klimathandlingsplanen. Hur väl mål och delmål nås följs upp genom valda indikatorer och andra relevanta mått - exempelvis nämnders och bolagsstyrelser verksamhetsberättelser. För att nå framdrift delar Salems kommun bilden att det är viktigt att tydliggöra hur och var styrdokumentet planeras följas upp. Uppföljning leder också till mer framdrift och konkreta åtgärder.

Salems kommun har inte några synpunkter på förslag till klimathandlingsplan för Stockholms stad. Salems kommun har själva ett uppdrag att ta fram ett liknande styrdokument för Salems kommun (Klimatfärdplan) och tycker det är positivt att

⁸ [EN 13501 - Europeisk brandklassning av byggprodukter | RISE](#)

⁹ [Brandklasser för golv, väggar tak, rörisolering och kablar - PBL kunskapsbanken](#) - Boverket

¹⁰ Ibid.

¹¹ Ibid.

¹² Ibid.

¹³ Ibid.

¹⁴ [Standard - Brandteknisk klassificering av byggprodukter och byggnadselement - Del 6: Klassificering baserad på data från provning av reaktion vid brandpåverkan hos kablar SS-EN 13501-6:2 019 - Svenska institutet för standarder, SIS](#)

¹⁵ [CC-11 Busskabel 2x20AWG + 2x24AWG \(jablotron.com\)](#)

¹⁶ [Halogenfria kablar – hur, var, när och varför? \(lappgroup.com\) Delegerad förordning - 2016/364 - SV - EUR-Lex \(europa.eu\) 17 Se sid. 9 av 12. TSFS 2017_119k.pdf \(transportstyrelsen.se\)](#)

¹⁷ [Delegerad förordning - 2016/364 - SV - EUR-Lex \(europa.eu\)](#)

¹⁸ Se sid. 9 av 12. [TSFS 2017_119k.pdf \(transportstyrelsen.se\)](#)

Stockholms stad uppdaterar sina styrdokument och höjer ambitionsnivån för sitt klimatarbete då det gynnar klimatarbetet i hela regionen.

Solna stad

Solna stads yttrande daterat den 14 oktober 2024 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen ser positivt på den föreslagna planen och har inga avgörande invändningar. Planen är både ambitiös och heltäckande. Stockholm stads storlek och geografiska läge gör att kringliggande kommuner både vill och behöver förhålla sig till stadens arbete varpå följande medskick på planen ges:

- Utveckla informationen om vad som skulle vinna på samverkan med grannkommuner. Solna stad vill gärna lyfta ett exempel på något som visserligen inte nämns i Stockholms Klimathandlingsplan, men som kan ha stor betydelse för både Solna och Stockholm: När Bromma reningsverk stängs kring 2029 och verksamheten flyttar till Henriksdals reningsverk finns risk att värmen i det renade avloppsvattnet släpps ut i Östersjön istället för att utnyttjas till fjärrvärme. Eftersom Solna tidigare samverkat med Bromma reningsverk är detta en fråga som påverkar Solna stad och där Solna stad skulle vilja se ett fortsatt samarbete, i första steget en gemensam utredning av möjligheterna för värmeåterföring till Norrenergi.
- Beskriv synergier och målkonflikter mellan Klimathandlingsplanen och andra styrdokument och beslut. Som exempel vill Solna stad nämna den ovan beskrivna förlusten av återföring av värme från reningsverk som en utmaning.
- Beskriv hur Stockholm stad påverkar externa aktörer i de fall man inte har rådighet, såsom byggande på privat mark.
- Korta texten eller gör en sammanfattning för ökad läsbarhet och inkludera en beskrivning av implementering och vidareutveckling av planen

Stockholms universitet

Stockholms universitets yttrande daterat den 10 oktober 2024 har i huvudsak följande lydelse.

Stockholms universitet har inbjudits av Stockholms stad att inkomma med synpunkter på Klimathandlingsplan 2030. Universitetet har följande att anföra.

Precis som avseende det tidigare och mer övergripande dokumentet Miljöprogram 2030 för Stockholms stad ser Stockholms universitet generellt mycket positivt på hur staden genom klimathandlingsplanen konkretiserat hur de övergripande målen ska nås. Som tidigare är universitetet mycket positivt till planens fokus på en rättvis omställning, både avseende införandet av ett konsumtionsbaserat mål och genom att ta hänsyn till Stockholms globala klimatavtryck, samt dess uppmärksamhet på

klimatanpassningens sårbarhet. Det är också positivt att de fem omställningsområdena är identifierade utifrån stadens arbetsprocesser och att de syftar till att åstadkomma den kraftsamling som krävs för att klimatmålen ska kunna nås. Universitetet uppskattar att det tydligt framhålls att samverkan behöver ske med näringsliv, akademi, andra offentliga aktörer och civilsamhälle för att nå de högt ställda klimatmålen.

I sitt yttrande över Miljöprogram 2030 lyfte Stockholms universitet behovet av att kommande handlingsplaner konkretiserar vilken samverkan som är prioriterad för att nå de ambitiösa mål som stakats ut i programmet samt att det är centralt att de resurser som krävs för måluppfyllelse genom samverkan identifieras och tillgängliggörs i ett tidigt skede av processen. Universitetet anser dock att det fortfarande är oklart hur man konkret ska gå tillväga samt att finansieringsfrågan hänger i luften. Målen och ansvarsfördelningen inom staden är tydliga men hur måluppfyllelsen ska ske är i många fall fortfarande oklart. Universitetet anser att resursfrågan vad gäller samverkan och social hållbarhet måste hanteras i ett tidigt skede, då det annars finns risk att många av de åtgärdsförslag som har en svag koppling till de övergripande klimatmålen kommer att falla platt.

Handlingsplanen innehåller en lång rad åtgärdsförslag, vilket är positivt. Det framgår dock inte tydligt vilka åtgärder som är av karaktären låghängande, utan alla förslag förefaller prioriterade. Det vore därför önskvärt att tydliggöra vad som är mer eller mindre utmanande att nå, utifrån kunskap om tekniska möjligheter, rådighet och tillgång till finansiering. Då klimatfrågan dessutom omfattar en lång rad målkonflikter vore det bra om staden redan i handlingsplanen lyfter vilka målkonflikter som redan nu har identifierats. Flera åtgärder kommer att kräva omfattande beteendeförändringar hos medarbetare och medborgare.

Stockholms universitet ser gärna att staden genom samverkan med akademien säkerställer att den forskning som finns om kopplingen beteende – styrmedel – värderingar tas i beaktande. Detta kan vara lika viktigt och effektivt för att nå klimatmålen som att ta till sig den senaste forskningen om teknologiska innovationer.

Avslutningsvis vill universitetet föreslå att staden i årliga verksamhetsplaner tydligt lyfter fram konkreta åtgärder.

Detta beslut är fattat av rektor, Astrid Söderbergh Widding, i närvaro av prorektor, professor Clas Hättestrand, och universitetsdirektör Åsa Borin. Studeranderepresentanter har informerats och haft tillfälle att yttra sig. Övrig närvarande har varit Ulf Nyman, Ledningssekretariatet (protokollförare). Ärendet har beretts av Områdesnämnden för naturvetenskap. Föredragande i ärendet har varit utbildningsledare Rikard Skårfors.

Sveriges Åkeriföretag

Sveriges Åkeriföretags yttrande daterat den 25 oktober 2024 har i huvudsak följande lydelse.

Sveriges Åkeriföretag är med 5000 medlemsföretag och 36 000 fordon åkerinäringens branschorganisation och vi arbetar för en sund och lönsam utveckling av denna näring som svarar för cirka 4 % av Sveriges BNP.

Stockholms Stad har högt satt klimatmål för staden. Sveriges Åkeriföretag tycker att det är bra att Stockholms Stad revidera sin Klimathandlingsplan för 2030, för att kunna jobba med de utmaningar som ligger framför oss. Sveriges Åkeriföretag är positiv till den omställning som måste göras med tex. elektrifiering, digitalisering, längre och tyngre fordon.

Åkerinäringen står för 87 procent av alla leveranser av varor, byggnationer och underhåll för att Stockholms Stad ska vara en levande och fungerande stad. Men åkerinäringen står för 11 % av de totala utsläppen, 89 % kommer från andra utsläppskällor. Detta borde spegla de regler som gäller Åkerinäringen med tanke på den samhällsnytta man står för. Åkerinäringens företag är positiv till att aktivt jobba för att hitta lösningar för att minska utsläppen från denna sektor.

Sveriges Åkeriföretag tror att vi måste hitta ett sätt att bli mer transporteffektiva när det gäller transporter av gods i Stockholms Stad. Även om vi når netto noll i utsläpp så når vi inte de mål som Stockholms stad vill upp nå för en levande stad. Därför tror vi att godset måste transporteras med större men med färre fordon. Det är det enda sättet att minska fordonsförflyttningarna tillsammans med off Peak (nattlevarenaser) på Stockholms stadsgator.

Därför vill vi bistå med några inspel/medskick.

De inspel/medskick vi gör är.

1. Fair Transport Vi skulle vilja rekommendera Stockholms stad att ställa Fair Transport som ett krav i sina upphandlingar för att hållbara transporter. Fair Transport är en hållbarhetscertifiering för godstransporter på väg. Det som möjliggör Fair Transport som hållbarhetscertifiering är att dokumentation som lämnas går att följa upp och granskas, och att det tredjeparts kontrolleras. https://fairtransport.se/wp-content/uploads/2021/12/Upphandlingsunderlag_FT_ver3.0_20211220.pdf
2. CSRD Eu:s krav/direktiv på hållbarhetsredovisning, en del i fair transport rapporter möjliggör för Eu:s krav/direktiv på hållbarhetsredovisning för transporter. Fair Transport är transportnäringens hållbarhetscertifiering för godstransporter på väg. Certifieringen är ett stöd för både den som köper och säljer transporter. Tack vare certifieringen kan båda parter försäkra sig om att arbetet i den gemensamma transportkedjan utförs trafiksäkert, klimatmedvetet och med goda villkor för de anställda. Fair Transport är det största initiativet genom tiderna för att hela branschen ska ges möjlighet att ha ett systematiskt hållbarhetsarbete. Fair Transport utvecklas för att möta upp krav i CSRD och ESRS rapporteringen och för att stötta alla åkerier i riskanalyser och hållbarhetsrapportering.

3. Ställ krav som gynnar omställningen i de upphandlingar där Stockholms Stad upphandlar där godstransporter ingår i någon form. Men det är viktigt att man ställer krav som går att följa upp och att man följer upp dem.
4. Avtal upphandla avtal på minst 5 år när det gäller transporter, så det finns en möjlighet för åkerierna att göra den omställning som behövs.
5. Uppföljning på uppsatta mål Det är viktigt att staden följer upp sina uppsatta krav i sina upphandlingar. Så att vi får en sund konkurrens på samma villkor och att staden får de tjänster som man faktiskt har upphandlat. Det ska gynna de som efterlever kraven och inte de som inte följer kraven. Högtställda krav och ingen uppföljning lika med stor möjlighet till fusk.
6. Projekt Det pågår en massa projekt som Stockholms Stad är involverad i angående omställningen. Detta är verkligen bra, men det finns en fara också i detta. Nämligen att det blir ingen verkstad, man hamnar i en massa småskaliga projekt där det bli just små volymer. Här borde Stockholms stad ha någon som är ansvarig för att titta på alla projekt i ett helikopterperspektiv och bestämma vad är relevant. För det tar en massa resurser och det finns en risk att det inte leder någonstans när det gäller att bidra till målen för omställningen och trafikflödet.
7. Biobränsle Det är viktig i omställningen att använda alla biobränslen som finns tillgängliga om vi ska klara omställningen och fasa ut det fossila bränslet och gå över till mer el, gas och vätgasfordon.
8. Långväga gods bör i största mån gå så långt som möjligt på tåg och båttrafik upp till Stockholm. Så att åkerierna kan hämta upp godset vid en terminal eller hamn. På detta sätt blir lastmile en kort sträcka som måste gå på vägen och vi får färre fordonsförflytningar i Stockholm city.
9. Godsnoder/hubbar idag ligger de flesta stora godsnoder utanför Stockholms Stad. Här skulle Stockholms stad kunna titta på möjligheten för etablering närmare city. Så vi kan flytta dessa närmare Stockholms city. Så åkerier och speditörer kan transportera med längre (upp till 34,m) och tyngre fordon (upp till 74 ton.) närmre city på så sätt så får man med sig mer gods och detta medför färre fordon. Detta möjliggör lastmile fordon som drivs av el, gas, biobränsle.
10. Laddplatser för tungtrafik staden måste möjliggöra så att det går att etablera ladd infrastruktur på terminaler/godsnoder för att tunga lastbilar, men även att det går att stödladda i staden vid behov för mindre åkerier som ej har tillgång till någon terminal.
11. Geofencing möjligheten till att skapa digitala geografiska zoner där uppkopplade fordon kan styras på olika sätt. Tex. styra hastigheten för vissa gator, vid skolor mm. Men kan också användas för att begränsa ett fordon tillgång till zoner, vissa gator får man bara köra el/vätgas men även tillåta längre och tyngre fordon till staden genom att sänka hastigheter på fordon som då kan ge tillgång till olika BK-klassade vägar och broar.
12. Off Peak (nattleveranser) är ett ypperligt sätt att uppnå många av stadens klimatmål eftersom man slipper det stora trafikflödet som är på dagen. Så

skapa möjligheter för nattleveranser när det är väldigt lite trafik i city med tystafordon, detta skapar mer effektiva transporter med färre fordon, mindre utsläpp, bättre arbetsmiljö och färre fordonsförflyttningar av tungtrafik dagtid. Ur en säkerhetsynpunkt så minimeras riskerna eftersom det är färre som är ute på gatorna. Tex. skolor, förskolor/fritis mm...

13. Upphandlingsdirektiv – Stockholms Stads bör gå före i sina upphandlingar och börja ställa krav på:

- a) Mer flexibilitet i planeringen av transporter (tidsramar) Om transportköparna kunde vara mer flexibla i sina krav på tidsfönster för sina leveranser. Så skulle åkerinäringen kunna planera sina leveranser på ett mer transporteffektivt sätt. Idag kan åkerier vara tvungen att köra med flera fordon p.g.a. ett visst tidsfönster för att klar av leveransen pga. av trafikträngseln.
- b) Ersättningsmodeller – Ett sätt att få snabbare effekt på omställningen är att skapa ersättningsmodeller där det lönare sig att ställa om till ett fossilfritt fordon. 50 procent av åkerinäringen är åkerier med 1 – 2 fordon, där det kan vara svårt att ta en investering på upp till 2 gånger så dyrt med el eller vätgasfordon mot ett traditionellt fordon. Stockholms stad kan ju bara stimulera för sina egna upphandlingar, för alla övriga upphandlingar på den privata sidan måst man hitta andra styrmedel. Men man ska också säga att det finns en affärsmöjlighet för åkerierna för den som gör detta.
- c) Teknikutvecklingen – Hur ser teknikutvecklingen ut om 5 år, är det el eller vätgas som gäller? Med den teknikutveckling som har varit de senaste åren så vet man inte, men sannerligen troligt så kommer el eller bränsleceller att vara framtidens bränsle, men man ska ha öppning för att det kan komma något nytt. Men med långsiktiga regler så branschen vet vad som gäller så kommer också investeringarna att ta fart.
- d) Cirkulärmasa hantering – För att nå sina miljömål så bör Stockholms Stad jobba med Cirkulärmasa hantering i sina byggprojekt.
- e) Elfordon - en viss procent av leveranserna ska göras med el fordon. Det kan tex. vara en ökande skala under kontraktstiden. När det gäller byggprojekt kanske Stockholms Stad måste kunna erbjuda el stödladdning på bygget.

14. Uppställningsplatser

Idag så finns det för få uppställningsplatser, om man kommer med bil och släp om vill kunna ställa av släpet för att åka in med lastbilen och sedan åka ut och lasta över från släpet. För att återigen leverera i staden där 12 m. regeln gäller idag. Därför måste de till platser där detta möjliggörs, som det är idag så ställs släpen på ställen där det är mindre lämpligt. Detta skapar trafik hinder och böter. Kommunerna upplever problem med att lastbilar står uppställda på t.ex. lastzoner, bensinstationer, köpcentrum, industri-, terminal- och hamnområden, samt även i viss utsträckning i bostadsområden. Trots uppenbara problemen är de få kommuner som har utpekade uppställningsplatser för att komma till rätta

med detta. Uppställningsplatser är viktiga ur flera perspektiv. Förutom ovan nämnda behövs de även för att chaufförerna ska kunna ta rast och lagstadgad vila inom ramen för både arbetstidslagstiftningen och de lagstadgade kör- och vilotidsreglerna.

15. Längre och tyngre fordon – Trafikverket håller på och upplåter flera av sina riksvägar till bärighetsklass 4 (74 ton) och fordonståg med en längd upp till 34,5 meter. Det är viktigt att Stockholms Stad tittar över sina kommunala vägar och upplåter vissa av sina kommunala vägar till BK4 och 34,5 meter så det är möjligt att nå vissa strategiska noder/hubbar i Stockholm. Så det inte blir flaskhalsar och man blir stående riksvägarna när man ska levereras varor till Stockholm. Fördelarna med tyngre och längre lastbilar är transporteffektivitet eftersom man kan få med sig mer varor. Detta skapar mindre utsläpp och färre fordonsförflyttningar (färre lastbilar).
16. Lättafordon (upp till 3,5 ton 4,5, ton) Regeringen har beslutat att från den 1 juli 2024 tillåta en försöksverksamhet där företag kan ansöka om undantag från körkortslagen för att deras förare som har haft körkort med behörighet B i minst två år ska kunna framföra lastbil, utan släp, som drivs av alternativa bränslen och vars totalvikt överstiger 3 500 kg men inte 4 250 kg. Detta är bra, men en farhåga som ska tas med i beräkningarna är att trängseln och fordonsförflyttningarna kan öka markant. Om en leverantör väljer att ersätta ett tungt fordon med 6-8 st. lättafordon. Varför skulle detta kunna hända – jo det är lättare och billigare att göra omställningen till El med ett mindre fordon, det är också lättare att hitta chaufförer eftersom det endast behövs B körkort till dessa fordon.
17. Säkerhetspolitiskt - Förutsättningar för leveranser och transporter behöver kunna fungera även vid en samhällsstörning. Då behövs en bred palett av drivlinor och drivmedel för att minska sårbarheten i samhället. Då kan vi inte förlita oss bara på eldrivna lastbilar som mer sårbara om energiförsörjningen slås ut. Ur säkerhetspolitiska aspekter behöver detta beaktas i större omfattning eftersom de krav vi ställer kommer sätta prägeln på hur teknik upphandlas i framtiden i hela Sverige
18. Särskilda vägbanor särskilj trafiken så att tex. cykeltrafik inte går på gator där tungtrafik trafikerar ur en trafiksäkerhetssynpunkt. Se även till att lagar och regler gäller alla transportslag. Trafiksäkerheten ökar om alla spela enligt samma regler.
19. Viktig med framkomlighet på sommargator Det är trevligt när vissa gator blir sommargator där man kan sitta på uteserveringarna. För våra medlemmar som levererar varor till de näringsidkare som erbjuder varor på uteserveringarna så måste det vara möjligt att kunna leverera. För leveransen måste i det flesta fall göras i anslutning till uteserveringens ingång eftersom det ej finns någon godsmottagning.
20. Stadsmiljözon: Det är viktigt att Stockholms stad prioriterar framkomligheten för åkerinäringen när man tittar på att införa stadsmiljözoner på vissa gator, torg och stadsdelar. Åkerinäringen är en samhällsviktig bransch och helt

avgörande för att Sverige och Stockholm ska fungera. Vi levererar mat och mediciner till affärer och apotek. Operationsmaterial och utrustning till sjukhus. Flis, olja och sopor till värmeverk. Kemikalier för rening av vatten och avlopp. Vi levererar material till byggnationer och vägar. Vägar som vi plogar på vintern. Vissa av varorna är högvärdigt gods. Vi är dessutom en viktig resurs i Sveriges totalförsvaret. Försvarsmakten ser åkerinäringen som en stor och viktig del i deras beredskapsplaner.

21. Last/Lossning Det måste finnas lastplatser i staden där man kan stå och lasta och lossa och att dessa inte upptas av fordon som ej får stå där.
22. Parkering förbjuden: tillåt yrkestrafiken att stå 30 min på parkering förbjuden för att kunde ta sin lagstadgade rast enligt kör och vilotider reglerna. Nu måste de som kör en slinga i city för att leverera varor, köra ut ur city för att ta sin rast. För att sedan köra in i city igen för att fortsätta leverera varor. Detta är varken bra för miljön/trängseln eller transporteffektivt.
23. 12 meter reglerna – Att undersöka möjligheten till att tillåt 15 m. fordon med fler axlar, detta skulle minska fordonsrörelserna med upp till 48 % på anläggnings fordon eftersom man får med sig mer. Mindre utsläpp och trängsel

Miljözon 3

Stockholms Stad kommer att vara först i Sveriges när det gäller införande av Miljözon 3 och kommer vara modell för andra städer i Sverige när det gäller införande av Miljözon 3. Sveriges Åkeriföretag ser möjligheter till att utöka zonen men med ett annat tidsperspektiv och annat tillvägagångssätt. I samband med det bör man tillgodose dagens befintliga fordon som redan idag utnyttjar dagens alla biobränslen ex HVO 100 för att få till en smidigare omställning till el, vätgas och gasfordon på sikt. Sveriges Åkeriföretag ser positivt på ett införande av miljözon 3 förutsatt att;

1. Det finns en konkret plan på uppföljning av regelefterlevnad.
2. Möjliggöra för etablering av gas och el ladd infrastruktur
3. Det ges tillräckligt med tid för transportföretag att ställa om och slussa in ny teknik in i de individuella företagen. Vi anser att nuvarande tidsram är för snäv.
4. Det bidrar till en bred samhällsnytta.
5. Det inte öppnar upp för sårbarheter i samhället. Leveranser måste kunna ske även vid eventuell samhällsstörning.
6. Det finns etablerad och tillräcklig infrastruktur för att ladda elfordon och tanka gasfordon inom en rimlig distans.
7. Att det finns långsiktiga planer från politiken.
8. Förutsättningar för leveranser och transporter behöver kunna fungera även vid en samhällsstörning.

Övrigt

Sveriges Åkeriföretag står till Stockholms Stads och förtroendevaldas förfogande i det fortsatta arbetet med miljöprogrammet.

Trafikverket

Trafikverkets yttrande daterat den 25 oktober 2024 har i huvudsak följande lydelse.

Mål och aktiviteter

Förslaget anger de klimatmål som ska nås för Stockholms klimatomställning. Klimathandlingsplanen redovisar även cirka 140 åtgärder uppdelade på fem omställningsområden och konkretiserar hur Staden ska arbeta mot målen. Trafikverket anser att Stadens mål och aktiviteter är mycket ambitiösa framförallt inom transportsektorn där stadens mål är att utsläppen från transportsektorn ska minska med 80 procent till år 2030 jämfört med år 2010, vilket är högre än det nationella målet.

Även de föreslagna aktiverna har en stor bredd och helhetsperspektiv i de olika omställningsområdena. De planeras att genomföras i samverkan med flera olika parter. Trafikverket föreslås vara berörd samarbetspart i cirka sju av aktiviteter och då främst inom omställningsområde 3 – ”Driva på för hållbara och fossilfria transporter”, men också inom omställningsområde 4 – ”Planera, bygga och utveckla staden cirkulärt och hållbart”. Trafikverket vill härigenom framföra att vi är positiva till samverkan och arbetar gärna med de verktyg vi förfogar i det fortsatta arbetet.

Kommentarer inom omställningsområdena

Staden lyfter under omställningsområde 3 upp att en utvecklad trängselavgift skulle kunna styra mot minskad biltrafik, men att staden inte har rådighet över detta. Trafikverket instämmer i att det är ett effektivt sätt att styra trafiken men att det primärt är i syfte för att minska trängsel och ge bättre framkomlighet samt att infrastrukturen används mer effektivt. Trafikverket kommer att utreda förändrad trängselskatt under 2025–2026 inför att förbifart Stockholm öppnas för trafik 2030. Primära syftet är att se över så att vägsystemet används effektivt och att trängselskatten på Essingeleden exempelvis inte medför att trafiken tar onödiga omvägar för att undvika skatt på Essingeleden. Trafikverket har tagit kontakt med staden om det kommande arbetet.

Trafikverket instämmer även i att efterfrågan på resande i den växande regionen i stor utsträckning behöver ske med gång, cykel och kollektivtrafik. Det ställer stora krav på väl fungerande samverkan i planeringen för trafik och bebyggelse. Lokalisering av ny bebyggelse i kollektivtrafiknära lägen skapar förutsättningar för att det ska vara möjligt att med god tillgänglighet begränsa trafiktillväxten och därmed ge möjlighet till bättre framkomlighet och begränsad miljöpåverkan.

Vad det gäller att omvandla infarter till innerstaden till stadsgator kan det vara motiverat, men Trafikverket anser att det behöver vägas mot vägens funktion och betydelse på systemnivå. Tillgänglighet är i en nationell jämförelse en stor styrka för

Stockholmsregionen, bland annat beroende på det stora utbudet av attraktiva målpunkter, den höga tätheten men också en väl utbyggd kollektivtrafik bidrar till detta. Frågan om avvägning mellan statlig, regional och lokal tillgänglighet är central för att kunna avgöra när statliga vägar kan bli mer stadsmässiga. Även utifrån ett näringslivsperspektiv är det generellt viktigt att både nationell och regional trafik har god framkomlighet. Att utveckla hållbara och effektiva godstransporter också en aktivitet som Trafikverket kan ha inspel i eftersom Trafikverket deltar i olika samarbeten.

Slutligen vill Trafikverket framföra att planen är lättgänglig och bra skriven. Det är även positivt att planen planeras att följas upp årligen i samband med att Miljöprogram 2030 följs upp.

Tyresö kommun

Tyresö kommuns yttrande daterat den 11 september 2024 har i huvudsak följande lydelse.

Kommunstyrelseförvaltningen ser positivt på att Stockholm stad tar fram en ambitiös och omfattande klimathandlingsplan som stöd för genomförande av stadens Miljöprogram 2030. Det finns en tydlig målstyrning där man kan utläsa hur ansvaret fördelas över kommunens nämnder och bolagsstyrelser. Ambitionen och omfattningen kan ses som ett gott exempel på hur en kommunal klimathandlingsplan kan se ut och struktureras. Handlingsplanen omfattar inte enbart stadens egna verksamheter utan även inkluderar medborgarna och visar på att de kan vara med och påverka miljö och klimat i positiv riktning. Handlingsplanen tar även upp rättvisaspekten, vilken kommer vara avgörande för genomförbarheten. När Stockholm ska bli klimatpositivt ska det ske på ett sätt som inte fördjupar redan existerande sociala och ekonomiska orättvisor. Staden ser att klimaträttvisa handlar om att alla invånare och verksamheter behöver bidra och att de som använder mest naturresurser och orsakar störst klimatpåverkan behöver genomföra störst minskningar. Det är också värdefullt att miljö- och klimatperspektivet inkluderas i alla relevanta nämnd- och styrelsebeslut vilket är en förutsättning för att få en bred förankring av frågorna i hela organisationen. Ur ett samhällsbyggnadsperspektiv finner kommunstyrelseförvaltningen avsnittet som handlar om en rättvis och jämställd omställning intressant då den bland annat belyser att stadsplaneringen behöver stärkas för att bidra till en rättvis, cirkulär och hållbar omställning.

Vision Stockholms stad

Vision Stockholms stads yttrande daterat den 17 oktober 2024 har i huvudsak följande lydelse.

Visions medlemmar leder och administrerar arbetet inom kommun, region, kyrka eller bolag kopplade till välfärden. Medlemmarna finns inom en rad yrken som påverkar och påverkas av miljö- och klimatarbetet i Stockholms stad. Ett fair arbetsliv

förutsätter en hållbar samhällsutveckling, med mindre negativ påverkan på miljö och klimat. Ingen ska bidra till onödig miljöförstöring på jobbet.

Vision vill ge sina medlemmar verktyg för att minska klimatpåverkan på arbetsplatsen och kunna handskas med de förändringar i arbetslivet som klimatkrisen och klimatomställningen ger upphov till. Därför har Vision som första svenska fackförbund utvecklat den fackliga rollen klimatombud. Bland medlemmarna i Vision Stockholms stad finns flera klimatombud med ett stort engagemang. Klimatombud som varje dag i arbetet påverkar omställningen till ett mer hållbart samhälle. Ett exempel är Lisa Mannberg, verksamhetsutvecklare och klimatombud i Skärholmens stadsdelsförvaltning som inredde Familjens hus med i princip bara återbruk. Se artikel [“99 procent” återbruk i ny verksamhet - Vision.](#)

Förslaget till Miljöprogram 2030 för Stockholms stad ligger helt i linje med Visions ambition att ge medlemmarna verktyg att minska klimatpåverkan på arbetsplatsen och bidra till en hållbar samhällsutveckling. Men en förutsättning för att Visions medlemmar ska kunna bidra till att Stockholms stad når de högt uppsatta målen är att chefer och medarbetare får både kunskap och verktyg för att åtgärderna ska kunna genomföras. Det krävs också att professionen, till exempel upphandlare, får förutsättningar att genomföra upphandlingar utifrån de kriterier som miljöprogrammet fastställer.

Det är positivt att Visions medlemmar inom inköp, upphandling och avtalsuppföljning pekats ut som en strategisk grupp för en rättvis och inkluderande omställning. Samt att staden vill möjliggöra kompetensutveckling för att bidra till klimat- och miljömålen och främja spridningen - det behövs! Visions och Fair Trades undersökningar visar att upphandlare och inköpare efterfrågar kompetensstöd och kompetensutveckling för att ställa hållbarhetskrav. Som fackförbund ser vi att mandat och resurser behöver tillföras för att säkerställa en hållbar arbetsbelastning. Det är viktigt att lyssna in och föra en dialog med medarbetare och fackliga organisationer. För att lyckas göra omställningen rättvis och skapa delaktighet behöver våra medlemmar, klimatombud och andra representanter bjudas in och bli lyssnade på. Vi vill bidra till lösningar som innebär att målen resulterar i en hållbar verksamhet.

I programmet nämns behov av samverkan mellan organisationer och branscher. Vi vill se att dialog mellan arbetsgivare och fackliga organisationer pekats ut som ett viktigt område för intern samverkan. Den här typen av frågor behöver inkluderas i den fackliga samverkan på stadens arbetsplatser, både lokalt och centralt, för att lyssna till och fånga upp medarbetarnas idéer och lösningar. Det är en framgångsfaktor. Staden behöver inte bara säkerställa att invånare involveras eller att förvaltningar samverkar, medarbetare som känner verksamheterna behöver ges möjlighet till att involveras genom fackliga representanter eller arbetstagaråd.

Världsnaturfonden WWF

Världsnaturfonden WWF:s yttrande daterat den 21 oktober 2024 har i huvudsak följande lydelse.

WWF har tidigare skickat in remissvar på remissen av Stockholms miljöprogram (juni 2024) och har till detta remissvar valt att skicka in delar av samma inspel igen. Dessa inspel är utvalda då de är viktiga att ha med i färdigställandet av båda dokumenten.

Övergripande inspel:

- Tydliggör samband mellan klimat och biologisk mångfald: WWFs övertygelse är att klimatfrågan måste hanteras parallellt med krisen för den biologiska mångfalden och att naturbaserade lösningar måste prioriteras. Arbetet med minskade utsläpp, klimatanpassning och utveckling av biologisk mångfald sker traditionellt sett i olika förvaltningar. WWF anser att klimathandlingsplanen bör hantera detta samband.
- Använd och utveckla Stockholms roll som förebild: WWF ser att Stockholms ambitiösa omställningsarbete är en viktig del i Sveriges omställning. Stockholm har en viktig ledarskapsfunktion för andra städer i Sverige och globalt i tider där nationell och EU politik inte ökar sina ambitioner i den takt som krävs. WWF uppmuntrar Stockholm stad att i planen tydliggöra hur denna roll kan användas och utvecklas.

Specifika inspel från WWFs remissvar på Stockholms stads miljöprogram som behöver tas med i vidareutvecklingen av klimathandlingsplanen:

- Bredda kompetensutvecklingen: WWF anser att det är bra att kompetensutveckling av stadens medarbetare inom rättvis omställning lyfts och vill peka på vikten av att inkludera tjänstepersoner inom energiförsörjning, livsmedelsförsörjning, måltidspersonal, infrastrukturutveckling, stadsutveckling och klimatanpassning (samt andra teknikfokuserade delar av staden) i detta.
- Bredda samverkan med civilsamhället: WWF anser att engagera och stärka samverkan med civilsamhället är ett viktigt arbetssätt för att nå mål om en rättvis omställning. Utöver kunskap om miljö- och klimatfrågor har civilsamhället mycket kunskap om och erfarenhet av medborgarengagemang. WWF ser att föreningsstöd riktat till civilsamhälles-organisationer som har fokus på medborgarengagemang kan stärka arbetet ytterligare.
- Tydliggör förhållande till CCS och bio-CCS: WWF anser att CCS aldrig ska användas som en ursäkt att fortsätta använda fossila bränslen. WWF saknar ett tydligt förhållningssätt till CCS från Stockholms stad i klimathandlingsplanen. WWF menar att CCS endast är en lösning där utsläppsminskningar är omöjliga/orimliga och att CCS när Ulriksdal 21 oktober 2024 2 (3) det tillämpas alltid sker i kombination med andra insatser såsom minskning av avfall, energieffektivisering osv. Därutöver ser WWF

att det behövs transparens och tydlighet i programmet kring hur negativa utsläpp genom bio-CCS bidrar till Stockholms klimatmål då utsläppskrediter från Stockholm Exergi också ska säljas på den frivilliga marknaden. Det är mycket viktigt att undvika dubbelräkning.

- Utveckla arbetet med naturliga kolsänkor: kolsänkor nämns men fokus på naturliga kolsänkor kan utvecklas då de är och kommer att bli en väldigt viktig del i arbetet med negativa utsläpp. Här finns och utvecklas mycket kunskap just nu. Därför uppmanar WWF Stockholm stad att beskriva mer hur staden vill utreda, lära mer om och arbeta med verifiering av naturliga kolsänkor.
- Ta in fler aspekter kring värme och kyla: programmet går in på hur staden ska arbeta med utsläpp från fjärrvärme. WWF ser att detta arbete kan breddas och anser att programmet bör inkludera potentialen av solvärme. Energimyndigheten har visat att det vore ekonomiskt lönsamt att ersätta hälften av biobränslen i Sveriges fjärrvärme med system där solvärme kombineras med säsongslager. Denna teknik kan dessutom bidra till minskade kostnader för fjärrvärmerna. Vidare saknar WWF skrivningar om hur staden ser på utvecklingen av (fjärr)kyla.
- Utvecklat förhållningssätt till energigemenskaper: handlingsplanen bör beskriva hur staden ska arbeta med energigemenskaper och lokal produktion av elektricitet.
- Bredda åtgärder för transporter: WWF ser att fler åtgärder kan beskrivas i handlingsplanen avseende hållbara och fossilfria transporter. Sänkt bashastighet inom tätbebyggt område är en mycket viktig åtgärd för att bidra till minskade växthusgasutsläpp, bättre luftkvalitet, ökad trafiksäkerhet, mer attraktiva boendemiljöer och förbättrad folkhälsa. Det ger också en indirekt effekt i minskade utsläpp när cykel och kollektivtrafik blir mer attraktiva resealternativ. Enligt WWF bör bashastigheten sänkas generellt till 30 km/h inom tätbebyggt område. Vidare lyfter WWF gärna Gent-modellen som en användbar modell för städer. Modellen innebär ett paket av åtgärder som minskar genomfartstrafik och öka åtgärder för förbättrade cykel- och gångmöjligheter samt kollektivtrafik. Mer går att läsa i vår rapport "Att göra en Gent".
- Verka för fler nationella styrmedel: WWF ser positivt på att Stockholm stad ser en roll i att påverka nationella styrmedel. Exempel som WWF ser är viktiga är landsbygdmiljöavtal, utvecklade stadsmiljöavtal, färdmedelsneutrala reseavdrag och vägskatt för tunga och lätta fordon som är differentierad utifrån geografi och miljöprestanda. Se även vårt inspel till Regeringens handlingsplan.
- Minska utsläpp från mat och livsmedelssystem: WWF saknar konkreta åtgärder för att minska utsläpp från mat. Exempel är att WWFs One Planet

Plata inom stadens organisation och arbeta med inköp av mat till alla interna möten, konferenser, festligheter etc.

- Inkludera arbete med matmiljöer: Arbete med att skapa och stödja matmiljöer som underlättar hållbara och hälsosamma val är viktigt för att göra det lätt för konsumenter att göra rätt. WWF ser att Stockholms stad kan utveckla arbetet med hållbara matmiljöer i stadsplanering, etableringspolicier, kravställning gentemot leverantörer och/eller samverka med externa hyresgäster i offentligt finansierade miljöer såsom skolor, idrottshallar, simhallar, kommunala arbetsplatser etc. Inom offentliga matmiljöer kan faktorer som utbud, tillgänglighet, exponering, marknadsföring, prissättning och information vara avgörande för att stödja medborgare till en hållbar livsmedelskonsumtion.

Satsa på informations- och utbildningsinsatser för hållbarare livsmedelssystem: Forskare har påtalat behovet av mer livsmedelsproduktion omkring Mälardalen för att försörja staden med mer hållbart producerade livsmedel. WWF ser att detta kan kombineras med informations- och utbildningsinsatser i stadens organisation, och då 3 (3) även inkludera biologisk mångfald och gärna gynna producenter med ekologisk odling och betande djur. Skolträdgårdar som integreras i undervisning och måltidsservice är också en insats som bör utforskas för att skapa ökad förståelse för matens ursprung och produktion. Staden bör arbeta för att sätta upp strukturer för ett skolodlingsprogram som samarbetsarena för mat och pedagogik i skolor.

Reservationer m.m.

Arbetsmarknadsnämnden

Reservation av Johan Kling (C)

1. Att delvis bifalla förvaltningens förslag till beslut
2. Att utöver det anföra följande.

Klimatet är vår tids ödesfråga. Klimatarbetet måste drivas både i EU och i Sverige, såväl som lokalt här i Stockholm. Stockholm ska vara en klimatpositiv stad senast 2030 och en fossilbränslefri stad senast 2035. Staden ska vara en fossilfri organisation senast 2030 och trafiken i Stockholms innerstad ska vara utsläppsfri senast år 2030. För att målen ska kunna nås behöver vi jobba på flera fronter samtidigt, dels med ny teknik genom bolaget Stockholm Exergi som kan fånga in och lagra koldioxid, dels fasa ut fossila bränslen genom kraftfulla incitament, beteendeförändringar och energieffektiviseringar.

Generellt sett finner vi ambitionsnivån i den föreslagna klimathandlingsplanen tillräcklig men däremot saknas reell handlingskraft. Vilket är just det som Stockholm och klimatet behöver. En handlingsplan utan konkreta förslag på nödvändig handling reduceras snarare till ännu en skrivbordsprodukt som i slutändan kommer att göra endast marginell, om ens någon, skillnad för klimatet.

Vi kan bland annat läsa om flertalet målsättningar utan förutsättningar. Exempelvis förslaget att halvera utsläppen från konsumtion jämfört med 2019. Där har Stockholms stad relativt små möjligheter att ensamt göra så stor skillnad. Förslaget sätter alldeles för stor tilltro till att genom ”samverkan” med andra myndigheter och genom ”kommunikation” lyckas förändra stockholmarnas beteenden att halvera sina utsläpp från konsumtion. Vidare saknas tydliga och transparanta kostnadsanalyser – det är exempelvis orealistiskt att skrota en fungerande maskinpark redan till 2025 – både ur en ekonomisk och teknisk synvinkel. Centerpartiet tycker också att programmet saknar konkreta mål om hur mycket koldioxid som ska fångas in genom bio-CCS för att minska utsläppen. Bio-CCS är ett mycket viktigt verktyg som borde ges mer utrymme i klimathandlingsplanen.

Ett ytterligare område där förslaget till klimathandlingsplan är bristfälligt rör matens roll för en hållbar omställning. Detta trots att matkonsumtionen i Stockholm står för 15 procent av konsumtionsutsläppen. Centerpartiet tycker att ett stadsövergripande mål om hundra procent svenskt vid matupphandling, där så är möjligt, behövs. Dessutom tycker vi att klimathandlingsplanen borde ta fram initiativ för att öka andelen viltkött. Ur ett klimat- och hälsoperspektiv innebär viltkött kortare transporter samt att köttet är fritt från antibiotika, färgämnen, nitrit och andra tillsatser.

Centerpartiet beklagar också att bland de 133 remissinstanser som styret har valt att skicka klimathandlingsplanen till så finns inte några av de viktigaste samhällsaktörerna inom livsmedel och matproduktion såsom LRF, Lantmännen och Livsmedelsföretagen med. Det var tydligen viktigare för den styrande majoriteten att skicka klimathandlingsplanen på remiss till Instagramkontot ”Medveten_i_stan”.

En långsiktigt hållbar klimatpolitik förutsätter både delaktighet och ett brett folkligt stöd. Ska vi klara omställningen i Stockholm, måste vi genomföra den på ett sätt som gör att olika människor och branscher kan känna sig involverade; att alla känner att de blir vinnare om de deltar i klimatomställningen. Delaktigheten skapar grunden till samhällsförändringarna. Alternativet – en omställning som bara omfattar vissa, men där andra grupper ställs utanför eftersom de inte har råd eller möjlighet att ställa om – riskerar att leda till motreaktioner, kortsiktiga svängningar i politiken och bristande långsiktighet. Istället för klimatomställning får vi politikomsvängning.

Centerpartiet vill att Stockholm ska vara världsledande i det globala arbetet med att förverkliga Parisavtalet. Klimathandlingsplanen bör spela en avgörande roll för att nå detta. Därför tycker vi att den bör skickas tillbaka till ritbordet.

Reservation av Christina Tufvesson (L)

1. Att delvis bifalla förvaltningens förslag till beslut
2. Att utöver det anföra följande.

Som landets största kommun och tillväxtmotor, vilar ett stort ansvar på Stockholms stad att gå före och visa vägen i

klimatomställningen. Liberalerna är positiva till att en klimathandlingsplan för staden tas fram och välkomnar dess högt ställda mål. Ska vi lyckas krävs det både hög ambition och genomförbarhet.

Att planen har ambition framgår tydligt, däremot är genomförbarhet och konkretisering något som behöver framgå tydligare. Liberalerna efterfrågar en tydligare åtgärdsplan i hur den styrande majoriteten avser implementera, så att klimathandlingsplanen blir verklig politik med en reell påverkan på vårt klimat i positiv riktning.

Här har Liberalerna lyft elektrifiering som ett konkret förslag för att nå stadens mål. Vi ser att det finns stora behov av att öka ambitionen i att rulla ut fler laddstolpar, framförallt där människor har sina elbilar – exempelvis i flerbostadshus och garage. Elektrifieringen kräver också tillgång till en klimatpositiv och

pålitlig energikälla, stadens energimix ska därför utöver vind, sol och vatten även inkludera kärnkraft. Något vi saknar i gällande förslag. Ska vi lyckas med både elförsörjning och klimatmål så måste samtliga energikällor ges utrymme i stadens energimix. Vidare menar Liberalerna att den tekniska utvecklingen oftast kommer

från idérika entreprenörer och företag som driver på nya och innovativa lösningar för att möta klimatproblemen. Där ska staden ta en aktiv roll i att agera samarbetspart tillsammans med näringsliv för att utveckla stadens hållbarhets- och cirkulära arbete. Exempelvis finns det många inom bygg- och bostadssektorn som sitter på innovativa lösningar som skulle gynna både klimatet, staden och näringslivet.

Liberalerna anser att den här klimathandlingsplanen är en bra start men med stort utrymme för förbättring och vi efterfrågar en större konkretisering av majoriteten för att omsätta planen till verklighet.

Särskilt uttalande av Ann-Christine Carlberg (SD),

Sverigedemokraterna anser att Stockholm stad ska inta en aktiv roll för att vara ett framgångsexempel i miljö- och klimatarbetet. Varje skattekrone ska investeras på insatser som är samhällsekonomiskt lönsamma samt maximerar utsläppsminskningen. Insatser av symbolisk eller principiell karaktär utan belagd effekt ska undvikas, därtill ska samtliga insatser löpande utvärderas.

Stockholm stad bör aktivt arbeta med närmiljön genom att begränsa nybyggnation på grönområden, utveckla arbetet med sanering av vattendrag och sjöar samt ständigt pröva nya metoder för att öka folkhälsan.

Stockholm stad bör inte stirra sig blind på att minska CO₂ utsläppen oavsett höga marginalkostnader. I stället bör staden utveckla arbetet med internationellt klimatbistånd genom att bidra med tjänstemannakompetens inom miljöarbete samt inom energieffektivitet till utvecklingsländer.

Sverigedemokraterna har föreslagit ett alternativt miljöprogram 2030 som grundar sig på visionerna och ambitionerna ovan. Med anledning av detta bör klimathandlingsplanen omarbetas i grunden.

Exploateringsnämnden

Reservation av Anders Edin (SD)

Anders Edin (SD) föreslår att nämnden beslutar att överlämna Sverigedemokraternas yttrande som svar på remissen:

Sverigedemokraterna anser att Stockholm stad ska inta en aktiv roll för att vara ett framgångsexemplar i miljö- och klimatarbetet. Varje skattekrone ska investeras på insatser som är samhällsekonomiskt lönsamma samt maximerar utsläppsänkningen. Insatser av symbolisk eller principiell karaktär utan belagd effekt bör undvikas. Därtill ska samtliga insatser löpande utvärderas.

Stockholm stad bör aktivt arbeta med närmiljön genom att begränsa nybyggnation på grönområden, utveckla arbetet med sanering av vattendrag och sjöar samt ständigt pröva nya metoder för att öka folkhälsan.

Stockholm stad bör inte stirra sig blind på att minska co2 utsläppen oavsett de höga marginalkostnaderna. Istället bör staden utveckla arbetet internationellt klimatbistånd genom att bidra med tjänstemannakompetens inom miljöarbetet samt inom energieffektivitet till utvecklingsländer.

Sverigedemokraterna har föreslagit alternativt Miljöprogram 2030 som grundar sig på visionerna och ambitionerna ovan. Med anledning av detta bör klimathandlingsplanen omarbetas i grunden

Reservation av André Nilsson (L)

André Nilsson (L) föreslår att nämnden beslutar att delvis bifalla förvaltningens förslag, samt att utöver det anföra följande:

Som landets största kommun och tillväxtmotor, vilar ett stort ansvar på Stockholms stad att gå före och visa vägen i klimatomställningen. Liberalerna är positiva till att en klimathandlingsplan för staden tas fram och välkomnar dess högt ställda mål. Ska vi lyckas krävs det både hög ambition och genomförbarhet.

Att planen har ambition framgår tydligt, däremot genomförbarhet och konkretisering är något som behöver framgå tydligare.

Liberalerna efterfrågar en tydligare åtgärdsplan i hur den styrande majoriteten avser implementera, så att klimathandlingsplanen blir verklig politik med en reell påverkan på vårt klimat i positiv riktning.

Här har Liberalerna lyft elektrifiering som ett konkret förslag för att nå stadens mål. Vi ser att det finns stora behov av att öka ambitionen i att rulla ut fler laddstolpar, framförallt där människor har sina elbilar – exempelvis i flerbostadshus och garage.

Elektrifieringen kräver också tillgång till en klimatpositiv och pålitlig energikälla, stadens energimix ska därför utöver vind, sol och vatten även inkludera kärnkraft. Något vi saknar i gällande förslag. Ska vi lyckas med både elförsörjning och klimatmål så måste samtliga energikällor ges utrymme i stadens energimix.

Vidare menar Liberalerna att den tekniska utvecklingen oftast kommer från idérika entreprenörer och företag som driver på nya och innovativa lösningar för att möta klimatproblemen. Där ska staden ta en aktiv roll i att agera samarbetspart tillsammans med näringsliv för att utveckla stadens hållbarhets- och cirkulära arbete. Exempelvis finns det många inom bygg- och bostadssektorn som sitter på innovativa lösningar som skulle gynna både klimatet, staden och vårt näringsliv.

Liberalerna anser att den här klimathandlingsplanen är en bra start men med stort utrymme för förbättring och vi efterfrågar en större konkretisering av majoriteten för att omsätta planen till verklighet.

Reservation av Patrick Amofah (C)

Patrick Amofah (C) föreslår att nämnden beslutar att delvis godkänna kontorets förslag, samt att därutöver anföra följande: Klimatet är vår tids ödesfråga. Klimatarbetet måste drivas både i EU och i Sverige, såväl som lokalt här i Stockholm. Stockholm ska vara en klimatpositiv stad senast 2030 och en fossilbränslefri stad senast 2035. Staden ska vara en fossilfri organisation senast 2030 och trafiken i Stockholms innerstad ska vara utsläppsfri senast år 2030. För att målen ska kunna nås behöver vi jobba på flera fronter samtidigt, dels med ny teknik genom bolaget Stockholm Exergi som kan fånga in och lagra koldioxid, dels fasa ut fossila bränslen genom kraftfulla incitament, beteendeförändringar och energieffektiviseringar.

Generellt sett finner vi ambitionsnivån i den föreslagna klimathandlingsplanen tillräcklig men däremot saknas reell handlingskraft. Vilket är just det som Stockholm och klimatet behöver. En handlingsplan utan konkreta förslag på nödvändig handling reduceras snarare till ännu en skrivbordsprodukt som i slutändan kommer att göra endast marginell, om ens någon, skillnad för klimatet.

Vi kan bland annat läsa om flertalet målsättningar utan förutsättningar. Exempelvis förslaget att halvera utsläppen från konsumtion jämfört med 2019. Där har Stockholms stad relativt små möjligheter att ensamt göra så stor skillnad. Förslaget sätter alldeles för stor tilltro till att genom ”samverkan” med andra myndigheter och genom ”kommunikation” lyckas förändra stockholmarnas beteenden att halvera sina utsläpp från konsumtion. Vidare saknas tydliga och transparanta kostnadsanalyser – det är exempelvis orealistiskt att skrota en fungerande maskinpark redan till 2025 – både ur en ekonomisk och teknisk synvinkel.

Centerpartiet tycker också att programmet saknar konkreta mål om hur mycket koldioxid som ska fångas in genom bioCCS för att minska utsläppen. Bio-CCS är ett mycket viktigt verktyg som borde ges mer utrymme i klimathandlingsplanen.

Ett ytterligare område där förslaget till klimathandlingsplan är bristfälligt rör matens roll för en hållbar omställning. Detta trots att matkonsumtionen i Stockholm står för 15 procent av konsumtionsutsläppen. Centerpartiet tycker att ett stadsövergripande mål om hundra procent svenskt vid matupphandling, där så är möjligt, behövs. Dessutom tycker vi att klimathandlingsplanen borde ta fram initiativ för att öka andelen viltkött. Ur ett klimat- och hälsoperspektiv innebär viltkött kortare transporter samt att köttet är fritt från antibiotika, färgämnen, nitrit och andra tillsatser.

Centerpartiet beklagar också att bland de 133 remissinstanser som styret har valt att skicka klimathandlingsplanen till så finns inte några av de viktigaste samhällsaktörerna inom livsmedel och matproduktion såsom LRF, Lantmännen och Livsmedelsföretagen med. Det var tydligen viktigare för den styrande majoriteten att skicka klimathandlingsplanen på remiss till Instagramkontot ”Medveten_i_stan”.

En långsiktigt hållbar klimatpolitik förutsätter både delaktighet och ett brett folkligt stöd. Ska vi klara omställningen i Stockholm, måste vi genomföra den på ett sätt som gör att olika människor och branscher kan känna sig involverade; att alla känner att

de blir vinnare om de deltar i klimatomställningen. Delaktigheten skapar grunden till samhällsförändringarna. Alternativet – en omställning som bara omfattar vissa, men där andra grupper ställs utanför eftersom de inte har råd eller möjlighet att ställa om – riskerar att leda till motreaktioner, kortsiktiga svängningar i politiken och bristande långsiktighet. Istället för klimatomställning får vi politikomsvängning.

Centerpartiet vill att Stockholm ska vara världsledande i det globala arbetet med att förverkliga Parisavtalet. Klimathandlingsplanen bör spela en avgörande roll för att nå detta.

Fastighetsnämnden

Reservation av Sergej Salnikov (SD)

Sergej Salnikov (SD) föreslår att nämnden beslutar att godkänna och överlämna Sverigedemokraternas utlåtande som svar på remissen samt att därutöver anföra följande:

Sverigedemokraterna anser att Stockholm stad ska inta en ledande och resultatorienterad roll för att uppnå konkreta klimatförbättringar som är både samhällsekonomiskt lönsamma och ger maximala utsläppsminskningar. Varje skattekrona måste användas effektivt för att säkerställa att åtgärderna ger verifierbara resultat. Insatser som enbart har symbolisk karaktär eller saknar belagd effekt bör undvikas för att fokusera på verkliga och mätbara förbättringar.

Fastighetsnämnden bör särskilt prioritera åtgärder som stärker och förbättrar stadens fastighetsbestånd genom energieffektivisering och förvaltning av resurser på ett hållbart sätt. Nybyggnation på grönområden ska begränsas och istället bör staden fokusera på att renovera och optimera användningen av befintliga byggnader. Det är viktigt att stadens gröna ytor skyddas, då de bidrar till biologisk mångfald och fungerar som naturliga kolsänkor.

Stockholm stad bör även undvika att stirra sig blind på att minska koldioxidutsläppen oavsett marginalkostnaderna. Istället bör staden satsa på att bidra med tjänstemannakompetens inom fastighetsförvaltning, energieffektivisering och miljöarbete till internationella klimatbiståndsprojekt, där staden kan göra en verklig skillnad globalt.

Sverigedemokraterna föreslår att Klimathandlingsplan 2030 omarbetas i grunden för att bättre återspegla dessa prioriteringar och säkerställa att Fastighetsnämndens insatser är inriktade på maximal klimatnytta och ekonomisk effektivitet.

Reservation av Said Abdu (L)

Said Abdu (L) föreslår att nämnden beslutar att delvis bifalla kontorets förslag till beslut samt att därutöver anföra följande:

Som landets största kommun och tillväxtmotor, vilar ett stort ansvar på Stockholms stad att gå före och visa vägen i klimatomställningen. Liberalerna är positiva till att en klimathandlingsplan för staden tas fram och välkomnar dess högt ställda mål. Ska vi lyckas krävs det både hög ambition och genomförbarhet.

Att planen har ambition framgår tydligt, däremot genomförbarhet och konkretisering är något som behöver framgå tydligare.

Liberalerna efterfrågar en tydligare åtgärdsplan i hur den styrande majoriteten avser implementera, så att klimathandlingsplanen blir verklig politik med en reell påverkan på vårt klimat i positiv riktning.

Här har Liberalerna lyft elektrifiering som ett konkret förslag för att nå stadens mål. Vi ser att det finns stora behov av att öka ambitionen i att rulla ut fler laddstolpar, framförallt där människor har sina elbilar – exempelvis i flerbostadshus och garage.

Elektrifieringen kräver också tillgång till en klimatpositiv och pålitlig energikälla, stadens energimix ska därför utöver vind, sol och vatten även inkludera kärnkraft. Något vi saknar i gällande förslag. Ska vi lyckas med både elförsörjning och klimatmål så måste samtliga energikällor ges utrymme i stadens energimix.

Vidare menar Liberalerna att den tekniska utvecklingen oftast kommer från idérika entreprenörer och företag som driver på nya och innovativa lösningar för att möta klimatproblemen. Där ska staden ta en aktiv roll i att agera samarbetspart tillsammans med näringsliv för att utveckla stadens hållbarhets- och cirkulära arbete. Exempelvis finns det många inom bygg- och bostadssektorn som sitter på innovativa lösningar som skulle gynna både klimatet, staden och vårt näringsliv.

Liberalerna anser att den här klimathandlingsplanen är en bra start men med stort utrymme för förbättring och vi efterfrågar en större konkretisering av majoriteten för att omsätta planen till verklighet.

Reservation av Frank Hojem (C)

Frank Hojem (C) föreslår att nämnden beslutar att återremittera kontorets förslag till beslut och återkomma med reviderad version av Klimathandlingsplan enligt nedan samt att därutöver anföra följande:

Klimatet är vår tids ödesfråga. Klimatarbetet måste drivas både i EU och i Sverige, såväl som lokalt här i Stockholm. Stockholm ska vara en klimatpositiv stad senast 2030 och en fossilbränslefri stad senast 2035. Staden ska vara en fossilfri organisation senast 2030 och trafiken i Stockholms innerstad ska vara utsläppsfri senast år 2030. För att målen ska kunna nås behöver vi jobba på flera fronter samtidigt, dels med ny teknik genom bolaget Stockholm Exergi som kan fånga in och lagra koldioxid, dels fasa ut fossila bränslen genom kraftfulla incitament, beteendeförändringar och energieffektiviseringar.

Generellt sett finner vi ambitionsnivån i den föreslagna klimathandlingsplanen tillräcklig men däremot saknas reell handlingskraft. Vilket är just det som Stockholm och klimatet behöver. En handlingsplan utan konkreta förslag på nödvändig handling reduceras snarare till ännu en skrivbordsprodukt som i slutändan kommer att göra endast marginell, om ens någon, skillnad för klimatet.

Vi kan bland annat läsa om flertalet målsättningar utan förutsättningar. Exempelvis förslaget att halvera utsläppen från konsumtion jämfört med 2019. Där har Stockholms stad relativt små möjligheter att ensamt göra så stor skillnad. Förslaget sätter alldeles för stor tilltro till att genom "samverkan" med andra myndigheter och genom "kommunikation" lyckas förändra stockholmarnas beteenden att halvera sina utsläpp från konsumtion. Vidare saknas tydliga och transparanta kostnadsanalyser – det är exempelvis orealistiskt att skrota en fungerande maskinpark redan till 2025 – både ur en ekonomisk och teknisk synvinkel.

Centerpartiet tycker också att programmet saknar konkreta mål om hur mycket koldioxid som ska fångas in genom bioCCS för att minska utsläppen. Bio-CCS är ett mycket viktigt verktyg som borde ges mer utrymme i klimathandlingsplanen.

Ett ytterligare område där förslaget till klimathandlingsplan är bristfälligt rör matens roll för en hållbar omställning. Detta trots att matkonsumtionen i Stockholm står för 15 procent av konsumtionsutsläppen. Centerpartiet tycker att ett stadsövergripande mål om hundra procent svenskt vid matupphandling, där så är möjligt, behövs. Dessutom tycker vi att klimathandlingsplanen borde ta fram initiativ för att öka andelen viltkött. Ur ett klimat- och hälsoperspektiv innebär viltkött kortare transporter samt att köttet är fritt från antibiotika, färgämnen, nitrit och andra tillsatser.

Centerpartiet beklagar också att bland de 133 remissinstanser som styret har valt att skicka klimathandlingsplanen till så finns inte några av de viktigaste samhällsaktörerna inom livsmedel och matproduktion såsom LRF, Lantmännen och Livsmedelsföretagen med. Det var tydligen viktigare för den styrande majoriteten att skicka klimathandlingsplanen på remiss till Instagramkontot "Medveten_i_stan".

En långsiktigt hållbar klimatpolitik förutsätter både delaktighet och ett brett folkligt stöd. Ska vi klara omställningen i Stockholm, måste vi genomföra den på ett sätt som gör att olika människor och branscher kan känna sig involverade; att alla känner att de blir vinnare om de deltar i klimatomställningen. Delaktigheten skapar grunden till samhällsförändringarna. Alternativet – en omställning som bara omfattar vissa, men där andra grupper ställs utanför eftersom de inte har råd eller möjlighet att ställa om – riskerar att leda till motreaktioner, kortsiktiga svängningar i politiken och bristande långsiktighet.

Centerpartiet vill att Stockholm ska vara världsledande i det globala arbetet med att förverkliga Parisavtalet. Klimathandlingsplanen bör spela en avgörande roll för att

nå detta. Därför bör det tas ett omtag så att planen också kompletteras med tydligare åtgärder kopplade till målen.

Ersättaryttrande av Lovisa Hedin (KD)

Stockholm klassas återkommande som en av världens mest gröna och hållbara städer, ofta som den mest hållbara i flera internationella rankingar. Det är inte konstigt med tanke på att stadens näringsliv bland annat består av världsledande aktörer inom innovation och grön teknik, framstegshungriga entreprenörer och IT-talanger från hela världen. Staden består till drygt två tredjedelar av grönblå ytor, till överväldigande del grönyta trots en mycket omfattande stadsutveckling i över ett decennium. Stockholmare är dessutom tredje bäst i världen att välja kollektivtrafik framför egen bil, de bor i energieffektiva bostäder och 98 procent av deras avfall återvinns eller blir till energi.

Tack vare teknikutvecklingen har staden bevisat att tillväxt i både ekonomi och befolkning kan gå hand i hand med minskad klimatpåverkan genom omställning, inte avveckling. Sedan år 2010 har stadens koldioxidutsläpp mer än halverats samtidigt som befolkningen vuxit med omkring 20 procent. Utsläppen av svaveldioxid och kolmonoxid, vilka historiskt sett utgjort ett stort problem, har minskat med mellan 86 – 94 procent sedan år 1990. Vissa föroreningar har minskat så pass mycket sedan 90-talet att de inte längre mäts. Stockholm är på rätt väg och omställningen går allt snabbare, särskilt inom transportsektorn som utgör en stor andel av kvarvarande utsläpp. Nära 75 procent av sålda bilar i Stockholm är laddbara fordon vilket är en dubbling på bara 3 år. Sammantaget finns det många segrar för stockholmarna att vara stolta över.

Dock finns det fortsatt utmaningar att hantera för att uppnå en klimatneutral stad. När staden växer behöver byggsektorn ställa om, gammal industrimark saneras och hållbara bostäder byggas. När stockholmarna blir fler behöver förskolor och skolor fasa ut miljö- och hälsoskadliga kemikalier, sårbara grupper skyddas från effekterna av extremväder och möjligheten att göra smarta val i vardagen säkerställas. Här är vi eniga.

En ändamålsenlig, renodlad politik är en grundläggande förutsättning för att vinna acceptans från invånarna i en stad i omställning, samt deras förståelse för de åtgärder politiken utför med deras skattemedel. Symbolpolitiska åtgärder som försvårar vardagen, fördyrar arbetet och bara förflyttar utsläppen är därför inte bara ineffektiva, de riskerar även att bidra till ett motstånd mot en välbehövd omställning. Tyvärr innehåller styrets klimathandlingsplan mycket av denna symbolpolitik.

Exempelvis driver styret linjen att våra yngsta barn och äldsta äldre ska äta mer vegetariskt i klimat- och miljösyfte, istället för att utveckla deras måltider för att fler ska få i sig näringsriktig, god mat. Detta samtidigt som till och med stadens inköpskategori IT och kommunikation har högre klimatpåverkan än de måltider som staden serverar. Kristdemokraterna prioriterar att stadens unga och äldre ska få

näringsrik och god mat, över styrets symbolpolitik som har ytterst marginell effekt på klimatet men som kan få ödesdigra konsekvenser för näringsintaget.

Även styrets ambition om att ”skapa utökade möjligheter för stockholmarna att hyra, reparera, byta, dela, låna eller ge istället för att köpa nytt”, är exempel på dålig symbolpolitik. Det specificeras inte i klimathandlingsplanen hur dessa möjligheter ska ”utökas”, men om det syftar till att staden ska tillhandahålla dessa tjänster så finns det redan privata aktörer som gör det. Kommuner får enligt kommunallagen inte heller bedriva verksamheter som är av en sådan karaktär att de typiskt sett tillhandahålls av andra aktörer, som till exempel det privata näringslivet.

Styrets klimathandlingsplan lägger också mycket vikt vid det som staden har mycket liten rådighet över. Framförallt avseende stockholmarnas konsumtionsbaserade utsläpp, som utgör ett stort fokus i styrets miljöpolitik. Stundtals fås intrycket att styrets miljöpolitik går ut på att förvandla staden till en aktivistisk lobbyorganisation, med fokus på att förändra det staden inte har rådighet över. Ett talande exempel är den uttalade visionen om att staden ska ”arbeta aktivt med att påverka regeringen och regionen”, för att dessa ska ”ta sitt ansvar”. Detta bland annat i syfte att genomföra styrets önskade trafikminskning, vilken bara bedöms kunna genomföras till hälften med de verktyg som staden har rådighet över. Styrets klåfingrighet och aktivism är i detta avseende slående. Det åligger inte heller stadens att ”främja ett lokalt och regionalt semesterland” för stockholmarna. Stadens invånare är myndiga och borde anses kunna ta egna beslut om var de vill semestra, utan politiska pekpinnar.

Styrets aktivism och symbolpolitik speglas i försöken att flytta fokus från utsläpp och hållbarhet till socioekonomiska frågor, identitetspolitik och ifrågasättandet av vårt västerländska ekonomiska system. Detta är inte minst tydligt i skrivningarna om att dagens stockholmare skulle ha ärvt någon form av ”utsläppskuld” från tidigare generationer. Något som för tankarna till den religiösa föreställningen om en arvsynd, men även till den marxistiska föreställningsvärlden om att ekonomi är ett nollsummespel.

Stockholm har dock redan visat att tillväxt i såväl ekonomi som befolkning inte utgör hinder för att minska utsläppen eller ställa om, tvärt om. Det är tack vare det välstånd och den teknikutveckling som vårt västerländska ekonomiska system möjliggjort som vi kommit långt i omställningen. Kristdemokraterna ser mycket optimistiskt på att Stockholm återigen kommer klara de utmaningar vi idag står inför och vi kan göra det utan att vare sig styra över eller spåka världens mest hållbara invånare.

Förskolenämnden

Reservation av Åsa Nilsson Söderström (L) och Sophia Granswed Baat m.fl.
(M)

1. Att delvis bifalla förvaltningens förslag till beslut
2. Att utöver det anföra följande

Som landets största kommun och tillväxtmotor, vilar ett stort ansvar på Stockholms stad att gå före och visa vägen i klimatomställningen. Vi är positiva till att en klimathandlingsplan för staden tas fram och välkomnar dess högt ställda mål. Ska vi lyckas krävs det både hög ambition och genomförbarhet.

Att planen har ambition framgår tydligt, däremot genomförbarhet och konkretisering är något som behöver framgå tydligare.

Vi efterfrågar en tydligare åtgärdsplan i hur den styrande majoriteten avser implementera, så att klimathandlingsplanen blir verklig politik med en reell påverkan på vårt klimat i positiv riktning.

Här har vi lyft elektrifiering som ett konkret förslag för att nå stadens mål. Vi ser att det finns stora behov av att öka ambitionen i att rulla ut fler laddstolpar, framför allt där människor har sina elbilar – exempelvis i flerbostadshus och garage.

Elektrifieringen kräver också tillgång till en klimatpositiv och pålitlig energikälla, stadens energimix ska därför utöver vind, sol och vatten även inkludera kärnkraft. Något vi saknar i gällande förslag. Ska vi lyckas med både elförsörjning och klimatmål så måste samtliga energikällor ges utrymme i stadens energimix.

Vidare menar vi att den tekniska utvecklingen oftast kommer från idérika entreprenörer och företag som driver på nya och innovativa lösningar för att möta klimatproblemen. Där ska staden ta en aktiv roll i att agera samarbetspart tillsammans med näringsliv för att utveckla stadens hållbarhets- och cirkulära arbete. Exempelvis finns det många inom bygg-, och bostads- och fastighetssektorn som sitter på innovativa lösningar som skulle gynna både klimatet, staden och vårt näringsliv.

Vi anser att den här klimathandlingsplanen är en bra start men med stort utrymme för förbättring och vi efterfrågar en större konkretisering av majoriteten för att omsätta planen till verklighet.

Reservation av Linnéa Vinge (SD)

1. Att avslå förvaltningens tjänsteutlåtande.
2. Därutöver anföra följande:

Sverigedemokraterna anser att Stockholms stad ska ta en ledande roll i miljö- och klimatarbetet, och fungera som ett framstående exempel för andra. Varje skattekrona bör investeras i åtgärder som är samhällsekonomiskt lönsamma och som ger största möjliga minskning av utsläppen. Symboliska eller principiella insatser utan bevisad effekt ska undvikas. Dessutom ska alla åtgärder regelbundet utvärderas för att säkerställa effektiviteten.

Stockholm ska också fokusera på att förbättra närmiljön genom att begränsa nybyggnation i grönområden, intensifiera arbetet med sanering av vattendrag och sjöar, samt kontinuerligt pröva nya metoder för att förbättra folkhälsan.

Staden bör inte ensidigt fokusera på att minska koldioxidutsläppen till varje pris, särskilt inte när marginalkostnaderna är höga. Istället bör Stockholm satsa på att utöka det internationella klimatbiståndet, bland annat genom att skicka experter inom miljö och energieffektivitet till utvecklingsländer.

Sverigedemokraterna har lagt fram ett alternativt Miljöprogram 2030, som bygger på dessa visioner och ambitioner. Därför föreslås en total översyn av den nuvarande klimathandlingsplanen.

Reservation av Ismail Ali (C)

1. Att delvis godkänna förvaltningens förslag till beslut
2. Att därutöver anföra följande

Klimatet är vår tids ödesfråga. Klimatarbetet måste drivas både i EU och i Sverige, såväl som lokalt här i Stockholm. Stockholm ska vara en klimatpositiv stad senast 2030 och en fossilbränslefri stad senast 2035. Staden ska vara en fossilfri organisation senast 2030 och trafiken i Stockholms innerstad ska vara utsläppsfri senast år 2030. För att målen ska kunna nås behöver vi jobba på flera fronter samtidigt, dels med ny teknik genom bolaget Stockholm Exergi som kan fånga in och lagra koldioxid, dels fasa ut fossila bränslen genom kraftfulla incitament, beteendeförändringar och energieffektiviseringar.

Generellt sett finner vi ambitionsnivån i den föreslagna klimathandlingsplanen tillräcklig men däremot saknas reell handlingskraft. Vilket är precis det som Stockholm och klimatet behöver. En handlingsplan utan konkreta förslag på nödvändig handling reduceras snarare till ännu en skrivbordsprodukt som i slutändan kommer att göra endast marginell, om ens någon, skillnad för klimatet.

Vi kan bland annat läsa om flertalet målsättningar utan förutsättningar. Exempelvis förslaget att halvera utsläppen från konsumtion jämfört med 2019. Där har Stockholms stad relativt små möjligheter att ensamt göra så stor skillnad. Förslaget sätter alldeles för stor tilltro till att genom ”samverkan” med andra myndigheter och genom ”kommunikation” lyckas förändra stockholmarnas beteenden att halvera sina utsläpp från konsumtion. Vidare saknas tydliga och transparanta kostnadsanalyser – det är exempelvis orealistiskt att skrota en fungerande maskinpark redan till 2025 – både ur ekonomisk och teknisk synvinkel.

Centerpartiet ser också en brist i att programmet saknar konkreta mål om hur mycket koldioxid som ska fångas in genom bio-CCS för att minska utsläppen. Bio-CCS är ett mycket viktigt verktyg som borde ges mer utrymme i klimathandlingsplanen.

Ett ytterligare område där förslaget till klimathandlingsplan är bristfälligt rör matens roll för en hållbar omställning. Detta trots att matkonsumtionen i Stockholm står för 15 procent av konsumtionsutsläppen. Centerpartiet tycker att ett stadsövergripande mål om hundra procent svenskt vid matupphandling, där så är möjligt, behövs. Dessutom tycker vi att klimathandlingsplanen borde ta fram initiativ för att öka

andelen viltkött. Ur ett klimat- och hälsoperspektiv innebär viltkött kortare transporter samt att köttet är fritt från antibiotika, färgämnen, nitrit och andra tillsatser.

Centerpartiet beklagar också att bland de 133 remissinstanser som styret har valt att skicka klimathandlingsplanen till så finns inte några av de viktigaste samhällsaktörerna inom livsmedel och matproduktion såsom LRF, Lantmännen och Livsmedelsföretagen med. Det var tydligen viktigare för den styrande majoriteten att skicka klimathandlingsplanen på remiss till Instagramkontot "Medveten_i_stan".

En långsiktigt hållbar klimatpolitik förutsätter både delaktighet och ett brett folkligt stöd. Ska vi klara omställningen i Stockholm, måste vi genomföra den på ett sätt som gör att olika människor och branscher kan känna sig involverade; att alla känner att de blir vinnare om de deltar i klimatomställningen. Delaktigheten skapar grunden till samhällsförändringarna. Alternativet – en omställning som bara omfattar vissa, men där andra grupper ställs utanför eftersom de inte har råd eller möjlighet att ställa om – riskerar att leda till motreaktioner, kortsiktiga svängningar i politiken och bristande långsiktighet. Istället för klimatomställning får vi politikomsvängning.

Centerpartiet vill att Stockholm ska vara världsledande i det globala arbetet med att förverkliga Parisavtalet. Klimathandlingsplanen bör spela en avgörande roll för att nå detta.

Idrottsnämnden

Reservation av Mikael Peterson (C)

1) Att återremittera förvaltningens förslag till beslut och återkomma med reviderad version av Klimathandlingsplan 2024-2030 enligt nedan.

2) Att därutöver anföra följande:

Klimatet är vår tids ödesfråga. Klimatarbetet måste drivas både i EU och i Sverige, såväl som lokalt här i Stockholm. Stockholm ska vara en klimatpositiv stad senast 2030 och en fossilbränslefri stad senast 2035. Staden ska vara en fossilfri organisation senast 2030 och trafiken i Stockholms innerstad ska vara utsläppsfri senast år 2030. För att målen ska kunna nås behöver vi jobba på flera fronter samtidigt, dels med ny teknik genom bolaget Stockholm Exergi som kan fånga in och lagra koldioxid, dels fasa ut fossila bränslen genom kraftfulla incitament, beteendeförändringar och energieffektiviseringar.

Generellt sett finner vi ambitionsnivån i den föreslagna klimathandlingsplanen tillräcklig men däremot saknas reell handlingskraft. Vilket är just det som Stockholm och klimatet behöver. En handlingsplan utan konkreta förslag på nödvändig handling reduceras snarare till ännu en skrivbordsprodukt som i slutändan kommer att göra endast marginell, om ens någon, skillnad för klimatet.

Vi kan bland annat läsa om flertalet målsättningar utan förutsättningar. Exempelvis förslaget att halvera utsläppen från konsumtion jämfört med 2019. Där har Stockholms stad relativt små möjligheter att ensamt göra så stor skillnad. Förslaget sätter alldeles för stor tilltro till att genom "samverkan" med andra myndigheter och genom "kommunikation" lyckas förändra stockholmarnas beteenden att halvera sina utsläpp från konsumtion. Vidare saknas tydliga och transparanta kostnadsanalyser – det är exempelvis orealistiskt att skrota en fungerande maskinpark redan till 2025 – både ur en ekonomisk och teknisk synvinkel. Precis som idrottsförvaltningens skriver har dem ett flertal fossilbränsleddrivna arbetsfordon och det är orimligt att förvaltningen ska hinna byta ut till arbetsfordon och maskiner som drivs av förnybart drivmedel eller el till år 2025.

Centerpartiet tycker också att programmet saknar konkreta mål om hur mycket koldioxid som ska fångas in genom bio-CCS för att minska utsläppen. Bio-CCS är ett mycket viktigt verktyg som borde ges mer utrymme i klimathandlingsplanen.

Ett ytterligare område där förslaget till klimathandlingsplan är bristfälligt rör matens roll för en hållbar omställning. Detta trots att matkonsumtionen i Stockholm står för 15 procent av konsumtionsutsläppen. Centerpartiet tycker att ett stadsövergripande mål om hundra procent svenskt vid matupphandling, där så är möjligt, behövs. Dessutom tycker vi att klimathandlingsplanen borde ta fram initiativ för att öka andelen viltkött. Ur ett klimat- och hälsoperspektiv innebär viltkött kortare transporter samt att köttet är fritt från antibiotika, färgämnen, nitrit och andra tillsatser.

Centerpartiet beklagar också att bland de 133 remissinstanser som styret har valt att skicka klimathandlingsplanen till så finns inte några av de viktigaste samhällsaktörerna inom livsmedel och matproduktion såsom LRF, Lantmännen och Livsmedelsföretagen med. Det var tydligen viktigare för den styrande majoriteten att skicka klimathandlingsplanen på remiss till Instagramkontot "Medveten i stan".

En långsiktigt hållbar klimatpolitik förutsätter både delaktighet och ett brett folkligt stöd. Ska vi klara omställningen i Stockholm, måste vi genomföra den på ett sätt som gör att olika människor och branscher kan känna sig involverade; att alla känner att de blir vinnare om de deltar i klimatomställningen. Delaktigheten skapar grunden till samhällsförändringarna. Alternativet – en omställning som bara omfattar vissa, men där andra grupper ställs utanför eftersom de inte har råd eller möjlighet att ställa om – riskerar att leda till motreaktioner, kortsiktiga svängningar i politiken och bristande långsiktighet. Istället för klimatomställning får vi politikomsvängning.

Centerpartiet vill att Stockholm ska vara världsledande i det globala arbetet med att förverkliga Parisavtalet. Klimathandlingsplanen bör spela en avgörande roll för att nå detta. Därför tycker vi att den bör skickas tillbaka till ritbord.

Kulturnämnden

Reservation av Emelie Wassermann (SD)

Emelie Wassermann (SD) föreslår att kulturnämnden godkänner Sverigedemokraternas yttrande som svar på remissen, och anför därutöver följande:

Sverigedemokraterna anser att Stockholm stad ska inta en aktiv roll för att vara ett framgångsexemplar i miljö- och klimatarbetet. Varje skattekrona ska investeras på insatser som är samhällsekonomiskt lönsamma samt maximerar utsläppssänkningen. Insatser av symbolisk eller principiell karaktär utan belagd effekt bör undvikas. Därtill ska samtliga insatser löpande utvärderas.

Stockholm stad bör aktivt arbeta med närmiljön genom att begränsa nybyggnation på grönområden, utveckla arbetet med sanering av vattendrag och sjöar samt ständigt pröva nya metoder för att öka folkhälsan.

Vi ser positivt på underlättade möjligheter för byggaktörer att anpassa befintliga byggnader framför rivning och

nyproduktion och lyfter vikten av att vårda kulturarvet och att kulturhistoriskt viktiga områden värnas. Alla eventuella nybyggnationer ska ske varsamt och i samklang med befintlig byggnation. Vid påbyggnad och utbyggnad av befintliga byggnader behöver hänsyn tas till befintliga byggnaders höjd och uttryck.

Reservation av Jonas Naddebo (C)

Jonas Naddebo (C) föreslår att nämnden delvis bifaller förvaltningens förslag till beslut, och anför därutöver följande:

Klimatet är vår tids ödesfråga. Klimatarbetet måste drivas både i EU och i Sverige, såväl som lokalt här i Stockholm. Stockholm ska vara en klimatpositiv stad senast 2030 och en fossilbränslefri stad senast 2035. Staden ska vara en fossilfri organisation senast 2030 och trafiken i Stockholms innerstad ska vara utsläppsfri senast år 2030. För att målen ska kunna nås behöver vi jobba på flera fronter samtidigt, dels med ny teknik genom bolaget Stockholm Exergi som kan fånga in och lagra koldioxid, dels fasa ut fossila bränslen genom kraftfulla incitament, beteendeförändringar och energieffektiviseringar.

Generellt sett finner vi ambitionsnivån i den föreslagna klimathandlingsplanen tillräcklig men däremot saknas reell handlingskraft. Vilket är just det som Stockholm och klimatet behöver. En handlingsplan utan konkreta förslag på nödvändig handling reduceras snarare till ännu en skrivbordsprodukt som i slutändan kommer att göra endast marginell, om ens någon, skillnad för klimatet.

Vi kan bland annat läsa om flertalet målsättningar utan förutsättningar. Exempelvis förslaget att halvera utsläppen från konsumtion jämfört med 2019. Där har Stockholms stad relativt små möjligheter att ensamt göra så stor skillnad. Förslaget sätter alldeles för stor tilltro till att genom "samverkan" med andra myndigheter och genom "kommunikation" lyckas förändra stockholmarnas beteenden att halvera sina utsläpp från konsumtion.

Vidare saknas tydliga och transparenta kostnadsanalyser – det är exempelvis orealistiskt att skrota en fungerande maskinpark redan till 2025 – både ur en ekonomisk och teknisk synvinkel.

Centerpartiet tycker också att programmet saknar konkreta mål om hur mycket koldioxid som ska fångas in genom bio- CCS för att minska utsläppen. Bio-CCS är ett mycket viktigt verktyg som borde ges mer utrymme i klimathandlingsplanen.

Ett ytterligare område där förslaget till klimathandlingsplan är bristfälligt rör matens roll för en hållbar omställning. Detta trots att matkonsumtionen i Stockholm står för 15 procent av konsumtionsutsläppen. Centerpartiet tycker att ett stadsövergripande mål om hundra procent svenskt vid matupphandling, där så är möjligt, behövs. Dessutom tycker vi att klimathandlingsplanen borde ta fram initiativ för att öka andelen viltkött. Ur ett klimat- och hälsoperspektiv innebär viltkött kortare transporter samt att köttet är fritt från antibiotika, färgämnen, nitrit och andra tillsatser.

Centerpartiet beklagar också att bland de 133 remissinstanser som styret har valt att skicka klimathandlingsplanen till så finns inte några av de viktigaste samhällsaktörerna inom livsmedel och matproduktion såsom LRF, Lantmännen och Livsmedelsföretagen med. Det var tydligen viktigare för den styrande majoriteten att skicka klimathandlingsplanen på remiss till Instagramkontot ”Medveten_i_stan”.

En långsiktigt hållbar klimatpolitik förutsätter både delaktighet och ett brett folkligt stöd. Ska vi klara omställningen i Stockholm, måste vi genomföra den på ett sätt som gör att olika människor och branscher kan känna sig involverade; att alla känner att de blir vinnare om de deltar i klimatomställningen. Delaktigheten skapar grunden till samhällsförändringarna. Alternativet – en omställning som bara omfattar vissa, men där andra grupper ställs utanför eftersom de inte har råd eller möjlighet att ställa om – riskerar att leda till motreaktioner, kortsiktiga svängningar i politiken och bristande långsiktighet. Istället för klimatomställning får vi politikomsvängning.

Centerpartiet vill att Stockholm ska vara världsledande i det globala arbetet med att förverkliga Parisavtalet. Klimathandlingsplanen bör spela en avgörande roll för att nå detta. Därför tycker vi att den bör skickas tillbaka till ritbordet.

Miljö- och hälsoskydds nämnden

Reservation av Tapani Juntunen (SD)

Tapani Juntunen (SD) föreslår att nämnden beslutar att avge Sverigedemokraternas yttrande som svar på remissen enligt följande:

Sverigedemokraterna anser att Stockholm stad ska inta en aktiv roll för att vara ett framgångsexemplar i miljö- och klimatarbetet. Varje skattekrona ska investeras på insatser som är samhällsekonomiskt lönsamma samt maximerar

utsläppsänkningen. Insatser av symbolisk eller principiell karaktär utan belagd effekt bör undvikas. Därtill ska samtliga insatser löpande utvärderas.

Stockholm stad bör aktivt arbeta med närmiljön genom att begränsa nybyggnation på grönområden, utveckla arbetet med sanering av vattendrag och sjöar samt ständigt pröva nya metoder för att öka folkhälsan.

Stockholm stad bör inte stirra sig blind på att minska CO₂ utsläppen oavsett de höga marginalkostnaderna. Istället bör staden utveckla arbetet internationellt klimatbistånd genom att bidra med tjänstemannakompetens inom miljöarbetet samt inom energieffektivitet till utvecklingsländer. Sverigedemokraterna har föreslagit alternativt Miljöprogram 2030 som grundar sig på visionerna och ambitionerna ovan. Med anledning av detta bör klimathandlingsplanen omarbetas i grunden.

Reservation av Ashna Ibrahim (C)

Ashna Ibrahim (C) föreslår att nämnden beslutar att återremittera förvaltningens förslag till beslut och återkomma med reviderad version av Klimathandlingsplan 2024-2030 i enlighet med följande anförande: Klimatet är vår tids ödesfråga. Klimatarbetet måste drivas både i EU och i Sverige, såväl som lokalt här i Stockholm. Stockholm ska vara en klimatpositiv stad senast 2030 och en fossilbränslefri stad senast 2035. Staden ska vara en fossilfri organisation senast 2030 och trafiken i Stockholms innerstad ska vara utsläppsfri senast år 2030. För att målen ska kunna nås behöver vi jobba på flera fronter samtidigt, dels med ny teknik genom bolaget Stockholm Exergi som kan fånga in och lagra koldioxid, dels fasa ut fossila bränslen genom kraftfulla incitament, beteendeförändringar och energieffektiviseringar.

Generellt sett finner vi ambitionsnivån i den föreslagna klimathandlingsplanen tillräcklig men däremot saknas reell handlingskraft. Vilket är just det som Stockholm och klimatet behöver. En handlingsplan utan konkreta förslag på nödvändig handling reduceras snarare till ännu en skrivbordsprodukt som i slutändan kommer att göra endast marginell, om ens någon, skillnad för klimatet.

Vi kan bland annat läsa om flertalet målsättningar utan förutsättningar. Exempelvis förslaget att halvera utsläppen från konsumtion jämfört med 2019. Där har Stockholms stad relativt små möjligheter att ensamt göra så stor skillnad. Förslaget sätter alldeles för stor tilltro till att genom ”samverkan” med andra myndigheter och genom ”kommunikation” lyckas förändra stockholmarnas beteenden att halvera sina utsläpp från konsumtion.

Vidare saknas tydliga och transparanta kostnadsanalyser – det är exempelvis orealistiskt att skrota en fungerande maskinpark redan till 2025 – både ur en ekonomisk och teknisk synvinkel. Centerpartiet tycker också att programmet saknar konkreta mål om hur mycket koldioxid som ska fångas in genom bio- CCS för att minska utsläppen. Bio-CCS är ett mycket viktigt verktyg som borde ges mer utrymme i klimathandlingsplanen.

Ett ytterligare område där förslaget till klimathandlingsplan är bristfälligt rör matens roll för en hållbar omställning. Detta trots att matkonsumtionen i Stockholm står för 15 procent av konsumtionsutsläppen. Centerpartiet tycker att ett stadsövergripande mål om hundra procent svenskt vid matupphandling, där så är möjligt, behövs. Dessutom tycker vi att klimathandlingsplanen borde ta fram initiativ för att öka andelen viltkött. Ur ett klimat- och hälsoperspektiv innebär viltkött kortare transporter samt att köttet är fritt från antibiotika, färgämnen, nitrit och andra tillsatser.

Centerpartiet beklagar också att bland de 133 remissinstanser som styret har valt att skicka klimathandlingsplanen till så finns inte några av de viktigaste samhällsaktörerna inom livsmedel och matproduktion såsom LRF, Lantmännen och Livsmedelsföretagen med. Det var tydligen viktigare för den styrande majoriteten att skicka klimathandlingsplanen på remiss till Instagramkontot "Medveten_i_stan" och den lokala föreningen "Odlahop".

En långsiktigt hållbar klimatpolitik förutsätter både delaktighet och ett brett folkligt stöd. Ska vi klara omställningen i Stockholm, måste vi genomföra den på ett sätt som gör att olika människor och branscher kan känna sig involverade; att alla känner att de blir vinnare om de deltar i klimatomställningen. Delaktigheten skapar grunden till samhällsförändringarna. Alternativet – en omställning som bara omfattar vissa, men där andra grupper ställs utanför eftersom de inte har råd eller möjlighet att ställa om – riskerar att leda till motreaktioner, kortsiktiga svängningar i politiken och bristande långsiktighet. Istället för klimatomställning får vi politikomsvängning.

Centerpartiet vill att Stockholm ska vara världsledande i det globala arbetet med att förverkliga Parisavtalet. Klimathandlingsplanen bör spela en avgörande roll för att nå detta. Därför tycker vi att den bör skickas tillbaka till ritbordet.

Reservation av Elin Hjelmestam (L)

Vice ordföranden Elin Hjelmestam (L) föreslår att nämnden beslutar att delvis bifalla förvaltningens förslag, samt att därutöver anföra följande:

Som landets största kommun och tillväxtmotor, vilar ett stort ansvar på Stockholms stad att gå före och visa vägen i klimatomställningen. Liberalerna är positiva till att en klimathandlingsplan för staden tas fram och välkomnar dess högt ställda mål. Ska vi lyckas krävs det både hög ambition och genomförbarhet.

Att planen har ambition framgår tydligt, däremot genomförbarhet och konkretisering är något som behöver framgå tydligare. Liberalerna efterfrågar en tydligare åtgärdsplan i hur den styrande majoriteten avser implementera, så att klimathandlingsplanen blir verklig politik med en reell påverkan på vårt klimat i positiv riktning.

Här har Liberalerna lyft elektrifiering som ett konkret förslag för att nå stadens mål. Vi ser att det finns stora behov av att öka ambitionen i att rulla ut fler laddstolpar, framförallt där människor har sina elbilar – exempelvis i flerbostadshus och garage.

Elektrifieringen kräver också tillgång till en klimatpositiv och pålitlig energikälla, stadens energimix ska därför utöver vind, sol och vatten även inkludera kärnkraft. Något vi saknar i gällande förslag. Ska vi lyckas med både elförsörjning och klimatmål så måste samtliga energikällor ges utrymme i stadens energimix.

Vidare menar Liberalerna att den tekniska utvecklingen oftast kommer från idérika entreprenörer och företag som driver på nya och innovativa lösningar för att möta klimatproblemen. Där ska staden ta en aktiv roll i att agera samarbetspart tillsammans med näringsliv för att utveckla stadens hållbarhets- och cirkulära arbete. Exempelvis finns det många inom bygg- och bostadssektorn som sitter på innovativa lösningar som skulle gynna både klimatet, staden och vårt näringsliv.

Liberalerna anser att den här klimathandlingsplanen är en bra start men med stort utrymme för förbättring och vi efterfrågar en större konkretisering av majoriteten för att omsätta planen till verklighet.

Socialnämnden

Reservation av Gabriel Kroon (SD)

1. att socialnämnden avger Sverigedemokraternas yttrande som svar på remissen, samt
2. att därutöver anföra följande:

Sverigedemokraterna anser att Stockholm stad ska inta en aktiv roll för att vara ett framgångsexemplar i miljö- och klimatarbetet. Varje skattekrona ska investeras på insatser som är samhällsekonomiskt lönsamma samt maximerar utsläppsänkningen. Insatser av symbolisk eller principiell karaktär utan belagd effekt bör undvikas. Därtill ska samtliga insatser löpande utvärderas. Stockholm stad bör aktivt arbeta med närmiljön genom att begränsa nybyggnation på grönområden, utveckla arbetet med sanering av vattendrag och sjöar samt ständigt pröva nya metoder för att öka folkhälsan.

Stockholm stad bör inte stirra sig blind på att minska co2 utsläppen oavsett de höga marginalkostnader. Istället bör staden utveckla arbetet internationellt klimatbistånd genom att bidra med tjänstemannakompetens inom miljöarbetet samt inom energieffektivitet till utvecklingsländer. Sverigedemokraterna har föreslagit ett alternativt Miljöprogram 2030 som grundar sig på visionerna och ambitionerna ovan. Med anledning av detta bör klimathandlingsplanen omarbetas i grunden.

Reservation av Kristin Jacobsson (C)

1. att delvis godkänna förvaltningens förslag till beslut, samt
2. att därutöver anföra följande:

Klimatet är vår tids ödesfråga. Klimatarbetet måste drivas både i EU och i Sverige, såväl som lokalt här i Stockholm. Stockholm ska vara en klimatpositiv stad senast 2030 och en fossilbränslefri stad senast 2035. Staden ska vara en fossilfri organisation senast 2030 och trafiken i Stockholms innerstad ska vara utsläppsfri senast år 2030. För att målen ska kunna nås behöver vi jobba på flera fronter samtidigt, dels med ny teknik genom bolaget Stockholm Exergi som kan fånga in och lagra koldioxid, dels fasa ut fossila bränslen genom kraftfulla incitament, beteendeförändringar och energieffektiviseringar.

Generellt sett finner vi ambitionsnivån i den föreslagna klimathandlingsplanen tillräcklig men däremot saknas reell handlingskraft. Vilket är precis det som Stockholm och klimatet behöver. En handlingsplan utan konkreta förslag på nödvändig handling reduceras snarare till ännu en skrivbordsprodukt som i slutändan kommer att göra endast marginell, om ens någon, skillnad för klimatet.

Vi kan bland annat läsa om flertalet målsättningar utan förutsättningar. Exempelvis förslaget att halvera utsläppen från konsumtion jämfört med 2019. Där har Stockholms stad relativt små möjligheter att ensamt göra så stor skillnad. Förslaget sätter alldeles för stor tilltro till att genom "samverkan" med andra myndigheter och genom "kommunikation" lyckas förändra stockholmarnas beteenden att halvera sina utsläpp från konsumtion. Vidare saknas tydliga och transparanta kostnadsanalyser – det är exempelvis orealistiskt att skrota en fungerande maskinpark redan till 2025 – både ur ekonomisk och teknisk synvinkel.

Centerpartiet ser också en brist i att programmet saknar konkreta mål om hur mycket koldioxid som ska fångas in genom bio-CCS för att minska utsläppen. Bio-CCS är ett mycket viktigt verktyg som borde ges mer utrymme i klimathandlingsplanen.

Ett ytterligare område där förslaget till klimathandlingsplan är bristfälligt rör matens roll för en hållbar omställning. Detta trots att matkonsumtionen i Stockholm står för 15 procent av konsumtionsutsläppen. Centerpartiet tycker att ett stadsövergripande mål om hundra procent svenskt vid matupphandling, där så är möjligt, behövs. Dessutom tycker vi att klimathandlingsplanen borde ta fram initiativ för att öka andelen viltkött. Ur ett klimat- och hälsoperspektiv innebär viltkött kortare transporter samt att köttet är fritt från antibiotika, färgämnen, nitrit och andra tillsatser.

Centerpartiet beklagar också att bland de 133 remissinstanser som styret har valt att skicka klimathandlingsplanen till så finns inte några av de viktigaste samhällsaktörerna inom livsmedel och matproduktion såsom LRF, Lantmännen och Livsmedelsföretagen med. Det var tydligen viktigare för den styrande majoriteten att skicka klimathandlingsplanen på remiss till Instagramkontot "Medveten_i_stan".

En långsiktigt hållbar klimatpolitik förutsätter både delaktighet och ett brett folkligt stöd. Ska vi klara omställningen i Stockholm, måste vi genomföra den på ett sätt som gör att olika människor och branscher kan känna sig involverade; att alla känner att de blir vinnare om de deltar i klimatomställningen. Delaktigheten skapar grunden till samhällsförändringarna. Alternativet – en omställning som bara omfattar vissa, men

där andra grupper ställs utanför eftersom de inte har råd eller möjlighet att ställa om – riskerar att leda till motreaktioner, kortsiktiga svängningar i politiken och bristande långsiktighet. Istället för klimatomställning får vi politikomsvängning.

Centerpartiet vill att Stockholm ska vara världsledande i det globala arbetet med att förverkliga Parisavtalet. Klimathandlingsplanen bör spela en avgörande roll för att nå detta.

Stadsbyggnadsnämnden

Reservation av Mats Johnsson (SD)

Mats Johnsson (SD) föreslår att nämnden beslutar att avvisa kontorets förslag till svar samt att därutöver anföra följande:

Stockholm har en alltför ambitiös klimathandlingsplan som kommer att göra livet dyrare för stockholmare och staden mindre konkurrenskraftig för företagen. Ansvar för detta är den politiska majoritetens. Om denna handlingsplan ska tillämpas även på stadsbyggandet skulle konsekvensen vara att nya bostäder blir ännu dyrare, och färre skulle ha råd med dem. Vad som behöver göras inom stadsbyggande om klimatet ska vara i fokus är att inte tillåta rivning och därefter nybyggande, utan istället låta existerande fastigheter vara kvar och renoveras i den mån det behövs. Nybyggande borde i högre utsträckning inriktas mot egna hem där standardiserade privathem, som Sverigehuset, kan byggas snabbt och energieffektivt.

När det gäller miljöarbete generellt anser Sverigedemokraterna att Stockholm stad ska inta en aktiv roll för att vara ett framgångsexemplar i miljö- och klimatarbetet. Varje skattekrona ska investeras på insatser som är samhällsekonomiskt lönsamma samt maximerar utsläppsänkningen. Insatser av symbolisk eller principiell karaktär utan belagd effekt bör undvikas. Därtill ska samtliga insatser löpande utvärderas.

Stockholm stad bör aktivt arbeta med närmiljön genom att begränsa nybyggnation på grönområden, utveckla arbetet med sanering av vattendrag och sjöar samt ständigt pröva nya metoder för att öka folkhälsan.

Stockholm stad bör inte stirra sig blind på att minska koldioxidutsläppen oavsett de höga marginalkostnader. Istället bör staden utveckla arbetet genom internationellt klimatbistånd där staden kan bidra till utvecklingsländer med tjänstemannakompetens inom miljöarbetet samt inom energieffektivitet. Sverigedemokraterna har föreslagit ett alternativt Miljöprogram 2030 som grundar sig på visionerna och ambitionerna ovan. Med anledning av detta bör klimathandlingsplanen omarbetas i grunden. Ett remissvar från Stadsbyggnadsnämnden bör innehålla en inriktning i linje med detta yttrande.

Reservation av Jonas Naddebo (C)

Vice ordföranden Jonas Naddebo (C) föreslår att stadsbyggnadsnämnden beslutar att delvis godkänna kontorets förslag till beslut samt att därutöver anföra följande:

Klimatet är vår tids ödesfråga. Klimatarbetet måste drivas både i EU och i Sverige, såväl som lokalt här i Stockholm. Stockholm ska vara en klimatpositiv stad senast 2030 och en fossilbränslefri stad senast 2035. Staden ska vara en fossilfri organisation senast 2030 och trafiken i Stockholms innerstad ska vara utsläppsfri senast år 2030. För att målen ska kunna nås behöver vi jobba på flera fronter samtidigt, dels med ny teknik genom bolaget Stockholm Exergi som kan fånga in och lagra koldioxid, dels fasa ut fossila bränslen genom kraftfulla incitament, beteendeförändringar och energieffektiviseringar.

Generellt sett finner vi ambitionsnivån i den föreslagna klimathandlingsplanen tillräcklig men däremot saknas reell handlingskraft. Vilket är precis det som Stockholm och klimatet behöver. En handlingsplan utan konkreta förslag på nödvändig handling reduceras snarare till ännu en skrivbordsprodukt som i slutändan kommer att göra endast marginell, om ens någon, skillnad för klimatet.

Vi kan bland annat läsa om flertalet målsättningar utan förutsättningar. Exempelvis förslaget att halvera utsläppen från konsumtion jämfört med 2019. Där har Stockholms stad relativt små möjligheter att ensamt göra så stor skillnad. Förslaget sätter alldeles för stor tilltro till att genom ”samverkan” med andra myndigheter och genom ”kommunikation” lyckas förändra stockholmarnas beteenden att halvera sina utsläpp från konsumtion. Vidare saknas tydliga och transparanta kostnadsanalyser – det är exempelvis orealistiskt att skrota en fungerande maskinpark redan till 2025 – både ur ekonomisk och teknisk synvinkel.

Centerpartiet ser också en brist i att programmet saknar konkreta mål om hur mycket koldioxid som ska fångas in genom bio-CCS för att minska utsläppen. Bio-CCS är ett mycket viktigt verktyg som borde ges mer utrymme i klimathandlingsplanen.

Ett ytterligare område där förslaget till klimathandlingsplan är bristfälligt rör matens roll för en hållbar omställning. Detta trots att matkonsumtionen i Stockholm står för 15 procent av konsumtionsutsläppen. Centerpartiet tycker att ett stadsövergripande mål om hundra procent svenskt vid matupphandling, där så är möjligt, behövs. Dessutom tycker vi att klimathandlingsplanen borde ta fram initiativ för att öka andelen viltkött. Ur ett klimat- och hälsoperspektiv innebär viltkött kortare transporter samt att köttet är fritt från antibiotika, färgämnen, nitrit och andra tillsatser.

Centerpartiet beklagar också att bland de 133 remissinstanser som styret har valt att skicka klimathandlingsplanen till så finns inte några av de viktigaste samhällsaktörerna inom livsmedel och matproduktion såsom LRF, Lantmännen och Livsmedelsföretagen med. Det var tydligen viktigare för den styrande majoriteten att skicka klimathandlingsplanen på remiss till Instagramkontot ”Medveten_i_stan”.

En långsiktigt hållbar klimatpolitik förutsätter både delaktighet och ett brett folkligt stöd. Ska vi klara omställningen i Stockholm, måste vi genomföra den på ett sätt som gör att olika människor och branscher kan känna sig involverade; att alla känner att

de blir vinnare om de deltar i klimatomställningen. Delaktigheten skapar grunden till samhällsförändringarna. Alternativet – en omställning som bara omfattar vissa, men där andra grupper ställs utanför eftersom de inte har råd eller möjlighet att ställa om – riskerar att leda till motreaktioner, kortsiktiga svängningar i politiken och bristande långsiktighet. Istället för klimatomställning får vi politikomsvängning.

Centerpartiet vill att Stockholm ska vara världsledande i det globala arbetet med att förverkliga Parisavtalet. Klimathandlingsplanen bör spela en avgörande roll för att nå detta.

Särskilt uttalande Jan Valeskog m.fl. (S), Maria Mustonen m.fl. (V) och Cecilia Obermüller (MP)

Stadsbyggnadsnämnd och -förvaltning har en ledande roll i stadens omställningsområde att planera, bygga och utveckla staden cirkulärt och hållbart. Det räcker inte bara med att bygga nytt på ett klimateffektivt sätt utan vi behöver använda det befintliga beståndet bättre. Därför måste vi i första hand renovera och återanvända byggnader i stället för att riva funktionsdugliga byggnader samt betydelsen av att arbeta med topografisk anpassning för att undvika oönskade klimatutsläpp. Genom att skydda och utveckla grönstrukturen i staden samt använda naturbaserade lösningar, binds koldioxid och staden bli även mer resilient avseende värmeböljor och extrema nederbördstillfällen. De klimatanalyser som föreslås i klimathandlingsplanen utgör viktiga underlag för att i både plan- och projekteringsskeden, för att kartlägga klimatdrivande faktorer och planera för åtgärder i tidiga skeden. För att ta ett helhetsgrepp över transporteffektivitet och att kunna minska bilanvändandet behövs bland annat, även fortsatt arbete med gröna p-tal och mobilitetslösningar.

Trafiknämnden

Reservation av Dennis Wedin m.fl. (M)

Vice ordförande Dennis Wedin m.fl. (M) föreslår att nämnden beslutar att avstyra förslag till klimathandlingsplan samt att därutöver anföra följande:

Stockholm ska vara en av världens ledande städer vad gäller klimatomställning. Just därför menar Moderaterna att det är av största vikt att klimatomställningen både är effektivt, upplevs som legitim av stockholmarna och kombinerar minskade klimatutsläpp med ökad tillväxt och en mer levande stad.

Moderaterna menar att den rödgröna majoritetens införande av miljözon klass 3 i City – om mindre än två månader – är ett tydligt exempel på när staden gör fel utifrån alla de områden vi bedömer som viktiga. Miljözonen är inte effektiv för att minska luftföroreningarna (då de snare kommer flytta från city till omgivande områden än minska dem). Den lär inte leda till en snabbare omställning av bilflottan då Stockholm ännu ligger under EU:s mål vad gäller tillgänglig laddinfrastruktur. Stockholmare som hittills tillfrågats har ställt sig kritiska till det hastiga införandet

och det lokala näringslivet har överklagat införandet med hänvisning till att de varken lyssnats på under beslutsprocessen och att införandet riskerar 1500-2000 jobb i City. Miljözonen klass 3 i City riskerar bli ett avskräckande exempel på hur man effektivt tar död på en stadskärna och försvårar för inte minst Stockholms småföretagare.

För att minska Stockholms klimatavtryck är elektrifieringen av vägtransport avgörande kombinerat med att fånga in och lagra koldioxid. Stockholm kan och bör göra mer hållbara och klimatsmarta inköp och upphandlingar – med respekt för stockholmarnas skatteintäkter och att detta behöver ske så kostnadseffektivt som möjligt.

Moderaterna vill höja stadens ambitioner vad gäller att minska utsläppen både från trafiken och minska energiåtgången i de egna verksamheterna. I vårt förslag till budget för 2025 gör vi särskilda satsningar för att rulla ut offentlig laddinfrastruktur, öka den egna energiproduktionen genom fler solpaneler samt att staden ska höja ambitionerna och hastigheten i arbetet att energieffektivisera de egna fastigheterna. Vi vill också höja ambitionsnivån vad gäller träd och grönska i stadsmiljö, underlätta för fler att gå och cykla i hela Stockholm samt förbereda köp av negativa utsläpp i samband med att Stockholms bio-ccs anläggning tas i drift.

Både Miljöprogrammet och Klimathandlingsplanen aktualiserar frågan om kommunal rådighet. Stockholms stad har ett stort och viktigt ansvar att minska sina egna konsumtionsbaserade utsläpp och möjliggöra mer cirkulära kretslopp. Men att på kommunal nivå ha rådighet över vilka/ hur mycket varor stockholmarna konsumerar är varken önskvärt eller möjligt i dagsläget. Medan stadens miljöprogram ska ta sikte på att genomföra mer hållbara upphandlingar och inköp i de egna verksamheterna, är liknande mål för stockholmarnas konsumtionsbaserade utsläpp dömda att misslyckas och heller inte önskvärt i en öppen och frihandelsvänlig ekonomi.

Vad gäller en rättvis och inkluderande omställning vill Moderaterna lyfta problemet med att allt för många stockholmare upplever det offentliga rummet som otryggt. Det är utifrån den här parametern också tragiskt att styret i Stockholms stad inte gjort mer för att förhindra de massiva neddragningarna av kollektivtrafiken kombinerat med historiska prishöjningar av densamma. Det försvårar både deltagandet i resten av staden och samhället för tiotusentals stockholmare och gör även deras chanser att vara en del av omställningen betydligt mindre.

Reservation av Anders Lindman (SD)

Anders Lindman (SD) föreslår att nämnden beslutar att avslå kontorets tjänsteutlåtande samt att därutöver anföra följande:

Sverigedemokraterna anser att Stockholms stad skall ta en ledande roll i miljö- och klimatarbetet, och fungera som ett framstående exempel för andra. Varje skattekrona bör investeras i åtgärder som är samhällsekonomiskt lönsamma och som ger största möjliga minskning av utsläppen. Symboliska eller principiella insatser utan bevisad

effekt skall undvikas. Dessutom skall samtliga åtgärder regelbundet utvärderas för att säkerställa effektiviteten.

Stockholm skall även fokusera på att förbättra närmiljön genom att begränsa nybyggnation i grönområden, intensifiera arbetet med sanering av förorenade vattendrag och sjöar, samt kontinuerligt pröva nya metoder för att förbättra folkhälsan.

Staden bör inte ensidigt fokusera på att minska koldioxidutsläppen till varje pris, särskilt inte när marginalkostnaderna är höga. Istället bör Stockholm satsa på att utöka det internationella klimatbiståndet, bland annat genom att skicka experter inom miljö och energieffektivitet till utvecklingsländer.

Sverigedemokraterna har lagt fram ett alternativt Miljöprogram 2030, som bygger på dessa visioner och ambitioner. Därför föreslås en total översyn av den nuvarande klimathandlingsplanen.

Reservation av Sara Svanström (L)

Sara Svanström (L) föreslår att nämnden beslutar att delvis bifalla kontorets förslag samt att därutöver anföra följande:

Som landets största kommun och tillväxtmotor, vilar ett stort ansvar på Stockholms stad att gå före och visa vägen i klimatomställningen. Liberalerna är positiva till att en klimathandlingsplan för staden tas fram och välkomnar dess högt ställda mål. Ska vi lyckas krävs det både hög ambition och genomförbarhet.

Att planen har ambition framgår tydligt, däremot genomförbarhet och konkretisering är något som behöver framgå tydligare.

Liberalerna efterfrågar en tydligare åtgärdsplan i hur den styrande majoriteten avser implementera, så att klimathandlingsplanen blir verklig politik med en reell påverkan på vårt klimat i positiv riktning.

Här har Liberalerna lyft elektrifiering som ett konkret förslag för att nå stadens mål. Vi ser att det finns stora behov av att öka ambitionen i att rulla ut fler laddstolpar, framförallt där människor har sina elbilar – exempelvis i flerbostadshus och garage.

Elektrifieringen kräver också tillgång till en klimatpositiv och pålitlig energikälla, stadens energimix ska därför utöver vind, sol och vatten även inkludera kärnkraft. Något vi saknar i gällande förslag. Ska vi lyckas med både elförsörjning och klimatmål så måste samtliga energikällor ges utrymme i stadens energimix.

Vidare menar Liberalerna att den tekniska utvecklingen oftast kommer från idérika entreprenörer och företag som driver på nya och innovativa lösningar för att möta klimatproblemen. Där ska staden ta en aktiv roll i att agera samarbetspart tillsammans med näringsliv för att utveckla stadens hållbarhets- och cirkulära arbete. Exempelvis finns det många inom bygg- och bostadssektorn som sitter på innovativa lösningar som skulle gynna både klimatet, staden och vårt näringsliv.

Liberalerna anser att den här klimathandlingsplanen är en bra start men med stort utrymme för förbättring och vi efterfrågar en större konkretisering av majoriteten för att omsätta planen till verklighet.

Reservation av Markus Berensson, m.fl. (C)

Markus Berensson m.fl. (C) föreslår att nämnden beslutar att delvis bifalla kontorets förslag samt att därutöver anföra följande:

Klimatet är vår tids ödesfråga. Klimatarbetet måste drivas både i EU och i Sverige, såväl som lokalt här i Stockholm. Stockholm ska vara en klimatpositiv stad senast 2030 och en fossilbränslefri stad senast 2035. Staden ska vara en fossilfri organisation senast 2030 och trafiken i Stockholms innerstad ska vara utsläppsfri senast år 2030. För att målen ska kunna nås behöver vi jobba på flera fronter samtidigt, dels med ny teknik genom bolaget Stockholm Exergi som kan fånga in och lagra koldioxid, dels fasa ut fossila bränslen genom kraftfulla incitament, beteendeförändringar och energieffektiviseringar.

Generellt sett finner vi ambitionsnivån i den föreslagna klimathandlingsplanen tillräcklig men däremot saknas reell handlingskraft. Vilket är just det som Stockholm och klimatet behöver. En handlingsplan utan konkreta förslag på nödvändig handling reduceras snarare till ännu en skrivbordsprodukt som i slutändan kommer att göra endast marginell, om ens någon, skillnad för klimatet.

Vi kan bland annat läsa om flertalet målsättningar utan förutsättningar. Exempelvis förslaget att halvera utsläppen från konsumtion jämfört med 2019. Där har Stockholms stad relativt små möjligheter att ensamt göra så stor skillnad. Förslaget sätter alldeles för stor tilltro till att genom ”samverkan” med andra myndigheter och genom ”kommunikation” lyckas förändra stockholmarnas beteenden att halvera sina utsläpp från konsumtion.

Vidare saknas tydliga och transparanta kostnadsanalyser – det är exempelvis orealistiskt att skrota en fungerande maskinpark redan till 2025 – både ur en ekonomisk och teknisk synvinkel.

Centerpartiet tycker också att programmet saknar konkreta mål om hur mycket koldioxid som ska fångas in genom bio-CCS för att minska utsläppen. Bio-CCS är ett mycket viktigt verktyg som borde ges mer utrymme i klimathandlingsplanen.

Ett ytterligare område där förslaget till klimathandlingsplan är bristfälligt rör matens roll för en hållbar omställning. Detta trots att matkonsumtionen i Stockholm står för 15 procent av konsumtionsutsläppen. Centerpartiet tycker att ett stadsövergripande mål om hundra procent svenskt vid matupphandling, där så är möjligt, behövs. Dessutom tycker vi att klimathandlingsplanen borde ta fram initiativ för att öka andelen viltkött. Ur ett klimat- och hälsoperspektiv innebär viltkött kortare transporter samt att köttet är fritt från antibiotika, färgämnen, nitrit och andra tillsatser.

Centerpartiet beklagar också att bland de 133 remissinstanser som styret har valt att skicka klimathandlingsplanen till så finns inte några av de viktigaste samhällsaktörerna inom livsmedel och matproduktion såsom LRF, Lantmännen och Livsmedelsföretagen med. Det var tydligen viktigare för den styrande majoriteten att skicka klimathandlingsplanen på remiss till Instagramkontot ”Medveten_i_stan”.

En långsiktigt hållbar klimatpolitik förutsätter både delaktighet och ett brett folkligt stöd. Ska vi klara omställningen i Stockholm, måste vi genomföra den på ett sätt som gör att olika människor och branscher kan känna sig involverade; att alla känner att de blir vinnare om de deltar i klimatomställningen. Delaktigheten skapar grunden till samhällsförändringarna. Alternativet – en omställning som bara omfattar vissa, men där andra grupper ställs utanför eftersom de inte har råd eller möjlighet att ställa om – riskerar att leda till motreaktioner, kortsiktiga svängningar i politiken och bristande långsiktighet. Istället för klimatomställning får vi politikomsvängning.

Centerpartiet vill att Stockholm ska vara världsledande i det globala arbetet med att förverkliga Parisavtalet. Klimathandlingsplanen bör spela en avgörande roll för att nå detta. Därför tycker vi att den bör skickas tillbaka till ritbordet.

Utbildningsnämnden

Reservation av Linnéa Vinge (SD)

1. Att avslå förvaltningens tjänsteutlåtande.
2. Därutöver anföra följande:

Sverigedemokraterna anser att Stockholms stad ska ta en ledande roll i miljö- och klimatarbetet, och fungera som ett framstående exempel för andra. Varje skattekrone bör investeras i åtgärder som är samhällsekonomiskt lönsamma och som ger största möjliga minskning av utsläppen. Symboliska eller principiella insatser utan bevisad effekt ska undvikas. Dessutom ska alla åtgärder regelbundet utvärderas för att säkerställa effektiviteten.

Stockholm ska också fokusera på att förbättra närmiljön genom att begränsa nybyggnation i grönområden, intensifiera arbetet med sanering av vattendrag och sjöar, samt kontinuerligt pröva nya metoder för att förbättra folkhälsan.

Staden bör inte ensidigt fokusera på att minska koldioxidutsläppen till varje pris, särskilt inte när marginalkostnaderna är höga. Istället bör Stockholm satsa på att utöka det internationella klimatbiståndet, bland annat genom att skicka experter inom miljö och energieffektivitet till utvecklingsländer.

Sverigedemokraterna har lagt fram ett alternativt Miljöprogram 2030, som bygger på dessa visioner och ambitioner. Därför föreslås en total översyn av den nuvarande klimathandlingsplanen.

Reservation av Jan Jönsson (L)

1. Att delvis bifalla förvaltningens förslag till beslut.
2. Att utöver det anföra följande

Som landets största kommun och tillväxtmotor, vilar ett stort ansvar på Stockholms stad att gå före och visa vägen i klimatomställningen. Liberalerna är positiva till att en klimathandlingsplan för staden tas fram och välkomnar dess högt ställda mål. Ska vi lyckas krävs det både hög ambition och genomförbarhet.

Att planen har ambition framgår tydligt, däremot genomförbarhet och konkretisering är något som behöver framgå tydligare.

Liberalerna efterfrågar en tydligare åtgärdsplan i hur den styrande majoriteten avser implementera, så att klimathandlingsplanen blir verklig politik med en reell påverkan på vårt klimat i positiv riktning.

Här har Liberalerna lyft elektrifiering som ett konkret förslag för att nå stadens mål. Vi ser att det finns stora behov av att öka ambitionen i att rulla ut fler laddstolpar, framförallt där människor har sina elbilar – exempelvis i flerbostadshus och garage.

Elektrifieringen kräver också tillgång till en klimatpositiv och pålitlig energikälla, stadens energimix ska därför utöver vind, sol och vatten även inkludera kärnkraft. Något vi saknar i gällande förslag. Ska vi lyckas med både elförsörjning och klimatmål så måste samtliga energikällor ges utrymme i stadens energimix.

Vidare menar Liberalerna att den tekniska utvecklingen oftast kommer från idérika entreprenörer och företag som driver på nya och innovativa lösningar för att möta klimatproblemen. Där ska staden ta en aktiv roll i att agera samarbetspart tillsammans med näringslivet för att utveckla stadens hållbarhets- och cirkulära arbete. Exempelvis finns det många inom bygg- och bostadssektorn som sitter på innovativa lösningar som skulle gynna både klimatet, staden och vårt näringsliv.

Liberalerna anser att den här klimathandlingsplanen är en bra start men med stort utrymme för förbättring och vi efterfrågar en större konkretisering av majoriteten för att omsätta planen till verklighet.

Reservation av Claes Nyberg (C)

1. Att delvis godkänna förvaltningens förslag till beslut.
2. Att därutöver anföra följande.

Klimatet är vår tids ödesfråga. Klimatarbetet måste drivas både i EU och i Sverige, såväl som lokalt här i Stockholm. Stockholm ska vara en klimatpositiv stad senast 2030 och en fossilbränslefri stad senast 2035. Staden ska vara en fossilfri organisation senast 2030 och trafiken i Stockholms innerstad ska vara utsläppsfri senast år 2030. För att målen ska kunna nås behöver vi jobba på flera fronter samtidigt, dels med ny

teknik genom bolaget Stockholm Exergi som kan fånga in och lagra koldioxid, dels fasa ut fossila bränslen genom kraftfulla incitament, beteendeförändringar och energieffektiviseringar.

Generellt sett finner vi ambitionsnivån i den föreslagna klimathandlingsplanen tillräcklig men däremot saknas reell handlingskraft. Vilket är precis det som Stockholm och klimatet behöver. En handlingsplan utan konkreta förslag på nödvändig handling reduceras snarare till ännu en skrivbordsprodukt som i slutändan kommer att göra endast marginell, om ens någon, skillnad för klimatet.

Flertalet målsättningar som sätts upp utan reella förutsättningar för genomförande. Exempelvis har förslaget att halvera utsläppen från konsumtion jämfört med 2019 små förutsättningar att bli verklighet då Stockholms stad ensamt inte har möjlighet att göra så stor skillnad. Förslaget sätter alldeles för stor tilltro till att genom "samverkan" med andra myndigheter och genom "kommunikation" lyckas förändra stockholmarnas beteenden att halvera sina utsläpp från konsumtion. Vidare saknas tydliga och transparanta kostnadsanalyser. Det är exempelvis orealistiskt att skrota en fungerande maskinpark redan till 2025, både ur ekonomisk och teknisk synvinkel.

Centerpartiet ser också en brist i att programmet saknar konkreta mål om hur mycket koldioxid som ska fångas in genom bio-CCS för att minska utsläppen. Bio-CCS är ett mycket viktigt verktyg som borde ges mer utrymme i klimathandlingsplanen.

Ett ytterligare område där förslaget till klimathandlingsplan är bristfälligt rör matens roll för en hållbar omställning. Detta trots att matkonsumtionen i Stockholm står för 15 procent av konsumtionsutsläppen. Centerpartiet tycker att ett stadsövergripande mål om hundra procent svenskt vid matupphandling, där så är möjligt, behövs. Dessutom tycker vi att klimathandlingsplanen borde ta fram initiativ för att öka andelen viltkött. Ur ett klimat- och hälsoperspektiv innebär viltkött kortare transporter samt att köttet är fritt från antibiotika, färgämnen, nitrit och andra tillsatser.

Centerpartiet beklagar också att bland de 133 remissinstanser som styret har valt att skicka klimathandlingsplanen till så finns inte några av de viktigaste samhällsaktörerna inom livsmedel och matproduktion såsom LRF, Lantmännen och Livsmedelsföretagen med. Ställt mot att den styrande majoriteten ser det som viktigare att skicka klimathandlingsplanen på remiss till Instagramkontot "Medveten_i_stan", ter det sig verklighetsfrånvänt

En långsiktigt hållbar klimatpolitik förutsätter både delaktighet och ett brett folkligt stöd. Ska vi klara omställningen i Stockholm, måste vi genomföra den på ett sätt som gör att olika människor och branscher kan känna sig involverade; att alla känner att de blir vinnare om de deltar i klimatomställningen. Delaktigheten skapar grunden till samhällsförändringarna. Alternativet – en omställning som bara omfattar vissa, men där andra grupper ställs utanför eftersom de inte har råd eller möjlighet att ställa om – riskerar att leda till motreaktioner, kortsiktiga svängningar i politiken och bristande långsiktighet. Istället för klimatomställning får vi politikomsvängning.

Centerpartiet vill att Stockholm ska vara världsledande i det globala arbetet med att förverkliga Parisavtalet. Klimathandlingsplanen bör utvecklas och konkretiseras ytterligare för att kunna spela en avgörande roll som stadens verktyg för att nå detta.

Äldrenämnden

Reservation av Hugo Laigar m.fl. (M)

Hugo Laigar (M) och Anette Hellström (M) meddelar att de inte deltar i beslutet.

Reservation av Lilian Åkerlund, m.fl. (SD)

1. Att avslå förvaltningens tjänsteutlåtande.
2. Därutöver anföra följande:

Sverigedemokraterna anser att Stockholms stad ska ta en ledande roll i miljö- och klimatarbetet, och fungera som ett framstående exempel för andra. Varje skattekrona bör investeras i åtgärder som är samhällsekonomiskt lönsamma och som ger största möjliga minskning av utsläppen. Symboliska eller principiella insatser utan bevisad effekt ska undvikas. Dessutom ska alla åtgärder regelbundet utvärderas för att säkerställa effektiviteten.

Stockholm ska också fokusera på att förbättra närmiljön genom att begränsa nybyggnation i grönområden, intensifiera arbetet med sanering av vattendrag och sjöar, samt kontinuerligt pröva nya metoder för att förbättra folkhälsan.

Staden bör inte ensidigt fokusera på att minska koldioxidutsläppen till varje pris, särskilt inte när marginalkostnaderna är höga. Istället bör Stockholm satsa på att utöka det internationella klimatbiståndet, bland annat genom att skicka experter inom miljö och energieffektivitet till utvecklingsländer.

Sverigedemokraterna har lagt fram ett alternativt Miljöprogram 2030, som bygger på dessa visioner och ambitioner. Därför föreslås en total översyn av den nuvarande klimathandlingsplanen.

Reservation av Thomas Wihlman (C)

1. Att delvis godkänna förvaltningens förslag till beslut
2. Att därutöver anföra följande

Klimatet är vår tids ödesfråga. Klimatarbetet måste drivas både i EU och i Sverige, såväl som lokalt här i Stockholm. Stockholm ska vara en klimatpositiv stad senast 2030 och en fossilbränslefri stad senast 2035. Staden ska vara en fossilfri organisation senast 2030 och trafiken i Stockholms innerstad ska vara utsläppsfri senast år 2030.

För att målen ska kunna nås behöver vi jobba på flera fronter samtidigt, dels med ny teknik genom bolaget Stockholm Exergi som kan fånga in och lagra koldioxid, dels fasa ut fossila bränslen genom kraftfulla incitament, beteendeförändringar och energieffektiviseringar.

Generellt sett finner vi ambitionsnivån i den föreslagna klimathandlingsplanen tillräcklig men däremot saknas reell handlingskraft. Vilket är precis det som Stockholm och klimatet behöver. En handlingsplan utan konkreta förslag på nödvändig handling reduceras snarare till ännu en skrivbordsprodukt som i slutändan kommer att göra endast marginell, om ens någon, skillnad för klimatet.

Vi kan bland annat läsa om flertalet målsättningar utan förutsättningar. Exempelvis förslaget att halvera utsläppen från konsumtion jämfört med 2019. Där har Stockholms stad relativt små möjligheter att ensamt göra så stor skillnad. Förslaget sätter alldeles för stor tilltro till att genom ”samverkan” med andra myndigheter och genom ”kommunikation” lyckas förändra stockholmarnas beteenden att halvera sina utsläpp från konsumtion. Vidare saknas tydliga och transparanta kostnadsanalyser – det är exempelvis orealistiskt att skrota en fungerande maskinpark redan till 2025 – både ur ekonomisk och teknisk synvinkel.

Centerpartiet ser också en brist i att programmet saknar konkreta mål om hur mycket koldioxid som ska fångas in genom bio-CCS för att minska utsläppen. Bio-CCS är ett mycket viktigt verktyg som borde ges mer utrymme i klimathandlingsplanen.

Ett ytterligare område där förslaget till klimathandlingsplan är bristfälligt rör matens roll för en hållbar omställning. Detta trots att matkonsumtionen i Stockholm står för 15 procent av konsumtionsutsläppen. Centerpartiet tycker att ett stadsövergripande mål om hundra procent svenskt vid matupphandling, där så är möjligt, behövs. Dessutom tycker vi att klimathandlingsplanen borde ta fram initiativ för att öka andelen viltkött. Ur ett klimat- och hälsoperspektiv innebär viltkött kortare transporter samt att köttet är fritt från antibiotika, färgämnen, nitrit och andra tillsatser.

Centerpartiet beklagar också att bland de 133 remissinstanser som styret har valt att skicka klimathandlingsplanen till så finns inte några av de viktigaste samhällsaktörerna inom livsmedel och matproduktion såsom LRF, Lantmännen och Livsmedelsföretagen med. Det var tydligen viktigare för den styrande majoriteten att skicka klimathandlingsplanen på remiss till Instagramkontot ”Medveten_i_stan”.

En långsiktig hållbar klimatpolitik förutsätter både delaktighet och ett brett folkligt stöd. Ska vi klara omställningen i Stockholm, måste vi genomföra den på ett sätt som gör att olika människor och branscher kan känna sig involverade; att alla känner att de blir vinnare om de deltar i klimatomställningen. Delaktigheten skapar grunden till samhällsförändringarna. Alternativet – en omställning som bara omfattar vissa, men där andra grupper ställs utanför eftersom de inte har råd eller möjlighet att ställa om – riskerar att leda till motreaktioner, kortsiktiga svängningar i politiken och bristande långsiktighet. Istället för klimatomställning får vi politikomsvängning.

Centerpartiet vill att Stockholm ska vara världsledande i det globala arbetet med att förverkliga Parisavtalet. Klimathandlingsplanen bör spela en avgörande roll för att nå detta.

Särskilt uttalande av Nike Örbrink (KD)

Stockholm klassas återkommande som en av världens mest gröna och hållbara städer, ofta som den mest hållbara i flera internationella rankingar. Det är inte konstigt med tanke på att stadens näringsliv bland annat består av världsledande aktörer inom innovation och grön teknik, framstegshungriga entreprenörer och IT-talanger från hela världen. Staden består till drygt två tredjedelar av grönbå ytor, till överväldigande del grönyta trots en mycket omfattande stadsutveckling i över ett decennium. Stockholmare är dessutom tredje bäst i världen att välja kollektivtrafik framför egen bil, de bor i energieffektiva bostäder och 98 procent av deras avfall återvinns eller blir till energi.

Tack vare teknikutvecklingen har staden bevisat att tillväxt i både ekonomi och befolkning kan gå hand i hand med minskad klimatpåverkan genom omställning, inte avveckling. Sedan år 2010 har stadens koldioxidutsläpp mer än halverats samtidigt som befolkningen vuxit med omkring 20 procent. Utsläppen av svaveldioxid och kolmonoxid, vilka historiskt sett utgjort ett stort problem, har minskat med mellan 86 – 94 procent sedan år 1990. Vissa föroreningar har minskat så pass mycket sedan 90-talet att de inte längre mäts. Stockholm är på rätt väg och omställningen går allt snabbare, särskilt inom transportsektorn som utgör en stor andel av kvarvarande utsläpp. Nära 75 procent av sålda bilar i Stockholm är laddbara fordon vilket är en dubbling på bara 3 år. Sammantaget finns det många segrar för stockholmarna att vara stolta över.

Dock finns det fortsatt utmaningar att hantera för att uppnå en klimatneutral stad. När staden växer behöver byggsektorn ställa om, gammal industrimark saneras och hållbara bostäder byggas. När stockholmarna blir fler behöver förskolor och skolor fasa ut miljö- och hälsoskadliga kemikalier, sårbara grupper skyddas från effekterna av extremväder och möjligheten att göra smarta val i vardagen säkerställas. Här är vi eniga.

En ändamålsenlig, renodlad politik är en grundläggande förutsättning för att vinna acceptans från invånarna i en stad i omställning, samt deras förståelse för de åtgärder politiken utför med deras skattemedel. Symbolpolitiska åtgärder som försvårar vardagen, fördyrar arbetet och bara förflyttar utsläppen är därför inte bara ineffektiva, de riskerar även att bidra till ett motstånd mot en välbehövad omställning. Tyvärr innehåller styrets klimathandlingsplan mycket av denna symbolpolitik.

Exempelvis driver styret linjen att våra yngsta barn och äldsta äldre ska äta mer vegetariskt i klimat- och miljösyfte, istället för att utveckla deras måltider för att fler ska få i sig näringsriktig, god mat. Detta samtidigt som till och med stadens inköpskategori IT och kommunikation har högre klimatpåverkan än de måltider som

staden serverar. Kristdemokraterna prioriterar att stadens unga och äldre ska få näringsrik och god mat, över styrets symbolpolitik som har ytterst marginell effekt på klimatet men som kan få ödesdigra konsekvenser för näringsintaget.

Även styrets ambition om att ”skapa utökade möjligheter för stockholmarna att hyra, reparera, byta, dela, låna eller ge istället för att köpa nytt”, är exempel på dålig symbolpolitik. Det specificeras inte i klimathandlingsplanen hur dessa möjligheter ska ”utökas”, men om det syftar till att staden ska tillhandahålla dessa tjänster så finns det redan privata aktörer som gör det. Kommuner får enligt kommunallagen inte heller bedriva verksamheter som är av en sådan karaktär att de typiskt sett tillhandahålls av andra aktörer, som till exempel det privata näringslivet.

Styrets klimathandlingsplan lägger också mycket vikt vid det som staden har mycket liten rådighet över. Framförallt avseende stockholmarnas konsumtionsbaserade utsläpp, som utgör ett stort fokus i styrets miljöpolitik. Stundtals fås intrycket att styrets miljöpolitik går ut på att förvandla staden till en aktivistisk lobbyorganisation, med fokus på att förändra det staden inte har rådighet över. Ett talande exempel är den uttalade visionen om att staden ska ”arbeta aktivt med att påverka regeringen och regionen”, för att dessa ska ”ta sitt ansvar”. Detta bland annat i syfte att genomföra styrets önskade trafikminskning, vilken bara bedöms kunna genomföras till hälften med de verktyg som staden har rådighet över. Styrets klåfingrighet och aktivism är i detta avseende slående. Det åligger inte heller stadens att ”främja ett lokalt och regionalt semestrande” för stockholmarna. Stadens invånare är myndiga och borde anses kunna ta egna beslut om var de vill semestra, utan politiska pekpinnar.

Styrets aktivism och symbolpolitik speglas i försöken att flytta fokus från utsläpp och hållbarhet till socioekonomiska frågor, identitetspolitik och ifrågasättandet av vårt västerländska ekonomiska system. Detta är inte minst tydligt i skrivningarna om att dagens stockholmarna skulle ha ärvt någon form av ”utsläppskuld” från tidigare generationer.

Stockholm har dock redan visat att tillväxt i såväl ekonomi som befolkning inte utgör hinder för att minska utsläppen eller ställa om, tvärt om. Det är tack vare det välstånd och den teknikutveckling som vårt västerländska ekonomiska system möjliggjort som vi kommit långt i omställningen. Kristdemokraterna ser mycket optimistiskt på att Stockholm återigen kommer klara de utmaningar vi idag står inför och vi kan göra det utan att vare sig styra över eller späka världens mest hållbara invånare.

Bromma stadsdelsnämnd

Reservation av Findel Madison (SD)

1. Att avslå förvaltningens tjänsteutlåtande.
2. Därutöver anföra följande:

Sverigedemokraterna anser att Stockholms stad ska ta en ledande roll i miljö- och klimatarbetet, och fungera som ett framstående exempel för andra. Varje skattekrona bör investeras i åtgärder som är samhällsekonomiskt lönsamma och som ger största möjliga minskning av utsläppen. Symboliska eller principiella insatser utan bevisad effekt ska undvikas. Dessutom ska alla åtgärder regelbundet utvärderas för att säkerställa effektiviteten.

Stockholm ska också fokusera på att förbättra närmiljön genom att begränsa nybyggnation i grönområden, intensifiera arbetet med sanering av vattendrag och sjöar, samt kontinuerligt pröva nya metoder för att förbättra folkhälsan.

Staden bör inte ensidigt fokusera på att minska koldioxidutsläppen till varje pris, särskilt inte när marginalkostnaderna är höga. I stället bör Stockholm satsa på att utöka det internationella klimatbiståndet, bland annat genom att skicka experter inom miljö och energieffektivitet till utvecklingsländer

Sverigedemokraterna har lagt fram ett alternativt Miljöprogram 2030, som bygger på dessa visioner och ambitioner. Därför föreslås en total översyn av den nuvarande klimathandlingsplanen.

Reservation av Stefan Ennerfelt (L)

1. Att delvis bifalla förvaltningens mycket fylliga och genomarbetade förslag till beslut
2. Att utöver det anföra följande.

Som landets största kommun och tillväxtmotor, vilar ett stort ansvar på Stockholms stad att gå före och visa vägen i klimatomställningen. Liberalerna är positiva till att en klimathandlingsplan för staden tas fram och välkomnar dess högt ställda mål. Ska vi lyckas krävs det både hög ambition och genomförbarhet.

Att planen har ambition framgår tydligt, däremot genomförbarhet och konkretisering är något som behöver framgå tydligare. Detta blir särskilt tydligt när vi kommer ner på stadsdelsnivå, något förvaltningen återkommande lyfter i sitt underlag.

Liberalerna efterfrågar en tydligare åtgärdsplan i hur den styrande majoriteten avser implementera, så att klimathandlingsplanen blir verklig politik med en reell påverkan på vårt klimat i positiv riktning.

Här har Liberalerna lyft elektrifiering som ett konkret förslag för att nå stadens mål. Vi ser att det finns stora behov av att öka ambitionen i att rulla ut fler laddstolpar, framförallt där människor har sina elbilar – exempelvis i flerbostadshus och garage.

Elektrifieringen kräver också tillgång till en klimatpositiv och pålitlig energikälla, stadens energimix ska därför utöver vind, sol och vatten även inkludera kärnkraft. Något vi saknar i gällande förslag. Ska vi lyckas med både elförsörjning och klimatmål så måste samtliga energikällor ges utrymme i stadens energimix.

Vidare menar Liberalerna att den tekniska utvecklingen oftast kommer från idérika entreprenörer och företag som driver på nya och innovativa lösningar för att möta klimatproblemen. Där ska staden ta en aktiv roll i att agera samarbetspart tillsammans med näringsliv för att utveckla stadens hållbarhets- och cirkulära arbete. Exempelvis finns det många inom bygg- och bostadssektorn som sitter på innovativa lösningar som skulle gynna både klimatet, staden och vårt näringsliv.

Liberalerna anser att den här klimathandlingsplanen är en bra start men med stort utrymme för förbättring och vi efterfrågar en större konkretisering av majoriteten för att omsätta planen till verklighet både i staden i stort men även hela vägen ut i stadsdelarna

Särskilt uttalande av Erik Thonfors (C) och Mattias Keresztesi m.fl. (M)

Centerpartiet inleder med att tacka förvaltningen för det arbete de gjort med klimathandlingsplanen som i sin helhet gör att staden tar viktiga kliv mot en gröna och hållbar stad. Trots den på många sätt välskrivna planen, så önskar Centerpartiet påtala, att partiet i ett tidigt skede av processen, riktat kritik mot avsaknaden av konkreta förslag om hur energiförbrukningen i staden kunde minskas. Efter läsning av förvaltningens tjänsteutlåtande så kan vi inte annat än konstatera att det fortfarande saknas konkreta åtgärder på hur Stockholm skall möjliggöra minskad energiförbrukning i arbetet att nå klimatmålen 2030. En sådan tydlig riktning, hade varit ett gott initiativ, och en god hjälp för Stockholms många miljömedvetna medborgare.

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd

Reservation av Peter Backlund (L) och Gustav Johansson m.fl. (M)

1. Att delvis bifalla förvaltningens förslag till beslut
2. Att utöver det anföra följande.

Som landets största kommun och tillväxtmotor, vilar ett stort ansvar på Stockholms stad att gå före och visa vägen i klimatomställningen. Vi är positiva till att en klimathandlingsplan för staden tas fram och välkomnar dess högt ställda mål. Ska vi lyckas krävs det både hög ambition och genomförbarhet.

Att planen har ambition framgår tydligt, däremot genomförbarhet och konkretisering är något som behöver framgå tydligare.

Vi efterfrågar en tydligare åtgärdsplan i hur den styrande majoriteten avser implementera, så att klimathandlingsplanen blir verklig politik med en reell påverkan på vårt klimat i positiv riktning.

Här har vi lyft elektrifiering som ett konkret förslag för att nå stadens mål. Vi ser att det finns stora behov av att öka ambitionen i att rulla ut fler laddstolpar, framför allt där människor har sina elbilar – exempelvis i flerbostadshus och garage.

Elektrifieringen kräver också tillgång till en klimatpositiv och pålitlig energikälla, stadens energimix ska därför utöver vind, sol och vatten även inkludera kärnkraft. Något vi saknar i gällande förslag. Ska vi lyckas med både elförsörjning och klimatmål så måste samtliga energikällor ges utrymme i stadens energimix.

Vidare menar vi att den tekniska utvecklingen oftast kommer från idérika entreprenörer och företag som driver på nya och innovativa lösningar för att möta klimatproblemen. Där ska staden ta en aktiv roll i att agera samarbetspart tillsammans med näringsliv för att utveckla stadens hållbarhets- och cirkulära arbete. Exempelvis finns det många inom bygg-, och bostads- och fastighetssektorn som sitter på innovativa lösningar som skulle gynna både klimatet, staden och vårt näringsliv.

Vi anser att den här klimathandlingsplanen är en bra start men med stort utrymme för förbättring och vi efterfrågar en större konkretisering av majoriteten för att omsätta planen till verklighet.

Reservation av Emelie Wassermann (SD)

1. Att Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd godkänner Sverigedemokraternas yttrande som svar på remissen
2. Att därutöver anföra följande

Sverigedemokraterna anser att Stockholms stad ska inta en aktiv roll för att vara ett framgångsexempel gällande miljö- och klimatarbetet. Varje skattekrona ska investeras på insatser som är samhällsekonomiskt lönsamma samt maximerar utsläppssänkningen. Insatser av symbolisk eller principiell karaktär utan belagd effekt bör undvikas. Därtill ska samtliga insatser löpande utvärderas.

Stockholms stad bör aktivt arbeta med närmiljön genom att begränsa nybyggnation på grönområden, utveckla arbetet med sanering av vattendrag och sjöar samt ständigt pröva nya metoder för att öka folkhälsan.

Vi ser positivt på underlättade möjligheter för byggaktörer att anpassa befintliga byggnader framför rivning och nyproduktion och lyfter vikten av att vårda kulturarvet och att kulturhistoriskt viktiga områden värnas. Alla eventuella nybyggnationer ska ske varsamt och i samklang med befintlig byggnation. Vid påbyggnad och utbyggnad av befintliga byggnader behöver hänsyn tas till befintliga byggnaders höjd och uttryck.

Stockholms stad bör inte låsa fast sig vid att minska co2 utsläppen oavsett hur höga marginalkostnader detta medför. Istället bör staden utveckla arbetet med internationellt klimatbistånd genom att bidra med tjänstemannakompetens inom miljöarbetet samt inom energieffektivitet till utvecklingsländer.

Sverigedemokraterna har föreslagit ett alternativt Miljöprogram 2030 som grundar sig på visionerna och ambitionerna ovan. Med anledning av detta bör klimathandlingsplanen omarbetas i grunden.

Reservation av Christina Peterson (C)

1. Att delvis godkänna förvaltningens förslag till beslut
2. Att därutöver anföra följande

Klimatet är vår tids ödesfråga. Klimatarbetet måste drivas både i EU och i Sverige, såväl som lokalt här i Stockholm. Stockholm ska vara en klimatpositiv stad senast 2030 och en fossilbränslefri stad senast 2035. Staden ska vara en fossilfri organisation senast 2030 och trafiken i Stockholms innerstad ska vara utsläppsfri senast år 2030. För att målen ska kunna nås behöver vi jobba på flera fronter samtidigt, dels med ny teknik genom bolaget Stockholm Exergi som kan fånga in och lagra koldioxid, dels fasa ut fossila bränslen genom kraftfulla incitament, beteendeförändringar och energieffektiviseringar.

Generellt sett finner vi ambitionsnivån i den föreslagna klimathandlingsplanen tillräcklig men däremot saknas reell handlingskraft. Vilket är precis det som Stockholm och klimatet behöver. En handlingsplan utan konkreta förslag på nödvändig handling reduceras snarare till ännu en skrivbordsprodukt som i slutändan kommer att göra endast marginell, om ens någon, skillnad för klimatet.

Vi kan bland annat läsa om flertalet målsättningar utan förutsättningar. Exempelvis förslaget att halvera utsläppen från konsumtion jämfört med 2019. Där har Stockholms stad relativt små möjligheter att ensamt göra så stor skillnad. Förslaget sätter alldeles för stor tilltro till att genom ”samverkan” med andra myndigheter och genom ”kommunikation” lyckas förändra stockholmarnas beteenden att halvera sina utsläpp från konsumtion. Vidare saknas tydliga och transparanta kostnadsanalyser – det är exempelvis orealistiskt att skrota en fungerande maskinpark redan till 2025 – både ur ekonomisk och teknisk synvinkel.

Centerpartiet ser också en brist i att programmet saknar konkreta mål om hur mycket koldioxid som ska fångas in genom bio-CCS för att minska utsläppen. Bio-CCS är ett mycket viktigt verktyg som borde ges mer utrymme i klimathandlingsplanen.

Ett ytterligare område där förslaget till klimathandlingsplan är bristfälligt rör matens roll för en hållbar omställning. Detta trots att matkonsumtionen i Stockholm står för 15 procent av konsumtionsutsläppen. Centerpartiet tycker att ett stadsövergripande mål om hundra procent svenskt vid matupphandling, där så är möjligt, behövs. Dessutom tycker vi att klimathandlingsplanen borde ta fram initiativ för att öka

andelen viltkött. Ur ett klimat- och hälsoperspektiv innebär viltkött kortare transporter samt att köttet är fritt från antibiotika, färgämnen, nitrit och andra tillsatser.

Centerpartiet beklagar också att bland de 133 remissinstanser som styret har valt att skicka klimathandlingsplanen till så finns inte några av de viktigaste samhällsaktörerna inom livsmedel och matproduktion såsom LRF, Lantmännen och Livsmedelsföretagen med. Det var tydligen viktigare för den styrande majoriteten att skicka klimathandlingsplanen på remiss till Instagramkontot ”Medveten_i_stan”.

En långsiktigt hållbar klimatpolitik förutsätter både delaktighet och ett brett folkligt stöd. Ska vi klara omställningen i Stockholm, måste vi genomföra den på ett sätt som gör att olika människor och branscher kan känna sig involverade; att alla känner att de blir vinnare om de deltar i klimatomställningen. Delaktigheten skapar grunden till samhällsförändringarna. Alternativet – en omställning som bara omfattar vissa, men där andra grupper ställs utanför eftersom de inte har råd eller möjlighet att ställa om – riskerar att leda till motreaktioner, kortsiktiga svängningar i politiken och bristande långsiktighet. I stället för klimatomställning får vi politikomsvängning.

Centerpartiet vill att Stockholm ska vara världsledande i det globala arbetet med att förverkliga Parisavtalet. Klimathandlingsplanen bör spela en avgörande roll för att nå detta.

Farsta stadsdelsnämnd

Reservation av Olof Peterson m.fl. (M), Rikard Werge (L) och Olle Eriksson (C)

1. Att delvis bifalla förvaltningens förslag till beslut
2. Att utöver det anföra följande

Som landets största kommun och tillväxtmotor, vilar ett stort ansvar på Stockholms stad att gå före och visa vägen i klimatomställningen. Vi är positiva till att en klimathandlingsplan för staden tas fram och välkomnar dess högt ställda mål. Ska vi lyckas krävs det både hög ambition och genomförbarhet.

Att planen har ambition framgår tydligt, däremot genomförbarhet och konkretisering är något som behöver framgå tydligare.

Vi efterfrågar en tydligare åtgärdsplan i hur den styrande majoriteten avser implementera, så att klimathandlingsplanen blir verklig politik med en reell påverkan på vårt klimat i positiv riktning.

Här har vi lyft elektrifiering som ett konkret förslag för att nå stadens mål. Vi ser att det finns stora behov av att öka ambitionen i att rulla ut fler laddstolpar, framförallt där människor har sina elbilar – exempelvis i flerbostadshus och garage.

Elektrifieringen kräver också tillgång till en klimatpositiv och pålitlig energikälla, stadens energimix ska därför utöver vind, sol och vatten även inkludera kärnkraft.

Något vi saknar i gällande förslag. Ska vi lyckas med både elförsörjning och klimatmål så måste samtliga energikällor ges utrymme i stadens energimix.

Vidare menar vi att den tekniska utvecklingen oftast kommer från idérika entreprenörer och företag som driver på nya och innovativa lösningar för att möta klimatproblemen. Där ska staden ta en aktiv roll i att agera samarbetspart tillsammans med näringsliv för att utveckla stadens hållbarhets- och cirkulära arbete. Exempelvis finns det många inom bygg- och bostadssektorn som sitter på innovativa lösningar som skulle gynna både klimatet, staden och vårt näringsliv.

Vi anser att den här klimathandlingsplanen är en bra start men med stort utrymme för förbättring och vi efterfrågar en större konkretisering av majoriteten för att omsätta planen till verklighet.

Särskilt uttalande av Leif Söderström (SD)

Sverigedemokraterna anser att Stockholm stad ska inta en aktiv roll för att vara ett framgångsexempel i miljö- och klimatarbetet. Varje skattekrona ska investeras på insatser som är samhällsekonomiskt lönsamma samt maximerar utsläppsminskningen. Insatser av symbolisk eller principiell karaktär utan belagd effekt ska undvikas, därtill ska samtliga insatser löpande utvärderas.

Stockholm stad bör aktivt arbeta med närmiljön genom att begränsa nybyggnation på grönområden, utveckla arbetet med sanering av vattendrag och sjöar samt ständigt pröva nya metoder för att öka folkhälsan.

Stockholm stad bör inte stirra sig blind på att minska CO2 utsläppen oavsett höga marginalkostnader. I stället bör staden utveckla arbetet med internationellt klimatbistånd genom att bidra med tjänstemanna kompetens inom miljöarbete samt inom energieffektivitet till utvecklingsländer.

Sverigedemokraterna har föreslagit ett alternativt miljöprogram 2030 som grundar sig på visionerna och ambitionerna ovan. Med anledning av detta bör klimathandlingsplanen omarbetas i grunden.

Hägersten-Älvsjö stadsdelsnämnd

Reservation av Johan Nilsson m.fl. (M)

1. Att avstyrka förslaget till klimathandlingsplan
2. Att därutöver anföra

Stockholm ska vara en av världens ledande städer vad gäller klimatomställning. Just därför menar Moderaterna att det är av största vikt att klimatomställningen både är effektivt, upplevs som legitim av stockholmarna samt kombinerar minskade klimatutsläpp med ökad tillväxt och en mer levande stad.

Moderaterna menar att den rödgröna majoritetens införande av miljözon klass 3 i City – om mindre än två månader – är ett tydligt exempel på när staden gör fel utifrån alla de områden vi bedömer som viktiga. Miljözonen är inte effektiv för att minska luftföroreningarna (då de snare kommer flytta från city till omgivande områden än minska dem). Den lär inte leda till en snabbare omställning av bilflottan då Stockholm ännu ligger under EU:s mål vad gäller tillgänglig laddinfrastruktur. Stockholmare som hittills tillfrågats har ställt sig kritiska till det hastiga införandet och det lokala näringslivet har överklagat införandet med hänvisning till att de varken lyssnats på under beslutsprocessen och att införandet riskerar 1500-2000 jobb i City. Miljözonen klass 3 i City riskerar bli ett avskräckande exempel på hur man effektivt tar död på en stadskärna och försvårar för inte minst Stockholms småföretagare.

För att minska Stockholms klimatavtryck är elektrifieringen av vägtransport avgörande kombinerat med att fånga in och lagra koldioxid. Stockholm kan och bör göra mer hållbara och klimatsmarta inköp och upphandlingar – med respekt för stockholmarnas skatteintäkter och att detta behöver ske så kostnadseffektivt som möjligt.

Både Miljöprogrammet och Klimathandlingsplanen aktualiserar frågan om kommunal rådighet. Stockholms stad har ett stort och viktigt ansvar att minska sina egna konsumtionsbaserade utsläpp och möjliggöra mer cirkulära kretslopp. Men att på kommunal nivå ha rådighet över vilka/ hur mycket varor stockholmarna konsumerar är varken önskvärt eller möjligt. Medan stadens miljöprogram ska ta sikte på att genomföra mer hållbara upphandlingar och inköp i de egna verksamheterna, är liknande mål för stockholmarnas konsumtionsbaserade utsläpp dömda att misslyckas och heller inte önskvärt i en öppen och frihandelsvänlig ekonomi.

Vad gäller en rättvis och inkluderande omställning vill Moderaterna lyfta problemet med att allt för många stockholmare upplever det offentliga rummet som otryggt. Det är utifrån den här parametern också tragiskt att styret i Stockholms stad inte gjort mer för att förhindra de massiva neddragningarna av kollektivtrafiken kombinerat med historiska prishöjningar av densamma. Det försvårar både deltagandet i resten av staden och samhället för tiotusentals stockholmare och gör även deras chanser att vara en del av omställningen betydligt mindre.

Reservation av Runar Finnman (SD)

1. Att yrka på att avslå förvaltningens tjänsteutlåtande.
2. Därutöver anföra följande:

Sverigedemokraterna anser att Stockholms stad ska ta en ledande roll i miljö- och klimatarbetet, och fungera som ett framstående exempel för andra. Varje skattekrona bör investeras i åtgärder som är samhällsekonomiskt lönsamma och som ger största möjliga minskning av utsläppen. Insatser utan bevisad effekt ska undvikas och dessutom ska alla åtgärder regelbundet utvärderas för att säkerställa effektiviteten.

Stockholm ska också fokusera på att förbättra närmiljön genom att begränsa nybyggnation i grönområden och intensifiera arbetet med sanering av vattendrag och sjöar.

Staden bör inte ensidigt fokusera på att minska koldioxidutsläppen till varje pris, särskilt inte om marginalkostnaderna blir höga. Istället bör Stockholm satsa på att utöka det internationella klimatbiståndet, bland annat genom att skicka experter inom miljö och energieffektivitet till utvecklingsländer.

Sverigedemokraterna har lagt fram ett alternativt Miljöprogram 2030, som bygger på dessa visioner och ambitioner. Därför föreslås en översyn av den nuvarande klimathandlingsplanen.

Reservation av Henrik Falk (C)

1. Att delvis godkänna förvaltningens förslag till beslut
2. Att därutöver anföra följande

Klimatet är vår tids ödesfråga. Klimatarbetet måste drivas både i EU och i Sverige, såväl som lokalt här i Stockholm. Stockholm ska vara en klimatpositiv stad senast 2030 och en fossilbränslefri stad senast 2035. Staden ska vara en fossilfri organisation senast 2030 och trafiken i Stockholms innerstad ska vara utsläppsfri senast år 2030. För att målen ska kunna nås behöver vi jobba på flera fronter samtidigt, dels med ny teknik genom bolaget Stockholm Exergi som kan fånga in och lagra koldioxid, dels fasa ut fossila bränslen genom kraftfulla incitament, beteendeförändringar och energieffektiviseringar.

Generellt sett finner vi ambitionsnivån i den föreslagna klimathandlingsplanen tillräcklig men däremot saknas reell handlingskraft. Vilket är precis det som Stockholm och klimatet behöver. En handlingsplan utan konkreta förslag på nödvändig handling reduceras snarare till ännu en skrivbordsprodukt som i slutändan kommer att göra endast marginell, om ens någon, skillnad för klimatet.

Vi kan bland annat läsa om flertalet målsättningar utan förutsättningar. Exempelvis förslaget att halvera utsläppen från konsumtion jämfört med 2019. Där har Stockholms stad relativt små möjligheter att ensamt göra så stor skillnad. Förslaget sätter alldeles för stor tilltro till att genom 'samverkan' med andra myndigheter och genom 'kommunikation' lyckas förändra stockholmarnas beteenden att halvera sina utsläpp från konsumtion. Vidare saknas tydliga och transparanta kostnadsanalyser – det är exempelvis orealistiskt att skrota en fungerande maskinpark redan till 2025 – både ur ekonomisk och teknisk synvinkel.

Centerpartiet ser också en brist i att programmet saknar konkreta mål om hur mycket koldioxid som ska fångas in genom bio-CCS för att minska utsläppen. Bio-CCS är ett mycket viktigt verktyg som borde ges mer utrymme i klimathandlingsplanen.

Ett ytterligare område där förslaget till klimathandlingsplan är bristfälligt rör matens roll för en hållbar omställning. Detta trots att matkonsumtionen i Stockholm står för 15 procent av konsumtionsutsläppen. Centerpartiet tycker att ett stadsövergripande mål om hundra procent svenskt vid matupphandling, där så är möjligt, behövs. Dessutom tycker vi att klimathandlingsplanen borde ta fram initiativ för att öka andelen viltkött. Ur ett klimat- och hälsoperspektiv innebär viltkött kortare transporter samt att köttet är fritt från antibiotika, färgämnen, nitrit och andra tillsatser.

Centerpartiet beklagar också att bland de 133 remissinstanser som styret har valt att skicka klimathandlingsplanen till så finns inte några av de viktigaste samhällsaktörerna inom livsmedel och matproduktion såsom LRF, Lantmännen och Livsmedelsföretagen med. Det var tydligen viktigare för den styrande majoriteten att skicka klimathandlingsplanen på remiss till Instagramkontot 'Medveten_i_stan'.

En långsiktigt hållbar klimatpolitik förutsätter både delaktighet och ett brett folkligt stöd. Ska vi klara omställningen i Stockholm, måste vi genomföra den på ett sätt som gör att olika människor och branscher kan känna sig involverade; att alla känner att de blir vinnare om de deltar i klimatomställningen. Delaktigheten skapar grunden till samhällsförändringarna. Alternativet – en omställning som bara omfattar vissa, men där andra grupper ställs utanför eftersom de inte har råd eller möjlighet att ställa om – riskerar att leda till motreaktioner, kortsiktiga svängningar i politiken och bristande långsiktighet. Istället för klimatomställning får vi politikomsvängning.

Centerpartiet vill att Stockholm ska vara världsledande i det globala arbetet med att förverkliga Parisavtalet. Klimathandlingsplanen bör spela en avgörande roll för att nå detta."

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd

Reservation av Linn Bessner (C)

1. Delvis godkänna förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen
2. Att därutöver anföra följande

Klimatförändringarna är ett växande problem i hela världen. De senaste veckorna har det rapporterats om stora översvämningar som har fått förödande konsekvenser. Många familjers hushåll och andra viktiga samhällsfunktioner har delvis eller helt förstörts av vattenmassorna. I Wien rapporterades det om att

parlamentsbyggnaden var i farozonen på grund av de ökande vattennivåerna i konsekvenserna av stormen Boris.

Stockholm är en stad med mycket vatten omkring sig och liknande händelser kan utspela sig även här.

Vi anser att det är allvar, på riktigt. Därför är det viktigt att snabba på den gröna omställningen i vår stad. Trots att

Klimathandlingsplan 2030 innehåller väldigt mycket bra åtgärder, anser vi att tempot går för långsamt. Vi måste ha en fossilfri stad senast 2035. Vi anser att det saknas tydliga och transparenta kostnadsanalyser och uppföljningsmekanismer.

Vi vill också ha en mer ekologisk hållbar huvudstad. För att minska transporter och utsläppen föreslår vi att Klimathandlingsplan 2030 ska innehålla satsningar på lokalt jordbruk. I kombination med kunskap kring livsmedelinköp på ett klimatsmart sätt och att främja lokalt jordbruk i staden anser vi att utsläppen kommer att minska kraftigt. Vi tycker att det är anmärkningsvärt att LRF (Lantbrukarnas Riksförbund), SLU (Sveriges Lantbruksuniversitet) och Livsmedelsföretagen lämnas utanför som remissinstanser. Sveriges företag är en viktig motor för jobbskapande, särskilt inom ramen för den gröna omställningen. Men det krävs rätt förutsättningar. Stadens myndighetsutövning kan ofta vara komplex och svår att navigera. För att underlätta för lokala företag att engagera sig i klimatarbetet och kunna attrahera Green Skills vill Centerpartiet införa gröna företagslotsar som kan bistå och stödja företag i deras kontakter med staden och uppmuntra företag som erbjuder nya och klimatsmarta produkter och tjänster att bli leverantörer staden.

Staden behöver upprätta en träbyggnadsstrategi. Där fokus på ett klimatsmart byggande, men också ett hälsosammare liv spelar roll. I Centerpartiets budgetförslag 2024 presenterade vi ett alternativ att tillsammans med Stadsbyggnadsnämnden upprätta träbyggnadsstrategin. En stor del av Sveriges kommuner har implementerat detta.

Staden behöver avgifts- och bygglovsbefria solceller för att villa- och småhusägare ska kunna bidra till en grön omställning. Detta är ett viktigt mål för ett klimatpositivt Stockholm 2030. Solens energi är mycket starkare än all annan energi som vi får in i vår gemensamma planet. Med tanke på att den gröna omställningen är brådskande behöver staden aktivt agera för regelförenklingar för att bygga solceller, utan att äventyra säkerheten på byggnader och anläggningar.

Till sist vill vi att mer viltkött serveras i stadens verksamheter. Vi vill att viltkött serveras minst två gånger i veckan i förskoleverksamheten och inom äldreomsorgen. Det finns många fördelar med viltkött som alternativ. Ur ett klimat- och hälsoperspektiv innebär köttet kortare transporter samt att köttet är fritt från antibiotika, färgämnen, nitrit och andra tillsatser. Därtill är köttet magrare och därmed nyttigare. Ur ett djurskyddsperspektiv är det också bra då vilt har levt i det fria. Stammar som växer ohämmat orsakar skador för jordbruk, trädgårdar, trafik samt offentliga platser, som exempelvis gäss som sprider bakterier på stadens badplatser.

Eftersom de orsakar skador i grödor minskar också möjligheten till närodlade grödor om viltstammarna är för stora. Nämnden ska arbeta för att uppmärksamma viltköttets klimatmässiga fördelar inom stadens verksamheter och därmed bidra till fler upphandlingar av viltkött.

Reservation av Pär Gustavsson (SD)

1. Att avslå förvaltningens förslag till beslut.
2. Att därutöver anföra följande:

Sverigedemokraterna anser att Stockholms stad bör ta en ledande roll i miljö- och klimatarbetet och bli ett föredöme för andra städer. Varje skattekrona ska investeras på insatser som är samhällsekonomiskt lönsamma samt där det är möjligt ger största möjliga nytta för klimat och miljö. Symboliska eller principiella insatser utan bevisad effekt bör undvikas, och alla åtgärder ska kontinuerligt utvärderas för att säkerställa att de uppnår avsedda resultat.

Stockholm bör också värna om sin närmiljö genom att begränsa nybyggnation på grönområden, intensivifiera saneringen av vattendrag och sjöar samt utforska nya metoder för att stärka folkhälsan. Stadens arbete bör inte ensidigt fokusera på att minska koldioxidutsläpp, särskilt när marginalkostnaderna för detta är höga. I stället bör Stockholm öka sitt engagemang i internationellt klimatarbete genom att bidra med expertis inom miljö- och energieffektiviseringsfrågor till utvecklingsländer. Sverigedemokraterna har lagt fram ett alternativt Miljöprogram 2030, byggt på dessa visioner och ambitioner. Därför bör klimathandlingsplanen omarbetas i grunden. Vi anser dessutom att Stockholms klimathandlingsplan endast ska omfatta de utsläpp som staden har direkt kontroll över. Ansvar för utsläpp kopplade till invånarnas konsumtion ligger på nationell nivå eller inom EU jurisdiktion.

En annan utmaning är förslaget om höjda trängselavgifter – vilket dessutom faller under statens ansvar och därmed ligger utanför stadens direkta påverkan. Detta riskerar att skapa en situation där de välbärgade kan köra bil fritt medan mindre bemedlade trängs undan och hänvisas till kollektivtrafik, gång eller cykel. Cykelpendling är ett bra komplement till andra transportmedel, men med tanke på Stockholms klimat och väderförhållanden under vintern, måste alternativa transportlösningar finnas tillgängliga vid ogynnsamt väder. Detta kräver ökad kapacitet inom både kollektivtrafiken och vägtrafiken.

Järva stadsdelsnämnd

Reservation av Ole-Jörgen Persson m.fl. (M)

1. Att delvis tillstyrka förvaltningens förslag till beslut.
2. Att därutöver anföra

Stockholm ska vara en av världens ledande städer vad gäller klimatomställning. Just därför menar Moderaterna att det är av största vikt att klimatomställningen både är effektivt, upplevs som legitim av stockholmarna samt kombinerar minskade klimatutsläpp med ökad tillväxt och en mer levande stad.

Moderaterna menar att den rödgröna majoritetens införande av miljözon klass 3 i City – om mindre än två månader – är ett tydligt exempel på när staden gör fel utifrån alla de områden vi bedömer som viktiga. Miljözonen är inte effektiv för att minska luftföroreningarna (då de snare kommer flytta från city till omgivande områden än minska dem). Den lär inte leda till en snabbare omställning av bilflottan då Stockholm ännu ligger under EU:s mål vad gäller tillgänglig laddinfrastruktur. Stockholmare som hittills tillfrågats har ställt sig kritiska till det hastiga införandet och det lokala näringslivet har överklagat införandet med hänvisning till att de varken lyssnats på under beslutsprocessen och att införandet riskerar 1500-2000 jobb i City. Miljözonen klass 3 i City riskerar bli ett avskräckande exempel på hur man effektivt tar död på en stadskärna och försvårar för inte minst Stockholms småföretagare.

För att minska Stockholms klimatavtryck är elektrifieringen av vägtransport avgörande kombinerat med att fånga in och lagra koldioxid. Stockholm kan och bör göra mer hållbara och klimatsmarta inköp och upphandlingar – med respekt för stockholmarnas skatteintäkter och att detta behöver ske så kostnadseffektivt som möjligt.

Både Miljöprogrammet och Klimathandlingsplanen aktualiserar frågan om kommunal rådighet. Stockholms stad har ett stort och viktigt ansvar att minska sina egna konsumtionsbaserade utsläpp och möjliggöra mer cirkulära kretslopp. Men att på kommunal nivå ha rådighet över vilka/ hur mycket varor stockholmarna konsumerar är varken önskvärt eller möjligt. Medan stadens miljöprogram ska ta sikte på att genomföra mer hållbara upphandlingar och inköp i de egna verksamheterna, är liknande mål för stockholmarnas konsumtionsbaserade utsläpp dömda att misslyckas och heller inte önskvärt i en öppen och frihandelsvänlig ekonomi.

Vad gäller en rättvis och inkluderande omställning vill Moderaterna lyfta problemet med att allt för många stockholmare upplever det offentliga rummet som otryggt. Det är utifrån den här parametern också tragiskt att styret i Stockholms stad inte gjort mer för att förhindra de massiva neddragningarna av kollektivtrafiken kombinerat med historiska prishöjningar av densamma. Det försvårar både deltagandet i resten av staden och samhället för tiotusentals stockholmare och gör även deras chanser att vara en del av omställningen betydligt mindre.

Reservation av Ghazal Saberian (SD)

1. Att avslå förvaltningens tjänsteutlåtande.
2. Därutöver anföra följande:

Sverigedemokraterna anser att Stockholms stad skall ta en ledande roll i miljö- och klimatarbetet, och fungera som ett framstående exempel för andra. Varje skattekrona

bör investeras i åtgärder som är samhällsekonomiskt lönsamma och som ger största möjliga minskning av utsläppen. Symboliska eller principiella insatser utan bevisad effekt skall undvikas. Dessutom skall samtliga åtgärder regelbundet utvärderas för att säkerställa effektiviteten.

Stockholm skall även fokusera på att förbättra närmiljön genom att begränsa nybyggnation i grönområden, intensifiera arbetet med sanering av förorenade vattendrag och sjöar, samt kontinuerligt pröva nya metoder för att förbättra folkhälsan.

Staden bör inte ensidigt fokusera på att minska koldioxidutsläppen till varje pris, särskilt inte när marginalkostnaderna är höga. Istället bör Stockholm satsa på att utöka det internationella klimatbiståndet, bland annat genom att skicka experter inom miljö och energieffektivitet till utvecklingsländer.

Sverigedemokraterna har lagt fram ett alternativt Miljöprogram 2030, som bygger på dessa visioner och ambitioner. Därför föreslås en total översyn av den nuvarande klimathandlingsplanen.

Reservation av Åsa Nilsson Söderström (L)

1. Att delvis bifalla förvaltningens förslag till beslut
2. Att utöver det anföra följande

Som landets största kommun och tillväxtmotor, vilar ett stort ansvar på Stockholms stad att gå före och visa vägen i klimatomställningen. Liberalerna är positiva till att en klimathandlingsplan för staden tas fram och välkomnar dess högt ställda mål. Ska vi lyckas krävs det både hög ambition och genomförbarhet.

Att planen har ambition framgår tydligt, däremot genomförbarhet och konkretisering är något som behöver framgå tydligare.

Liberalerna efterfrågar en tydligare åtgärdsplan i hur den styrande majoriteten avser implementera, så att klimathandlingsplanen blir verklig politik med en reell påverkan på vårt klimat i positiv riktning.

Här har Liberalerna lyft elektrifiering som ett konkret förslag för att nå stadens mål. Vi ser att det finns stora behov av att öka ambitionen i att rulla ut fler laddstolpar, framförallt där människor har sina elbilar – exempelvis i flerbostadshus och garage.

Elektrifieringen kräver också tillgång till en klimatpositiv och pålitlig energikälla, stadens energimix ska därför utöver vind, sol och vatten även inkludera kärnkraft. Något vi saknar i gällande förslag. Ska vi lyckas med både elförsörjning och klimatmål så måste samtliga energikällor ges utrymme i stadens energimix.

Vidare menar Liberalerna att den tekniska utvecklingen oftast kommer från idérika entreprenörer och företag som driver på nya och innovativa lösningar för att möta klimatproblemen. Där ska staden ta en aktiv roll i att agera samarbetspart tillsammans med näringsliv för att utveckla stadens hållbarhets- och cirkulära arbete. Exempelvis finns det många inom bygg- och bostadssektorn som sitter på innovativa lösningar som skulle gynna både klimatet, staden och vårt näringsliv.

Liberalerna anser att den här klimathandlingsplanen är en bra start men med stort utrymme för förbättring och vi efterfrågar en större konkretisering av majoriteten för att omsätta planen till verklighet.

Reservation av Patrick Amofah (C)

1. Att delvis godkänna förvaltningens svar
2. Att klimathandlingsplanen kompletteras med vad som anförs nedan
3. Att därutöver anföra följande

Klimatet är vår tids ödesfråga. Klimatarbetet måste drivas både i EU och i Sverige, såväl som lokalt här i Stockholm. Stockholm ska vara en klimatpositiv stad senast 2030 och en fossilbränslefri stad senast 2035. Staden ska vara en fossilfri organisation senast 2030 och trafiken i Stockholms innerstad ska vara utsläppsfri senast år 2030. För att målen ska kunna nås behöver vi jobba på flera fronter samtidigt, dels med ny teknik genom bolaget Stockholm Exergi som kan fånga in och lagra koldioxid, dels fasa ut fossila bränslen genom kraftfulla incitament, beteendeförändringar och energieffektiviseringar.

Generellt sett finner vi ambitionsnivån i den föreslagna klimathandlingsplanen tillräcklig men däremot saknas reell handlingskraft. Vilket är just det som Stockholm och klimatet behöver. En handlingsplan utan konkreta förslag på nödvändig handling reduceras snarare till ännu en skrivbordsprodukt som i slutändan kommer att göra endast marginell, om ens någon, skillnad för klimatet.

Vi kan bland annat läsa om flertalet målsättningar utan förutsättningar. Exempelvis förslaget att halvera utsläppen från konsumtion jämfört med 2019. Där har Stockholms stad relativt små möjligheter att ensamt göra så stor skillnad. Förslaget sätter alldeles för stor tilltro till att genom ”samverkan” med andra myndigheter och genom ”kommunikation” lyckas förändra stockholmarnas beteenden att halvera sina utsläpp från konsumtion. Vidare saknas tydliga och transparanta kostnadsanalyser – det är exempelvis orealistiskt att skrota en fungerande maskinpark redan till 2025 – både ur en ekonomisk och teknisk synvinkel. Centerpartiet tycker också att programmet saknar konkreta mål om hur mycket koldioxid som ska fångas in genom bio-CCS för att minska utsläppen. Bio-CCS är ett mycket viktigt verktyg som borde ges mer utrymme i klimathandlingsplanen.

Ett ytterligare område där förslaget till klimathandlingsplan är bristfälligt rör matens roll för en hållbar omställning. Detta trots att matkonsumtionen i Stockholm står för

15 procent av konsumtionsutsläppen. Centerpartiet tycker att ett stadsövergripande mål om hundra procent svenskt vid matupphandling, där så är möjligt, behövs. Dessutom tycker vi att klimathandlingsplanen borde ta fram initiativ för att öka andelen viltkött. Ur ett klimat- och hälsoperspektiv innebär viltkött kortare transporter samt att köttet är fritt från antibiotika, färgämnen, nitrit och andra tillsatser.

Centerpartiet håller med Järva stadsförvaltnings förslag om ”att klimathandlingsplanen bör förtydliga vad det innebär att inkludera klimaträttvisa i stadsplaneringen. Det är positivt att klimathandlingsplanen hjälper till att identifiera sammanhang och processer där staden särskilt behöver arbeta med klimaträttvisa och där staden behöver förhålla sig till flera perspektiv samtidigt. Förvaltningen anser att klimathandlingsplanen med fördel kan lyfta fram fler sådana processer. Ett exempel på en sådan process som lyfts fram i klimathandlingsplanen är verktyget socialt värdeskapande analys (SVA)”

Centerpartiet beklagar också att bland de 133 remissinstanser som styret har valt att skicka klimathandlingsplanen till så finns inte några av de viktigaste samhällsaktörerna inom livsmedel och matproduktion såsom LRF, Lantmännen och Livsmedelsföretagen med. Det var tydligen viktigare för den styrande majoriteten att skicka klimathandlingsplanen på remiss till Instagramkontot ”Medveten i _stan”.

Offentlig upphandling är ett strategiskt kraftfullt verktyg för att minska klimatpåverkan genom att ställa tydliga krav i stadens inköp och upphandlingar därför håller Centerpartiet med Järva stadsdelsförvaltningens förslag om att ”det ska vara möjligt att följa upp inköpens klimatpåverkan att förvaltningen se ett behov av att krav på redovisning av varors, materials och tjänsters klimatpåverkan ställs i stadens upphandlingar. På samma sätt ser förvaltningen behov av mer integrerade inköpssystem som även inkluderar information som är nödvändiga för att kvantifiera inköpens utsläpp. Dessutom ska det vara lätt för medarbetarna att göra rätt genom att bl.a. i inköpssystemet begränsa sortiment till det som verksamheterna faktiskt får köpa in utifrån gällande avtal.”

En långsiktig hållbar klimatpolitik förutsätter både delaktighet och ett brett folkligt stöd. Ska vi klara omställningen i Stockholm, måste vi genomföra den på ett sätt som gör att olika människor och branscher kan känna sig involverade; att alla känner att de blir vinnare om de deltar i klimatomställningen. Delaktigheten skapar grunden till samhällsförändringarna. Alternativet – en omställning som bara omfattar vissa, men där andra grupper ställs utanför eftersom de inte har råd eller möjlighet att ställa om – riskerar att leda till motreaktioner, kortsiktiga svängningar i politiken och bristande långsiktighet. Istället för klimatomställning får vi politikomsvängning.

Vidare håller vi med Järva stadsförvaltningens förslag om att klimathandlingsplanen kan ge fler konkreta exempel på hur staden kan gynna cirkulära flöden. Förvaltningen anser att det tydligare kan framgå att en del av arbetet med att skapa cirkulära flöden handlar om att utveckla viss befintlig kommunal service. Till exempel kan utlåningsverksamheter som biblioteken eller fritidsbiblioteken utvecklas till att

omfatta mer är böcker, media och sportutrustning. Här kan till exempel verktyg, lådcyklar, verkstäder användas och lånas ut.

Centerpartiet vill att Stockholm ska vara världsledande i det globala arbetet med att förverkliga Parisavtalet. Klimathandlingsplanen bör spela en avgörande roll för att nå detta.

Kungsholmens stadsdelsnämnd

Reservation av Henrik Sjölander m.fl. (M)

1. Att avstyrka förslaget till klimathandlingsplan
2. Att därutöver anföra

Stockholm ska vara en av världens ledande städer vad gäller klimatomställning. Just därför menar Moderaterna att det är av största vikt att klimatomställningen både är effektivt, upplevs som legitim av stockholmarna samt kombinerar minskade klimatutsläpp med ökad tillväxt och en mer levande stad.

Moderaterna menar att den rödgröna majoritetens införande av miljözon klass 3 i City – om mindre än två månader – är ett tydligt exempel på när staden gör fel utifrån alla de områden vi bedömer som viktiga. Miljözonen är inte effektiv för att minska luftföroreningarna då miljözonen snarare medför att luftföroreningarna kommer flytta från city till omgivande områden än att minska dem. Den lär inte leda till en snabbare omställning av bilflottan då Stockholm ännu ligger under EU:s mål vad gäller tillgänglig laddinfrastruktur. Stockholmare som hittills tillfrågats har ställt sig kritiska till det hastiga införandet och det lokala näringslivet har överklagat införandet med hänvisning till att de varken lyssnats på under beslutsprocessen och att införandet riskerar 1500-2000 jobb i City. Miljözonen klass 3 i City riskerar bli ett avskräckande exempel på hur man effektivt tar död på en stadskärna och försvårar för inte minst Stockholms småföretagare.

För att minska Stockholms klimatavtryck är elektrifieringen av vägtransport avgörande kombinerat med att fånga in och lagra koldioxid. Stockholm kan och bör göra mer hållbara och klimatsmarta inköp och upphandlingar – med respekt för stockholmarnas skatteintäkter och att detta behöver ske så kostnadseffektivt som möjligt.

Både Miljöprogrammet och Klimathandlingsplanen aktualiserar frågan om kommunal rådighet. Stockholms stad har ett stort och viktigt ansvar att minska sina egna konsumtionsbaserade utsläpp och möjliggöra mer cirkulära kretslopp. Men att på kommunal nivå ha rådighet över vilka/hur mycket varor stockholmarna konsumerar är varken önskvärt eller möjligt. Medan stadens miljöprogram och klimathandlingsplan ska ta sikte på att genomföra mer hållbara upphandlingar och inköp i de egna verksamheterna, är liknande mål för stockholmarnas

konsumtionsbaserade utsläpp dömda att misslyckas och heller inte önskvärt i en öppen och frihandelsvänlig ekonomi.

Vad gäller en rättvis och inkluderande omställning vill Moderaterna lyfta problemet med att allt för många stockholmare upplever det offentliga rummet som otryggt. Det är utifrån den här parametern också tragiskt att styret i Stockholms stad inte gjort mer för att förhindra de massiva neddragningarna av kollektivtrafiken kombinerat med historiska prishöjningar av densamma. Det försvårar både deltagandet i resten av staden och samhället för tiotusentals stockholmare och gör även deras chanser att vara en del av omställningen betydligt mindre.

Reservation av Liliane Åkerlund (SD)

1. Att avslå förvaltningens tjänsteutlåtande.
2. Därutöver anföra följande:

Sverigedemokraterna anser att Stockholms stad ska ta en ledande roll i miljö- och klimatarbetet, och fungera som ett framstående exempel för andra. Varje skattekrona bör investeras i åtgärder som är samhällsekonomiskt lönsamma och som ger största möjliga minskning av utsläppen. Symboliska eller principiella insatser utan bevisad effekt ska undvikas. Dessutom ska alla åtgärder regelbundet utvärderas för att säkerställa effektiviteten.

Stockholm ska också fokusera på att förbättra närmiljön genom att begränsa nybyggnation i grönområden, intensifiera arbetet med sanering av vattendrag och sjöar, samt kontinuerligt pröva nya metoder för att förbättra folkhälsan.

Staden bör inte ensidigt fokusera på att minska koldioxidutsläppen till varje pris, särskilt inte när marginalkostnaderna är höga. Istället bör Stockholm satsa på att utöka det internationella klimatbiståndet, bland annat genom att skicka experter inom miljö och energieffektivitet till utvecklingsländer.

Sverigedemokraterna har lagt fram ett alternativt Miljöprogram 2030, som bygger på dessa visioner och ambitioner. Därför föreslås en total översyn av den nuvarande klimathandlingsplanen.

Reservation av Charlotta Schenholm (L)

1. Att delvis bifalla förvaltningens förslag till beslut
2. Att utöver det anföra följande.

Som landets största kommun och tillväxtmotor, vilar ett stort ansvar på Stockholms stad att gå före och visa vägen i klimatomställningen. Liberalerna är positiva till att en klimathandlingsplan för staden tas fram och välkomnar dess högt ställda mål. Ska vi lyckas krävs det både hög ambition och genomförbarhet.

Att planen har ambition framgår tydligt, däremot genomförbarhet och konkretisering är något som behöver framgå tydligare.

Liberalerna efterfrågar en tydligare åtgärdsplan i hur den styrande majoriteten avser implementera, så att klimathandlingsplanen blir verklig politik med en reell påverkan på vårt klimat i positiv riktning.

Här har Liberalerna lyft elektrifiering som ett konkret förslag för att nå stadens mål. Vi ser att det finns stora behov av att öka ambitionen i att rulla ut fler laddstolpar, framförallt där människor har sina elbilar – exempelvis i flerbostadshus och garage.

Elektrifieringen kräver också tillgång till en klimatpositiv och pålitlig energikälla, stadens energimix ska därför utöver vind, sol och vatten även inkludera kärnkraft. Något vi saknar i gällande förslag. Ska vi lyckas med både elförsörjning och klimatmål så måste samtliga energikällor ges utrymme i stadens energimix.

Vidare menar Liberalerna att den tekniska utvecklingen oftast kommer från idérika entreprenörer och företag som driver på nya och innovativa lösningar för att möta klimatproblemen. Där ska staden ta en aktiv roll i att agera samarbetspart tillsammans med näringsliv för att utveckla stadens hållbarhets- och cirkulära arbete. Exempelvis finns det många inom bygg- och bostadssektorn som sitter på innovativa lösningar som skulle gynna både klimatet, staden och vårt näringsliv.

Liberalerna anser att den här klimathandlingsplanen är en bra start men med stort utrymme för förbättring och vi efterfrågar en större konkretisering av majoriteten för att omsätta planen till verklighet.

Reservation av Lars Norén (C)

1. Att delvis godkänna förvaltningens förslag till beslut.
2. Att därutöver anföra följande

Klimatet är vår tids ödesfråga. Klimatarbetet måste drivas både i EU och i Sverige, såväl som lokalt här i Stockholm. Stockholm ska vara en klimatpositiv stad senast 2030 och en fossilbränslefri stad senast 2035. Staden ska vara en fossilfri organisation senast 2030 och trafiken i Stockholms innerstad ska vara utsläppsfri senast år 2030. För att målen ska kunna nås behöver vi jobba på flera fronter samtidigt, dels med ny teknik genom bolaget Stockholm Exergi som kan fånga in och lagra koldioxid, dels fasa ut fossila bränslen genom kraftfulla incitament, beteendeförändringar och energieffektiviseringar.

Generellt sett finner vi ambitionsnivån i den föreslagna klimathandlingsplanen tillräcklig men däremot saknas reell handlingskraft. Vilket är precis det som Stockholm och klimatet behöver. En handlingsplan utan konkreta förslag på nödvändig handling reduceras snarare till ännu en skrivbordsprodukt som i slutändan kommer att göra endast marginell, om ens någon, skillnad för klimatet.

Vi kan bland annat läsa om flertalet målsättningar utan förutsättningar. Exempelvis förslaget att halvera utsläppen från konsumtion jämfört med 2019. Där har Stockholms stad relativt små möjligheter att ensamt göra så stor skillnad. Förslaget sätter alldeles för stor tilltro till att genom ”samverkan” med andra myndigheter och genom ”kommunikation” lyckas förändra stockholmarnas beteenden att halvera sina utsläpp från konsumtion. Vidare saknas tydliga och transparenta kostnadsanalyser – det är exempelvis orealistiskt att skrota en fungerande maskinpark redan till 2025 – både ur ekonomisk och teknisk synvinkel.

Centerpartiet ser också en brist i att programmet saknar konkreta mål om hur mycket koldioxid som ska fångas in genom bio-CCS för att minska utsläppen. Bio-CCS är ett mycket viktigt verktyg som borde ges mer utrymme i klimathandlingsplanen.

Ett ytterligare område där förslaget till klimathandlingsplan är bristfälligt rör matens roll för en hållbar omställning. Detta trots att matkonsumtionen i Stockholm står för 15 procent av konsumtionsutsläppen. Centerpartiet tycker att ett stadsövergripande mål om hundra procent svenskt vid matupphandling, där så är möjligt, behövs. Dessutom tycker vi att klimathandlingsplanen borde ta fram initiativ för att öka andelen viltkött. Ur ett klimat- och hälsoperspektiv innebär viltkött kortare transporter samt att köttet är fritt från antibiotika, färgämnen, nitrit och andra tillsatser.

Centerpartiet beklagar också att bland de 133 remissinstanser som styret har valt att skicka klimathandlingsplanen till så finns inte några av de viktigaste samhällsaktörerna inom livsmedel och matproduktion såsom LRF, Lantmännen och Livsmedelsföretagen med. Det var tydligen viktigare för den styrande majoriteten att skicka klimathandlingsplanen på remiss till Instagramkontot ”Medveten_i_stan”.

En långsiktig hållbar klimatpolitik förutsätter både delaktighet och ett brett folkligt stöd. Ska vi klara omställningen i Stockholm, måste vi genomföra den på ett sätt som gör att olika människor och branscher kan känna sig involverade; att alla känner att de blir vinnare om de deltar i klimatomställningen. Delaktigheten skapar grunden till samhällsförändringarna. Alternativet – en omställning som bara omfattar vissa, men där andra grupper ställs utanför eftersom de inte har råd eller möjlighet att ställa om – riskerar att leda till motreaktioner, kortsiktiga svängningar i politiken och bristande långsiktighet. Istället för klimatomställning får vi politisk omsvängning.

Centerpartiet vill att Stockholm ska vara världsledande i det globala arbetet med att förverkliga Parisavtalet. Klimathandlingsplanen bör spela en vgörande roll för att nå detta.

Ersättaryttrande av Benjamin Jiang (KD)

Stockholm klassas återkommande som en av världens mest gröna och hållbara städer, ofta som den mest hållbara i flera internationella rankingar. Det är inte konstigt med tanke på att stadens näringsliv bland annat består av världsledande aktörer inom innovation och grön teknik, framstegshungriga entreprenörer och IT-talanger från hela världen. Staden består till drygt två tredjedelar av grönblå ytor, till

överväldigande del grönyta trots en mycket omfattande stadsutveckling i över ett decennium. Stockholmarna är dessutom tredje bäst i världen att välja kollektivtrafik framför egen bil, de bor i energieffektiva bostäder och 98 procent av deras avfall återvinns eller blir till energi.

Tack vare teknikutvecklingen har staden bevisat att tillväxt i både ekonomi och befolkning kan gå hand i hand med minskad klimatpåverkan genom omställning, inte avveckling. Sedan år 2010 har stadens koldioxidutsläpp mer än halverats samtidigt som befolkningen vuxit med omkring 20 procent. Utsläppen av svaveldioxid och kolmonoxid, vilka historiskt sett utgjort ett stort problem, har minskat med mellan 86 – 94 procent sedan år 1990. Vissa föroreningar har minskat så pass mycket sedan 90-talet att de inte längre mäts. Stockholm är på rätt väg och omställningen går allt snabbare, särskilt inom transportsektorn som utgör en stor andel av kvarvarande utsläpp. Nära 75 procent av sålda bilar i Stockholm är laddbara fordon vilket är en dubbling på bara 3 år. Sammantaget finns det många segrar för stockholmarna att vara stolta över.

Dock finns det fortsatt utmaningar att hantera för att uppnå en klimatneutral stad. När staden växer behöver byggsektorn ställa om, gammal industrimark saneras och hållbara bostäder byggas. När stockholmarna blir fler behöver förskolor och skolor fasa ut miljö- och hälsoskadliga kemikalier, sårbara grupper skyddas från effekterna av extremväder och möjligheten att göra smarta val i vardagen säkerställas. Här är vi eniga.

En ändamålsenlig, renodlad politik är en grundläggande förutsättning för att vinna acceptans från invånarna i en stad i omställning, samt deras förståelse för de åtgärder politiken utför med deras skattemedel. Symbolpolitiska åtgärder som försvårar vardagen, fördyrar arbetet och bara förflyttar utsläppen är därför inte bara ineffektiva, de riskerar även att bidra till ett motstånd mot en välbehövd omställning. Tyvärr innehåller styrets klimathandlingsplan mycket av denna symbolpolitik.

Exempelvis driver styret linjen att våra yngsta barn och äldsta äldre ska äta mer vegetariskt i klimat- och miljösyfte, istället för att utveckla deras måltider för att fler ska få i sig näringsriktig, god mat. Detta samtidigt som till och med stadens inköpskategori IT och kommunikation har högre klimatpåverkan än de måltider som staden serverar. Kristdemokraterna prioriterar att stadens unga och äldre ska få näringsrik och god mat, över styrets symbolpolitik som har ytterst marginell effekt på klimatet men som kan få ödesdigra konsekvenser för näringsintaget.

Även styrets ambition om att ”skapa utökade möjligheter för stockholmarna att hyra, reparera, byta, dela, låna eller ge istället för att köpa nytt”, är exempel på dålig symbolpolitik. Det specificeras inte i klimathandlingsplanen hur dessa möjligheter ska ”utökas”, men om det syftar till att staden ska tillhandahålla dessa tjänster så finns det redan privata aktörer som gör det. Kommuner får enligt kommunallagen inte heller bedriva verksamheter som är av en sådan karaktär att de typiskt sett tillhandahålls av andra aktörer, som till exempel det privata näringslivet.

Styrets klimathandlingsplan lägger också mycket vikt vid det som staden har mycket liten rådighet över. Framförallt avseende stockholmarnas konsumtionsbaserade utsläpp, som utgör ett stort fokus i styrets miljöpolitik. Stundtals fås intrycket att styrets miljöpolitik går ut på att förvandla staden till en aktivistisk lobbyorganisation, med fokus på att förändra det staden inte har rådighet över. Ett talande exempel är den uttalade visionen om att staden ska ”arbeta aktivt med att påverka regeringen och regionen”, för att dessa ska ”ta sitt ansvar”. Detta bland annat i syfte att genomföra styrets önskade trafikminskning, vilken bara bedöms kunna genomföras till hälften med de verktyg som staden har rådighet över. Styrets klåfingrighet och aktivism är i detta avseende slående. Det åligger inte heller stadens att ”främja ett lokalt och regionalt semestrande” för stockholmarna. Stadens invånare är myndiga och borde anses kunna ta egna beslut om var de vill semestra, utan politiska pekpinnar.

Styrets aktivism och symbolpolitik speglas i försöken att flytta fokus från utsläpp och hållbarhet till socioekonomiska frågor, identitetspolitik och ifrågasättandet av vårt västerländska ekonomiska system. Detta är inte minst tydligt i skrivningarna om att dagens stockholmare skulle ha ärvt någon form av ”utsläppskuld” från tidigare generationer.

Stockholm har dock redan visat att tillväxt i såväl ekonomi som befolkning inte utgör hinder för att minska utsläppen eller ställa om, tvärt om. Det är tack vare det välstånd och den teknikutveckling som vårt västerländska ekonomiska system möjliggjort som vi kommit långt i omställningen. Kristdemokraterna ser mycket optimistiskt på att Stockholm återigen kommer klara de utmaningar vi idag står inför och vi kan göra det utan att vare sig styra över eller spåka världens mest hållbara invånare.

Norra innerstadens stadsdelsnämnd

Reservation av Petra Gardos Ek m.fl. (M)

1. Att avstyrka förslaget till klimathandlingsplan.
2. Att därutöver anföra:

Stockholm ska vara en av världens ledande städer vad gäller klimatomställning. Just därför menar Moderaterna att det är av största vikt att klimatomställningen både är effektivt, upplevs som legitim av stockholmarna samt kombinerar minskade klimatutsläpp med ökad tillväxt och en mer levande stad.

Moderaterna menar att den rödgröna majoritetens införande av miljözon klass 3 i City – om mindre än två månader – är ett tydligt exempel på när staden gör fel utifrån alla de områden vi bedömer som viktiga. Miljözonen är inte effektiv för att minska luftföroreningarna (då de snare kommer flytta från city till omgivande områden än minska dem). Den lär inte leda till en snabbare omställning av bilflottan då Stockholm ännu ligger under EU:s mål vad gäller tillgänglig laddinfrastruktur. Stockholmare som hittills tillfrågats har ställt sig kritiska till det hastiga införandet och det lokala näringslivet har överklagat införandet med hänvisning till att de varken

lyssnats på under beslutsprocessen och att införandet riskerar 1500-2000 jobb i City. Miljözonen klass 3 i City riskerar bli ett avskräckande exempel på hur man effektivt tar död på en stadskärna och försvårar för inte minst Stockholms småföretagare.

För att minska Stockholms klimatavtryck är elektrifieringen av vägtransport avgörande kombinerat med att fånga in och lagra koldioxid. Stockholm kan och bör göra mer hållbara och klimatsmarta inköp och upphandlingar – med respekt för stockholmarnas skatteintäkter och att detta behöver ske så kostnadseffektivt som möjligt.

Både Miljöprogrammet och Klimathandlingsplanen aktualiserar frågan om kommunal rådighet. Stockholms stad har ett stort och viktigt ansvar att minska sina egna konsumtionsbaserade utsläpp och möjliggöra mer cirkulära kretslopp. Men att på kommunal nivå ha rådighet över vilka/ hur mycket varor stockholmarna konsumerar är varken önskvärt eller möjligt. Medan stadens miljöprogram ska ta sikte på att genomföra mer hållbara upphandlingar och inköp i de egna verksamheterna, är liknande mål för stockholmarnas konsumtionsbaserade utsläpp dömda att misslyckas och heller inte önskvärt i en öppen och frihandelsvänlig ekonomi.

Vad gäller en rättvis och inkluderande omställning vill Moderaterna lyfta problemet med att allt för många stockholmare upplever det offentliga rummet som uttryckt. Det är utifrån den här parametern också tragiskt att styret i Stockholms stad inte gjort mer för att förhindra de massiva neddragningarna av kollektivtrafiken kombinerat med historiska prishöjningar av densamma. Det försvårar både deltagandet i resten av staden och samhället för tiotusentals stockholmare och gör även deras chanser att vara en del av omställningen betydligt mindre.

Reservation av Anders Lindman (SD)

1. Att avslå förvaltningens tjänsteutlåtande.
2. Därutöver anföra följande:

Sverigedemokraterna anser att Stockholms stad skall ta en ledande roll i miljö- och klimatarbetet, och fungera som ett framstående exempel för andra. Varje skattekrone bör investeras i åtgärder som är samhällsekonomiskt lönsamma och som ger största möjliga minskning av utsläppen. Symboliska eller principiella insatser utan bevisad effekt skall undvikas. Dessutom skall samtliga åtgärder regelbundet utvärderas för att säkerställa effektiviteten.

Stockholm skall även fokusera på att förbättra närmiljön genom att begränsa nybyggnation i grönområden, intensifiera arbetet med sanering av förorenade vattendrag och sjöar, samt kontinuerligt pröva nya metoder för att förbättra folkhälsan.

Staden bör inte ensidigt fokusera på att minska koldioxidutsläppen till varje pris, särskilt inte när marginalkostnaderna är höga. Istället bör Stockholm satsa på att

utöka det internationella klimatbiståndet, bland annat genom att skicka experter inom miljö och energieffektivitet till utvecklingsländer.

Sverigedemokraterna har lagt fram ett alternativt Miljöprogram 2030, som bygger på dessa visioner och ambitioner. Därför föreslås en total översyn av den nuvarande klimathandlingsplanen.

Reservation av Linnea Sandström Lange (L)

1. Att delvis bifalla förvaltningens förslag till beslut.
2. Att utöver det anföra följande:

Som landets största kommun och tillväxtmotor, vilar ett stort ansvar på Stockholms stad att gå före och visa vägen i klimatomställningen. Liberalerna är positiva till att en klimathandlingsplan för staden tas fram och välkomnar dess högt ställda mål. Ska vi lyckas krävs det både hög ambition och genomförbarhet.

Att planen har ambition framgår tydligt, däremot genomförbarhet och konkretisering är något som behöver framgå tydligare.

Liberalerna efterfrågar en tydligare åtgärdsplan i hur den styrande majoriteten avser implementera, så att klimathandlingsplanen blir verklig politik med en reell påverkan på vårt klimat i positiv riktning.

Här har Liberalerna lyft elektrifiering som ett konkret förslag för att nå stadens mål. Vi ser att det finns stora behov av att öka ambitionen i att rulla ut fler laddstolpar, framförallt där människor har sina elbilar – exempelvis i flerbostadshus och garage.

Elektrifieringen kräver också tillgång till en klimatpositiv och pålitlig energikälla, stadens energimix ska därför utöver vind, sol och vatten även inkludera kärnkraft. Något vi saknar i gällande förslag. Ska vi lyckas med både elförsörjning och klimatmål så måste samtliga energikällor ges utrymme i stadens energimix.

Vidare menar Liberalerna att den tekniska utvecklingen oftast kommer från idérika entreprenörer och företag som driver på nya och innovativa lösningar för att möta klimatproblemen. Där ska staden ta en aktiv roll i att agera samarbetspart tillsammans med näringsliv för att utveckla stadens hållbarhets- och cirkulära arbete. Exempelvis finns det många inom bygg- och bostadssektorn som sitter på innovativa lösningar som skulle gynna både klimatet, staden och vårt näringsliv.

Liberalerna anser att den här klimathandlingsplanen är en bra start men med stort utrymme för förbättring och vi efterfrågar en större konkretisering av majoriteten för att omsätta planen till verklighet.

Reservation av Göran Råsmar (C)

1. Att delvis godkänna förvaltningens förslag till beslut.
2. Att därutöver anföra följande:

Klimatet är vår tids ödesfråga. Klimatarbetet måste drivas både i EU och i Sverige, såväl som lokalt här i Stockholm. Stockholm ska vara en klimatpositiv stad senast 2030 och en fossilbränslefri stad senast 2035. Staden ska vara en fossilfri organisation senast 2030 och trafiken i Stockholms innerstad ska vara utsläppsfri senast år 2030. För att målen ska kunna nås behöver vi jobba på flera fronter samtidigt, dels med ny teknik genom bolaget Stockholm Exergi som kan fånga in och lagra koldioxid, dels fasa ut fossila bränslen genom kraftfulla incitament, beteendeförändringar och energieffektiviseringar.

Generellt sett finner vi ambitionsnivån i den föreslagna klimathandlingsplanen tillräcklig men däremot saknas reell handlingskraft. Vilket är precis det som Stockholm och klimatet behöver. En handlingsplan utan konkreta förslag på nödvändig handling reduceras snarare till ännu en skrivbordsprodukt som i slutändan kommer att göra endast marginell, om ens någon, skillnad för klimatet. Vi kan bland annat läsa om flertalet målsättningar utan förutsättningar. Exempelvis förslaget att halvera utsläppen från konsumtion jämfört med 2019. Där har Stockholms stad relativt små möjligheter att ensamt göra så stor skillnad. Förslaget sätter alldeles för stor tilltro till att genom ”samverkan” med andra myndigheter och genom ”kommunikation” lyckas förändra stockholmarnas beteenden att halvera sina utsläpp från konsumtion.

Vidare saknas tydliga och transparanta kostnadsanalyser – det är exempelvis orealistiskt att skrota en fungerande maskinpark redan till 2025 – både ur ekonomisk och teknisk synvinkel.

Centerpartiet ser också en brist i att programmet saknar konkreta mål om hur mycket koldioxid som ska fångas in genom bio-CCS för att minska utsläppen. Bio-CCS är ett mycket viktigt verktyg som borde ges mer utrymme i klimathandlingsplanen.

Ett ytterligare område där förslaget till klimathandlingsplan är bristfälligt rör matens roll för en hållbar omställning. Detta trots att matkonsumtionen i Stockholm står för 15 procent av konsumtionsutsläppen. Centerpartiet tycker att ett stadsövergripande mål om hundra procent svenskt vid matupphandling, där så är möjligt, behövs. Dessutom tycker vi att klimathandlingsplanen borde ta fram initiativ för att öka andelen viltkött. Ur ett klimat- och hälsoperspektiv innebär viltkött kortare transporter samt att köttet är fritt från antibiotika, färgämnen, nitrit och andra tillsatser. Centerpartiet beklagar också att bland de 133 remissinstanser som styret har valt att skicka klimathandlingsplanen till så finns inte några av de viktigaste samhällsaktörerna inom livsmedel och matproduktion såsom LRF, Lantmännen och Livsmedelsföretagen med. Det var tydligen viktigare för den styrande majoriteten att skicka klimathandlingsplanen på remiss till Instagramkontot ”Medveten_i_stan”.

En långsiktig hållbar klimatpolitik förutsätter både delaktighet och ett brett folkligt stöd. Ska vi klara omställningen i Stockholm, måste vi genomföra den på ett sätt som gör att olika människor och branscher kan känna sig involverade; att alla känner att de blir vinnare om de deltar i klimatomställningen. Delaktigheten skapar grunden till samhällsförändringarna. Alternativet – en omställning som bara omfattar vissa, men

där andra grupper ställs utanför eftersom de inte har råd eller möjlighet att ställa om – riskerar att leda till motreaktioner, kortsiktiga svängningar i politiken och bristande långsiktighet. Istället för klimatomställning får vi politikomsvängning. Centerpartiet vill att Stockholm ska vara världsledande i det globala arbetet med att förverkliga Parisavtalet. Klimathandlingsplanen bör spela en avgörande roll för att nå detta.

Ersätтарыttrande av Gaby Roseen (KD)

Stockholm klassas återkommande som en av världens mest gröna och hållbara städer, ofta som den mest hållbara i flera internationella rankingar. Det är inte konstigt med tanke på att stadens näringsliv bland annat består av världsledande aktörer inom innovation och grön teknik, framstegshungriga entreprenörer och IT-talanger från hela världen. Staden består till drygt två tredjedelar av grönbå ytor, till överväldigande del grönyta trots en mycket omfattande stadsutveckling i över ett decennium. Stockholmsarna är dessutom tredje bäst i världen att välja kollektivtrafik framför egen bil, de bor i energieffektiva bostäder och 98 procent av deras avfall återvinns eller blir till energi.

Tack vare teknikutvecklingen har staden bevisat att tillväxt i både ekonomi och befolkning kan gå hand i hand med minskad klimatpåverkan genom omställning, inte avveckling. Sedan år 2010 har stadens koldioxidutsläpp mer än halverats samtidigt som befolkningen vuxit med omkring 20 procent. Utsläppen av svaveldioxid och kolmonoxid, vilka historiskt sett utgjort ett stort problem, har minskat med mellan 86 – 94 procent sedan år 1990. Vissa föroreningar har minskat så pass mycket sedan 90-talet att de inte längre mäts. Stockholm är på rätt väg och omställningen går allt snabbare, särskilt inom transportsektorn som utgör en stor andel av kvarvarande utsläpp. Nära 75 procent av sålda bilar i Stockholm är laddbara fordon vilket är en dubbling på bara 3 år. Sammantaget finns det många segrar för stockholmsarna att vara stolta över.

Dock finns det fortsatt utmaningar att hantera för att uppnå en klimatneutral stad. När staden växer behöver byggsektorn ställa om, gammal industrimark saneras och hållbara bostäder byggas. När stockholmsarna blir fler behöver förskolor och skolor fasa ut miljö- och hälsoskadliga kemikalier, sårbara grupper skyddas från effekterna av extremväder och möjligheten att göra smarta val i vardagen säkerställas. Här är vi eniga.

En ändamålsenlig, renodlad politik är en grundläggande förutsättning för att vinna acceptans från invånarna i en stad i omställning, samt deras förståelse för de åtgärder politiken utför med deras skattemedel. Symbolpolitiska åtgärder som försvårar vardagen, fördyrar arbetet och bara förflyttar utsläppen är därför inte bara ineffektiva, de riskerar även att bidra till ett motstånd mot en välbehövd omställning. Tyvärr innehåller styrets klimathandlingsplan mycket av denna symbolpolitik.

Exempelvis driver styret linjen att våra yngsta barn och äldsta äldre ska äta mer vegetariskt i klimat- och miljösyfte, istället för att utveckla deras måltider för att fler ska få i sig näringsriktig, god mat. Detta samtidigt som till och med stadens

inköpskategori IT och kommunikation har högre klimatpåverkan än de måltider som staden serverar. Kristdemokraterna prioriterar att stadens unga och äldre ska få näringsrik och god mat, över styrets symbolpolitik som har ytterst marginell effekt på klimatet men som kan få ödesdigra konsekvenser för näringsintaget.

Även styrets ambition om att ”skapa utökade möjligheter för stockholmarna att hyra, reparera, byta, dela, låna eller ge istället för att köpa nytt”, är exempel på dålig symbolpolitik. Det specificeras inte i klimathandlingsplanen hur dessa möjligheter ska ”utökas”, men om det syftar till att staden ska tillhandahålla dessa tjänster så finns det redan privata aktörer som gör det. Kommuner får enligt kommunallagen inte heller bedriva verksamheter som är av en sådan karaktär att de typiskt sett tillhandahålls av andra aktörer, som till exempel det privata näringslivet.

Styrets klimathandlingsplan lägger också mycket vikt vid det som staden har mycket liten rådighet över. Framförallt avseende stockholmarnas konsumtionsbaserade utsläpp, som utgör ett stort fokus i styrets miljöpolitik. Stundtals fås intrycket att styrets miljöpolitik går ut på att förvandla staden till en aktivistisk lobbyorganisation, med fokus på att förändra det staden inte har rådighet över. Ett talande exempel är den uttalade visionen om att staden ska ”arbeta aktivt med att påverka regeringen och regionen”, för att dessa ska ”ta sitt ansvar”. Detta bland annat i syfte att genomföra styrets önskade trafikminskning, vilken bara bedöms kunna genomföras till hälften med de verktyg som staden har rådighet över. Styrets klåfingrighet och aktivism är i detta avseende slående. Det åligger inte heller stadens att ”främja ett lokalt och regionalt semestrande” för stockholmarna. Stadens invånare är myndiga och borde anses kunna ta egna beslut om var de vill semestra, utan politiska pekpinnar.

Styrets aktivism och symbolpolitik speglas i försöken att flytta fokus från utsläpp och hållbarhet till socioekonomiska frågor, identitetspolitik och ifrågasättandet av vårt västerländska ekonomiska system. Detta är inte minst tydligt i skrivningarna om att dagens stockholmare skulle ha ärvt någon form av ”utsläppskuld” från tidigare generationer.

Stockholm har dock redan visat att tillväxt i såväl ekonomi som befolkning inte utgör hinder för att minska utsläppen eller ställa om, tvärt om. Det är tack vare det välstånd och den teknikutveckling som vårt västerländska ekonomiska system möjliggjort som vi kommit långt i omställningen. Kristdemokraterna ser mycket optimistiskt på att Stockholm återigen kommer klara de utmaningar vi idag står inför och vi kan göra det utan att vare sig styra över eller spåka världens mest hållbara invånare.

Skarpnäcks stadsdelsnämnd

Reservation av Kristina Lutz m.fl. (M)

1. Att delvis bifalla förvaltningens förslag till beslut
2. Att utöver det anföra följande:

Som landets största kommun och tillväxtmotor, vilar ett stort ansvar på Stockholms stad att gå före och visa vägen i klimatomställningen. Vi är positiva till att en klimathandlingsplan för staden tas fram och välkomnar dess högt ställda mål. Ska vi lyckas krävs det både hög ambition och genomförbarhet. Att planen har ambition framgår tydligt, däremot genomförbarhet och konkretisering är något som behöver framgå tydligare.

Vi efterfrågar en tydligare åtgärdsplan i hur den styrande majoriteten avser implementera, så att klimathandlingsplanen blir verklig politik med en reell påverkan på vårt klimat i positiv riktning. Här har vi lyft elektrifiering som ett konkret förslag för att nå stadens mål. Vi ser att det finns stora behov av att öka ambitionen i att rulla ut fler laddstolpar, framför allt där människor har sina elbilar – exempelvis i flerbostadshus och garage.

Elektrifieringen kräver också tillgång till en klimatpositiv och pålitlig energikälla, stadens energimix ska därför utöver vind, sol och vatten även inkludera kärnkraft. Något vi saknar i gällande förslag. Ska vi lyckas med både elförsörjning och klimatmål så måste samtliga energikällor ges utrymme i stadens energimix.

Vidare menar vi att den tekniska utvecklingen oftast kommer från idérika entreprenörer och företag som driver på nya och innovativa lösningar för att möta klimatproblemen. Där ska staden ta en aktiv roll i att agera samarbetspart tillsammans med näringslivet för att utveckla stadens hållbarhets- och cirkulära arbete. Exempelvis finns det många inom bygg-, och bostads- och fastighetssektorn som sitter på innovativa lösningar som skulle gynna både klimatet, staden och vårt näringsliv.

Vi anser att den här klimathandlingsplanen är en bra start men med stort utrymme för förbättring och vi efterfrågar en större konkretisering av majoriteten för att omsätta planen till verklighet.

Reservation av Sergej Salnikov (SD)

1. Att avslå förvaltningens tjänsteutlåtande.
2. Därutöver anföra följande:

Sverigedemokraterna anser att Stockholms stad ska ta en ledande roll i miljö- och klimatarbetet, och fungera som ett framstående exempel för andra. Varje skattekrone bör investeras i åtgärder som är samhällsekonomiskt lönsamma och som ger största möjliga minskning av utsläppen. Symboliska eller principiella insatser utan bevisad effekt ska undvikas. Dessutom ska alla åtgärder regelbundet utvärderas för att säkerställa effektiviteten.

Stockholm ska också fokusera på att förbättra närmiljön genom att begränsa nybyggnation i grönområden, intensifiera arbetet med sanering av vattendrag och sjöar, samt kontinuerligt pröva nya metoder för att förbättra folkhälsan.

Staden bör inte ensidigt fokusera på att minska koldioxidutsläppen till varje pris, särskilt inte när marginalkostnaderna är höga. Istället bör Stockholm satsa på att

utöka det internationella klimatbiståndet, bland annat genom att skicka experter inom miljö och energieffektivitet till utvecklingsländer.

Sverigedemokraterna har lagt fram ett alternativt Miljöprogram 2030, som bygger på dessa visioner och ambitioner. Därför föreslås en total översyn av den nuvarande klimathandlingsplanen.

Reservation av Lena Kling (L)

1. Att delvis bifalla förvaltningens förslag till beslut
2. Att utöver det anföra följande:

Som landets största kommun och tillväxtmotor, vilar ett stort ansvar på Stockholms stad att gå före och visa vägen i klimatomställningen. Liberalerna är positiva till att en klimathandlingsplan för staden tas fram och välkomnar dess högt ställda mål. Ska vi lyckas krävs det både hög ambition och genomförbarhet.

Att planen har ambition framgår tydligt, däremot genomförbarhet och konkretisering är något som behöver framgå tydligare.

Liberalerna efterfrågar en tydligare åtgärdsplan i hur den styrande majoriteten avser implementera, så att klimathandlingsplanen blir verklig politik med en reell påverkan på vårt klimat i positiv riktning. Här har vi lyft elektrifiering som ett konkret förslag för att nå stadens mål. Vi ser att det finns stora behov av att öka ambitionen i att rulla ut fler laddstolpar, framför allt där människor har sina elbilar – exempelvis i flerbostadshus och garage.

Elektrifieringen kräver också tillgång till en klimatpositiv och pålitlig energikälla, stadens energimix ska därför utöver vind, sol och vatten även inkludera kärnkraft. Något vi saknar i gällande förslag. Ska vi lyckas med både elförsörjning och klimatmål så måste samtliga energikällor ges utrymme i stadens energimix.

Vidare menar vi att den tekniska utvecklingen oftast kommer från idérika entreprenörer och företag som driver på nya och innovativa lösningar för att möta klimatproblemen. Där ska staden ta en aktiv roll i att agera samarbetspart tillsammans med näringsliv för att utveckla stadens hållbarhets- och cirkulära arbete. Exempelvis finns det många inom bygg- och bostadssektorn som sitter på innovativa lösningar som skulle gynna både klimatet, staden och vårt näringsliv.

Liberalerna anser att den här klimathandlingsplanen är en bra start men med stort utrymme för förbättring och vi efterfrågar en större konkretisering av majoriteten för att omsätta planen till verklighet.

Reservation av Henrietta Ludwig (C)

1. Att delvis godkänna förvaltningens förslag till beslut
2. Att därutöver anföra följande;

Klimatet är vår tids ödesfråga. Klimatarbetet måste drivas både i EU och i Sverige, såväl som lokalt här i Stockholm. Stockholm ska vara en klimatpositiv stad senast 2030 och en fossilbränslefri stad senast 2035. Staden ska vara en fossilfri organisation senast 2030 och trafiken i Stockholms innerstad ska vara utsläppsfri senast år 2030. För att målen ska kunna nås behöver vi jobba på flera fronter samtidigt, dels med ny teknik genom bolaget Stockholm Exergi som kan fånga in och lagra koldioxid, dels fasa ut fossila bränslen genom kraftfulla incitament, beteendeförändringar och energieffektiviseringar.

Generellt sett finner vi ambitionsnivån i den föreslagna klimathandlingsplanen tillräcklig men däremot saknas reell handlingskraft. Vilket är precis det som Stockholm och klimatet behöver. En handlingsplan utan konkreta förslag på nödvändig handling reduceras snarare till ännu en skrivbordsprodukt som i slutändan kommer att göra endast marginell, om ens någon, skillnad för klimatet.

Vi kan bland annat läsa om flertalet målsättningar utan förutsättningar. Exempelvis förslaget att halvera utsläppen från konsumtion jämfört med 2019. Där har Stockholms stad relativt små möjligheter att ensamt göra så stor skillnad. Förslaget sätter alldeles för stor tilltro till att genom "samverkan" med andra myndigheter och genom "kommunikation" lyckas förändra stockholmarnas beteenden att halvera sina utsläpp från konsumtion. Vidare saknas tydliga och transparanta kostnadsanalyser – det är exempelvis orealistiskt att skrota en fungerande maskinpark redan till 2025 – både ur ekonomisk och teknisk synvinkel.

Centerpartiet ser också en brist i att programmet saknar konkreta mål om hur mycket koldioxid som ska fångas in genom bio-CCS för att minska utsläppen. Bio-CCS är ett mycket viktigt verktyg som borde ges mer utrymme i klimathandlingsplanen.

Ett ytterligare område där förslaget till klimathandlingsplan är bristfälligt rör matens roll för en hållbar omställning. Detta trots att matkonsumtionen i Stockholm står för 15 procent av konsumtionsutsläppen. Centerpartiet tycker att ett stadsövergripande mål om hundra procent svenskt vid matupphandling, där så är möjligt, behövs. Dessutom tycker vi att klimathandlingsplanen borde ta fram initiativ för att öka andelen viltkött. Ur ett klimat- och hälsoperspektiv innebär viltkött kortare transporter samt att köttet är fritt från antibiotika, färgämnen, nitrit och andra tillsatser.

Centerpartiet beklagar också att bland de 133 remissinstanser som styret har valt att skicka klimathandlingsplanen till så finns inte några av de viktigaste samhällsaktörerna inom livsmedel och matproduktion såsom LRF, Lantmännen och Livsmedelsföretagen med. Det var tydligen viktigare för den styrande majoriteten att skicka klimathandlingsplanen på remiss till Instagramkontot "Medveten_i_stan".

En långsiktigt hållbar klimatpolitik förutsätter både delaktighet och ett brett folkligt stöd. Ska vi klara omställningen i Stockholm, måste vi genomföra den på ett sätt som gör att olika människor och branscher kan känna sig involverade; att alla känner att de blir vinnare om de deltar i klimatomställningen. Delaktigheten skapar grunden till samhällsförändringarna. Alternativet – en omställning som bara omfattar vissa, men

där andra grupper ställs utanför eftersom de inte har råd eller möjlighet att ställa om – riskerar att leda till motreaktioner, kortsiktiga svängningar i politiken och bristande långsiktighet. Istället för klimatomställning får vi politikomsvängning.

Centerpartiet vill att Stockholm ska vara världsledande i det globala arbetet med att förverkliga Parisavtalet. Klimathandlingsplanen bör spela en avgörande roll för att nå detta.

Skärholmens stadsdelsförvaltning

Reservation av Kim Höglund (L) och Sophia Granswed Baat, m.fl. (M),

1. Att delvis bifalla förvaltningens förslag till beslut
2. Att utöver det anföra följande.

Som landets största kommun och tillväxtmotor, vilar ett stort ansvar på Stockholms stad att gå före och visa vägen i klimatomställningen. Vi är positiva till att en klimathandlingsplan för staden tas fram och välkomnar dess högt ställda mål. Ska vi lyckas krävs det både hög ambition och genomförbarhet. Att planen har ambition framgår tydligt, däremot genomförbarhet och konkretisering är något som behöver framgå tydligare. Vi efterfrågar en tydligare åtgärdsplan i hur den styrande majoriteten avser implementera, så att klimathandlingsplanen blir verklig politik med en reell påverkan på vårt klimat i positiv riktning.

Här har vi lyft elektrifiering som ett konkret förslag för att nå stadens mål. Vi ser att det finns stora behov av att öka ambitionen i att rulla ut fler laddstolpar, framför allt där människor har sina elbilar – exempelvis i flerbostadshus och garage.

Elektrifieringen kräver också tillgång till en klimatpositiv och pålitlig energikälla, stadens energimix ska därför utöver vind, sol och vatten även inkludera kärnkraft. Något vi saknar i gällande förslag. Ska vi lyckas med både elförsörjning och klimatmål så måste samtliga energikällor ges utrymme i stadens energimix. Vidare menar vi att den tekniska utvecklingen oftast kommer från idérika entreprenörer och företag som driver på nya och innovativa lösningar för att möta klimatproblemen. Där ska staden ta en aktiv roll i att agera samarbetspart tillsammans med näringsliv för att utveckla stadens hållbarhets- och cirkulära arbete. Exempelvis finns det många inom bygg-, och bostads- och fastighetssektorn som sitter på innovativa lösningar som skulle gynna både klimatet, staden och vårt näringsliv.

Vi anser att den här klimathandlingsplanen är en bra start men med stort utrymme för förbättring och vi efterfrågar en större konkretisering av majoriteten för att omsätta planen till verklighet.

Reservation av Tapani Juntunen (SD)

1. Att avslå förvaltningens tjänsteutlåtande.
2. Därutöver anföra följande:

Sverigedemokraterna anser att Stockholms stad ska ta en ledande roll i miljö- och klimatarbetet, och fungera som ett framstående exempel för andra. Varje skattekrona bör investeras i åtgärder som är samhällsekonomiskt lönsamma och som ger största möjliga minskning av utsläppen. Symboliska eller principiella insatser utan bevisad effekt ska undvikas. Dessutom ska alla åtgärder regelbundet utvärderas för att säkerställa effektiviteten.

Stockholm ska också fokusera på att förbättra närmiljön genom att begränsa nybyggnation i grönområden, intensifiera arbetet med sanering av vattendrag och sjöar, samt kontinuerligt pröva nya metoder för att förbättra folkhälsan.

Staden bör inte ensidigt fokusera på att minska koldioxidutsläppen till varje pris, särskilt inte när marginalkostnaderna är höga. Istället bör Stockholm satsa på att utöka det internationella klimatbiståndet, bland annat genom att skicka experter inom miljö och energieffektivitet till utvecklingsländer.

Sverigedemokraterna har lagt fram ett alternativt Miljöprogram 2030, som bygger på dessa visioner och ambitioner. Därför föreslås en total översyn av den nuvarande klimathandlingsplanen.

Reservation av Alice Vestlin, m.fl. (C)

Att delvis godkänna förvaltningens förslag till beslut Att därutöver anför följande
Klimatet är vår tids ödesfråga. Klimatarbetet måste drivas både i EU och i Sverige, såväl som lokalt här i Stockholm. Stockholm ska vara en klimatpositiv stad senast 2030 och en fossilbränslefri stad senast 2035. Staden ska vara en fossilfri organisation senast 2030 och trafiken i Stockholms innerstad ska vara utsläppsfri senast år 2030. För att målen ska kunna nås behöver vi jobba på flera fronter samtidigt, dels med ny teknik genom bolaget Stockholm Exergi som kan fånga in och lagra koldioxid, dels fasa ut fossila bränslen genom kraftfulla incitament, beteendeförändringar och energieffektiviseringar.

Generellt sett finner vi ambitionsnivån i den föreslagna klimathandlingsplanen tillräcklig men däremot saknas reell handlingskraft. Vilket är precis det som Stockholm och klimatet behöver. En handlingsplan utan konkreta förslag på nödvändig handling reduceras snarare till ännu en skrivbordsprodukt som i slutändan kommer att göra endast marginell, om ens någon, skillnad för klimatet.

Vi kan bland annat läsa om flertalet målsättningar utan förutsättningar. Exempelvis förslaget att halvera utsläppen från konsumtion jämfört med 2019. Där har Stockholms stad relativt små möjligheter att ensamt göra så stor skillnad. Förslaget sätter alldeles för stor tilltro till att genom ”samverkan” med andra myndigheter och genom ”kommunikation” lyckas förändra stockholmarnas beteenden att halvera sina utsläpp från konsumtion. Vidare saknas tydliga och transparenta kostnadsanalyser – det är exempelvis orealistiskt att skrota en fungerande maskinpark redan till 2025 – både ur ekonomisk och teknisk synvinkel.

Centerpartiet ser också en brist i att programmet saknar konkreta mål om hur mycket koldioxid som ska fångas in genom bio-CCS för att minska utsläppen. Bio-CCS är ett mycket viktigt verktyg som borde ges mer utrymme i klimathandlingsplanen.

Ett ytterligare område där förslaget till klimathandlingsplan är bristfälligt rör matens roll för en hållbar omställning. Detta trots att matkonsumtionen i Stockholm står för 15 procent av konsumtionsutsläppen. Centerpartiet tycker att ett stadsövergripande mål om hundra procent svenskt vid matupphandling, där så är möjligt, behövs. Dessutom tycker vi att klimathandlingsplanen borde ta fram initiativ för att öka andelen viltkött. Ur ett klimat- och hälsoperspektiv innebär viltkött kortare transporter samt att köttet är fritt från antibiotika, färgämnen, nitrit och andra tillsatser.

Centerpartiet beklagar också att bland de 133 remissinstanser som styret har valt att skicka klimathandlingsplanen till så finns inte några av de viktigaste samhällsaktörerna inom livsmedel och matproduktion såsom LRF, Lantmännen och Livsmedelsföretagen med. Det var tydligen viktigare för den styrande majoriteten att skicka klimathandlingsplanen på remiss till Instagramkontot "Medveten_i_stan".

En långsiktig hållbar klimatpolitik förutsätter både delaktighet och ett brett folkligt stöd. Ska vi klara omställningen i Stockholm, måste vi genomföra den på ett sätt som gör att olika människor och branscher kan känna sig involverade; att alla känner att de blir vinnare om de deltar i klimatomställningen. Delaktigheten skapar grunden till samhällsförändringarna. Alternativet – en omställning som bara omfattar vissa, men där andra grupper ställs utanför eftersom de inte har råd eller möjlighet att ställa om – riskerar att leda till motreaktioner, kortsiktiga svängningar i politiken och bristande långsiktighet. Istället för klimatomställning får vi politikomsvängning.

Centerpartiet vill att Stockholm ska vara världsledande i det globala arbetet med att förverkliga Parisavtalet. Klimathandlingsplanen bör spela en avgörande roll för att nå detta.

Södermalms stadsdelsnämnd

Reservation av Lars Rottem Krangnes (C)

1. Att delvis godkänna förvaltningens förslag till beslut
2. Att därutöver anföra följande

Klimatet är vår tids ödesfråga. Klimatarbetet måste drivas både i EU och i Sverige, såväl som lokalt här i Stockholm. Stockholm ska vara en klimatpositiv stad senast 2030 och en fossilbränslefri stad senast 2035. Staden ska vara en fossilfri organisation senast 2030 och trafiken i Stockholms innerstad ska vara utsläppsfri senast år 2030.

Generellt sett finner vi ambitionsnivån i den föreslagna klimathandlingsplanen tillräcklig men däremot saknas reell handlingskraft. Vilket är precis det som Stockholm och klimatet behöver. En handlingsplan utan konkreta förslag på

nödvändig handling reduceras snarare till ännu en skrivbordsprodukt som i slutändan kommer att göra endast marginell, om ens någon, skillnad för klimatet.

För att målen ska kunna nås behöver vi jobba på flera fronter samtidigt. Dels med ny teknik genom bolaget Stockholm Exergi som kan fånga in och lagra koldioxid. Dels behöver vi fasa ut fossila bränslen genom kraftfulla incitament till beteendeförändringar och energieffektiviseringar. Som förvaltningen påpekar är

Vi kan dock läsa om flertalet målsättningar utan förutsättningar. Exempelvis förslaget att halvera utsläppen från konsumtion jämfört med 2019. Där har Stockholms stad relativt små möjligheter att ensamt göra så stor skillnad. Förslaget sätter alldeles för stor tilltro till att genom ”samverkan” med andra myndigheter och genom ”kommunikation” lyckas förändra stockholmarnas beteenden att halvera sina utsläpp från konsumtion.

Vi ser också en viktig brist i att programmet saknar konkreta mål om hur mycket koldioxid som ska fångas in genom bio-CCS för att minska utsläppen. Bio-CCS är ett mycket viktigt verktyg som borde ges mer utrymme i klimathandlingsplanen.

Ett annat område där förslaget till klimathandlingsplan är bristfälligt rör matens roll för en hållbar omställning. Detta trots att matkonsumtionen i Stockholm står för 15 procent av konsumtionsutsläppen. Vi måste även beklaga att bland de 133 remissinstanser som styret har valt att skicka miljöprogrammet till finns inte några av de viktigaste samhällsaktörerna inom livsmedel och matproduktion med, såsom LRF, Lantmännen och Livsmedelsföretagen.

För beredskapen och livsmedelssäkerhetens skull behövs utan tvekan ett stadsövergripande mål om 100 procent svenskt vid matupphandling, där så är möjligt. Klimathandlingsplanen borde innehålla konkreta initiativ för att öka andelen viltkött som serveras i stadens verksamheter. Ur ett klimat- och hälsoperspektiv innebär viltköttet kortare transporter. Det är inte minst fritt från antibiotika, färgämnen, nitrit och andra tillsatser.

Handlingsplanen saknar tyvärr tydliga och transparanta kostnadsanalyser. Det är exempelvis orealistiskt att skrota en fungerande maskinpark redan till 2025 – både ur ekonomisk och teknisk synvinkel.

En långsiktigt hållbar klimatpolitik förutsätter både delaktighet och ett brett folkligt stöd. Ska vi klara omställningen i Stockholm, måste vi genomföra den på ett sätt som gör att olika människor och branscher kan känna sig involverade; att alla känner att de blir vinnare om de deltar i klimatomställningen. Delaktigheten skapar grunden till samhällsförändringarna. Alternativet – en omställning som bara omfattar vissa, men där andra grupper ställs utanför eftersom de inte har råd eller möjlighet att ställa om – riskerar att leda till motreaktioner, kortsiktiga svängningar i politiken och bristande långsiktighet. I stället för klimatomställning får vi politikomsvängning.

Vi vill att Stockholm ska vara världsledande i det globala arbetet med att förverkliga Parisavtalet. Klimathandlingsplanen bör spela en avgörande roll för att nå detta.

Reservation av Johan Lisspers (L) och Jonas Nilsson m.fl. (M)

Att delvis bifalla förvaltningens förslag till beslut Att utöver det anföras följande.

Som landets största kommun och tillväxtmotor, vilar ett stort ansvar på Stockholms stad att gå före och visa vägen i klimatomställningen. Vi är positiva till att en klimathandlingsplan för staden tas fram och välkomnar dess högt ställda mål. Ska vi lyckas krävs det både hög ambition och genomförbarhet. Att planen har ambition framgår tydligt, däremot genomförbarhet och konkretisering är något som behöver framgå tydligare.

Vi efterfrågar en tydligare åtgärdsplan i hur den styrande majoriteten avser implementera, så att klimathandlingsplanen blir verklig politik med en reell påverkan på vårt klimat i positiv riktning. Här har Liberalerna och Moderaterna lyft elektrifiering som ett konkret förslag för att nå stadens mål. Vi ser att det finns stora behov av att öka ambitionen i att rulla ut fler laddstolpar, framförallt där människor har sina elbilar – exempelvis i flerbostadshus och garage. Elektrifieringen kräver också tillgång till en klimatpositiv och pålitlig energikälla, stadens energimix ska därför utöver vind, sol och vatten även inkludera kärnkraft. Något vi saknar i gällande förslag. Ska vi lyckas med både elförsörjning och klimatmål så måste samtliga energikällor ges utrymme i stadens energimix.

Vidare menar vi att den tekniska utvecklingen oftast kommer från idérika entreprenörer och företag som driver på nya och innovativa lösningar för att möta klimatproblemen. Där ska staden ta en aktiv roll i att agera samarbetspart tillsammans med näringsliv för att utveckla stadens hållbarhets- och cirkulära arbete. Exempelvis finns det många inom bygg- och bostadssektorn som sitter på innovativa lösningar som skulle gynna både klimatet, staden och vårt näringsliv. Liberalerna och Moderaterna anser att den här klimathandlingsplanen är en bra start men med stort utrymme för förbättring och vi efterfrågar en större konkretisering av majoriteten för att omsätta planen till verklighet.

Särskilt uttalande av Martin Westmont m.fl. (SD)

Sverigedemokraterna anser att Stockholms stad ska inta en aktiv roll för att vara ett framgångsexemplar i miljö- och klimatarbetet. Varje skattekrona ska investeras på insatser som är samhällsekonomiskt lönsamma samt maximerar utsläppsänkningen. Insatser av symbolisk eller principiell karaktär utan belagd effekt bör undvikas. Därtill ska samtliga insatser löpande utvärderas.

Stockholms stad bör aktivt arbeta med närmiljön genom att begränsa nybyggnation på grönområden, vilket är ett stort problem på Södermalm. Vi vill se ett större fokus på att utveckla arbetet med sanering av vattendrag och sjöar samt ständigt vara öppna för ny utveckling och pröva nya metoder. Staden bör utveckla arbetet med internationellt klimatbistånd genom att bidra med tjänstemannakompetens inom miljöarbetet samt inom energieffektivitet till utvecklingsländer. Sverigedemokraterna har föreslagit ett alternativt Miljöprogram för 2030 som grundar sig på visionerna och ambitionerna ovan och vi hänvisar till detta program för mer information.